

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(BULGAR DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

BULGARCA-TÜRKÇE SESTEŞ SÖZCÜKLER

Yüksek Lisans Tezi

Sadık HACI

Ankara- 2013

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(BULGAR DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

BULGARCA-TÜRKÇE SESTEŞ SÖZCÜKLER

Yüksek Lisans Tezi

Sadık HACI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Zeynep ZAFER

Ankara- 2013

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (19.08./2013)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Sadık Hacı

İmzası

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(BULGAR DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

BULGARCA-TÜRKÇE SESTEŞ SÖZCÜKLER

Yüksek Lisans Tezi
Sadık HACI

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Zeynep Zafer

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

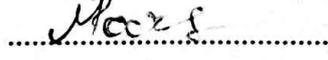
Prof. Dr. Zeynep Zafer

Prof. Dr. Ayşe Gül Tokmen

Doç. Dr. Melahat Fars

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi: 19.08.2013

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	iii
ÖNSÖZ.....	vii
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM: GENEL OLARAK “DİL”.....	7
1.1. Dilin Tanımı ve Görevi.....	7
1.2. Bulgarca-Türkçe Dil İlişkisi.....	9
1.3. Kavram Olarak Sözcük.....	12
II. BÖLÜM: ÇAĞDAŞ DİLBİLİMİNE GÖRE SESTEŞ SÖZCÜKLER.....	16
2.1. Sesteş Sözcükler Hakkında Genel Bilgi.....	16
2.2. Sesteşlik ve Çokanlamlılık.....	19
2.2.1. Anlambilimsel Ölçüt.....	23
2.2.2. Dilbilgisel Ölçüt.....	25
2.2.3. Eş Anlamsal Ölçüt.....	26
2.2.4. Kronolojik (Zaman Bilimsel) Ölçüt.....	28
2.3. Sesteş Sözcüklerin Ortaya Çıkış Sebepleri.....	29
2.3.1. Tüm Gramer Ekleriyle veya Sadece Bazılarıyla Sesteşlik Oluşturan Farklı Kökenlerden Ortaya Çıkmış Sesteş Sözcükler.....	30
2.3.1.1. Farklı Kökenden Gelen ve Tesadüf Sonucunda Sesteş Olan Sözcükler.....	30
2.3.1.2. Türetme Yoluyla Sesteş Olmuş Sözcükler.....	31
2.3.2. Ağız ve Şiveden Ortaya Çıkan Sesteşlik.....	32
2.3.3. Yabancı Sözcüklerden Ortaya Çıkan Sesteşlik.....	33
2.3.4. Özel İsimlerin Oluşturduğu Sesteşlik.....	38
III. BÖLÜM: SESTEŞ SÖZCÜKLERDE SINIFLANDIRMA.....	41
3.1. Tam ve Kısmi Sesteş Sözcükler.....	42
3.2. Fonetik – Yazım Özellikleri Bakımından Sesteş Sözcükler (Sesteş Sözcükler, Омоними, Homonyms).....	46
3.3. Fonetik Özellikleri Bakımından Sesteş Sözcükler (Eşsesli Sözcükler, Омофони, Homophone).....	51
3.4. Yazım Özellikleri Bakımından Sesteş Sözcükler (Eşyazımlı Sözcükler, Омографафи, Homograph).....	55
IV. BÖLÜM: SESTEŞ SÖZCÜKLER VE ÇEVİRİ EDİNİMİ.....	58
4.1. Sesteş Sözcüklerin Çevirisi.....	58
4.2. Sanatsal-Edebi Çeviri Ediniminde Bulgarca-Türkçe Sesteş Sözcükler.....	63

4.3. Sözlü Çeviri Ediniminde Bulgarca-Türkçe Sesteş Sözcükler.....	70
V. BÖLÜM: BULGARCA-TÜRKÇE SESTEŞ SÖZCÜKLER SÖZLÜĞÜ.....	73
SONUÇ.....	174
KAYNAKÇA.....	176
ÖZET.....	183
ABSTRACT.....	185

KISALTMALAR

<i>арх.</i>	архаично
<i>безл.</i>	безлично
<i>вин.</i>	винителен (падеж)
<i>воен.</i>	военно
<i>геол.</i>	геология
<i>грубо</i>	грубо
<i>дат.</i>	дателен (падеж)
<i>дет.</i>	детски
<i>деят.</i>	деятелен (залог)
<i>ед.</i>	единствено число
<i>ез.</i>	езикознание
<i>жс.</i>	(същ. от) женски род
<i>жарг.</i>	жаргонно
<i>зват.</i>	звателна форма
<i>зоол.</i>	зоологически
<i>имен.</i>	именителен (падеж)
<i>ирон.</i>	иронично
<i>ист.</i>	исторически
<i>книж.</i>	книжно
<i>л.</i>	(глаголно) лице
<i>лит.</i>	литература, литературен термин
<i>м.</i>	(същ. от) мъжки род
<i>мат.</i>	математически
<i>межд.</i>	междуметие
<i>мест.</i>	местоимение

<i>мин нсв.</i>	минало несвършено време
<i>мин. св.</i>	минало свършено време
<i>мн.</i>	(същ. от) множествено число
<i>муз.</i>	музикално
<i>напр.</i>	например
<i>нар.</i>	народно
<i>нарч.</i>	наречие
<i>неизм.</i>	неизменяем
<i>неодобр.</i>	неодобрително
<i>нов.</i>	нова дума, неологизъм
<i>нпрх.</i>	непреходен гл.
<i>нсв.</i>	(гл. от) несвършен вид
<i>обикн.</i>	обикновено
<i>остар.</i>	остарял
<i>печ.</i>	печатарски термин
<i>пов.</i>	повторителна форма
<i>подигр.</i>	подигравателно
<i>поет.</i>	поетично
<i>предл.</i>	предлог
<i>презр.</i>	презрително
<i>прен.</i>	преносно
<i>пренебр.</i>	пренебрежително
<i>прил.</i>	прилагателно
<i>прич.</i>	причастие
<i>прост.</i>	простонародно
<i>прот.</i>	противоположно (знач.)

<i>прх.</i>	преходен гл.
<i>разг.</i>	разговорно
<i>разш.</i>	разширено
<i>религ.</i>	религиозно
<i>рядко</i>	рядко
<i>св.</i>	(гл. от) свършен вид
<i>сег.</i>	сегашно време
<i>сз.</i>	съюз
<i>сказ.</i>	сказуемо
<i>сказ. опред.</i>	сказуемно определение
<i>соб.</i>	собствено име
<i>спец.</i>	специално
<i>спорт.</i>	спортен термин
<i>ср.</i>	(същ. от) среден род
<i>старин.</i>	старинно
<i>стесн.</i>	стеснено
<i>страд.</i>	страдателен залог
<i>събир.</i>	събирателно
<i>съкр.</i>	съкращение, съкратено
<i>съчет.</i>	съчетание
<i>същ.</i>	съществително име
<i>техн.</i>	технически
<i>укор.</i>	укорно
<i>физ.</i>	физически
<i>фин.</i>	финаси
<i>хим.</i>	химически

<i>ч.</i>	число
<i>част.</i>	частица
<i>числ.</i>	числительно (бройно)
<i>esk.</i>	eskimiş
<i>tar.</i>	tarih

ÖNSÖZ

Osmanlı döneminde ortak bir coğrafyayı paylaşan Bulgarlar ve Türkler birbirlerinden birçok alanda etkilenmiştir. Bu etkileşim, günümüzde özellikle dil alanında kendini çok açık bir şekilde göstermektedir. Bulgarlar, yaklaşık beş asır boyunca resmi dil olarak standart Osmanlı Türkçesini kullanmış ve Bulgarca'yı günlük hayatta konuşmuştur. Bu nedenle hem resmi dile hem de sürekli olarak iletişim içinde bulunduğu Türklerin konuşma diline ait birçok sözcük Bulgarca'ya yerleşmiştir. Zamanla bu dile geçen Türkçe sözcükler sesteşlik oluşturmuştur. Ülkemizde olduğu gibi Bulgaristan'da da hiç incelenmeyen Bulgarca-Türkçe sesteş sözcükler, hem kuramsal açıdan hem de çeviri bilimi ve çeviri uygulamaları açısından ele alınmaktadır. Bu sözcükler ayrıca tezin son bölümünde sözlük halinde sunulmaktadır.

Tez konusu seçiminde bana yol gösteren, beni yönlendiren, engin tecrübelerini paylaşan ve tezin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Zeynep Zafer'e teşekkür ederim. Ayrıca tez yazım sürecinde beni çalışmaya teşvik eden ve her türlü yardımlarını esirgemeyen, çok değerli hocam Doç. Dr. Melahat Pars'a ve Uzm. Yusuf Hüseyin Babekoğlu'na teşekkürlerimi ifade etmeyi bir borç bilirim. Bunun yanı sıra tez çalışmama maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen ve bugünlere gelmemde büyük emekleri olan sevgili aileme, mesai arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Sesteş sözcükler, dilbilim uzmanlarının ve çeviribilim alanında çalışan araştırmacıların uzun zamandan beri ilgilendiği ve incelediği bir konudur. Teknolojinin sürekli gelişmesine bağlı olarak hayatımızın bir parçası olan yazılı basın, radyo, televizyon ve internetin insanların hayatına girmesiyle, hızlı bir iletişim sağlanmaktadır. Bu iletişim nedeniyle birçok sözcük dilden dile geçmektedir. Zamanla bazı alıntı sözcükler anlam değişmesine veya daralmasına uğrayarak sesteşlik özelliğini kazanmaktadır.

Ancak Bulgarca ve Türkçede var olan sesteş sözcüklerin çoğu, günümüz teknolojisine veya iletişim araçlarına bağlı değildir. İki dil arasında ortaya çıkan bu ilginç dil birimlerinin ana kaynağı standart Osmanlı Türkçesi ve konuşma dilidir. Neredeyse beş asır birlikte yaşayan (XV-XIX. yy.) iki halk, her iki dili bir arada kullandığı için yaklaşık olarak yedi bin sözcük Bulgar diline geçmiştir. Farklı iki dil ailesine ait Türkçe (Ural-Altay dil ailesi) ve Bulgarca (Hint-Avrupa dil ailesi), sesletim bakımından birçok ortak sözcüğe sahiptir. Bu ortak sözcükler arasında sesteşlik oluşturan sözcükler de mevcuttur.

Tezimizin konusu, aynı İmparatorluk bünyesinde yaşamış olan Bulgarlar ve Türkler'in dillerinin bir arada kullanımı sonucunda ortaya çıkmış, geçmişte veya günümüzde Bulgarca kullanılan, Bulgar yazı dilinde, edebiyatta, şivelerde, argoda veya günlük konuşmalarda yer alan, aynı söyleyişe veya yazılışa sahip ancak farklı anlamda kullanılan sesteş sözcükleri içermektedir. Şunu öncelikle belirtmeliyiz ki, standart Osmanlı Türkçesi ve konuşma dilinde kullanılan yalnız Türkçe aracılığıyla Bulgarcaya geçmiş sözcükler, sadece Türkçe kökenli değildir. Osmanlı Türkçesine

geçmiş özellikle Farsça ve Arapça kökenli sözcükler de söz konusu dönemde Bulgar dilinde kullanılmıştır. Bulgar dilbilimcileri, çalışmalarında bu tür sözcüklerin kökenini belirtmeler de genelde, ortak resmi dil durumundaki standart Osmanlı Türkçesinden ve konuşma dilinden Bulgarcaya geçmeleri nedeniyle, bunları “Türkçe sözcükler” şeklinde değerlendirmektedir.

Büyük ihtimalle ilk sesteşlik, Türkçe bilmeyen Bulgarların Osmanlı Türkçesinde ve konuşma dilinde bulunan bazı sözcüklere benzetme yoluyla kendi dilindeki anlamlarını yüklemesiyle ortaya çıkmıştır. Anlam daralması, anlam değişmesi, anlam gelişmesi, herhangi bir yabancı dilden alınmış bir sözcüğün Bulgarca ve Türkçede farklı anlam kazanması, tesadüfi olarak iki dilde var olan ve farklı anlamdaki iki sözcüğün aynı veya çok yakın sesletime sahip olması vb. gibi nedenler, Bulgarca-Türkçe sesteş sözcüklerin ortaya çıkma nedenlerinden en önemli olanlarıdır.

Sesteş sözcükler, aynı ses birimlerinden oluştukları halde farklı kavramları ifade ederler. Bundan dolayı onları çok anlamlı sözcüklerden ayırmak gerekir. Zira çok anlamlı sözcüklerin değişik anlamları arasında az da olsa bir anlam bağı mevcuttur. Oysa sesteş sözcükler arasında böyle bir bağ bulunmamaktadır. Farklı anlam ve cümle içinde üstlendikleri görevler ya da ifade ettikleri kavramlar açısından sesteş sözcükler arasında herhangi bir bağlantı yoktur. Ancak okunuşları aynıdır. Bu nedenle bu sözcük gruplarını birbirinden ayırmak gerekir.

Tezimizde, uzmanlar tarafından “diller arası sesteş sözcükler” olarak adlandırılan, Bulgarca ve Türkçede varlığını sürdüren öğeleri tespit etmeye, onları sınıflandırmaya ve incelemeye gayret gösterdik.

Günümüze kadar akraba diller veya akraba dil olmayanlar arasında var olan sesteş sözcüklerle ilgili bazı çalışmalar ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra sesteş sözcüklerin yanlış yorumlanması ve çevrilmesinin önüne geçmek için birçok sesteş sözlük hazırlanmıştır. Oysa Bulgarca-Türkçe sesteş sözcükler konusunda bugüne kadar ne Türkiye’de ne de Bulgaristan’da bir araştırma yapılmıştır. Bu nedenle çalışmamızda Bulgarca-Türkçe sözcükler tanımlanarak, her iki dil ile ilgilenen, her iki dili öğrenen ve Bulgarcadan Türkçeye, Türkçeden Bulgarcaya çeviri yapanların başvurabileceği bir inceleme amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda, ilk aşamada Türkiye’de ve Bulgaristan’da bu konuda yapılan çalışmaları inceleyerek günümüze kadar sesteş sözcükler alanında ortaya konan tüm incelemelere ulaşmaya çalıştık. Özellikle Bulgar dilbilimcilerin dil içi ve diller arası sesteş sözcükler üzerinde yaptıkları araştırmaları tespit ettik. Bulgar araştırmacılarının incelemelerinde, Rus uzmanlarının ortaya koyduğu çok değerli çalışmalarını temelinde yazdıklarını fark edince, Rus kaynaklarına da başvurarak konuya açıklık getirmeye gayret gösterdik. Sesteş sözcükler konusunda yeterli bilgi edindikten sonra Bulgaristan’da ve Türkiye’de çıkan tek ve iki dilli sözlükleri¹

¹ Örneğin: İlçev, Stefan, Et al, *Reçnik na redki, ostareli i dialektni dumi v literaturata ni ot XIX i XX vek*, Sofya, İzdatelstvo Ban, 1974; Vasileva, Stefka, *Reçnik na blizkozvuçaštite dumi /paronimite/ v bilgarskiya ezik*, Sofya, Dırjavno İzdatelstvo “Petır Beron”, 1988; Antonova, İlonka, *Bilgarski entsiklopediçen reçnik*, Sofya, Gaberoff, 1999; Andreyçin, Lyubomir, Et al, *Bilgarski tilkoven reçnik*, 4.baskı, Sofya, Nauka i İzkustvo, 2008; Pernişka, Emiliya, Et al, *Reçnik na novite dumi v bilgarskiya ezik*, 1.baskı, Sofya, Nauka i İzkustvo, 2010; Akalın, Şükrü Haluk, Et al, *Türkçe Sözlük*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2010; Cevdet, Yalçın, *Eş Anlamli Karşıtlı Anlamli Eş Sesli Sözcükler Sözlüğü*, 2.baskı, Ankara, Tutıbay, 2002; Vançev, Nikola, Et al, *Bilgarsko-turski reçnik*, Sofya, BAN, 1961; Vançev, Nikola, Et al, *Tursko-bilgarski reçnik*, Sofya, Nauka i İzkustvo, 1962; Klasov, Genço; Nikolov, Strahil, *Bilgarsko-turski reçnik*, Sofya, Aİ “Prof. Marin Drinov”, 1992; Samardjieva, Vera İvanova, *Uçeben tursko-bilgarski frazeologiçen reçnik*, Sofya, Sv. Kl. Ohridski, 1992; Kristeva, Vesela, *Tilkoven reçnik na turtsizmıte v bilgarskiya ezik*, Sofya, Skorpıo, 2003; Yançev, Mihail, *Tursko-bilgarski reçnik*, *Bilgarsko-turski reçnik*, Sofya, Rıva, 2007; Dobrev, İvan, Et al, *Akademiçen tursko-bilgarski reçnik*, Sofya, Rıva, 2009.

tarayarak bu ögeleri tespit etmek için çaba sarf etmeyi amaçladık. Bu araştırmaların sonucunda ülkemizde Türkçe içinde ve Türkçe ile başka diller arasında varlığını sürdüren sesteş sözcükler ile ilgili yeterli inceleme yapılmadığını gördük.

Her bir sözcüğün dile bir veya birden fazla anlam katmasından dolayı diller arası sesteş sözcükleri incelerken sözcük olarak ele aldığımız birimler en geniş tanımlamadan yola çıkarak araştırılmıştır. Diller ile ilgilenenler ve dilleri araştıranlar için her sözcük çok önemlidir. Çünkü en küçük birimler bile bir cümlenin anlamını tamamen değiştirebilir ve yanlış anlaşılmalara neden olabilir.

Birçok dilbilimci, cümle dışında, tek başına anlam içermeyen bazı birimleri sözcük olarak değerlendirmemektedir. Ancak çalışmamızda bu birimlerin sesteşliğini kabul eden uzmanların düşünceleri temelinde, cümlede anlam kazanan her dil birimi sözcük olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle Bulgarcada çok sık rastlanan ve sesteşlik oluşturan edat, bağlaç vb. gibi ögeler çalışmamıza eklenerek incelenmiştir.

Çalışmamızdaki bir diğer amaç ise, bazı Bulgarca-Türkçe sesteş sözcükleri kuramsal olarak tanımlamaktır. Söz konusu ögeleri bu açıdan tanımlarken hem Türkçeden, hem de Bulgarcadan aldığımız dil içi veya diller arası örneklerle fikirlerimiz desteklenmiştir.

Ayrıca, çeviri edinimi açısından da sesteş sözcükleri incelemeye çalıştık. Çünkü diller arası sesteş sözcüklerin çevirmenler için büyük sorun oluşturdukları bilinen bir gerçektir. Sesteş sözcükleri çeviri edinimi çerçevesinde ilk olarak inceleyen ve doğru bir biçimde adlandıran Fransız dilbilimciler olmuştur. Onlar, 1928 yılında söz konusu ögeleri “faux amies du traducteur” (çevirmenin yanlış arkadaşları) terimiyle adlandırılmışlardır. İngiliz dilbilim ve çeviribilim alanında

araştırma yapan uzmanlar, bu terimden yola çıkarak “false friends” (sahte arkadaşlar) adını vermeyi uygun görmüşlerdir. Çeviribilim alanında büyük katkıları olan Rusya’daki kuramcılar, “ложные друзья переводчика” (çevirmenin yanıltıcı arkadaşları), “псевдо-друзья переводчика” (çevirmenin sözde arkadaşları) ve “ложные эквиваленты” (yalancı eş değerler) terimlerini geliştirmişlerdir. Rus bilim insanlarının çalışmalarından haberdar olan, onlardan yararlanan Bulgaristan’daki çeviri uzmanları ve kuramcıları da Rus dilbilimcileri gibi “лъжливи приятели на преводача” (çevirmenin sözde arkadaşları), “псевдоприятели на преводача” (çevirmenin yanıltıcı arkadaşları) ve “лъжливи еквиваленти” (yalancı eş değerler) terimlerini tercih etmişlerdir.

Ülkemizde bu konu üzerinde çalışanlar, söz konusu dil öğelerini “çevirmenin handikapları”, “çevirmenin düşmanları” veya “yalancı eşdeğerler” olarak adlandırmışlardır. Biz, Rus ve Bulgar uzmanlarının kullandığı “ложные друзья переводчика”, “лъжливи приятели на преводача” teriminden yola çıkarak çalışmamızda çevirmen için büyük sorun oluşturan bu sözcükleri “çevirmeni yanıltan sözcükler” olarak adlandırmayı uygun gördük ve bu terimi kullandık.

Aynı alfabeye sahip ve Slav dilleri, Türk dilleri gibi aynı kökenden gelen, birbirine yakın olan diller arasında ortak sözcük ve terimler oldukça fazladır. Bu sözcüklerin üstlendikleri görev ve anlamlar dillerin değişken yapısından dolayı zamanla farklılaşarak çeviride büyük sorunların yaşanmasına neden olmuştur. “Çevirmeni yanıltan sözcükler” terimi, özellikle XX. yüzyılda, çok sık rastlanan,

farklı ya da aynı kökenli, benzer veya aynı ses yapısında buluşan sözcüklerin, çeviri konusunda çalışan uzmanlar tarafından fark edilmesiyle ortaya çıkmıştır.²

Tezin son kısmını oluşturan sözlük bölümünde, günümüze kadar yazılan en önemli ve kapsamlı Bulgarca ve Türkçe sözlükleri tarayarak tespit edebildiğimiz Bulgarca-Türkçe sesteş sözcüklere yer verdik. Bulgarcada kullanılan sözcüklerin anlamlarını Bulgarca, Türkçedekileri ise Türkçe açıklamalı olarak gösterdik. Genel olarak bu sesteş sözcükler, standart Osmanlı Türkçesi veya konuşma dilinden Bulgarcaya geçerek bu dilde sesteşlik oluşturdukları için sıralamada ilk önce Bulgarca sözcükleri ve anlamlarını, ardından da Türkçede sesteşlik oluşturan sözcükleri ve anlamlarını yerleştirdik. İki dil arasındaki sesteşliği daha net ve görsel vermek için de sözcüklerin sesteşlik içermeyen anlamlarının altını çizdik.

Tezin amacı, sesteş sözcüklerin oluşturduğu sorunları ortaya koymak ve Türkçeden Bulgarcaya veya Bulgarcadan Türkçeye çeviri yapanların, her iki dille ilgilenenlerin ve bunları öğrenenlerin dikkatini oldukça ilginç ve aynı zamanda son derece karmaşık dil öbekleri üzerine çekmektir.

² Kalyuta, Aleksandr, “Problema «lojnih družey perevodçika» na primere rodstvennih i ne rodstvennih yazıkov”, Sofya, Bılgarskaya rusistika, 2006, s. 155.

I. BÖLÜM: GENEL OLARAK “DİL”

1.1. Dilin Tanımı ve Görevi

Dil insanlık kadar eski bir olgudur. En önemli iletişim bağlarımızdan biri olan dil, insanlar arasındaki ilişkiyi, etkileşimi sağlayan unsurlardan biridir. Ulusları birbirinden ayıran en etkin unsur olan dil, sadece bir kuşağın anlaşma aracı değil aynı zamanda insanlığın tarihi ve toplumsal belleğidir. Elvan Karacan, yazısında bu durumu “Hayvan türleri de sesler ve beden hareketlerinin yardımıyla birbirleri ile iletişim kurarlar, ancak insan dışındaki hiçbir tür çıkardığı sesleri insan dilinde olduğu gibi açık ve iç tutarlılığı olan, üreten ve yaratıcı bir sistem durumuna getirememiştir.”³ cümlesiyle ifade etmiştir.

Dillerin ortaya çıkması varoluş kadar eskidir. Nasıl ki insanların en temel ihtiyacı yemekse, dilin de bir ihtiyaç olarak görülmesinde sakınca yoktur. Dilin tanımları çok olduğu için kesin ve tam bir tanım yapmak zordur. Diller dinamik ve açık bir yapıya sahiptir ve sürekli yeni sözcükler ve sesler eklenebilir. Yaşadığımız teknoloji çağının bir gereği olarak yeni icat edilen şeylerin bir adlandırılmaya ihtiyacı vardır. Bu bağlamda her ülke kendi diline, dilin sesletimine uygun bir sözcük arayışına girer ve yeni olguyu tanımlar ya da çok yaygın bir yöntem olan yabancı bir sözcüğü olduğu gibi dile dâhil etme yöntemine başvurur. Bu bağlamda, bir dilin sınırlarını belirlemek zor, hatta imkânsızdır. Farklı dil konuşan insanlar sürekli iletişim içerisindedir ve buna bağlı olarak diller arası etkileşim söz konusudur. Sözcük dağarcığı ve anlamları farklılaşan, yeni sözcüklerle zenginleşen diller, sürekli

³ Karacan, Elvan, “Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi”, Ankara, Klinik Psikiyatri Dergisi, 2000, C.3, S. 4, s. 263.

değişim içerisindedir. Dolayısıyla birçok araştırmacı, dilbilimci ve felsefeci, dili kendi bakış açısına göre tanımlamaktadır.

Doğan Aksan'a göre, "Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sırlarını bugün de çözemediğimiz büyümlü bir varlıktır."⁴ Mehmet Hengirmen'e göre ise dil, "İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan ve sese, seslerin birlikteliğine, bu birlikteliklerin anlamlı olmasına ve anlamlı ses birliklerinin dizimine dayalı doğal araç."⁵ Ünlü Yunan düşünürü Eflatun, dili "Kişinin düşüncelerini özne ve yüklemelerden faydalanarak ve sesin de yardımıyla anlaşılabilir hale getirmesi"⁶ şeklinde ifade etmektedir. Bulgar dilbilimci Lyubomir Andreyçin'e göre ise "Dil, şeklin ve içeriğin, sesli ve anlamlı öğelerinin karmaşık birliğinden ibarettir".⁷

Nadiye Sarıtosun, dilin sosyal rolü konusunda şunları dile getirmektedir: "Dilin önemli bir görevi ve ayrıcalığı aynı zamanda sosyal kurumlar içinde de vardır. Çünkü dil, bunlar arasındaki iletişimi ve etkileşimi sağlayan bir sosyal kurum ve tüm toplumun yaşamını, geleneğini ve bilimini nesilden nesile taşıyan bir araçtır."⁸

Tanımlamalardan anlaşıldığı gibi her bir düşünür ya da dilbilimci, dili kendi bakış açısına göre tanımlamıştır. Tüm dilleri kapsayabilecek ortak bir tanım yapmak mümkün değildir. Bilindiği gibi dil birçok türe ayrılabilir. Örneğin, yazı dili, konuşma dili, sanat dili, bilim dili vb. Dünyada sürekli artan nüfusun konuştuğu dil

⁴ Aksan, Doğan, **Her Yönüyle Dil**, C.1, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009, s. 11.

⁵ Hengirmen, Mehmet, **Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Engin Yayınevi, 1999, s. 117.

⁶ Şimşek Bekir, Hatice, **Almanya'da Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Türk Çocuklarına Uygulanan Dil Eğitim Programının Dil Gelişim Düzeyine Etkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2004, s. 2.

⁷ Lyubomir, Andreyçin, **Osnovna bilgarska gramatika**, Sofya, Nauka i izkustvo, 1978, s. 9.

⁸ Sarıtosun, Nadiye, **Türkiye Türkçesinde Bilim Dili ve Terim Sorunu**, Bilim ve Öğretim dili olarak Türkçe, İstanbul: İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995 s. 12.

sayısının 7000 kadar olduğu tahmin edilmektedir.⁹ İnsanlar, ortak anlaşma aracına ihtiyaç duyarlar ve bunun için yabancı dil öğrenmek zorundadırlar. Aynı ülke içinde birden fazla dil kullanılabilmekte ve iletişimden doğan diller arasındaki bağlantılar, ortak sözcükler ve sesletim farklılıkları birçok araştırma sorunu ortaya çıkarmaktadır. Bir ülkede resmi dil dışında birçok farklı dilin de var olması mümkündür. Hatta günümüzde bazı ülkelerde birden fazla resmi dil vardır. O zaman bu diller en çok resmi dilin etkisinde kalmaktadır. Bulgarca, Osmanlı İmparatorluğu coğrafyasında konuşulan birçok dilden biridir ve yüzyıllar boyu resmi dil olan Osmanlı Türkçesinden fazlasıyla etkilenmiştir.

1.2. Bulgarca-Türkçe Dil İlişkisi

Dil ve kültür, geçmiş ile gelecek arasında bir köprü vazifesi görür. Kültür, bir toplumun maddi ve manevi alanında ortaya koyduğu tüm eserlerdir. Dilin kültürle güçlü bir ilişkisi vardır.¹⁰ Kültürel varlıklar dil sayesinde aktarılır. Bir ülke sınırları içerisinde dil farklı biçimlerde kullanılabilir ve bu farklılık hem konuşma dili hem de yazı dili katmanlarında görülür. Konuşma dili ise lehçe, şive ve ağız gibi bölümlere ayrılır. Bir toplumun kültürü, yaşam biçimi, gelenek – görenek, inanç, kullanılan araç ve gereçlerini kapsar. Ortak dil ve kültür, bir toplumun oluşmasında ve ayakta kalmasındaki en önemli etkidir. Dilin kültür ve toplumun yaşayışı ile sıkı bir bağı vardır.

Doğan Aksan'a göre, “Bir kültür varlığı, kültürü oluşturan öğelerinin en başta geleni olan dil, bir ulustaki kültür hareketlerinin ve o ulusun başka toplumlarla

⁹ <http://www.bbc.co.uk/languages/guide/languages.shtml> (14.12.2012)

¹⁰ <http://dil-ve-anlatim-ders-kitabi.blogspot.com/2010/04/unite-1-iletisim-dil-ve-kultur.html> (10.01.2013)

olan kültür ilişkilerinin büyük ölçüde etkisindedir.”¹¹ Toplumlar yüzyıllar boyunca malzemesi dil olan çok değerli eserler üretmişlerdir. Bu eserler, dil ile aktarılmış ve yazılı dil sayesinde günümüze ulaşmıştır.

Günümüz çağı, ‘bilgi çağı’ olarak adlandırılmaktadır. Bilgi, insanların var oluşundan beri çok önemli bir olgudur. En eski tarihten günümüze kadar ulaşan felsefe, edebiyat ve matematik gibi birçok temel bilimlere bugün bile dil sayesinde kolayca ulaşabiliyoruz. Temel bilimler sayesinde biz sadece bilgiyi değil o döneme ait kültürü ve toplumun yaşayış biçimini de öğrenmiş oluyoruz.¹²

Dil sayesinde geçmiş ve gelecek bizim için gerçek haline gelir. Geçmişin günümüze uyarlanması yazı dili ile olur. O, aynı zamanda kültür dilidir. Ancak belli bir kültür seviyesine ulaşabilmiş, medeniyet sahibi olmuş ve ortak bir edebiyatı olan milletler yazı diline sahiptir. Yazı dilinin geliştirilmesi kültür ile uğraşan aydınların yardımı ile gerçekleşmektedir.¹³

Tezin konusu olan Bulgarca – Türkçe sestış sözcükler, dil ve kültür ilişkisi sonucunda iki dil arasında ortaya çıkan dil öğeleridir. Bu sözcükleri incelerken iki millet arasındaki kültür ilişkisine önemle değinmek gerekir. İnsanlar bu tarz sözcükleri genelde bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde kendi dillerine katmışlardır. Bu yansımalar yüzyıllar boyu aynı coğrafyayı paylaşan Türk ve Bulgar halklarının sahip olduğu iki kültürün yakın ilişkisinden doğmuştur.

Bilindiğı üzere, günümüz Bulgaristan toprakları 1396-1878 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu’nun bir parçasıdır. Söz konusu süreç içinde standart Osmanlı

¹¹ Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil*, 1. Cilt, 5. baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009, s. 135.

¹² <http://www.bilgicik.com/yazi/dil-ve-toplum-iliskisi/> (15.01.2013)

¹³ <http://www.bilgicik.com/yazi/dil-ve-toplum-iliskisi/> (15.01.2013)

Türkçesi aracılığıyla Bulgarcaya sadece Türkçeden değil, bu dilin barındırdığı Farsça ve Arapça başta olmak üzere başka dillere ait sözcüklerin de geçmesi çok doğaldır. Osmanlı dönemi sırasında yüzyıllar boyu paylaşılan aynı ya da benzer yaşam tarzı, diğer dillere olduğu gibi Bulgarcaya da yansımıştır. Devleti inşa etme sürecindeki ortak çabalar, zanaat ve kültür alanlardaki gelişmeler; savaş, diplomasi, siyaset vb. gibi alanlarla ilgili birçok ortak sözcük ve terimin standart Osmanlı Türkçesi aracılığıyla Bulgarcaya yerleşmesine sebep olmuştur. Osmanlı döneminde Bulgarlar da dahil olmak üzere farklı halklar özgürce kendi dillerini kullanmışlardır. Bununla birlikte standart Osmanlı Türkçesinin resmi dil olması ve kültürler arasındaki yakınlaşma sonucu farklı topluluklar, değişik alanlardaki birçok sözcüğü kendi dillerinde kullanmaya başlamışlardır. Özellikle mutfak, giyim kuşam, inşaat, gelenek görenek, tarım, hayvancılık vb. alanlarda kullanılan ve yeni türeyen sözcükler Bulgarcada geniş (bir şekilde) yer almıştır. Bulgaristan, 1878 yılından sonra aşamalı olarak bağımsız bir ülke olma sürecine girmiştir. Bulgar yazı dilinin oluşturulduğu dönemde Bulgarca'yı "Türkçe sözcüklerden arındırma" (пуризм) çalışmaları başlamıştır. Özellikle 19. yy.'ın başlarında yoğunluk kazanan bu sürece pek çok aydın ve edebiyatçı katılmış ve Türkçe sözcüklerin yerini alacak yeni Bulgarca sözcükler yaratmak için büyük çaba gösterilmiştir. Bulgar yazı dilinde sıkça kullanılan Türkçe sözcüklerin birçoğu, yeni sözcükler oluşturularak veya yerlerine Rusça sözcükler konularak kullanım dışı bırakılmıştır. Bununla birlikte konuşma diline ait bu öğeler, sadece günlük konuşmalarda ve edebi eserlerde uzun bir süre daha kullanılmaya devam edilmiştir. Ancak tüm bu çabalara rağmen bilim insanlarına göre günümüz Bulgarcasında hala yedi bine yakın Türkçe sözcük yer almaktadır.

Dilin gelişen ve değişken yapısından bahsetmiştik. Bu bağlamda birçok sözcük anlam değişmesine uğramış ve bunun sonucunda sesteş sözcükler ortaya çıkmıştır. Türkçeden Bulgarcaya geçen sözcüklerin çoğu, Türkçedeki anlamlarından daha dar anlamda kullanılmasından dolayı, hem çeviride sorunlar oluşturur hem de sesteşlik yaratır. Tezin ilerleyen bölümlerinde sesteş sözcüklerin oluşum şekillerinden bahsederken kültür, dil ilişkisi ve diğer yollarla ortaya çıkan sesteş sözcükler ele alınacaktır.

1.3. Kavram Olarak Sözcük

Türk Dil Kurumunun vermiş olduğu tanıma göre “kelime”, “Anlamli ses veya ses birliği, söz, sözcük.”tür.¹⁴ Türk ve yabancı dilbilimcileri, sözcük için çok sayıda birbirine yakın veya birbirinden farklı tanımlamalar yapmıştır.

Ronald Carter’e göre sözcük, “Bir kelime, bir tarafından boşluk ya da noktalama işareti bağlı olan her harf dizisidir.”¹⁵, Nadir Engin Uzun’a göre ise, “Sözcük, iki ucuna birer boşluk verilerek yazılan dil birimidir.”¹⁶ Muharrem Ergin için sözcük, “Manası veya gramer vazifesi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğudur.”¹⁷ Bu tanımlara göre yazı dilinde yer alan her bir birim sözcük olarak kabul edilmektedir.

Zeynep Korkmaz, farklı bir bakış açısıyla sözcüğü “Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan ve tek başlarına zihindeki belli kavramlara karşılık

¹⁴ TDK, <http://www.tdk.gov.tr/> (01.05.2012)

¹⁵ Carter, Ronald, *Vocabulary*, London: Allen&Unwin Publishers Ltd. 1987, s. 4’dan Kurudayıoğlu, Mehmet; Karadağ Özay, “Kelime Hazinesi Çalışmaları Açısından Kelime Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme”, Ankara, GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 25, Sayı 2, 2005, s. 295.

¹⁶ Uzun, Nadir Engin, *Dilbilgisinin Temel Kavramları*, İstanbul, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, 2004, s. 47.

¹⁷ Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1986, s. 95.

olan somut veya soyut söz kalıplarıdır; somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimleridir.”¹⁸ şeklinde tanımlamaktadır.

Bu farklı tanımlamaları özetlemek gerekirse sözcük; anlamı veya görevi olan, tek başına kullanılabilen ses veya ses topluluğudur. Ayrıca sözcük, zihinde belli bir kavramı karşılayan veya kavramlar arasındaki ilişkiyi sağlayan ve bağlam içerisinde kullanılmaya hazır çekimlenmemiş birimlerdir. Toplumda birey ne ise dilde de sözcük odur.¹⁹

Dünyadaki nesnelere ve olan biten şeyleri tasvir etmek için sözcüklere ihtiyaç duyarız. İlkel toplumlarda öncelikle somut, yani gözle görülebilen şeyler adlandırılmıştır. Daha sonra soyut ve içsel dünyamızı anlatabilmek için sözcükler üretilmiştir. Bunun örneğini küçük çocuklarda görebiliriz. İlk önce somut şeyleri, daha ileriki yaşlarda da soyut kavramları öğrenir ve kullanmaya başlarlar.

Seslerden oluşan sözcükler tek başına anlamlı olmayabilirler. Anlamlı olabilmeleri için, sözcüklerin duyan kişi tarafından doğru algılanması gerekir. Yani anlatılmak istenen ile sözcük arasında bir bağ olmalıdır. Sözcüğü tanımlamak ve sınıflandırmak kolay gibi görünse de aslında oldukça güç bir iştir. Dilbilimde sözcük nedir sorusuna dilbilimcilerin farklı cevap önermeleri bu konunun ne kadar zor olduğunu kanıtlamaktadır. Sadece dilbilimciler değil, dil ile uğraşan birçok kişi de kendine göre bir sınıflandırma yapar. Sözcük sınırlarının belirlenmesi, yapmış olduğumuz çalışma açısından çok büyük önem taşımaktadır.

¹⁸ Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara, TDK Yayınları. 2003, s. 6.

¹⁹ Akarsu, Bedia, *Wilhelm von Humbolt'da Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul, İnkılâp Kitabevi. 1998, s. 31.

Sözcük üzerine çalışanlar, kabul ettikleri tanımı ve bu tanımının sınırları doğrultusunda araştırmalarını yapılandırmaktadırlar. Bu alanda yapışan çalışmalarda farklılaşmaya yol açan tanımlar, tanımı yapan kişilerin sözcük kavramına yaklaşım tarzlarına göre değişiklik göstermektedir. Yukarıda bahsedilen dilbilimcilerden bazıları bu tanımlamalarda esas unsur olarak şekil, diğerleri ise anlam üzerinde yoğunlaşmaktadır. Konu edilen bir diğer yaklaşım biçimi ise, şekil ve anlamı bir araya getirmeye çalışmaktır.²⁰

Andre Martinet, sözcüğü birbirinden ayrılamayan anlam birimlerinin oluşturduğu özerk bir dizim olarak tanımlamakla birlikte, edatlar gibi bağlam içerisinde anlam kazanan işlevsel birimlerin de sözcük olarak adlandırıldığını vurgulamaktadır.²¹

Diller arası sesteş sözcükleri incelerken sözcük olarak ele alacağımız birimleri en geniş tanımlamadan yola çıkarak kullanmayı amaçlıyoruz. Bunun nedeni her bir sözcüğün dile bir anlam katmasıdır. Diller ile uğraşan ya da ilgilenen bir uzman için her bir sözcük çok önemlidir. En küçük birimler bile bir cümlenin anlamını tamamen değiştirebilir ve yanlış anlaşılmalara neden olabilir.

Birçok dilbilimci ve dille uğraşan araştırmacı, cümle içinde anlamlı olmayan bazı birimleri sözcük olarak değerlendirmemektedir. Çalışmamızda cümlede yer alan her birim sözcük olarak kabul edilecektir. Edat, bağlaç vb. ögeler, sesteşlik oluşturan birimler olduğundan dolayı çalışmamız açısından çok önemlidir.

²⁰ Martinet, Andre, *İşlevsel Genel Dilbilim*, Ankara, Birey ve Toplum Yayınları, 1985, s. 97-98.

²¹ Kurudayıoğlu, Mehmet; Karadağ Özay, "Kelime Hazinesi Çalışmaları Açısından Kelime Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme", Ankara, GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 25, S. 2, 2005, s. 294.

Çünkü söz konusu ögeler Türkçeye ve Bulgarcaya ait bazı sözcüklerle sesteş olabilmektedir.

Otografik (imla) bakış açısıyla yapılan sözcük tanımlamalarında, bir sözcüğün farklı varyantlarının da çekimlenmiş hallerinin farklı sözcük olarak ele alınması, tartışmalı bir konudur. Örneğin; “**pil**”, “**pili**”, “**pile**”, “**pilde**”, “**pilden**” sözcüklerini farklı sözcük olarak tanımlamak çok doğru olmayabilir. Sesteşlik kavramını incelerken bir sözcüğün tüm varyantları sesteş olmayabilir. Bulgarcadaki “**пил**” [pil] (içmiş), “**пия**” [piya] (içmek) sözcüğünün geçmiş zamanıdır. Bu sözcüğün sadece geçmiş zamandaki varyantı Türkçedeki “**pil**” sözcüğüyle sesteş olmaktadır. Aynı zamanda “**pile**” (-e hali) Bulgarcadaki “**пиле**” [pile] (piliç) ismiyle sesteşlik oluşturmaktadır. Bizce bu tür sözcüklerin tüm varyantları sesteşlik oluşturabildikleri için her biri ayrı birim veya sözcük olarak ele alınmalıdır.

Buna rağmen Bulgarca'yı veya Türkçeyi iyi bilmeyen kişiler tarafından bu sözcükler sorun yaratabilir. Özellikle öğrenme aşamasında olanların böyle bir hata yapmaları, sözcükleri birbirleriyle karıştırmaları muhtemeldir. Bu nedenle yukarıda örneklerini verdiğimiz durumlarda, sınırlı çerçevede sesteşlik oluşturan ögelere de çalışmamızda yer vermeyi uygun gördük.

II. BÖLÜM: ÇAĞDAŞ DİLBİLİMİNE GÖRE SESTEŞ SÖZCÜKLER

2.1. Sesteş Sözcükler Hakkında Genel Bilgi

Aynı sesletime veya yazılışa sahip ancak farklı anlam içeren öğelere “sesteş sözcükler” denir. Sesteş sözcükler, dilbilimci ve bilim insanları için yüzyıllardan beri ilgi odağı olmuştur. İlk başta sesteşlik dil içindeki sözcük ilişkilerinden çıkmış olsa da çağımız gereği iletişim ve insanlar arası etkileşimden dolayı diller arası sesteşlik olgusu önem kazanmıştır. Bu konu hakkında farklı tanımlar ve çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bulgaristan’da sesteş sözcükler hakkında yapılan dilbilim çalışmaları fazla değildir. Türkiye’de ise bu konudaki çalışmalar yok denilecek kadar azdır.

Bulgaristan’da sesteş sözcükleri geniş anlamda inceleyen ve bu konudaki eksikliği tamamlamaya çalışan en önemli dilbilimcilerden biri Kristina Çolakova’dır. 1959 yılında “Çağdaş Bulgar Dilinde Sesteş Sözcükler” adlı makalesinde ayrıntılı bir şekilde Bulgar dilindeki sesteşliği incelemiş ve sonraki çalışmalara ışık tutmuştur. Önemli Bulgar dilbilimcileri bu konuda farklı tarihlerde araştırmalar ortaya koymuştur. Örneğin, Petır Paşov 1979’da, Todor Balkanski 1979’da, Todor Boyadjiev 1986’da, Elena Lyubenova 1999’da ve Mariyana Parzulova 2000’de. Türkiye’de ise sesteşlik konusu kapsamlı olarak ele alınmamış sadece bazı açılardan incelenmiştir. Bu konuya değinen dilbilimcilerinden Doğan Aksan (1977’de), Günay Karaağaç (2002’de), Suzan Tokatlı (2004’te), V. Doğan Günay (2007’de), Mehmet Aygün (2008’de) ve Paşa Yavuzarslan’ı (2010’da) saymak mümkündür.

Türkiye’de “sesteş sözcükler” için farklı adlandırmalar yapılmış ve bu terim konusunda birlik sağlanamamıştır. Doğan Aksan, sesteşlik olgusunu “eşadlılık” olarak tanımlamıştır. Sesteşliği ortaya çıkaran sebeplere değinmediği gibi bir

sınıflandırma da yapmamıştır. Buna karşın Bulgar dilbilimcileri, Rus dilbilimini ve Rus kaynakları yakından takip ettikleri için Rusya'da sesteş sözcükler ile ilgili yapılan çalışmalar, Bulgarcadaki çalışmaların temeli niteliğindedir. Bunun sonucunda Bulgar dilindeki sesteşlik hem kendi içinde, hem de ortaya çıkma sebeplerine göre sınıflandırılmıştır.

Sesteş sözcükler için yapılan sınıflandırmalar genellikle; bu öğeleri eşyazımlı, eşsesli ve sesteş sözcükler olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Eşyazımlı sözcükler aynı yazılıp farklı okunan veya vurgusu farklı yerde olan sözcüklerdir. Eşsesli sözcükler aynı sesletime sahip ancak farklı yazılabilen sözcüklerdir. Sesteş sözcükler ise hem aynı yazılan hem de aynı sesletime sahip olan sözcüklerdir. Bulgar dilbiliminde bu üç gruba ait dil öğelerine "sesteş sözcükler" (homonyms) adı verilir. Yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi sesteşlik olgusu sadece dil içi değil, diller arası da çok önemli bir olaydır. Bu öğeler, özellikle sözlü ve yazılı çevirilerde tercümanı zor durumda bırakan, yanıltan dil objeleridir. Bu nedenle çevirmen, sesteş sözcükleri asla küçümsememeli, komik durumlara düşmemesi için çok ciddi araştırmalar yapmalı ve acele ederek "ben bu sözcüğü biliyorum" havasına asla girmemelidir.

Sözcük oluşumunda kullanılan yöntemler sesteş sözcüklerin oluşmasına sebep olabilmektedir. Yeni bir kavramı tanımlarken üç farklı yol izlenmektedir; dilde var olan bir sözcüğü kullanmak, yeni bir sözcük üretmek ve başka bir dilden bir sözcüğü olduğu gibi almak veya dile uyarlayarak alıntılanmak. Dilin sürekli gelişen ve değişen yapısından dolayı şu anda var olan bazı sesteş sözcükler ilerde anlam kaybına uğrayabilir ya da herhangi bir ifade için kullanılan sözcüğün yerine başka bir sözcük geçebilir. Bunun sonucunda var olan sesteşlik ortadan kalkabilir. Eskiden

Türkçe ve Bulgarca'da kullanılan bazı sözcükler kendi aralarında sesteşlik oluşturmuş olabilirler, ancak şu anki söz varlığımızla karşılaştığımızda bu sesteşlik ortadan kalkmış olabilir. Asıl önemli olan bugün kullanılan sözcükler arasındaki sesteşliktir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Bulgarca'ya geçmiş ve şu anki anlamlarının farklı olmasından dolayı sesteş olan sözcükler, günümüzde hala kullanılmaktadır. Bazı sözcükler sadece yazarların edebi eserlerinde varlığını sürdürmektedir. Bu sözcükler Bulgarlar için anlam karmaşasına sebep olduğu gibi Türkçeye yapılan çeviriler için de büyük bir problem oluşturmaktadır. Bu problemin kaynağı, Türkçe kökenli sözcüklerin taşıdığı anlamı ya da var olan bir sesteşliğin bilinmemesinde gizlidir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi sesteş sözcükler, dil içi incelemeler dışında diller arası incelemelere de konu olmuş ve olmaya devam etmektedir. Slav dilleri arasındaki yakınlık sonucu birçok sesteş sözcük oluşmuştur. Bulgar ve başka dilbilimciler tarafından farklı çalışmalarla incelenmiştir. Örneğin, Elena Lyubénova Bulgarca, Rusça ve Çekçe'de yapılan çalışmaları değerlendirmiş ve bu diller arasındaki sesteşliği incelemiştir.²² Tsenka İvanova ve Mariyana Aleksic ise Sırpça-Bulgarca sesteş sözcükleri tasnif ederek sözlük oluşturmuşlar.²³ Sofya Cumberovna Hutsişvili ise "Slav Dilleri Arasındaki Sesteşlik" başlıklı doktora tezinde diller arası sesteşliği ele almaktadır.²⁴ Bu çalışmalarda yakın diller arasındaki sesteşlik ele alınmıştır. Türkçe ile ilgili ise Mehmet Aygün, Almanca-Türkçe sesteş sözcükleri

²² Bkz.: Lyubenova, Elena, *Formalno modelirane na leksikalnata omonimiya*, Plovdiv, Makros, 2003.

²³ Bkz.: İvanova, Tsenka; Aleksic, Mariyana, *Srpsko-bugarski rečnik*, Belgrad, Izdatelstvo za učebnitsi, 2007; Aleksic, Mariyana, *Mejuezička srpsko-bugarska (bugarsko-srpska) leksička homonimiya*, Belgrad, Filološki fakultet Universiteta u Beogradu, 2006.

²⁴ Bkz.: Cumberovna Hutsişvili, Sofya, *Slavyanskije Mejyazıkovie Omonimi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Tiflis Üniversitesi, Tiflis, 2010.

incelemiştir.²⁵ Buna benzer başka çalışmaların var olması, diller arası sesteşliğin önemini göstermektedir.²⁶ Bulgarca-Türkçe sesteş sözcükler konusunda şimdiye kadar herhangi bir araştırma yapılmamıştır.

2.2. Sesteşlik ve Çokanlamlılık

Anlamı ve fonksiyonu farklı fakat aynı ses değerlerine sahip sözcükler, ülkemizde daha çok “sesteş” terimiyle adlandırılmaktadır. Sesteş sözcüklerin belirlenmesi, etimoloji ve sözlük alanında yapılan çalışmalarda büyük önem taşımaktadır. Çokanlamlılık ise bir sözcüğün kullanıldığı farklı alanlarda yeni anlam kazanmasıyla meydana gelir. Sözcüklerde anlamlar arasındaki ilişkinin zamanla unutulması mümkündür. Bu nedenle geçmişteki bazı çokanlamlı sözcükler, günümüzde sesteş olarak adlandırılmaktadır. Bu sözcüklerin tanımlanması ve sınırlarının belirlenmesi önemlidir. Tanımlamayı yapabilmek için çokanlamlı sözcüklerin sınırları açıkça belirtilmelidir.²⁷ Çokanlamlılık için Berke Vardar’ın tanımı şöyledir:

“Bir gösterenin birçok gösterilen belirtme özelliği; bir birimin birçok anlam içerme durumu. Örneğin Türkçede *baş* anlam birimi çokanlamlılık içeren bir ögedir. Çokanlamlılık sıklık kavramı ile ilgilidir. En sık rastlanan birimler, çokanlamlılığın

²⁵ Bkz.: Aygün, Mehmet, “Almanca Ve Türkçedeki Sesteş Kelimeler ve bu Kelimelerin Her İki Dildeki Karşılıkları ve Fonksiyonları”, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11/2, 2001.

²⁶ Türkçe ile başka diller arasında yapılmış sesteşlik incelemeleri için bkz.: Demirel, Mine, **Rusça-Türkçe Çevirilerde Ortak Sesteş ve Benzer Kelimeler**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, Erciyes Üniversitesi, 2004; Kalyuta, Aleksandr, **Rusça Sesteş Kelimeler Sözlüğü**, İstanbul, Multilingual, 2005; Tokatlı, Suzan, “Türkiye Türkçesi İle Azerbaycan Türkçesindeki Eş Sesli Kelimeler Üzerine”, Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 16, 2004 s. 141-156; Ersoy, Fevzi, “Çuvaş Türkçesi Ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler”, Ankara, Türkbilig, s. 60-68, 2007.

²⁷ Tokatlı, Suzan, “Türkiye Türkçesi İle Azerbaycan Türkçesindeki Eş Sesli Kelimeler Üzerine”, Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 16, 2004 s. 142.

en yoğun düzeye ulaştığı ögelerdir. Bağlam ve durum, kullanım düzleminde çokanlamlılığı dengeleyici ve anlam belirsizliği giderici etkenlerdir.”²⁸

Bir sözcük zamanla yeni anlamlar ve kavramları karşılar durumunda ise çokanlamlılıktan bahsedilebilir. Çokanlamlılık ve sesteşlik olguları her dilde vardır. İnsanlar, yeni kavramları veya durumları adlandırmak için ya yeni bir sözcük üretirler, ya da var olan sözcüğe yeni bir anlam katarlar. Bu durumda yeni ve eski anlamlar arasında bir bağ, ortak bir çıkış noktası oluşmaktadır. Çokanlamlı sözcüklerin anlamları birbirinden çok uzak olabilmektedir. Bu durumda bazı sözcüklerin çokanlamlı veya sesteş gurubuna ait olup olmadıklarını belirlemek güç olabilir. Türkçede çokanlamlı ve sesteş sözcükler için V. D. Günay şöyle bir örnek vermektedir:

“Sana yüz kere söyledim, eve yüz kilo kömür alma, doğal gaz kömürden yüz kat daha iyi. Hava çok güzel, hadi denizde yüzelim; ama suyun yüzünde durabileceksen denize girmelisin. Şu yastığa yüz geçiren adamın yüzüne iyice bak. Biraz önce yüz numarada bize bıçağın keskin yüzünü gösteren kişi değil mi? Şimdi ne yüzle bize gülümsüyor? Adamda yüz yok ki! Ona fazla yaklaşma, yüzsüzün biridir.”²⁹

Örnekteki “yüz” sözcüğünün anlamlarını düşündüğümüzde sadece çokanlamlılık değil sesteşlikten de söz edilebilir.³⁰

yüz¹ 1. *isim* Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren 100 ve C rakamlarının adı. 3. *sıfat* On kere on, doksan dokuzdan bir artı. 4. Kere,

²⁸ Vardar, Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, 1. baskı, Multilingual, İstanbul, 2003, s. 62.

²⁹ Günay, V. Doğan, *Sözcükbilime Giriş*, Multilingual, İstanbul, 2007, s. 187.

³⁰ A.g.e.

kat vb. kelimeler ile birlikte kullanılarak yapılan işin çokluğunu abartılı bir biçimde anlatan söz “Hikmet Bey’in kurum ve edası, her zamankinden belki yüz kat üstündü.”- S. M. Alus.

yüz² 1. *isim* Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat. “Bir güzel çocuk yüzüyle gülümsüyor.” - S. F. Abasıyanık. 2. Yüzey. “Suyun yüzünde.” 3. Kesici araçlarda ağız “Bıçağın keskin yüzü.” 4. Bir kumaşın dikiş sırasında dışa getirilen gösterişli bölümü 5. Yorgana ve yastığa geçirilen kılıf. 6. Bir şeyin görünen bölümünde kullanılan kumaş. “Yorgan yüzü. Kanepenin yüzü.” 7. Birinin görüle gelen veya umulan hoşgörülüğüne güvenilerek gösterilen cüret. “Ne yüzle? Yüzü olmamak.” 8. Nedeniyle, sebebiyle “Bu yüzden Fuat Köprülü ile çatışmaya başlamışlardı gazetelerde.” - Y. Z. Ortaç 9. Yan, taraf. 10. Bir yapının dışa bakan düşey yüzeylerinin her biri. “Ön yüz. Yan yüz. Arka yüz.” 11. Utanma. “Adamda yüz yok ki!”³¹

“Yüz” sözcüğü, Türkçedeki çokanlamlılığı ve sesteşliği göstermek açısından iyi bir örnektir. Bu örnekte Türkçenin söz varlığı açısından zenginliği ve esnekliği görülmektedir.

G. Karağaç, aynı dile ait sesteş sözcüklerin sahip olduğu sesteşliği ve çokanlamlılığı çok iyi bir biçimde ifade etmektedir: “Eş seslilik ve çok anlamlılık, dillerin uzun ömürleri boyunca aynı kalan özellikler değil sürekli değişen özelliklerdir, dillerin belirli yer ve zamanları için geçerlidirler. *Eş zamanlı* (synchronic) bir olgu olan eş seslilik ve çok anlamlılık, dilin *art zamanlı* (diachronic) yapısıyla çelişmemekte, art zamanlı zincirin belirli bir yer ve zamandaki uzantıları

³¹ TDK, <http://www.tdk.gov.tr/> (05.06.2012)

olan halkalarını oluşturmaktadırlar. Bu yüzden *ses* (parole) ve *anlam* (langue) gibi başlıca iki yapıya, iki işleyiş temeline sahip olan dilleri, yeni bölmeler ve birleştirmeler demek olan insan bilgilenmelerine paralel olarak, ses ve anlamda bir bölünme ve birleşmeler zinciri olarak düşünmek gerekir. İşte eşseslilik ve çok anlamlılık, değişik yer ve zamanlara ait ses ve anlam yapılarından oluşan bu zincirin halkalarının bir süre için üst üste düşmelerinden ibarettir. Kısacası, bir dilin belirli bir yer ve zamandaki şekil ve anlamca bölünme ve birleşmeler sürecini temsil eden eş seslilik ve çok anlamlılık, haberleşmede, dilin fonksiyonunun gerçekleşmesinde yarattıkları büyük engellere rağmen, dillerden hiç eksik olmazlar.”³²

Eski çağlardan beri, dil ve edebiyatta sestelik ve çokanlamlılık yapılarına başvurulmakta ve bu yapılar estetik bir ölçü olarak kabul edilmektedir.³³ Günümüz Türk ve Bulgar edebiyatlarında da estetik bir görünüm ve sesletim olması için sestelik ve çokanlamlılık vazgeçilmez bir unsurdur.

Alise Lehmann, “eşadlılıkla” çokanlamlılık arasındaki farklılıklar konusunda şunları belirtmektedir: “Dilbilimciler eşadlılık olgularıyla çokanlamlılık olgularını ayırmaya özen göstermekte, tarihi, kökensele ölçütler yerine eşsüremlilikler uyarınca işlem yaparak eşadlılığın sınırlarını genişletmektedirler. Eşadlılık ile ilgili geliştirilen bazı ölçütler şu biçimdedir: Sözdizimsel ölçüt, anlamsal ölçüt ve biçimbilimsel ölçüt.”³⁴

Dillerin anlam yapıları, aynı zaman ve coğrafyanın insanları arasında bile, yaş farkına, meslek gruplarına, hatta her bir bireye göre farklılık gösterebilir. Bu

³² Karaağaç, Günay, *Dil ve Tarih ve İnsan*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002, s. 60.

³³ A.g.e., s. 61.

³⁴ Bkz.: Günay, V. Doğan, *Sözcükbilime Giriş*, Multilingual, İstanbul, 2007, s. 205.

farklılıklar, bir dilin lehçeleri arasında da coğrafi uzaklıklar ve tarih içinde bilgilenme kanallarının farklılığıyla doğru orantılı olarak sesteş ve çokanlamlı ilişkiler ortaya çıkarır.³⁵

Çokanlamlı ve sesteş sözcükleri ayırt etmenin kriterlerini açıkça belirlemek, dilbilim çalışmaları ve sözlük çalışmaları açısından önemli bir konudur. Bulgar dilbilimci Mariyana Parzulova'nın bu konu hakkında yapmış olduğu incelemede çeşitli dilbilim çalışmalarındaki sesteş sözcüklerin ikileminden bahseder. Bu ikilemlerin önüne geçmek için ayırt edici kriterleri belirlemenin gerekliliğini vurgular. Bazı Bulgarca sözlüklerdeki³⁶ çokanlamlı ve sesteş sözcüklerin ele alınmasında farklılıklar mevcuttur. Sözlük hazırlayanlar sadece belli kriterleri ve açıklamaları yapmak ile yetinmiştir. Dilbilimci ve sözlük çalışmaları yapan kişilerin, teorik olarak kriterleri belirlemeleri yeterli değildir. Bu kriterlerin uygulanması gerekir.³⁷

M. Parzulova'ya göre Rus dilbiliminde, çokanlamlılık ve sesteşliği ayırt etmek için farklı ölçütler önerilmiştir. Bunlar; anlambilimsel, dil bilgisel, eşanlamsal ve kronolojik açıdan incelenen ölçütlerdir.³⁸

2.2.1. Anlambilimsel Ölçüt

Anlambilimsel ölçüte göre çokanlamlılığı ve sesteşliği ayırt etmek için sözcüklerin anlam birimlerinde bir bağ olup olmadığı kontrol edilmelidir.³⁹ Bir bağ

³⁵ Karaağaç, a.g.e., s. 67.

³⁶ Andreyçin, Lyubomir, Et al, *Bilgarski tilkoven reçnik*, Sofya, 1955; Çolakova, Kristina, *Reçnik na bilgarskiya ezik*, Sofya, C. 1-6, BAN, 1977-1990; Fotinov, K., *Reçnik na sivrremenniya bilgarski knijoven ezik*, Sofya, C. 1-3, 1954-1959.

³⁷ Parzulova, Mariyana, *Semantiçnite omonimi v bilgarskiya ezik*, Dimant, Sofya, 2000, s. 29.

³⁸ A.g.e., s. 30.

³⁹ A.g.e.,s.31.

ya da ortak anlam olduğu durumlarda çokanlamlılıktan bahsedilebilir. Bu yöntemle tespit edilen ve yeni anlam kazanmış olan çokanlamlı sözcükler sesteş sözcükler oluşturabilir. Başka bir deyişle, anlam genişlemesinden oluşan sesteşlik söz konusudur. “Bazı bilim insanlarına göre “anlam uzaklaşması” ve “anlambilimsel bağın kopması” belirsiz bir olgudur. Onlara göre bu durum her şeyden önce aşırı öznel olup dilbilimsel bir ölçüt değildir.”⁴⁰

Bulgarcada “**КЛИН**” [klin] sözcüğünün ilk anlamı “bir ucu sivri olan odun kesmeye veya kelepçelemeye yarayan kısa bir tahta ya da demirden yapılmış bir alettir. Bu sözcükten yola çıkarak “dizlere doğru daralan bir spor eşofmanı”, “Rodoplar’da yapılan ve üçgen şeklinde olan bir börek türü”⁴¹ ve aynı şeklinden ibaret, giysilerin genişlemesini sağlayan (genişletmek için giysilerde kullanılan bir parça) bir kumaş parçası anlamları da yüklenmiştir. Her dört anlamın ortak noktası, görüntü olarak daralan bir şekle sahip olmalarıdır. Verilen örnek, anlambilimsel kriterden yola çıkarak bu sözcüklerin yeni bir anlam kazanmasından kaynaklanan sesteşliği göstermektedir.

Romen dilbilimcileri B. İspas ve V. Moldovan, anlambilimsel ölçütü “ortak anlam birimi” adı altında incelemektedirler. Onlara göre çokanlamlı sözcükler arasında ortak bir anlam aramak gerekir ve morfolojik açıdan kökler incelendiğinde söz konusu olan soruna açıklık getirmek mümkündür.⁴²

Bulgar dilbilimci Todor Boyaciev’e göre, çokanlamlı sözcüklerin anlam uzaklaşması sonucu ortaya çıkan sesteş sözcüklerin anlamsal olarak birbirleriyle

⁴⁰ A.g.e.

⁴¹ Sözlükte yalnız Rodoplar’da bu anlamda kullanıldığını yazmaktadır. Oysa sözcük, Pirin Dağı bölgesinde de aynı anlamı içirmektedir.

⁴² A.g.e., s. 32.

İlgileri kalmaz. Ayrıca bu yolla yeni bir sözcük oluştuğunda ögelerin ikincil anlamları tek başına yeni, ayrı bir anlam kazanmış olurlar. Bu sözcükler daha önce yakın oldukları objelerin temel anlamından bağımsız bir anlam kazanmış olurlar.

2.2.2. Dilbilgisel Ölçüt

Çokanlamlı ögelerin birincil anlamlarından uzaklaşması sonucu doğan sestesh sözcüklerde bazı dilbilgisel değişiklikler gözlemlenir; dolayısıyla bazı gramer formları veya farklı fiil zamanlarında değişiklik gösterebilmektedirler.⁴³ Çokanlamlı sözcüklerin anlam değişikliğine uğramaları sonucu dilbilgisel farklılıkların ortaya çıkması doğaldır. Böylece ögeler gramer açısından ek alarak farklı biçimleriyle yeni bir anlam kazanır.⁴⁴

Bazen herhangi bir ekin de sesteshlik yaratması mümkündür. Örneğin Bulgarcada küçültme eklerin kullanılması sesteshliğe yol açar. Öyle ki bazı sözcükler küçültme ekleriyle birlikte temel anlamını kaybedip yeni bir anlam kazanabilir. Örneğin: “**круша**” [kruşa] (armut) sözcüğü küçültme eki aldığı anda “**круш-ка**” [kruška] (armutçuk) olur. Ancak “**крушка**” sözcüğü, zaman içerisinde benzetme yoluyla ortaya çıkartılan “ampul” anlamında da kullanılmaya başlanmıştır.⁴⁵

Çok anlamlı sözcüklerin anlam genişlemesi ya da değişmesinden oluşan sestesh sözcüklerin dilbilgisi işlevinin değişmesi de mümkündür. Bunun sonucunda öge, ait olduğu gruptan çıkarak başka bir sözcük grubuna geçmektedir.⁴⁶ Gramer kurallarına göre sözcüklerin bir türden başka bir türe geçmesi doğaldır. Çok anlamlı

⁴³ Çolakova, Kristina, “Omonimi v sivrremenniya knijoven bılgarski ezik”, İzvestiya na İnstituta za bılgarski ezik, Kniga VI, Sofya, İzdanie na Bılgarskata akademiya na naukite, 1959, s. 88.

⁴⁴ Parzulova, a.g.e., s. 38.

⁴⁵ Çolakova, a.g.e., s. 89.

⁴⁶ A.g.e.

sözcükler başka bir sözcük türüne geçtiğinde anlamca keskin bir değişikliğe uğrar. Oluşan yeni anlam eski anlamdan uzaklaştığında yeni sözcük birimi oluşur. Bulgarcada bu durum en çok zamir, zarf ve yardımcı ögelerde gözlemlenmektedir. “Да” [da] sözcüğünün ilk anlamı olan “evet, bir şeyi onaylamak”, zaman içerisinde anlam değişikliğine uğrayarak “bir isteği gerçekleştirmek, emir kipi, dilekte bulunmak” gibi cümleyi bağlayıcı veya yardımcı öge olarak kullanılmaya başlanmıştır.⁴⁷

- “Искаш ли да отидем на кино?” (“Sinemaya gitmemizi ister misin?”)

- “Да, искам.” (“Evet, isterim.”)

- “Да отидем в Анкара.” (“Ankara’ya gidelim.”)

- “Да бъдеш жив и здрав.” (“Sağ olasin. / Sağlıklı ve uzun ömürlü olasin”)

- “Ела да видиш!” (“Gel göresin. / Görmeye gel.”)

Örneklerden anlaşıldığı gibi “да” [da] sözcüğünün dilbilgisel ölçüte göre anlamı ve gramer özelliği değişmiş olup ilk anlamı ile sesteştir. Sözcüklerin anlamları ve gramer yapıları birbiriyle bağlantılıdır. Bu nedenle anlamların değişmesiyle birlikte sözcük türünün veya dilbilgisel işlevinin değişmesi doğaldır.⁴⁸

2.2.3. Eşanlamsal Ölçüt

M. Parzulova’ya göre çokanlamlı ve sesteş sözcükleri ayırt etmek için eşanlamsal ölçüt kullanılabilir. Bu ölçüte göre, sesteş sözcüklerin ortak eşanlamlısı

⁴⁷ A.g.e., s. 90.

⁴⁸ Parzulova, a.g.e., s. 39.

olup olmadığına bakılır, yani aralarında ortak anlam aranır. Eğer sözcüklerin anlamları arasında bağ varsa çokanlamlıdır, yoksa sesteştir. Her sözcüğün eşanlamlısı olmadığından bu ölçüt çok belirleyici değildir.⁴⁹

M. Parzulova, “Semantiçnite Omonimi v Bilgarskiya Ezik” adlı çalışmasında bir Rus dilbilimcinin bu konudaki görüşüne yer vermektedir: “Rus dilbilimci E. M. Galkina – Fedoruk’a göre, aynı sesletime sahip sözcüklerin eşanlamlıları arasında bağ olduğunda çokanlamlılık, olmadığına ise sesteşlik söz konusudur.”⁵⁰ K. Çolakova ise iki sözcüğün sesteş sayılabilmesi için ortak bir eşanlamlısı değil uzaktan bile bir bağ bulunmaması gerektiğini vurgular.⁵¹

M. Parzulova’ya göre “eşanlamsal ölçüt Z. A. Tolmaçova, F. P. Filin, M. A. Borodina, Kr. Çolakova, B. İspas, V. Moldovan, S. Georgiev, R. Rusinov, T. Boyadçiev ve P. Batembergski’nin çalışmalarında kullanılmıştır. Onlara göre, eşanlamsal ölçüt, temel değil sadece anlamsal ölçüte yardımcı olur ve onu tamamlar.”⁵²

Türkçe anlambiliminde bu ölçütün kullanılabilirliği, aşağıdaki sözcüklerin eşanlamlılarıyla incelenebilir⁵³:

bey¹ Eş, koca. **bey**² Satma, satış.

boy¹ Uzunluk. **boy**² Destan. **boy**³ Kabile, klan.

dek¹ Kadar. **dek**² Hile, entrika.

⁴⁹ A.g.e., s. 33.

⁵⁰ A.g.e.

⁵¹ Çolakova, a.g.e., s. 93.

⁵² Parzulova, a.g.e., s. 33.

⁵³ Eşanlamlılar italik olarak verilmiştir.

Bu sözcüklerin eşanlamları örtüşmediği ve birbirinden anlamca uzak olduklarından dolayı sesteş olduklarını söyleyebiliriz. Eşanlamsal ölçüt, Bulgarca – Türkçe sesteş sözcükler için de kullanılabilir. Örneğin:

дефиле *ср.* Пролом, проход, боаз (oluk, geçit, boğaz).

defile *isim* Giyim gösterisi.

2.2.4. Kronolojik (Zaman Bilimsel) Ölçüt

Kronolojik ölçüt, 1957 yılında Leningrad'ta düzenlenen Sesteş Sözcükler Panelinde sadece V. İ. Abaev tarafından ele alınmıştır. Ona göre bu ölçütle sesteş ve çokanlamlı sözcükler isabetli ve kesin bir şekilde ayırt edilebilir. Ayrıca V. İ. Abaev anlambilimsel ölçütü aşırı öznel bulduğundan dolayı reddetmektedir.⁵⁴

V. İ. Abaev'e göre, sözcüklerin tarihini dikkatle incelediğimizde açık, net, sürekli, mantıklı ve sabit bir görüntü oluşur. Eğer bu ölçütten vazgeçilirse öznel bir pozisyona geçilmiş olunur ve net olmayan, çelişkili, sabit olmayan, yazardan yazara, bir baskıdan diğerine farklılık gösterebilen bir görüntü ortaya çıkar.⁵⁵ Bu ölçütte sözcüklerin zaman veya tarih sürecindeki değişimleri önemlidir. Bunu göz önünde bulundurduğumuzda sesteşlik ve çokanlamlılık olgularını ayırt etmek daha kolay olacaktır. Ancak her sözcüğün ilk kullanımı veya zaman içerisindeki değişimi bilinmediği için bazen ayırt etmek güçleşir.

⁵⁴ A.g.e., s. 43.

⁵⁵ A.g.e.

2.3. Sesteş Sözcüklerin Ortaya Çıkış Sebepleri

M. Parzulova'nın görüşüne göre sesteş sözcüklerin oluşma yolları farklıdır. Etimoloji bakımından sesteş sözcükler ortak veya ayrı kökenlerden oluşabilirler. Ortak kökenleri olan sözcükler dilin gelişimi sonucunda ortaya çıkar.⁵⁶ Farklı kökenden gelen sözcükler ise dil içindeki türemeden veya yabancı dillerden de gelmiş olabilir. Bulgar dilbilimci K. Çolakova, sözcüklerin etimolojik açıdan ortaya çıkış nedenlerini, türetme ve rastlantı yoluyla sesteş olmuş sözcükler olmak üzere iki gruba ayırır.⁵⁷ Türkçe kaynaklarda ise S. Tokatlı, "eşsesli" olarak adlandırdığı sesteş sözcüklerin oluşumunu şu şekilde tanımlamıştır: "Eş sesliliğin farklı kaynakları vardır. Eş seslilerin bir kısmı, farklı kaynaklı (art zamanlı "diachronic" veya alıntı "borrowing") kelimelerin tesadüfen ses uygunluğu içinde olmalarıyla, bir kısmı da çok anlamlı kelimelere bağlı olarak ortaya çıkarlar. Bunlar, anlam bölünmeleri (semantic split) ve şekil birleşmeleri (morphemic merger) veya daha az olarak anlam birleşmeleri (semantic merger) ve şekil bölünmeleridir (morphemic split)."⁵⁸

Bu tanımdan yola çıkarak Suzan Tokatlı sesteş sözcükleri; "Ses değişimlerinin (*sound change*), çok anlamlılığın (*polysemy*) ve alıntı kelimelerin (*borrowing*) yol açtığı eşseslilik"⁵⁹ olmak üzere üçe ayırmıştır. Sesteşliğe yol açan tüm bu gruplar ortaya çıkma nedenleri ve oluşum şekillerine göre alt gruplara ayrılabilirler.⁶⁰

⁵⁶ Boyaciev, Todor, *Bılgarska leksikologiya*, Sofya, Anubis, 2002, s. 118.

⁵⁷ Çolakova, a.g.e., s. 75.

⁵⁸ Tokatlı, a.g.e., s. 142.

⁵⁹ A.g.e., s. 142.

⁶⁰ Çolakova, a.g.e., s. 75.

2.3.1. Tüm Gramer Ekleriyle veya Sadece Bazılarıyla Sesteşlik Oluşturan Farklı Kökenlerden Ortaya Çıkmış Sesteş Sözcükler

Bu gruptaki sözcükler rastlantı veya türetme yoluyla, dil içindeki değişimle ya da yabancı sözcüklerin dile girmesiyle oluşabilir. Aynı zamanda dildeki sözcük türetme kurallarıyla farklı etimolojiye sahip sözcükler de sesteşliğe yol açabilir.⁶¹ Burada sesteş sözcükler iki gruba ayrılır: 1. Tesadüfen aynı ses yapısı içinde bulunan sözcükler.⁶² 2. Dilin türetme veya ses değişimleriyle oluşan sesteş sözcükler.⁶³

2.3.1.1. Farklı Kökenden Gelen ve Tesadüf (tesadüfen, tesadüfi olarak) Sonucunda Sesteş Olan Sözcükler

Farklı kökenlere sahip ancak sonrasında tesadüfen sesteş olmuş sözcükler, dilin fonetik değişimleri ile ortaya çıkar. Bu fonetik değişimleri için “**вня**”¹ [viya] (ululamak, havlamak) ve “**вня**”² [viya] (kıvırmak, bükme, çevirmek) örneğini verebiliriz. Eski Bulgarcada her iki sözcük de farklı sesletime sahipti ancak ses değişiminden sonra her iki öge de sesteş olmuştur. Aynı zamanda Bulgarcada sesteş olan “**вня**” [viya] Türkçedeki “**viya**” (dümeni ortaya alarak gemiyi bulunduğu doğrultuda yürütme, belirli bir doğrultu verildikten sonra gemiyi aynı doğrultuda tutması için dümenciye verilen komut) sözcüğü ile sesteştir.

2.3.1.2. Türetme Yoluyla Sesteş Olmuş Sözcükler

Dillerde sözcük dağarcığı ve kelime hazineleri türeme yoluyla yeni sözcük ve anlamlar ortaya çıkabilir. Bu ögeler başka sözcüklerle sesteşlik oluşturabilmektedirler. Türetme yoluyla sesteş olan sözcükler aynı kökenli

⁶¹ A.g.e.

⁶² Tokatlı, a.g.e., s. 152.

⁶³ Çolakova, a.g.e., s. 75.

olabildikleri gibi farklı kökenli de olabilir. K. Çolakova'ya göre "Türetim, isim ve fiil köklerine yapım ekleri getirilerek yapılır."⁶⁴

Bulgarcada aynı ya da farklı kökenli olduklarına bakılmaksızın türetme yoluyla oluşmuş sesteş sözcükler tesadüfen aynı sesletime sahip olanlardan çoktur.⁶⁵ Bulgarcada isim olan "глад" [glad] (açlık) ve fiil olan "гладя" [gladya] (ütülemek) sözcükleri "-ен" [-en] takısı alarak "гладен" [gladen] "aç" ve "ütülenmiş" anlamlarını kazanırlar. Bu türetmeden iki sözcük sesteş olmuştur. Örnekteki sözcükler iki farklı kökene sahiptir. Aynı kökenli olan "вестник¹" [vestnik] (gazete) ve "вестник²" [vestnik] (haberci), "вест" [vest] (haber) sözcüğünden türemişlerdir ve aralarında sesteştir.⁶⁶ Türkçede "baş"tan "başlık" sözcüğü türetilmiş ve farklı anlamlar kazanmıştır. Türk Dil Kurumu "başlık" sözcüğünün anlamlarını şöyle açıklar:

başlık 1. *isim* Genellikle başı korumak için giyilen şapka, serpuş. **2.** Üst giysilerinin yakalarına takılı başlık, kapüşon. **3.** Hayvan koşumunun başa geçirilen bölümü. **4.** Bir sütunun, bir direğin tepeliği. **5.** Kâğıt veya zarf üstüne basılmış ad ve adres, antet. **6.** Bir yazının, bir kitabın bölümlerinin başına konulan ve konuyu kısaca tanıtan ibare, serlevha. **7.** Başlık parası. **8.** Tablaların veya iş parçalarının düzgün kalmasını sağlamak amacı ile baş taraflarına takılan parça. **9.** Tekerlek parmaklarının çakılı olduğu kısım.

Anlamları dikkatlice incelediğimizde 2. ve 6. anlam oldukça farklıdır ancak sözlükte bu sözcük çok anlamlı gibi gösterilmiştir. "Şapka" ve "makale başlığı" anlamları birbirinden uzak olduğundan dolayı ayrı sesteş sözcük olarak kabul edilebilir. Bulgarca ve Türkçede türetim farklı ek ve yollarla oluşmaktadır. Bu

⁶⁴ <http://www.cokbilgi.com/yazi/turkcede-kelime-turetme/> (15.06.2013)

⁶⁵ Çolakova, a.g.e., s. 78.

⁶⁶ A.g.e., s.76.

sebeple bir dilde türemiş diğerinde ise türememiş bir sözcüğün sesteşlik oluşturması daha muhtemeldir.

2.3.2. Ağız ve Şiveden Ortaya Çıkan Sesteşlik

Ağız, bir ülkede geçerli olan genel bir şive içinde, o ülkenin çeşitli bölge ve kentlerindeki konuşma dilinde görülen söyleyiş farklarıdır.⁶⁷ Ağız ve şivelerde kullanılan sözcükler dili zenginleştirir. Yöresel ağız ve halkın kullandığı ifadeler edebi dilde de görülmektedir. Edebi çeviriler yapılırken ağız ve şivelerde kullanılan bazı sözcükler, sözlüklerde bulunmaz ve herkes tarafından bilinmeyebilir. Çevirmenlere sıkıntı yaratabilecek bu konudaki hataların önlenmesi için ağız ve şivelerde bulunan farklı sözcükler tespit edilmelidir.

Türkiye Türkçesi olarak kabul edilen “İstanbul ağzı” ve şiveler arasında sesteşlik durumu ortaya çıkabilir. Örneğin, Malatya yöresinde kullanılan “**kancık**” sözcüğü “dişi, kötü kadın” anlamındayken, İstanbul ağzında “dönek, güvenilmez” anlamına gelmektedir. Bulgaristan’da da aynı durum söz konusudur. Güneybatı Bulgaristan’da “**лук**” [luk] sözcüğü “sarımsak” anlamı taşıırken Bulgarca - Bulgarca sözlüklerde yazı dilindeki anlamıyla, yani “soğan” olarak yer almaktadır.

Bulgarca ve Türkçe ağızlarda yer alan sözcükler dil içinde sesteşlik oluşturabildiği gibi iki dil arasında da sesteşlik oluşturabilir. Konumuz Bulgarca-Türkçe sesteş sözcükler ve bunların edebi çeviride ortaya çıkan sorunlarıyla ilgili olduğu için her iki dile ait olan ve sesteşlik oluşturup şivelerde yer alan söz öbekleri de çalışmamızın kapsamındadır. Bu nedenle tezimizin önemli bölümünü oluşturan bu ögeler sözlükte yer almaktadırlar. Üstte bahsedilen “**лук**” [luk] sözcüğü Türkiye’de

⁶⁷ <http://www.frmtr.com/turk-dili-ve-edebiyati/648411-agiz-lehce-ve-sive-hakkinda-bilgiler.html>, (03.06.2013)

Halk Ağzından Derleme Sözlüğü'nde⁶⁸ “çelimsiz” ve “konuşmasını, giyinmesini beceremeyen” olarak açıklanmıştır. Bulgaristan'ın güneybatısında “soğan” anlamını taşıyan “**kokap**” [kokar] sözcüğü Türkçede “kokmak” anlamını taşır. “**Nar**” sözcüğü Türkçede üç farklı anlam taşımakta ve dil içi sesteşlik oluşturmaktadır. Kars yöresinde “ateş”, Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü’nde “lor peyniri” ve Türkçedeki en yaygın kullanılan “*bitki bilimi* Nargillerden, yaprakları karşılıklı, çiçekleri büyük, koyu kırmızı renkte, küçük bir ağaç ve bu ağacın kırmızımtırak sarı sert bir kabukla örtülü, içinde çok sayıda kırmızımtırak, sulu taneler bulunduran yuvarlak yemişi” anlamlarını taşımaktadır.

2.3.3. Yabancı Sözcüklerden Ortaya Çıkan Sesteşlik

Ünlü Türk dilbilimcisi Doğan Aksan “Türkçenin Söz Varlığı” başlıklı çalışmasında yabancı kökenli sözcükleri şöyle açıklar: “Bir toplumun, bir ulusun öteki toplumlarla hiçbir ilişki kurmadan yaşamasına olanak yokken uluslararası ticaret, siyaset, kültür ve sanat ilişkileri hemen dile yansımakta ve yeryüzündeki bütün dillerde, başka dillerden alınan öğeler bulunmakta, kimi zaman bunlar bir dili bütünüyle yabancılaştıracak kadar artabilmektedir.”⁶⁹ Bu bağlamda Türkçeye tarih boyunca Arapça, Farsça ve Latince’den birçok sözcük intikal etmiş ve bunlar günümüzde halen kullanılmaktadır. Defalarca belirttiğimiz gibi Osmanlı İmparatorluğu döneminde Bulgarcaya birçok Türkçe sözcük geçmiştir. Bunların kökeni yukarıda bahsettiğimiz bu farklı dillere dayanmaktadır. Diller arası Bulgarca-Türkçe sesteş sözcüklerin büyük bir bölümü Türkçeden Bulgarcaya girmiş olan sözcüklerdir.

⁶⁸ Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, cilt: 9, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1977.

⁶⁹ Aksan, Do an, Türkçenin Sözvarlığı, 4. baskı, Ankara, Engin Yayınevi, 2006, s. 29.

K. Çolakova yabancı sözcüklerin Bulgarcaya girmesiyle oluşan sesteşliği:
“a) Bulgarcaya yabancı bir dilden geçen sözcüğün dilde var olan başka bir sözcükle sesteşlik oluşturanlar; b) iki ayrı yabancı dilden Bulgarcaya giren sözcüklerin kendi aralarında sesteşlik oluşturanlar; c) kendi dilinde yazım olarak aynı olmayan fakat Bulgarcaya geçtiklerinde sesteşlik oluşturanlar”⁷⁰ olmak üzere üç gruba ayırmaktadır.

a) Bulgarcaya yabancı bir dilden geçen sözcüğün dilde var olan başka bir sözcükle oluşturduğu sesteşlik:

Bulgarcaya yabancı bir dilden geçen sözcük, dil içindeki aynı ses değerlerine ya da aynı yazılışa sahip bir başka sözcükle sesteşlik oluşturabilir. Örneğin: Latince’deki “**villa**” (şehrin dışında genellikle yazlık olarak kullanılan ev) sözcüğü Bulgarcaya da aynı anlamla “**ВИЛА**” [vila] olarak geçmiştir. Ancak söz konusu bu sözcük, Bulgarcada “**ВИЛА**” [vila] (tırmık) sözcüğüyle sesteş olmuştur.⁷¹ Aynı sözcük Türkçeye olduğu gibi geçmiş ve Bulgarca – Türkçe arasında sesteşlik oluşturmamaktadır.

Bu gruba ait sesteş sözcük için başka bir örnek daha verelim. Örneğin: Türkçe olan “**boy**” sözcüğünün üç farklı sesteş anlamı vardır.

boy¹ **1. isim** Bir şeyin tabanı ile en yüksek noktası arasındaki uzaklık. **2.** Bir yüzeyde, en sayılan iki kenar arasındaki uzaklık, en, genişlik karşıtı. **3.** Uzunluk. **4.** Kumaş için ölçü.

⁷⁰ Çolakova, a.g.e., s. 76.

⁷¹ A.g.e., s. 76-77.

boy² *isim*, toplum bilimi Ortak bir atadan türediklerine inanılan toplumsal ve ekonomik ilişkilerinde anaerkil, ataerkil anlayışı uygulayan geleneksel topluluk, kabile, klan.

boy³ 1. *isim* “Özlü, güzel sözler söyledi” anlamında kullanılan boy boyladı, soy soyladı özlü sözünde geçen bir söz.

“**Boy**¹” sözcüğü Bulgarcaya geçmiş ve “**боѣ**¹” [boy] (birini dövmek, dövüşmek) ile “**боѣ**²” [boy] (korkmak, emir kipi 2. kişi çekimi) sözcükleriyle sesteş olmuştur.⁷²

Osmanlı’da toprak ağası ya da yöneticilere verilen “**bey**” unvanı Bulgar diline geçmiş ve Bulgarcadaki “**бей**” [bey] (şaşırmak veya hoşnutsuzluk olarak kullanılan nida) sözcüğüyle sesteşlik oluşturmuştur.⁷³

Örneklerden de görüldüğü gibi alıntı sözcükler, sesteşlik oluşturabilmektedir. Başka bir dile intikal ettiklerinde bir ya da birçok anlam taşıyabilirler.

b) İki ayrı yabancı dilden Bulgarcaya giren sözcüklerin kendi aralarında oluşturduğu sesteşlik:

Türkçedeki “**bahis**” sözcüğü anlamını kaybetmeyerek Bulgarcaya “**бас**” [bas] olarak geçmiş. İtalyanca’daki “**basso**” (en kalın erkek sesi) sözcüğü de yine “**бас**” [bas] olarak Bulgarcaya geçmiştir.⁷⁴ Bu iki yabancı sözcük Bulgar dilinde sesteş olmuşlardır. Ayrıca “**bahis**” sözcüğünün Bulgarcada değişime uğramasıyla

⁷² A.g.e., s. 77.

⁷³ A.g.e.

⁷⁴ A.g.e.

Türkçedeki “bas” sözcüğü ve “basmak” eyleminin emir kipi ikinci kişi çekimi ile sesteş olmuştur.

Macarcadaki “бац” [baç] (kaşar ve peynir gibi süt ürünleri üreten çoban) ve Türkçedeki “baç” (Osmanlı Devletinde gümrük vergisi, zorla alınan para, haraç) sözcükleri Bulgar diline geçince Bulgarcada sesteş olmuştur.⁷⁵ Bunun yanı sıra Macarcadan Bulgarcaya geçen “бац” [baç] sözcüğü ve Türkçedeki “baç” sözcükleri de Bulgarca-Türkçe arasında sesteştir.

c) Kendi dilinde yazım olarak aynı olmayan fakat Bulgarcaya geçtiklerinde sesteşlik oluşturan sözcükler:

Bazı yabancı sözcükler kendi dilinde eşyazımlı olmamalarına rağmen Bulgarcaya geçtiklerinde sesteş olabilmektedirler. Fransızcadaki “bal” (büyük, danslı akşam eğlence, balo) ve muhtemelen Rusçadan girmiş olan Fransız kökenli “balle” (eğitim kurumlarında “not”, mezuniyet ortalaması) sözcükleri Bulgarcaya “баал” [bal] olarak geçmişler.⁷⁶ Bu iki sözcük hem Bulgarcada sesteş olmuş hem de Türkçedeki “bal” ile sesteştir.

Fransızcadaki “gaz” (Normal basınç ve sıcaklıkta olduğu gibi kalan, içinde bulunduğu kabın her yanına yayılma ve bu kabın iç yüzeyinin her noktasına basınç yapma özelliğinde olan akışkan madde) ve “gaze” (tül) sözcükleri Türkçeye “gaz”, Bulgarcaya da “газ” [gaz] şeklinde alıntılanmıştır. Bulgarca-Bulgarca ve Türkçe-Türkçede aynı sözcükle ifade edilen iki kavram aralarında sesteş olmuştur. “Gaz” sözcüğü değişime uğrayarak yabancı bir dilden alınan bir sözcükle sesteşlik

⁷⁵ A.g.e.

⁷⁶ A.g.e., s. 78.

oluşturan sözcükler için iyi bir örnektir. İki farklı anlama sahip söz konusu Fransızca sözcükler Bulgarcada sesteş olduğu gibi Türkçede de sesteştir.

Bazı alıntı ya da yabancı sözcükler bir dile intikal ederken değişime uğrayabilirler. Bu değişim hem sesletim hem de yazım açısından olabilir. Değişimlerin sebebi dahil oldukları dilin sesletim ve yazım yapısından kaynaklanabilir. Örneğin: Türkçedeki “spor¹” sözcüğünün kökeni Fransızcadaki “sport” (bedeni veya zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümü, kullanışı rahat, kolay olan) sözcüğüne dayanmaktadır. Bu sözcüğün değişimi sadece “t” harfinin yok olmasıyla değil, sesletiminde de oluşan farkla oluşmuştur. Türkçede ses uyumundan dolayı “s” ve “p” harfleri arasında “ı” harfi eklenerek sesletilmektedir. Aynı zamanda Fransızcadaki “spore” (çiçeksiz bitkilerde üreme organı, bir hücreli hayvanların çok özelleşmiş olan üreme hücresi) sözcüğü de dilimize girmiş ve yine “spor²” şeklinde değişime uğramıştır. Bu iki anlamı taşıyan “spor” sözcüğü Bulgarcadaki “спорт¹”[spor] (bolluk, bereket, bir işte başarı göstermek) ve “спорт²” [spor] (tartışma, çekişme) sözcükleri ile sesteştir. Diller arası sesteşlik önemli bir olgudur ve bu örneklerden dillerin ne kadar iç içe olduklarını ve birbirini ne derecede etkilediklerini görmek mümkündür.

Yabancı sözcüklerin çok anlamlı olmaları doğaldır. Bu bağlamda bir yabancı sözcük dile girdiğinde tüm anlamlarıyla değil sadece bir ya da birkaç anlamı ile geçebilir. Bulgarca-Türkçe arasında oluşan sesteşlik, genelde Türkçe dil öbeklerin tek veya bazı anlamlarıyla Bulgarcaya geçmesiyle ya da yeni anlam(lar) kazanmasıyla ortaya çıkmaktadır. Örneğin:

айлык *м. остар.* Заплата, възнаграждение (birine, görevi karşılığı olarak veya geçimi için her ay ödenen para, ödül, maaş).

aylık 1. isim Birine, görevi karşılığı olarak veya geçimi için her ay ödenen para, maaş. **2. sıfat** Bir ay içinde olan. **3. sıfat** Bir ay süren, mahiye. **4. sıfat** Ayda bir kez yapılan veya çıkan. **5. sıfat** Belirli aydan beri var olan. **6. zarf** Bir ay için.

Örnekten anlaşıldığı gibi “айлык” [aylık] sözcüğü, Türkçedeki sözcüğün sadece ilk anlamı ile örtüşmekte ve sesteşlik oluşturmaktadır.

Yabancı sözcüklerin ortaya çıkardığı sesteşliği göstermek açısından Fransızcadan dilimize geçmiş “casse” sözcüğü çok ilginç bir örnektir. Fransızcada “siyah frenküzümü; ark, kasis” anlamlarını taşımaktadır. Bulgar diline “касис” [kasis] ilk anlamı olan “siyah frenküzümü” olarak geçerken Türkçeye “kasis” sözcüğü “ark, kasis” anlamıyla geçmiştir. Aynı sözcük her iki dile farklı anlamlarla geçtiğinden dolayı bir sesteşlik durumu söz konusudur.

2.3.4. Özel İsimlerin Oluşturduğu Sesteşlik

Canlı isimler, yer adları, kurum, kuruluş, makam adları, insan grupları, diller, coğrafi adlar, gök cisimleri ve eser adları özel isimlerdir. Bunlar, dilde var olan veya yeni üretilen sözcüklerle adlandırılmaktadır. Özel isimler bazı sözcüklerle sesteşlik oluşturabilmektedir. Örneğin:

казак *м.* **1.** През стари времена в Русия и Украйна – член на община от свободни заселници в покрайнините на държавата, които участват в защитата на държавните граници (eski zamanlarda Rusya’da ve Ukrayna’da ayrı bir sınıf oluşturan, sınır bölgelerinde yaşayan, gümrükleri koruyan halk). **2.** Селянин,

потомък на тези заселници, или войник от воински части, съставени от такива заселници (Руся'да ve Украйна'да ayrı bir sınıf oluşturan, sınır bölgelerinde yaşayan halktan olan askerler). 3. *прен. прот.* Руски войник, русин (Rus askeri). 4. Конен войник-християнин в османската войска през втората половина на XIX в. (Osmanlı İmparatorluğun XIX. yüzyılın ikinci yarısında atlı hıristiyan askeri).

kazak¹ 1. *isim* Başтан geçirilerek giyilen, genellikle kollu, örme üst giysisi. 2. Jokeylerin giydiği, göz alıcı renklerde bir ceket türü.

kazak² 1. *isim, askerlik* Rusya'da ve İran'da ayrı bir sınıf oluşturan atlı asker. 2. *sıfat* Karısına söz geçirebilen, dediğini yaptırabilen erkek, kılıbık karşıtı.

Kazak³ 1. *özel, isim* Kazakistan Cumhuriyeti'nde yaşayan Türk soylu halk veya bu halktan olan kimse. 2. *özel* Güney Rusya'da yaşayan Slavlaşmış bir topluluk ve bu topluluktan olan kimse.

фас *м.* 1. Остатък от изпушена цигара; угарка (sigara izmariti). 2. *жарг.* Цигара (sigara).

Fas *özel, isim* Fas Krallığı.

пазар *м.* 1. Място, където се продава и купува, обикн. на открито и главно през определени дни; тържище, пазарище (satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli, açık, geçici yer). 2. Търговска и занаятчийска част на града; чаршия (bir şehrin ticaret ile ilgili işlerinin yapıldığı yer, çarşı). 3. Купуване, пазаруване (satın almak, alışveriş yapmak).

pazar¹ 1. *isim* Satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer. 2. Belli bir şeyin satıldığı yer. 3. Alışveriş. 4. Cumartesi ile pazartesi arasındaki gün.

Pazar² 1. *özel, isim* Rize iline bağlı ilçelerden biri. 2. *özel* Tokat iline bağlı ilçelerden biri.

“Kazak” ve “pazar” sözcükleri hem özel isim hem de anlamlı birer sözcük olarak kullanılmakta iken “Fas” Türkçede ülke ismi olup Bulgarcada “sigara izmariti” anlamında kullanılmaktadır. Bu sözcüklerin özel isim olup olmadıkları bağlam ya da yazı dilinde ilk harfi büyük yazıldığında anlaşılabilir. Ancak cümle başında yazıldığında bu ayırt edici olgu ortadan kalktığından dolayı acemi bir tercüman yanlış olabilir. Aynı zamanda kişi adları da sesteşlik oluşturabilmektedir. Örneğin, Bulgar erkek ismi ve otobüs markası olan “Чавдар” [Çavdar] ismi Türkçede “çavdar” sözcüğü “buğdaygillerden, unlu tane veren bir bitki” ve “bu bitkinin esmer ve uzun tanesi” anlamını taşımaktadır.

III. BÖLÜM: SESTEŞ SÖZCÜKLERDE SINIFLANDIRMA

Sesteş sözcükler hakkında tarih boyunca çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır ancak bunların yetersiz kaldığını düşünen araştırmacı ve dilbilimciler, kendilerine göre farklı sınıflandırmalar yaparak öncekilerini geliştirmeye çalışmışlardır. Örneğin; Bulgar dilbilimcisi Kristalina Çolakova 1959'da yazmış olduğu "Günümüz Bulgarcasında Sesteş Sözcükler" adlı makalesinde, söz konusu öğeleri sınıflandırılmasını fonetik (phonology) ve etimolojik bakımından incelemiştir. Çolakova bunları fonetik özellikler bakımından, tam ve kısmi sesteş sözcükler olmak üzere ikiye ayırmış ve etimolojik açıdan farklı kökenlerden gelen sözcüklerin sesteşlik durumunu ve dil içindeki gelişiminden kaynaklanan sesteşliği ele almıştır.⁷⁷ Bu sınıflandırmalar, Bulgarcada bulunan sesteş öğelerle ilgili olup diller arası sesteş sözcükler için yetersiz kalmıştır. Ancak Bulgar dilinde bu konu üzerindeki ilk çalışmalardan biri olduğu için konumuz itibariyle büyük önem taşımaktadır.

Rusça kaynaklarda ise sesteş sözcükler daha ayrıntılı incelenmiştir.⁷⁸ Daha önce de belirttiğimiz üzere Bulgar dilbilimciler bu kaynaklardan faydalanarak Bulgarca'yı incelemiş ve yorumlarda bulunmuşlardır. Diller arasındaki sınıflandırmalarda sesteş sözcüklerin ortaya çıkma nedenleri daha farklıdır. Bu sınıflandırmalara göre genellikle sesteş sözcükler üç gruba ayrılmaktadır; sesteş (homonym), eşsesli (homophone) ve eşyazımlı sözcükler (homograph).

⁷⁷Bkz.: Çolakova, Kristina, "Omonimi v sivrēmenniya knijoven bulgarski ezik", İzvestiya na Institutata za bulgarski ezik, Kniga VI, Sofya, İzdanie na Bulgarskata akademiya na naukite, 1959, s. 65-98.

⁷⁸ Örneğin; Cumberovna Hutsişvili, Sofya, *Slavyanskije mej yazıkovie omonimi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Tiflis Üniversitesi, Tiflis, 2010.

Araştırmacıların sesteş sözcüklerin sınıflandırılmasındaki yaklaşımları farklılık gösterdiğinden dolayı Bulgarca-Türkçe sesteş sözcüklerin daha iyi incelenebilmesi için sınıflandırmalar en kapsamlı şekliyle tanımlanmaya çalışılacaktır.

3.1. Tam ve Kısmi Sesteş Sözcükler

Grammer özellikleri bakımından tam sesteş sözcükler hem fonetik özellikleri hem de yazılışları aynı olan sözcüklerdir.⁷⁹ Tam sesteş sözcüklerin tüm gramer (dilsel) formlarının aynı olmaları gerektiği için farklı dil ailelerine ve dolayısıyla birbirinden çok uzak gramer özelliklerine sahip dillerde tam sesteşliğin varlığından söz etmek zordur. Örneğin, Slav dillerinin yakınlığından kaynaklanan gramer benzerliklerinden dolayı bazı sözcükler tam sesteş olabilmektedir. Ancak Bulgarca-Türkçe sesteş sözcükler arasında Türkçeden Bulgarcaya birçok sözcük geçmiş olmasına rağmen iki dilin gramerleri oldukça farklı olduğu için aralarında tam sesteşlikten bahsedilemez.

Diğer yandan V. D. Günay tam ve kısmi sesteş sözcükleri John Lyons'un tanımıyla açıklar: "şöyle ki John Lyons eşadlılığı, kısmisal eşadlılık ve salt eşadlılık olarak ikiye ayırır. Kımsisal eşadlılık olarak eşyazımlılık ve eşadlılık vardır. Salt eşadlılık olarak da sözdizimsel ulamların ve biçimlerin benzerliği söz konusudur."⁸⁰

Örnek olarak verebileceğimiz "коса - коси" (saç - saçlar) ve "коса - коси" (tırpan - tırpanlar), "брак – бракът – мн. бракове" (nikâh, evlenme) ve "брак – бракът – мн. бракове" (ıskarta mal, işe yaramayan çürük mal) gibi sesteş sözcüklerden de anlaşıldığı gibi "коса" [kos'a] ve "брак" [brak] sözcüğünün tüm

⁷⁹ Çolakova, a.g.e., s. 74.

⁸⁰ V. D. Günay, a.g.e., s. 204.

çekimlenmiş takıları iki farklı anlamda da aynıdır. Bundan yola çıkarak söz konusu sözcüklerin Bulgarca da tam sesteş olduğunu söyleyebiliriz.

Türkçede tam sesteş sözcük örneği olarak “**çay**¹” (çeşitli bitkilerin yaprak veya çiçeklerinin demlenmesiyle elde edilen bir içecek türü) ve “**çay**²” (dreden büyük, ırmaktan küçük akarsu) sözcüklerini verebiliriz.

*Köylü kadınlar **çayda** çamaşır yıkıyorlar. **Çayda** taş var.*

Bu örnekte sözcüklerin **-de** halinin aynı olduğunu görmekteyiz, ancak diğer halleri de aynı olduğundan dolayı Türkçedeki tam sesteş sözcükler için uygun bir örnektir.

***Çayın** dibinde bir şey var. **Çayın** dibinde bir şey yatıyor.*

***Çayın** suyu azaldı.*

*Taş **çayın** dibinde.*

Burada her iki cümlede **-in** hallerinde bulunan “**çay**” sözcüğünün anlamı bağlamdan çıkarılmalıdır. Bulgarca-Türkçe tam sesteş sözcükler için gramer açısından tam sesteşlik söz konusu olmadığından örnek vermek mümkün değildir.

Diller arası tam sesteş sözcükler gramer özelliklerinin yanı sıra anlam bakımından da incelenebilir. Anlam açısından tam sesteşlilik durumu için iki dil arasındaki sesteş sözcüklerin eşyazımlı veya eşsesli olması gerekir. Türkçeden Bulgarcaya geçmiş olan söz konusu ögeler aynı kökten geldikleri için tam sesteş sözcük olarak kabul edilmeleri tartışmalı bir konudur. Türkçeden Bulgarcaya genelde Osmanlı döneminde geçen birçok sözcük aynı kalmış ancak zamanla Bulgarcadaki

anlamı değişmiş ya da Türkçede daha çok anlama sahip olan bir sözcük Bulgarcaya bir veya birden fazla anlamıyla (tüm anlamlarıyla değil) geçse de bu sözcükler tam sesteş olarak sayılamamaktadır. Örneğin; Bulgarcada “пазар” [pazar] sözcüğü “satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer, belli bir şeyin satıldığı yer ve alışveriş” anlamını taşımaktadır. Türkçedeki “pazar” sözcüğü ise bu anlamla birlikte “cumartesi ile pazartesi arasındaki gün” anlamını da içermektedir. Aynı zamanda özel isim olarak Tokat ve Rize illerine bağlı iki ayrı ilçenin ismidir. Bu örnekten anlaşıldığı gibi “pazar” sözcüğü Bulgarcada ve Türkçede kısmi sesteş sözcüktür.

Kısmi sesteş sözcükler aynı veya farklı sözcük türlerine ait olabilir ve bu sözcükler gramer formlarında, fonetik veya yazım olarak farklılık gösterebilir. Kısmi sesteş sözcüklerin takılarının hepsi aynı olmak zorunda olmadığı gibi bir sözcüğünün takı almış hali ve yalın hali sesteşlik oluşturabilir. Örneğin:

баща м. 1. Мъж по отношение на своите деца (baba). 2. Мъж който има деца (çocukları olan erkek). 3. прен. Родоначалник, създател (ata, kurucu, yaratıcı).

баща 1. *zarf* İlk olarak. 2. Özellikle.

Örnekten anlaşıldığı gibi Bulgarcada ki “баща” [başta] (baba) sözcüğü fonetik olarak Türkçedeki “başta” sözcüğü ile aynı olsa da Bulgarcadaki yapısı eksiz, Türkçedeki ise eklidir.

Diller arası sesteşlik konusunda, kısmi sesteş sözcüklerin bazılarının temel, bazılarının da yan anlamları örtüşmektedir. Türkçeden Bulgarcaya geçmiş ve

zamanla bazı anlamlarını yitirmiş veya yeni anlamların kazanılmasıyla oluşmuş sesteş sözcükler kısmi sesteş sözcüklerdir. Kısmi sesteş sözcüklerin tanımından yola çıkarak eşsesli veya eşyazımlı ögeler de kısmi sesteş sözcüklere dâhil olabilir. Eşsesli ve eşyazımlı sesteş sözcükler, çalışmanın ilerleyen sayfalarında ayrıntılı bir biçimde anlatılacaktır. “Bez” sözcüğü kısmi sesteş sözcükler açısından iyi bir örnektir.

без *предл.* 1. Лишеност от нещо, липса на нещо (bir şeyin eksikliği). 2. Отделяне, откъсване, изваждане, отнемане (ayırılma, koparma, çıkarma, alma).

без- Представка за образуване на съществителни и прилагателни. (Türkçede isimden olumsuz sıfat türeten ekler -sız -siz -suz -süz -meksizin -maksızın).

bez¹ 1. *isim* Pamuk veya keten ipliğinden yapılan dokuma, çaput. 2. Pamuktan, düz dokuma. 3. Herhangi bir cins kumaş. 4. Herhangi bir iş için kullanılan dokuma. 5. *sıfat* Kumaş veya dokumadan yapılmış.

bez² *isim, biyoloji* İçinden geçen kandan veya öz sudan bazı maddeler ayırarak salgı oluşturan organ.

Bulgarcadaki “**без**” [bez] sözcüğü, örnekten de anlaşılacağı gibi, olumsuzluk anlamı taşıırken, Türkçede iki farklı sözcükle sesteşlik oluşturmaktadır. Aynı yazılan “**без**” [bez] dil ögesi Bulgarcada edat iken Türkçe örneklerde isimdir.

Dil, diller arası sesteşlik ve çeviri için önemli olan kısmi ve tam sesteş sözcükler Türkçede yeteri kadar araştırılıp incelenmemiştir. Üstteki tanımlarla ve örneklerle bu eksiklik biraz da olsa giderilmeye çalışılmıştır.

3.2. Fonetik-Yazım Özellikleri Bakımından Sesteş Sözcükler (Homonyms, Омоними, Sesteş Sözcükler)

Fonetik-yazım özellikleri bakımından sesteş sözcükler, aynı ses yapısı ve vurguyu içeren ancak farklı anlama sahip olan sözcüklerdir. Doğan Aksan, bu sözcükleri “eşadlılık” adı altında incelemektedir. Ancak yazımları ayrı, söyleyişleri aynı olan sözcükleri “sesteş” olarak isimlendirmiştir.⁸¹ Biz ise V. D. Günay’ın kullandığı “eşsesli”⁸² terimini tercih etmekteyiz. Berke Vardar “eşadlı” terimi şu şekilde tanımlamıştır: “Gösterileni ayrı, göstereni özdeş olan sözcüklerin özelliği (örn. bir “renk” belirten *kara* ve “toprak parçası” anlamına gelen *kara* sözcükleri)”⁸³. Bulgar dilbilimci T. Boyaciev ise “Dilde aynı söyleyişe sahip ancak anlamları arasında ortak bir bağ bulunmayan birimler (...)”⁸⁴ olarak tanımlar. Bu tanım, diller arası sesteş sözcükler için çok geçerli değildir, çünkü Türkçeden Bulgarcaya geçen ve sesteşlik oluşturan bazı sözcükler, kısmen ortak anlam taşıyabilmektedir. Örneğin, Bulgarcadaki “кайзер” [kayzer] sözcüğünün anlamları “Almanya ya da Avusturya İmparatoru” ve “kırmızı biberli domuz veya dana etinden kurutulmuş et”tir. (Çok nadir olarak ayrıntılı sözlüklerde “Kayseri pastırması” olarak da verilmektedir). Türkçede ise “kayzer” sözcüğünün anlamı “Alman kralı”dır. Örnekten de anlaşıldığı gibi aynı sözcük ortak bir anlam içermesine rağmen sesteştir ve çeviri sırasında tercümanı yanıltabilir.

⁸¹ Bkz.: Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil*, 1. Cilt, 5. baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009, s. 192-193.

⁸² Bkz.: Günay, V. Doğan, *Sözcükbilime Giriş*, İstanbul, Multilingual, 2007.

⁸³ Vardar, Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, 1. Baskı, İstanbul, Multilingual, 2003, s. 93.

⁸⁴ Boyaciev, a.g.e., s. 112.

Türkçedeki “hafif” sözcüğü Bulgarcaya geçtiğinde “h” harfini kaybederek “афиф” [afif] olmuştur. Bu sözcük, “ciddi olmayan, düşüncede hafif olan insan” ve “zayıf, hafif” anlamlarında kullanılmaktadır. Türkçede ise “afif” sözcüğünün “iffetli (erkek)” anlamını taşımakta ve bu durumda sesteşlik oluşturmaktadır.

Türkçe kökenli olan ve zıt bir anlam kazanan “балък” [balık] sözcüğü de sesteştir. Bulgarcadaki anlamı “saf, naif, budala insan” olan bu sözcük, hakaret olarak kullanılmakta ve Türkçedeki “balık” sözcüğü ile sesteşlik oluşturmaktadır.

Bulgarca-Türkçe arasındaki sesteş sözcükler, sadece Türkçeden geçen sözcüklerden ibaret değildir. Tesadüfen aynı ses yapısında buluşan sözcükler de sesteş olabilmektedir. Örneğin: Bulgarcada “кюре” [küre] sözcüğü, Fransa ve Belçika gibi ülkelerde Katolik din adamı anlamı taşırken, Türkçedeki “küre¹” “bütün noktaları merkezden aynı uzaklıkta bulunan bir yüzeyle sınırlı cisim ve yeryüzü, dünya”, “küre²” “madenci ocağı, maden fırını” ve “Küre³” “Kastamonu iline bağlı ilçelerden biri” sözcükleriyle sesteşlik oluşturmaktadır. Aşağıdaki “банка” [banka], “банкет” [banket], “бар” [bar] ve “бей” [bey] örnekleri, fonetik-yazım özellikleri bakımından sesteş sözcükleri daha iyi pekiştirmeye yardımcı olacaktır.⁸⁵

банка¹ ж. 1. Кредитно учреждение, което разполага с капитал и осъществява различни парични сделки, финансови операции (banka). 2. При някои игри на карти – поставените на карта пари срещу всички противници (bazı kâğıt oyunlarında rakiplere karşı bir kâğıdın üstüne konan para). 3. Място за натрупване и съхраняване на запаси, резерви от нещо (stok ya da rezervlerin

⁸⁵ Örneklere, sesteşlik oluşturan anlamların altı çizilmiştir.

toplandığı, saklandığı, korunduğu yer). 4. Чин, скамейка, обикн. в учебна зала, аудитория (genellikle eğitim yerleri ve oditoryumlarda bank, sıra).

банка² *ж. спец.* Тънкостенен цилиндричен стъклен съд (silindir şeklinde ince bir kap).

banka 1. isim Faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve ticaret, sanayi, ekonomi alanlarında çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluş. 2. Bankacılık işleminin yapıldığı уарі.

банкет¹ *м.* Тържествено угошение в чест на някого или нещо, по повод на някакво събитие (biri adına veya bir sebeple düzenlenen eğlence ve bu eğlenceye verilen ad).

банкет² *м.* 1. Ненастлана земна ивица отсрани на шосе или железопътна линия (karayollarının veya demiryollarının kenarında yayaların yürütmesine ve taşıtların trafiği aksatmadan durabilmesine yarayan çakıl veya toprak yol). 2. Фигура от наредени по определен начин тухли (belli bir şekilde sıralanmış tuğlaların oluşturduğu şekil/figür). 3. *воен.* Място в крепост за разполагане на защитниците (kalede koruyucuların yerleştiği yer).

banket 1. isim Şehirler arası yolların iki tarafında yayaların yürütmesine ve taşıtların trafiği aksatmadan durabilmesine yarayan çakıl veya toprak yol. 2. Yamaçtan kayan toprağı yerinde tutmak ve böylece ekilmeye elverişli yer kazanmak için türlü yollarla yapılan dar basamak.

бар¹ 1. Малко заведение, предимно за напитки и кафе (genellikle kahve veya benzeri içecekler içmek için kurulan küçük yer, kafeterya). 2. Место в ресторант, салон или заведение за поднасяне на закуски и напитки на крак или на високи столчета; бюфет със спиртни напитки (Amerikan bar). 3. Нощно заведение, луксозен ресторант, в които наред със скъпите напитки и закуски има атракционни номера (danslı, içkili eğlence yeri).

бар² *физ.* Единица мярка за измерване на атмосферното налягане (hava basıncı birimi).

бар¹ *isim* Anadolu'nun doğu ve kuzey bölgesinde, en çok Artvin ve Erzurum yörelerinde el ele tutuşularak oynanan, ağır ritimli bir halk oyunu.

бар² 1. *isim* Danslı, içkili eğlence yeri. 2. Ayaküstü içki içilen eğlence yeri. 3. Amerikan bar.

бар³ *isim* Hava basıncı birimi.

бар⁴ *isim* Ateşten, mide bozukluğundan, ağızda, dil ve dişlerde meydana gelen acılık, pas.

бар⁵ *isim, spor* Halter sporunda ağırlığı oluşturan kiloları birbirine bağlayan metal çubuk.

бахар *м.* Кафяви зърна, семена от тропическо растение, които се употребяват за подправка на гозби (tropik bir bitkinin tohumlarından elde edilen kahverengi baharat).

bahar¹ 1. *isim, gökbilimi* İlkbahar. 2. Bu mevsimde ağaçlarda açan çiçekler ve yapraklar. 3. Gençlik dönemi.

bahar² *isim* Baharat.

бей¹ *межд. разг.* За израз на учудване, изненада или недоволство, възмущение, тревога; ей, ау, брей (şaşırma, hoşnutsuzluk, meraklanma için kullanılan bir ifade).

бей² 1. *ист.* В Османската империя - титла на феодален владетел или на лице с висок граждански и военен чин (Osmanlı İmparatorluğunda zengin, ileri gelen kimse veya yüksek rütbeli asker). 2. *ист.* В Османската империя - феодален владетел или едър земевладелец (Osmanlı İmparatorluğunda toprak sahibi ve ileri gelen kimse). 3. Богат човек или благородник в страна с мохамеданска вяра (müslüman ülkelerde zengin veya ileri gelen kimselere verilen ad).

bey¹ 1. *isim* Erkek adlarından sonra kullanılan saygı sözü. 2. Erkek özel adları yerine kullanılan bir söz. 3. Eş, koca. 4. *esk.* Zengin, ileri gelen kimse, bay. 5. Erkek sıfatlarının hemen arkasında eklenir: Doktor bey. Damat bey. 6. Aşığın çukur yüzünün arkasındaki yumru bölge. 7. İskambil kağıtlarında birli: "Gerçekten de doktora bir bey ile iki yedili gelmişti." -T. Buğra. 8. *tar.* Boy gibi küçük bir toplumun veya küçük bir devletin başkanı. 9. *askerlik* Komutan.

bey² *isim* Satma, satış.

Yukarıda verdiğimiz birkaç örnekten de anlaşıldığı gibi "banka", "banket", "bey", "bar" ve "bahar" sözcükleri hem ortak hem de farklı anlamlar taşımaktadır. Bu sözcüklerin yazımı ve söyleyişi aynıdır. İki sözcüğün sesteseş

olabilmesi için yazım ve sesletim aynı olması gerektiği konusuna değinmiştik. Ancak Bulgarca Kiril, Türkçe ise Latin alfabesi ile yazıldığından yazımın aynı olmadığı görüşü ileri sürülebilir. Harfler belli bir sesi sembolize ettiği için iki farklı alfabe olsa da aynı sesleri ifade ettiklerinden dolayı yazım olarak aynı kabul edilmiştir. Bulgaristan'da Kiril alfabesi kullanılsa da Türkçedeki sözcüklerle aynı sesi içeren harflerle yazıldıkları için bu öğeleri fonetik-yazım özellikleri bakımından değerlendirip eşyazımlı sözcükler olarak kabul etmekteyiz. Dolayısıyla çalışmamızda söz konusu objeleri bu açıdan ele almaktayız.

3.3. Fonetik Özellikleri Bakımından Sesteş Sözcükler (Homophones, Омофони, Eşsesli Sözcükler)

Fonetik özellikleri bakımından sesteş sözcükler yazılışları farklı, sesletimleri aynı olan sözcüklerdir. İngilizcede bu sözcükler “homophone” olarak adlandırılmış ve bu terim Bulgar diline “омофон” [omofon] şeklinde aktarılmıştır. Türkçede bu sözcükler eşsesli olarak adlandırılabilir. Eşsesli sözcükler aynı sesletime sahip olsalar da anlam ve yazılış olarak farklıdır. V. D. Günay, eşseslilik için aşağıdaki tanımı yapmıştır:

“Eşseslilik, aynı biçimde sesletilen; fakat yazılışları farklı olan sözcükleri belirtir. Eşseslilikte, sesletim aynıdır, yazılışları farklıdır, bu açıdan eşseslilik ses düzleminde gerçekleşen bir dilsel durumdur.”⁸⁶

Örneğin, Türkçede “saç” ve “sac” sözcükleri eşsesli sözcüklerdir. Yazılışları ve anlamları farklı olduğu halde halk arasındaki sesletimi aynıdır. Bulgarcada “мак” [mak] (haşhaş) - “мар” [mak] (sihirbaz), “смор” [smok]

⁸⁶ V. D. Günay, a.g.e., s. 203.

(dumanlı sis) ve “**смок**” [smok] (karayılan) sözcükleri eşeslidir. Bilim insanlarına göre, her eşesli sözcük sestestir ancak her sestest sözcük eşesli olmayabilir. Bulgarcadaki “**ад**” [at] - “**ат**” [at]⁸⁷ sözcükleri dil içinde eşesli olup Türkçedeki “**ad**” ve “**at**” sözcükleriyle hem eşesli hem de sestest sözcüklerdir.

ад *м.* 1. *религ.* Задгробен свят където се мъчат душите на грешните (cehennem). 2. Изобщо задгробен свят (ahiret). 3. *прен.* Място на ужас (dehşet veya korkunun olduğu yer).

ad¹ 1. *isim* Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam. 2. Herkesçe tanınmış veya işitilmiş olma durumu.

ad² 1. *isim* Sayma. 2. Sayılma.

ат *м.* 1. Буен, здрав кон (güçlü, sağlıklı at). 2. Жребец (aygır). 3. *прен.* Човек, заемащ висок обществен пост (toplumda yüksek mevkiye sahip olan kişi).

at 1. *isim* Atgillerden, binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan, beygir, düldül. 2. *satrançta*, her yönde siyahtan beyaza ve beyazdan siyaha bir hane atlayarak L biçiminde hareket eden taş.

at (atmak, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. *-i, -e* Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak. 2. Bir şeyi yere doğru bırakmak. 3. Bir kimsenin ilişkisini kesmek. 4. *-e, nsz* Koymak. 5. Rastgele bir kenara koymak.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi “**ад**” [at] ve “**ad**” sözcükleri sestest olup “**ат**” [at] ve “**at**” sözcükleriyle eşeslilik oluşturmaktadır. Türkçede

⁸⁷ Bulgarcadaki “**ат**” [at] sözcüğün kullanımı sınırlıdır ve edebi eserlerde rastlanmaktadır.

yabancı dillerden gelen sözcüklerin bazı Türkçe sözcüklerle eşseslilik oluşturma durumları vardır. Bu tür sözcükler için V. D. Günay'ın vermiş olduğu örnek "Aycell" (Türk PTT kurumunun kurduğu ve taşınabilir telefon ağımlı belirten "Ay yıldız telekomünikasyon hizmetleri" anlamına gelmektedir) ve "Aysel" (özel bayan ismi) sözcükleridir.⁸⁸

Eşseslilik kök sözcüklerden oluşabildiği gibi ek almış bir sözcük de eşsesli olabilmektedir. Aynı zamanda Bulgarca'da birçok fiilin zamana göre çekilmiş hali ile Türkçede bir sözcüğün kök hali, eşseslilik durumu yaratmaktadır. Örneğin:

чете сег. вр., 3 л., ед. ч. (чета нсв. прх.) 1. Разпознавам и умея да изговарям, произнасям нещо написано, напечатано (yazılı bir şeyi okuyabilmek). 2. Извършвам това действие, за да възприема, разбира или запомня съдържанието на написаното (yazılı bir şeyin içeriğini anlamak, öğrenmek için okumak). 3. прен. По външни белези, прояви отгатвам мисли, чувства, желания и под. (dış etkenlerden ve ifadelerinden kişinin düşünce, duygu ve isteklerini tahmin etmek).

чете 1. isim Yasa dışı işler yapmak veya etrafındakileri korkutmak amacıyla bir araya gelmiş topluluk. 2. tarih Ordu birliklerinden olmayan silahlı küçük birlik.

Bulgarca'daki "чете" [çete] (okuyor) sözcüğü fiil olup şimdiki zamanın üçüncü tekil şahsın çekimlenmiş halidir. Bu sözcük Türkçedeki isim olan "çete" sözcüğü ile eşseslidir. Ayrıca şunu da belirtmeliyiz ki Bulgarca'daki "чете" sözcüğün vurgusu ikinci hecedeki "e" harfi üzerindedir.

⁸⁸V. D. Günay, a.g.e., s. 203.

Bulgar dilinde eşsesliliği oluşturan üç farklı durum vardır. Bunlar ünsüz benzeşmesi, ünsüz düşmesi ve iki sözcük veya birimin konuşma dilinde birleşik okunmasından (междусловна омонимия) kaynaklanmaktadır. Eşseslilik durumu, sözcüklerin sonundaki yumuşak ünsüzlerin sert ünsüzlere dönüşmesiyle (ünsüz benzeşmesi) (обеззвучаване на звучните съгласни) meydana gelir. Bulgarcada bu fonetik kuralı sesletim için geçerli olup, sonu farklı yazılmış olsa da okunuşu aynı olduğundan bu tür sözcükler eşseslidir. Bu eşsesteşliğe: “ад” [at] (cehennem) – “ат” [at] (beygir), “еж” [eş] (kirpi) – “еш” [eş] (eş), “маг” [mak] (büyücü) – “мак” [mak] (haşhaş), “рог” [rok] (boynuz) – “рок” [rok] (rock müzik), “шев” [şef] (dikiş) – “шеф” [şef] (şef), “таз¹” [tas] (bu) – “таз²” [tas] (leğen kemiği) – “тае” [tas] (tas), “под” [pot] (altında) – “пот” [pot] (ter), “свещ” [sveş] (mum) – “свеж” [sveş] (taze) , “нощ” [noş] (gece) – “нож” [noş] (bıçak) sözcükleri ünsüz benzeşmesine örnektir.⁸⁹ Bulgarca-Türkçe eşsesli sözcüklerde de ünsüz benzeşmesi için “шев” [şef] (dikiş) ve “шеф” [şef] örneği verilebilir. Diğer bir durum ise iki sözcüğün sesletim sırasında birlikte okunmasından kaynaklanan eşsesliliktir. Bu tür eşseslilik olayı, bir bağlaç ile sözcüğün birlikte okunup bir sözcüğe karşılık geldiği için tartışmalı bir konudur. Bu eşsesliliğe Bulgarcada “с мед” [smet] (bal ile) – “смет” [smet] (çöp), “с тая” [staya] (bu ile) – “стая” [staya] (oda) sözcükleri örnek olarak verilebilir.⁹⁰ Bu durum, Bulgarcada bağlaçların yanındaki sözcüklerle birlikte okunmasından kaynaklanmaktadır. Söz edilen eşsesli ögeler, konuşmada ve sözlü çevirilerde hataya neden olabilir.

Eşseslilik, bir ses olgusudur. Sesletimde ortaya çıkar ve bu nedenle yazı dilinde eşseslilikten bahsedilmesi mümkün değildir. Diller fonetik özellikleri

⁸⁹ Boyaciev, a.g.e., s. 117.

⁹⁰ A.g.e.

bakımından birbirinden farklıdır. Bu nedenle bir dilde eşseslilik oluşturan unsurlar başka bir dilde eşseslilik oluşturmayabilir.

3.4. Yazım Özellikleri Bakımından Sesteş Sözcükler (Homographs, Омографи, Eşyazımlı Sözcükler)

Sözcüklerin sesletiminde farklılıklar vardır. Diğer dillerde olduğu gibi Bulgarca ve Türkçede yazılışı aynı fakat sesletimi farklı olan sözcükler vardır. Yazılışı itibariyle (dil içi olduğu gibi diller arası da bu böyledir) aynı görünen bazı sesteş sözcüklerin sesletimi farklı olabilir. Bu farklılık, sözcüklere yeni bir anlam katabilir. Aynı yazılan ancak farklı okunan sesteş sözcüklere “eşyazımlı sözcükler” denir. Bulgar dilbilimci T. Boyaciev, bu konuda şöyle bir fikir öne sürmektedir: “Aynı yazılan ancak farklı sesletime sahip olan sözcükler, eşyazımlı veya grafiksel sesteş sözcüklerdir.”⁹¹

Bulgarcada bu ögeler “omorpaф” [omograf] olarak adlandırılır. Terim, Yunancadaki “homo” (aynı) ve “graph” (yazı) anlamındaki sözcüklerden oluşmuştur. Türkiye’de “eşyazımlı sözcükler” terimi çeşitli dilbilim sözlüklerinde farklı şekillerde tanımlanmıştır. Örneğin Ayşe Pamir Dietrich ve Aleksandr Kalyuta “eş yazımlı oluş”⁹², Berke Vardar ise “eşyazımlı sözcükler” olarak adlandırmış. Çalışmamızda Vardar’ın birleşik olarak tanımladığı “eşyazımlı sözcükler”⁹³ terimini kullanmayı uygun gördük.

⁹¹ Boyaciev, a.g.e., s. 117.

⁹² Dietrich, Ayşe Pamir, *Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 2002, s. 79; Kalyuta, Aleksandr, *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 2000, s. 72.

⁹³ Vardar, Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, 1. Baskı, Multilingual, İstanbul, 2003, s. 96.

A. İ. Melnikova eşyazımlı sözcükleri incelerken dört gruba ayırmıştır. Bu sözcükleri; anlamına göre, anlamına ve gramer yapısına göre, gramer yapısına göre ve stilistik özelliklerine göre incelemiştir.⁹⁴ Bu şekilde yapılan bir sınıflandırma çok detaylı olmakla birlikte her dilde geçerli olmayabilir.

Sözcüklerin telaffuzları dil kuralları ve dil özelliklerine bağlıdır. Vurgu, sözcüklerin farklı şekilde okunmasına sebep olmaktadır. Bulgarca gibi dillerde vurgu, sözcüğün her yerinde (başta, sözcük içinde ve sonunda) olabilir. Ancak Türkçede vurgu genellikle son hecede bulunmaktadır. Vurgu, sadece bir sesin yükselmesine değil uzatılıp kısaltılmasına da etki etmektedir. Eşyazımlı sözcüklerde vurgu ayırt edici bir özelliktir ve sadece dil içinde değil yöreye göre de farklılık gösterebilme özelliğine sahiptir. Örneğin; Bulgaristan'ın doğu tarafında vurgu daha belirginken batı tarafında vurgunun gücü daha zayıftır, güneyde ise yok denecek kadar azdır.⁹⁵

Sesteş sözcükleri ele alan V. D. Günay'a göre, "Türkçenin sesçil bir abecesi olduğundan eşseslilik ya da eşyazımlılık olgusu Türkçede yoktur."⁹⁶ Ancak bu tanımda vurgu ve vurgunun önemine değinilmemiştir. Türk Dil Kurumunun yaptığı son değişikliğe göre yazı dilinde kullanılan şapkalar ("â") artık kullanılmamaktadır. Şapkalar uzatılan sözcükleri ifade ederken bu şekildeki vurgular artık şapkasız yazılmaktadır. Örneğin "hala" (babanın kız kardeşi) ve "hâlâ" (henüz) sözcükleri aynı yazılırken farklı okunmaktadır. Bu sözcükler eşyazımlı sözcüklerdir. Eşyazımlı sözcükler aşağıdaki örneklerle daha iyi anlaşılacaktır.

⁹⁴ A. İ. Melnikova'nın yukarıda verilen düşünceleri şu kaynakta yer almaktadırlar: Lyubenova, Elena, **Formalno modelirane na leksikalnata omonimiya**, Plovdiv, Makros, 2003, s. 33-34.

⁹⁵ <http://bg.wikipedia.org/wiki/Ударение> (15.04.2013)

⁹⁶ V. D. Günay, a.g.e., s. 204.

Bulgarcada “вѣрвѣ” [vırvya] (yürümek) ve “вѣрвѣ” [vırvya] (ip geçirmek), “зѣлен” [zelen] (lahanaya ait) ve “зѣлен” [zelen] (yeşil renk). Türkçeden de “bıçaklâ” (bıçaklamak, emir kipi) ve “bıçakla” (bıçak ile), “okuma” (okumamak, emir kipi) ve “okumâ” (kıraat). Ancak bu sözcükler yazım özellikleri bakımından incelendiğinde vurgusu yazılmadığı için hangi anlamda kullanıldığını anlamak yabancılar için güç olabilir. Özellikle Bulgarca öğrenen veya Bulgarcadan çeviri yapan öğrenciler açısından vurgunun belli olmaması ciddi yanlışlıklara neden olabilir. Acemi bir tercüman için de bu tür sözcükler ciddi sorun oluşturabilir. Örneğin “имам” [imam] (sahip olmak) ve “имам” [imam] (Cemaate namaz kıldıran kimse) sözcükleri karıştırılabilir. Aynı zamanda Bulgarcada var olan iki “имам” [imam] ve “имам” [imam] sözcükleri Türkçedeki “imam” ögesiyle sesteştir, bu nedenle hatalara neden olabilir.

Yukarıda verilen örneklerle eşyazımlı sözcüklerin vurgu ve sesletim farkına değinerek konuya açıklık getirmeye çalıştık. Bu ögeler, yazı dilinde daha büyük sorun yaratabilmekte ve özellikle yazılı çeviride dikkat edilmesi gereken ögeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

IV. BÖLÜM: SESTEŞ SÖZCÜKLER VE ÇEVİRİ EDİNİMİ

4.1. Sesteş Sözcüklerin Çevirisi

Günümüzde çeviri sürecinde karşılaşılan sorunlar, uzmanlar tarafından tartışılmakta ve sık sık dile getirilmektedir. Çeviri hataları ve çeviri edinimi konusunda birçok makale ve kitap yazılmıştır. Çevirmenler tarafından yapılan en bariz hatalar arasında sesteş sözcükler ile ilgili olanlar önemli yer tutmaktadır. Bunun nedeni, aynı sesletime ya da yazılışa sahip bazı sözcüklerin farklı anlam veya anlamlar taşıyor olmalarıdır. Sesteş sözcükleri bilmek ve tanımlamak, tüm yabancı dillerde olduğu gibi Bulgarca'yı öğrenen veya bu dili kaynak ya da hedef dili olarak çeviri sürecinde kullanan kişiler açısından büyük önem taşımaktadır. Çeviri edinimi bakımından sesteş sözcüklerin önemini ve işlevini doğru bir şekilde ortaya koymayan, bu konuda doğru yöntem ve hedef belirlemeyen her çevirmenin hem sözlü hem de yazılı çeviri sürecinde büyük sorunlarla karşılaşmaması, önemli hatalar yapmaması imkansızdır.

Sesteş sözcükleri çeviri edinimi çerçevesinde ilk olarak inceleyen ve doğru bir biçimde adlandıran Fransız dilbilimcileri olmuştur. 1928 yılında Kossler Maxim ve Jules Derocquigny bu sözcükleri, "faux amies du traducteur" (çevirmenin yanlış arkadaşları) terimiyle adlandırmışlardır.⁹⁷ İki Fransız dilbilimcinin başlattığı bu yöndeki çalışmalar, başka ülkelerde de kabul görüp geliştirilmiştir. İngiliz dilbilim ve çeviribilim alanında araştırma yapan uzmanlar sesteş sözcüklerin çeviri süreci sırasında yarattıkları sorunu incelerken Kossler Maxim ve Jules Derocquigny'nin geliştirdiği terime "false friends" (sahte arkadaşlar) adını vermeyi uygun

⁹⁷ Bknz., Maxim, Kossler ve Derocquigny, Jules, *Les faux amis ; ou, les trahisons du vocabulaire anglais (Conseils aux traducteurs)*, Paris, Vuibert, 1928.

görmüşlerdir. Rusya'daki kuramcılar ise “ложные друзья переводчика”, “псевдодрузья переводчика” (çevirmenin yanıltıcı arkadaşları) ve “ложные эквиваленты” (yalancı eş değerler) terimlerini geliştirmişlerdir. Rus bilim insanlarının çalışmalarından haberdar olan, onlardan yararlanan Bulgaristan'daki çeviri uzmanları ve kuramcıları da tıpkı Rusçadaki gibi “лъжливи приятели на преводача”, “псевдоприятели на преводача” (çevirmenin yanıltıcı arkadaşları) ve „лъжливи еквиваленти” (yalancı eş değerler) terimlerini tercih etmişlerdir.⁹⁸ Ülkemizde bu konu üzerinde çalışanlar, söz konusu dil öğelerini “çevirmenin handikapları”, “çevirmenin düşmanları” veya “yalancı eşdeğerler” olarak adlandırmışlardır.⁹⁹

Biz çalışmamızda çeviri sırasında çevirmen için büyük sorun oluşturan bu sözcükleri “çevirmeni yanıltan sözcükler” olarak adlandırmayı uygun gördük ve bu terimi kullanmaktayız. Aynı alfabeyle sahip ve Slav dilleri, Türk dilleri gibi, aynı kökenden gelen, birbirine yakın olan diller arasında ortak sözcük ve terimler oldukça fazladır. Bu sözcüklerin üstlendikleri görev ve anlamlar dillerin değişken yapısından dolayı zamanla farklılaşarak çeviride büyük sorunların yaşanmasına neden olmuştur. “Çevirmeni yanıltan sözcükler” terimi, özellikle XX. yüzyılda, sık sık rastlanan, tesadüfen ya da aynı kökenli, benzer veya aynı ses yapısında bulunan sözcüklerin çeviri konusunda çalışan uzmanlar tarafından fark edilmesiyle ortaya çıkmıştır.¹⁰⁰

⁹⁸ Tomanova, Svetla, “Mejduezikovo vzaimodeistvie v prevoda”, Blagoevgrad, Universitetsko izdatelstvo “Neofit Rilski”, 2009, s. 106. Bu konuda ayrıca bkz.: Garbovskiy, N. K., *Teoriya perevoda*, Moskva, Izdatelstvo Moskovskogo Universiteta, 2004; Retsker, Yakova Yosifoviça, *Teoriya perevodçeskaya praktika*, Moskva, R. Valent, 2006; Solodub, Yu. P., *Teoriya i praktika hudojestvennogo perevoda*, Moskva, Academia, 2005.

⁹⁹ Kalyuta, Aleksandr; Demirel, Mine, *Rusça Sesteş Kelimeler Sözlüğü*, İstanbul, Multilingual, 2005, s. 5.

¹⁰⁰ Kalyuta, Aleksandr, “Problema «lojnih druzey perevodçika» na primere rodstvennih i ne rodstvennih yazıkov”, Sofya, Bilgarskaya rusistika, 2006, s. 155.

Sesteş sözcüklerin diller arasındaki önemi, dil içindeki öneminden çok daha fazladır. Çünkü genelde dil içindeki söz konusu öğeler, anadili olan kişiler tarafından daha çok bilinmektedir. Ayrıca dil içi sayıları daha azdır ve hata yapma olasılığı düşüktür. Dil içi sesteş sözcükler genelde bu dili öğrenmeye çalışan yabancılar için büyük sorun teşkil etmektedir. Aynı zamanda her çeviri sürecinde olduğu gibi yabancı bir dilden Türkçeye veya Türkçeden yabancı bir dile çeviri yapılırken sesteş sözcüklerin öneminin algılanması ve bilinmesi şarttır.

Bulgarca-Rusça, İngilizce-Fransızca, Türkiye Türkçesi-Azerbaycan Türkçesi gibi yakın dillerdeki diller arası sesteş sözcükler, hem aynı kökten geldikleri için hem de sayıları fazla oldukları için çevirmenleri zora sokabilirler.¹⁰¹ Bulgarca-Türkçe sesteşliği ile ilgili sorunlar, yüzyıllar boyu hakim olan ortak resmi dilin kullanılmasından ortaya çıkan sözcüklerin fazla olmasına bağlıdır. Aynı kökten gelen (bunlar Türkçe, Farsça, Arapça veya başka dil kökenli olabilir) sesteş sözcüklerin çoğunun her iki dilde en az bir ortak anlam içermesi; kendine güvenen, kaynak araştırmayan ve dil bilgisi yetersiz olan çevirmenleri ciddi bir çıkmaza sürüklemektedir. Aynı ses yapısı içerisinde bir tesadüf sonucunda buluşan sesteş sözcükler, bu açıdan daha az hataya neden olabiliyorlar.

Diller arası sesteş sözcüklerin yanlış çevirisi, metnin orijinalliğini bozar ve yanlış aktarımlara sebep olur. Bazen bu yanlış aktarımlar, metne komik ve bağlama uygun olmayan anlamlar kazandırabilir. Özellikle sık kullanılan sesteş sözcükler, çevirmenin karşısına çıkabilecek daha büyük tuzaklardır.¹⁰² Örneğin Fransızcadan

¹⁰¹ A.g.e., s. 156.

¹⁰² Eşyazımlı sözcüklerin İngilizce-Fransızca dilleri arasındaki hatalarına sebep olması ve sesteş sözcüklerin sıklığı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz., Colleen Conclin, Kathryn, **Bilingual Access to Interlingual Homographs: an Examination of Effects of Sentential Context, Word Frequency,**

hem Türkçeye hem de Bulgarcaya giren “**magazin**” sözcüğü, her iki dilde de sık kullanılan bir ögedir. Bulgarcada en çok kullanılan “**dükkân**”, “**mağaza**” anlamı ile Türkçedeki “sanat, eğlence ve spor dünyasında tanınmış kişilerle ilgili haber ve yorum” gibi tamamıyla farklı anlamları, çeviride ciddi sorun oluşturabilirler.

Daha önce da söylediğimiz gibi Bulgarca-Türkçe sesteş sözcüklerin büyük bir bölümü Türkçe kökenli sözcüklerden oluşmaktadır. Bu sözcüklerin bazıları Bulgar diline daha dar anlamda girmişlerdir. Bir kısmının ise anlamları değişmiş ve bundan dolayı sesteş olmuşlardır. Çeviri sırasında bu sözcüklerin hataya neden olması daha muhtemeldir. Örneğin, “**haraç**” sözcüğü Bulgarcada “Osmanlı Devleti'nde Müslüman olmayanların devlete ödemekle yükümlü oldukları vergi” anlamında kullanılmakta iken Türkçede bu anlam dışında “bir yerden, bir kimseden zorbalıkla alınan para” ve “Osmanlı Türklerinde genellikle toprak sahiplerinden devletçe alınan vergi” anlamlarını taşımaktadır. Bulgarca-Türkçe öğrenen ve bu iki dilde çeviri yapan kişiler, çeviri esnasında “**haraç**” sözcüğünün Türkçedeki tüm anlamlarını kontrol etmezse hata yapması mümkündür.

Mehmet Hakkı'ya göre çeviride “gerçek dostlar” ve “sahte dostlar”¹⁰³ vardır. Bulgaristan'ın ve Türkiye'nin tarihi ve kültürel geçmişlerinden dolayı her iki dilde “sahte dostların” sıklıkla rastlandığı bir gerçektir. “Sahte dostlar”, sadece çevirmeni değil sözlük hazırlayan kişileri de yanıltmaktadır. Buna bağlı olarak Bulgarca-Türkçe ve Türkçe-Bulgarca sözlüklerde pek çok hata bulmak mümkündür. Örneğin: “**Paçavra**” sözcüğü Bulgarcaya “eskimiş bez veya kumaş parçası, çaput” anlamıyla geçmiştir. Bu sözcük dil gelişiminde “iffetsiz kadın”, “hafif kadın”

and Proficiency, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), New York, The State University of New York at Buffalo, 2005.

¹⁰³ Suçin, Mehmet Hakkı, **Öteki Dilde Var Olmak**, Ankara, Say, 2013, s. 131-132.

anlamını da kazanmıştır. Ancak Bulgarcada birinci anlamı sadece sözlüklerde yer almakta çünkü zamanla unutulmuş ve hiç kimse tarafından kullanılmamaktadır. Oysa ikinci anlamı çok yaygındır. Bu nedenle Bulgar Bilimler Akademisi tarafından hazırlanan Bulgarca-Türkçe Sözlüğü'nde¹⁰⁴ “пачавра” [paçavra] sözcüğünün sadece ikinci anlamı “iffetsiz kadın, paçavra” olarak gösterilmiştir. Bu nedenle Bulgaristan'da yetişmiş ve uzun araştırmadan kaçınan çevirmenlerin bu sözcüğü çevirirken hata yapmaları muhtemeldir.

Sözünü ettiğimiz Bulgarca-Türkçe Sözlüğü'nde “пишкин” [pişkin] sözcüğünün anlamı “pişkin, pişkin adam” olarak gösterilmiştir. Bulgarca-Bulgarca Sözlüğü'nde¹⁰⁵ ise bu sözcüğün anlamları şöyle verilmiştir: “deneyimli”, “becerikli”, “pişmiş”. Oysa Türkçede “**pişkin**” sözcüğünün altı farklı anlamı vardır: **1. sıfat** Gereğince pişmiş. **2.** Çabuk pişen, pişeğen, pişek. **3.** Saygısızca davranarak işini yürüten. **4.** Yüzsüz. **5.** Deneyimi olan, herhangi bir şeye alışmış olan, olgun. Sesteşlikten kaynaklanan yanlış çeviriler çok büyük hatalara neden olup çeviriyi komik ve anlamsız kılabilir. Bu tür yanlışlıkları önlemek için çevirmen sadece iki dilli sözlüklerle yetinmemeli, aynı dilli açıklamalı sözlük, ansiklopedi ve buna benzer kaynaklara da sık sık başvurmalıdır.

Yukarıda söz ettiğimiz Bulgarca-Türkçe alanında iki dilli sözlüklerle ilgili hatalar dışında Bulgarca-Bulgarca sözlüklerde sesteş sözcüklerin anlamları konusunda da birçok eksik vardır. Anlaşılan sözlükleri hazırlayanlar, bazı Türkçe sözcüklerin gerçek veya tüm anlamlarını araştırmamışlardır. Bu sözcüklerden oluşan çeviri hatalarını önlemek için her sözcük dikkatlice çevrilmeli ve anlamları birkaç

¹⁰⁴ Vançev, Nikola, Et al, *Bilgarsko-turski rečnik*, Sofya, BAN, 1961.

¹⁰⁵ Andreyçin, Lyubomir, Et al, *Bilgarski tilkoven rečnik*, 4.baskı, Sofya, Nauka i izkustvo, 2008.

farklı sözlükte kontrol edilmelidir. Bulgarcadaki “кайзер” [kayzer] (pastırma) sözcüğünün anlamı “Kayseri pastırması”ndan türetilmiş ve sözlükteki anlamı¹⁰⁶ “kırmızı biberli konserve edilmiş domuz veya dana eti” olarak gösterilmiştir. Burada verilen anlam yanlıştır; doğru anlamı Bulgarca etimoloji sözlüğünde verilmiş ancak orada da Türkçeden geldiği belirtilmemiştir.

Türkçedeki “keleş” sözcüğü zıt anlamlar içermektedir. Bu sözcük bir yandan “yiğit, cesur, bahadır, çok yakışıklı, çok güzel” anlamındayken, diğer yandan “vücut yapısı gösterişsiz, çirkin, kötü, kel” anlamlarında kullanılmaktadır. Bulgarcada ise “кеleş” [keleş] sözcüğü, birçok sözlükte sadece olumsuz anlamlarıyla yer almıştır. Bu nedenle sözlü ve yazılı çevirilerde bu dil biriminin hangi anlamda kullanıldığına dikkat edilmelidir.

4.2. Sanatsal-Edebi Çeviri Ediniminde Bulgarca-Türkçe Sesteş Sözcükler

Çeviri edinimi sırasında çevirmenlerin karşılaştığı en önemli sorunlar, kültüre özgü bazı sözcüklerin çeviri ediniminde hedef dilde karşılıkların olmaması ve moda mod çeviri yapılmasıdır. Edebi çeviri, diğer çevirilerden çok farklı bir olaydır çünkü yazınsal metinler sanatsal kaygıyla yazılmış ve günlük konuşmanın veya bilimsel metinlerin içermediği, çeşitli söz sanatlarına ait birçok özel sözcük, mecaz, kıyaslama vb. ögeler içermektedir. Eğer bir edebi yapıt tüm nüanslarıyla özenli ve güzel bir şekilde çevrilmezse, sadece yazara ve edebi sanatına değil, aynı zamanda okuyucuya da büyük haksızlık edilmiş olur. Bazı uzmanlara göre kötü bir çevirmen en iyi yapıtı sıradan, usta bir çevirmen ise sıradan bir yapıtı olduğundan daha güzel

¹⁰⁶ A.g.e.

kılabilir. Aslında, çeviri edimini sanat olarak algılayan, orijinal bir yapıtı çeviri köprüsünden başka dile aynı sanatsal düzeyde aktarma sorumluluğuna sahip olan çevirmen, metinde yer alan küçük öğelere de saygıyla yaklaşarak onları en güzel bir şekilde aktarmaya çalışır. Bu olgunluğa ve ustalığa ulaşmış çevirmenler için çevrilemeyecek hiçbir şey yoktur.

Sesteş sözcükler, çeviri edinimi sırasında da dil içi ve diller arası olarak iki ayrı alt başlıkta incelenebilir. Dil içi sesteş sözcükler, yanıltıcı olabilir ancak diller arası olanlar acemi ve dikkatsiz çevirmenler için daha tehlikelidir. Dil içi sesteş sözcükler farklı bağlamda kullanılabilir. Diller arası olanların bazen anlamca birbirlerine çok yakın olduğunu görüyoruz. Bunun yanı sıra cümlede üstlendikleri görevlerin aynı olmaları mümkündür. Türkçede hem isim, hem fiil olan “yüz” sesteş sözcüğünün yanlış çevrilme ihtimali çok düşüktür. Ancak aynı kökenli herhangi bir sesteş sözcüğün her iki dilde de isim ise ve anlamlarından biri ya da birden fazlası aynı ise, karmaşık bir durum ortaya çıkabilir. Eğer çevirmen tecrübeli değilse ve işini severek, araştırarak yapmıyorsa, bu durumlarda hata yapabilir. Yazarların, edebi eserlerinde sesteş ve çokanlamlı sözcüklere başvurmaları ve bu sözcüklerle daha güzel ifade etme çabası içinde olmaları doğaldır. Bundan dolayı çeviri sürecinde bu öğelere dikkat etmek ve hataya düşmemek için gereken araştırmaları yapmak, çevirmenin kullanabileceği en doğru yöntemlerdir.

Bulgarcadan Türkçeye ve Türkçeden Bulgarcaya birçok edebi ve sanat eseri çevrilmiş ve bu eserlerde “çevirmeni yanıltan sözcüklerden” kaynaklanan hatalara rastlamak mümkündür. Daha önce belirttiğimiz gibi, Bulgarcada hala çok sayıda Türkçe sözcük bulunmaktadır ve bu sözcüklerden bazıları sesteştir. Tecrübeli

olmayan çevirmenler, sesteş sözcükleri Bulgarcadaki diğer Türkçe sözcüklerle karıştırıp hataya düşmektedirler. Sözcüklerin anlamlarını bildiklerini sanarak sözlük veya başka kaynaklara başvurmaya hiç gerek duymadan söz konusu öğeleri kendi dillerindeki anlamlarıyla çevirerek geri dönüşü olmayan hatalar yapmaktadırlar.

Yapmış olduğumuz araştırmalar sırasında bazı çevirmenlerin, sesteş sözcüklerle karşılaştıklarında ve bunları çevirmekte zorlandıklarında sözcüğü veya tüm cümleyi yok saydıklarını tespit ettik. Bu tür “zorluktan kaçışlar”, hem çevirmenlerin tecrübesizliğini ve gayri ciddiyetini ortaya koymakta, hem de çeviri işinin ne kadar ciddi, asla küçümsenemeyecek, büyük sorumluluk isteyen bir görev olduğunu kanıtlamaktadır. Özensiz bir edebi çeviri, ustalıkla yazılmış bir edebi esere, tüm öğeleri önemseyen ve titizlik arayan yazara karşı yapılan büyük bir haksızlıktır. İkinci olarak da okuyucuya karşı bir sorumsuzluktur.

Diller arası sesteş sözcükler, çok yakın anlamlara sahip olduklarında büyük zorluklar oluşturabilir. Örneğin, Fransızca kökenli olan “**volan**” sözcüğü, Türkçede iki anlam içermektedir: “bir hareketi bir mekanizmaya aktaran veya makinelerde hareketin hızını düzgün tutmaya yarayan tekerlek” ve “kadın giysilerinin etek ucu, kol vb. yerlerine verev kesilmiş kumaştan yapılan süs”. Bu sözcük, Bulgarcada “araba direksiyonu” ve “kadın giysilerinin etek ucu, kol vb. yerlerine verev kesilmiş kumaştan yapılan süs” anlamlarında kullanılmaktadır. Sözcüğün anlamlarında çok küçük bir fark vardır. Bulgarcada teknoloji anlamında sadece “araba direksiyonu” olarak kullanılırken Türkçedeki “tüm hareketli mekanizmaların hareketi ve hızını düzgün tutmaya yarayan tekerlek” anlamı çok daha geniş olup çevirmeni yanıltabilir. Böylece Bulgarca-Türkçe çeviri edinimi sırasında herhangi bir makineyi “araba”

olarak çevirebilir. Verilen örnekten de anlaşıldığı gibi çevirmenin gözünden kaçabilecek çok küçük bir ayrıntı bile büyük yanlışlara neden olabilir.

Sanatsal-edebi çeviride çevirmeni yanıltabilecek olan sesteş sözcükler daha çok eşyazımlı olanlardır. Sesletimde bir fark olsa da edebi çeviriler genellikle yazılı olduklarından aynı şekilde yazılan sözcükler daha büyük tehlike içermektedir. Vurgu ve sesletim geri planda kalmaktadır. Bulgarcadaki “**диван**¹” [divan] (1. Sedir, koltuk. 2. Minder. 3. Misafir odası.), “**диван**²” [divan] (balkon, çardak) “**диван**³” [divan] (Osmanlı İmparatorluğunda padişah veya vezirin danışma kurulu), “**диван**⁴” [divan] (Doğu edebiyatında bir veya birkaç şairin oluşturduğu eser) sözcüklerinin Bulgarca sözlüklerde sadece “sedir, koltuk” anlamında kullanıldığı gösterilmektedir. Ancak Bulgar Bilimler Akademisi’nin hazırlamakta olduğu Bulgarca-Bulgarca sözlüklerinde dört farklı “**диван**” [divan] sözcüğünün olduğu ve bu ögelerin Türkçedeki “**divan**” sözcüğüne (1. *isim, tarih* Yüksek düzeydeki devlet adamlarının kurduğu büyük meclis. 2. *edebiyat* Divan edebiyatı şairlerinin şiirlerini topladıkları eser. 3. *Sedir* (I). 4. Meclis.) anlam olarak oldukça yakın olduğu görülmektedir. Bu eşyazımlı sözcüklerin acemi tercümanlar tarafından aynı oldukları düşünülebilir ve yanlış çevrilebilir.

Yanlış çeviriye sebep olabilecek başka bir örnek de “**geveze**” sözcüğüdür. Bulgarcada “**гевезе**” [geveze] sözcüğü, zaman içinde Türkçedeki anlamından uzaklaşarak “şımaran, şımarmış olan kimse” anlamını almıştır. Türkçede ise bu sözcük “çok konuşan, çenesi düşük, gevşek ağızlı” ve “sır saklamayan, boşboğaz, ayran ağızlı” anlamlarını içermektedir. Bunun yanı sıra, Bulgarcada anlamı değişen “**бабам**” [babam] sözcüğü “mutluluk, heyecan ve istek belirtme sözü” olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle Türkçedeki “**babam**” ile karıştırılması mümkündür.

Buraya kadar sesteş sözcüklerin çeviri sürecinde ne gibi sorunlar yaratabileceklerini dile getirdik. Şimdi de Bulgar edebiyatına ait edebi metinleri Türkçeye ve Türk edebiyatına ait edebi metinleri Bulgarcaya çevirirken yapılan bazı hatalar üzerinde durarak ve somut örnekler vererek konuya açıklık getirmeye çalışacağız.

Çeviri sürecinde sesteş sözcükler ile ilgili yapılan hatalar farklı türdendir. Acemi ama kendine güvenen çevirmenler, bir sesteş sözcüğün anlamca cümleye uymadığını görünce ögeyi tamamıyla feda etmekte ya da anlamca uymayan, yanlış bir ögeyle çevirmektedirler. Böylece kendilerince çözümler üretmiş olsalar da, bunlar çözüm değil, başarısızlık örnekleridir.

Nikolay Haytov'un "Dünya Poturunu Çıkartıyor"¹⁰⁷ isimli öykü kitabının "İbrahim Ali" adlı öyküsünde yer alan bir sesteş sözcüğün çevirmen Naime Yılmaer tarafından atlandığını görmekteyiz. Bu kitapta Naime Yılmaer, "Мене такъв кираджия не ми трябва."¹⁰⁸ olan cümleyi "Bana senin gibisi gerekli değil"¹⁰⁹ olarak çevirmiştir. "Кираджия" [kiraciya] sözcüğü Türkçe kökenlidir ve Türkçedeki "bir şeyi, bir yeri kira ile tutan kimse, müstecir" anlamı dışında Bulgarcada "mal taşıyan" kişi olarak da kullanılmaktadır. Bulgarcada meslek adları "я" takısı aldıklarından bu sözcük tam anlamda sesteş olmasa da çevirmeni yanıltmıştır. Yukarıda örneğini verdiğimiz çeviride bir öge, çevirmen tarafından hiçe sayılmış ve bunun sonucunda cümle orijinalden farklı bir anlam kazanmıştır. Aynı kitaptaki "Дервишово семе"

¹⁰⁷ Haytov, Nikolay, *Dünya Poturunu Çıkartıyor*, Çev. Yılmaer, Naime, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1994.

¹⁰⁸ Haytov, Nikolay, *İzbrani proizvedeniya*, 1. cilt, Sofya, 1979, s. 96.

¹⁰⁹ Çev. Yılmaer, Naime, a.g.e., s. 33.

(“Derviş Tohumu”¹¹⁰) başlıklı öyküde, “И под халището, и на къра.”¹¹¹ cümlesi tamamen atlanmış, dolayısıyla içindeki sesteş olan “**kır**” sözcüğü de çevrilmemiştir. Naime Yılmaer, Nikolay Haytov’un “İbrahim Ali” öyküsünün hemen ikinci cümlesinde “**къшла**” [kışlata] sözcüğünü “**baraka**”¹¹² olarak çevirmiştir. “Kışla” sözcüğü Bulgarcaya “koyun ve keçi sürülerinin gecelediği veya kışın barındığı kapalı ağıl” anlamıyla geçmiştir. Ancak Türkçede yaygın olarak “askerlerin toplu olarak barındıkları yapılar bütünü” anlamıyla kullanılmakta ve bu anlamdan dolayı burada bir sesteşlik söz konusudur. Yani “**къшла**” sözcüğü, “**baraka**” şeklinde değil “**kışla**” olarak bırakılabilirdi çünkü, bu sözcük her iki dilde de aynı anlamda kullanılmaktadır. Bazen bu örnekte olduğu gibi iki sözcük arasında çok büyük fark yoktur. Ancak bazen komik ve çok yanlış çeviriler ortaya çıkabilir. Yine “İbrahim Ali” öyküsünde, “Почнало се люта борба, ала никој не смеел да се намеси: **джамбазите** се боели от бомбата, бомбаджията - от **джамбазите** и оставили на двамата борци да разрешават кой кого ще усмърти.” cümlesinde sesteş olan “**джамбаз**” [cambaz] sözcüğü “**celep**” olarak çevrilmiştir. Bu cümleyi Naime Yılmaer, “**Celep**ler eli bombalı şekilden, şekil de **celeplerden** korkuyormuş” olarak çevirmiştir. Bu cümlede “**бомбаджия**” sözcüğünün “**bombacı**” anlamında bir karşılığının da olmadığını görmekteyiz.¹¹³

Bulgarcadan Türkçeye olduğu gibi Türkçeden Bulgarcaya sanatsal-edebi çevirilerde sesteş sözcükler ile ilgili ciddi hatalar yapılabilir. Örneğin, Türkçede

¹¹⁰ A.g.e., s. 60.

¹¹¹ Haytov, Nikolay, a.g.e., s. 201.

¹¹² Çev. Yılmaer, Naime, a.g.e., s. 20.

¹¹³ Cümle tamamıyla yanlış çevrilmiş, ancak biz konumuz itibarıyla sadece sesteş sözcüklerini örnek olarak vermekteyiz. Bulgarcada ifade edilen anlam Türkçeye yanlış aktarılmıştır. Bunun yanı sıra Bulgarca ve Türkçe cümlelerinin uzunluğuna bakıldığında, çevirmenin nasıl kısaltmalar yaptığını çok net görülebilir.

sıkça kullanılan “bey” sözcüğü, Osmanlı döneminde Bulgarcaya geçmiş ve zamanla kullanımını bazı gerçek anlamlarından oldukça uzaklaşmıştır. Tamamen aynı gibi düşünülebilen bu sözcük, çevirmenleri kolayca yanıltabilir. Yahya Kemal’in “Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebi Hatıralarım”¹¹⁴ isimli kitabı Aytyan Delihyuseinova tarafından Bulgaraca’ya çevrilmiştir.¹¹⁵ Kitapta “bey” sözcüğünün birçok anlamı içermesine rağmen, Bulgarcada da kullanıldığı için çevirmen tarafından olduğu gibi (“бей” [bey]) bırakılmıştır. Söz konusu eserin “Filibe’de” adlı bölümünde geçen “Murad Hudâvendigâr’dan Sultan Mustafâ-yı Sanî’ye kadar geçen bey ve pâdişahların kaçı gaalip ve kaçı mağlûp olarak bu köprüden geçerek Edirne’ye, Bursa’ya ve İstanbul’a dönmüş!”¹¹⁶ cümlesi, “От султан Мурад I до султан Мустафа II колко бейове и падишаси бяха преминали по моста като победители или победени на път за Одрин, Бурса или Истанбул.”¹¹⁷ şeklinde çevrilmiştir. “Bey” sözcüğünün sestesh olduğu ve söz konusu ögenin Türkçede daha fazla anlamının olması çevirmenin gözünden kaçmış olabilir. Burada sestesh olan “bey” sözcüğü askeri anlamıyla, yani “komutan” olarak kullanılmış ve Bulgarcadaki “бей” sözcüğünün anlamını karşılamadığı için böyle bir hata yapılmıştır. Aslında çevirmenin burada “bey/ler”in anlamını, “командир/и” [komandir/i] (komutan) sözcüğü ile çevirseydi daha doğru olacaktı. “Karanlıkta Uyanan Biri” bölümünde de “Yine beyler ayrı, ağalar ayrı, halk ayrıydı. Bey kanından olmayan biri bey ünvanını takılmaktan utanırdı. Üsküp’lüler bey ünvanını fuzûlî takınan İstanbullu mêmurlara

¹¹⁴ Kemal, Yahya, *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebi Hatıralarım*, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti, 2008.

¹¹⁵ Kemal, Yahya, *Detstvo, yunüştvo, politiçeski i literaturni spomeni*, Çev. Aytyan Delihyuseinova, Sofya, Boyan Penev, 2013.

¹¹⁶ Kemal, Yahya, a.g.e., s. 39.

¹¹⁷ Çev. Delihyuseinova, Aytyan, a.g.e., s. 55.

inadına efendi derlerdi.”¹¹⁸ cümlesinin çevirisinde de benzer bir hata yapılmıştır. “**Бей**” ögesinin bu örneklerdeki en doğru karşılığı, Bulgarcada “**благородник**” [blagorodnik] sözcüğüdür. Eserin başka yerlerinde de “**bey**” sözcüğü, aynı şekilde hatalı çevrilmiştir.¹¹⁹ Bulgarcada “**aga**” sözcüğü, Türk anlamında da kullanılmaktadır ve özellikle kültüre özgü öğelerle ilgi bilgi sahibi olmayan Bulgarcadan Türkçeye çeviri yapanlar için büyük sorun yaratabilir.

Yukarıda alıntılanan ikinci cümlede yer alan “**ağalar**” ögesi de olduğu gibi, yani “**агите**” [agite] olarak bırakılmıştır. Sesteş olan “**ara**” sözcüğü Bulgarcada “geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse” anlamını taşımadığından “**земевладелец**” [zemevladelets] (toprak sahibi) ögesiyle çevrilmesi çok daha doğru olurdu.

Sesteş sözcüklerin bilinmemesi, önemsenmemesi ve sözlüklerden yardım alınmaması sonucu, söz konusu yanlış çevirilerden kaynaklanan hatalar, Nikolay Haytov ve Yahya Kemal’in eserlerindeki sesteş sözcüklere yanlış anlamlar yüklenmesine neden olmuştur. Çevirmenlerin kendilerine çok güvenmeleri söz konusu eserlerin değerini düşürmüştü ve okuyucuya asıl anlatılmak istenen aktarılmamıştır.

4.3. Sözlü Çeviri Ediniminde Bulgarca-Türkçe Sesteş Sözcükler

Sesteş sözcükler, yazılı Bulgarca-Türkçe veya Türkçe-Bulgarca çeviri ediniminde olduğu gibi sözlü çeviride de bazı hatalara sebep olmaktadır. Bu öğeler, özellikle simultane (eş anlı) ve ardıl çevirilerde çok büyük sorunlar yaratabilirler.

¹¹⁸ Kemal, Yahya, a.g.e., s. 46-47.

¹¹⁹ Eserin Bulgarca çevirisinde “**bey**” ögesi 65, 66 ve 82. sayfalarında yine olduğu gibi bırakılmıştır, oysa “**благородник**” sözcüğü ile çevrilmesi gerekiyordu.

Simultane ve sözlü çeviri yapanlar, diğer çevirmenler kadar şanslı değildirler. Zamanla yarışan simultane ve sözlü çeviri yapan çevirmenlerin sözcüklerin anlamlarını kontrol etme imkanı yoktur. Dolayısıyla sestеш sözcükler, bu çevirmenler için büyük tehlikeler içermektedir.

Sestеш ve eşsesli sözcükler, yazılı çeviri ediniminde olduğu gibi sözlüde de çevirmeni yanıltarak, onları büyük sorunlarla karşı karşıya bırakabilir. Diller arası eşsesli ve sestеш sözcükler tehlike yarattığı gibi bu özellikleri taşıyan dil içi ögeler de çevirmenler için hata unsuru olabilir. Türkçede sestеш olan “al¹” (almak) ve “al²” (kırmızı), “koca¹” (bir kadının evlenmiş olduğu erkek, eş, zevç) ve “koca²” (1. sıfat Büyük, geniş. 2. Kocaman, iri. 3. Yaşlı, ihtiyar, pir. 4. Yüksek. 5. Büyük, ulu.), “el¹” (kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü) ve “el²” (yakınların dışında kalan kimse, yabancı) gibi sözcükler bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Eşseslilikten kaynaklanabilecek sözlü çeviri hatalarını göstermek için de Bulgarcaya ait “rac” [tas] (genellikle içine sulu şeyler konulan metal vb.nden yapılmış kap, bu kabın alacağı miktarda olan), “ra3¹” [tas] (leğen kemiği) ve “ra3²” [tas] (işaret zamiri veya sıfatı, bu) gibi ögeler örnek olarak verilebilir.

Bulgarca-Türkçe arasında konuşmada veya sözlü çeviri durumlarında eşseslilik oluşturan ve çevirmenleri yanıltabilecek niteliğe sahip Bulgarcadaki “beJer” [belek] (yara izi, işaret, nişan, alamet) ve Türkçedeki “belek” (kundak, çocuk bezi, beşiğe konulan yatak) sözcükleri fikrimizi desteklemektedirler. Bulgarcada iki sözcüğün birleşik telafuz edilmesinden dolayı ortaya çıkan bu son derece yanıltıcı sestешlik için “c меd” [smet] (bal ile) – “cмет” [smet] (çöp) ve “c

тая” [staya] (bu ile) - “стая” [staya] (oda) sözcükleri örnek olarak verilebilir.¹²⁰ Özellikle Türkçe-Bulgarca ve Bulgarca-Türkçe sözlü çeviri ediniminde görev alan çevirmenlerin, seseşliğin varlığından haberdar olması, seseş sözcükleri iyi bilmesi ve tüm anlamlarını öğrenmesi gerekmektedir. Çevirmenlerin, Bulgar dilinde yer alan ve kendileri için tuzak niteliğindeki Türkçe kökenli sözcüklerin tüm anlamlarını, nüanslarını iyi bilmeleri ve Türkçede var olan sözcüklerle seseşlik oluşturan öğeleri dikkatle inceleyerek tüm anlamlarını öğrenmeleri; ayrıca, hataya düşmemek için her iki dildeki gelişmeleri ve değişimi düzenli olarak takip etmeleri gerekir.

¹²⁰ Boyaciev, a.g.e., s. 117.

V. BÖLÜM: BULGARCA-TÜRKÇE SESTEŞ SÖZCÜKLER SÖZLÜĞÜ

A

абдал *м.* Глупак.

abdal **1.** *isim, eskimiş* Gezgin derviş. **2.** Dilenci kılıklı, üstü başı perişan kimse.

ага *м.* Почетно название на турчин: господар, заповедник.

аға **1.** *isim* Geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse. **2.** Halk arasında sayılan ve sözü geçen erkeklere verilen unvan. **3.** Ağabey **4.** Okuryazar olmayan yaşlı kimselerin adlarıyla birlikte kullanılan san.

ад *м.* **1.** *религ.* Задгробен свят където се мъчат душите на грешните. **2.** Изобщо задгробен свят. **3.** *прен.* Място на ужас.

ад¹ **1.** *isim* Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam. **2.** Herkesçe tanınmış veya işitilmiş olma durumu.

ад² **1.** *isim* Sayma. **2.** Sayılma.

адет *м.* **1.** Обичай. **2.** Нрав, характер.

adet **1.** *isim, matematik* Sayı. **2.** Tane.

âdet **1.** *isim, toplum bilimi* Görenek. **2.** Alışkanlık. **3.** Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, tore. **4.** Aybaşı.

аз *мест.* Лично мест. за 1 л. ед., имен. - за означаване от страната на говорещия на самия себе си.

az **1.** *sıfat* Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik, çok karşıtı. **2.** *zarf* Alışılmış olandan, umulandan veya gerekenden eksik olarak.

азгън *дуал.* Буен, разярен; страстен.

azgın **1.** *sıfat* Azmış olan, azılı. **2.** Çabuk iltihaplanan, yarası hemen kapanmayan (ten). **3.** Çok yaramaz (çocuk). **4.** Cinsel istekleri aşırı olan. **5.** Coşmuş, taşmış. **6.** Gözü hiçbir şeyden yılmayan.

азлък *м.* *остар.* Преден край на цигаре, който се слага в устата.

azlık **1.** *isim* Az olma durumu. **2.** Azınlık.

азмак *дуал.* Тресавище, мочурище.

azmak¹ **1.** *isim* Küçük su birikintisi, gölcük. **2.** Bataklık.

azmak² **1.** *nsz* Taşkınlıkta ileri gitmek. **2.** Deniz, ırmak vb. kabarmak, taşmak. **3.** Yara, hastalık etkili, tehlikeli duruma gelmek. **4.** Cinsel duyguları artmak. **5.** Çamaşır artık ağartılamaz duruma gelmek. **6.** Hayvanlar iki ayrı ırktan doğmak.

ай *межд.* За израз на учудване, изненада, страх.

ay¹ *ünlem* Birdenbire duyulan acı, ağrı, şaşırma, ürkme veya sevinç anlatan bir söz.

ay² **1.** Yılın on iki bölümünden her biri. **2.** Bir ayın herhangi bir gününden ertesi ayın aynı gününe kadar geçen veya yaklaşık otuz gün olarak kabul edilen süre.

Ау³ **1.** *özel, isim, gök bilimi* Dünya'nın uydusu olan gök cismi, kamer, mah, meh.

айлък *м. остар.* Заплата, възнаграждение.

aylık **1.** *isim* Birine, görevi karşılığı olarak veya geçimi için her ay ödenen para, maaş. **2.** *sıfat* Bir ay içinde olan. **3.** *sıfat* Bir ay süren, mahiye. **4.** *sıfat* Ayda bir kez yapılan veya çıkan. **5.** *sıfat* Belirli aydan beri var olan. **6.** *zarf* Bir ay için.

айнасье *прил. обидно Лопш, грозен.*

aynasız **1.** *sıfat* Aynası olmayan. **2.** Hoşa gitmeyen, kötü, yakışsız, çirkin, ters, biçimsiz. **3.** *isim* Polis.

айол *разг.* Синко, драги мой.

ayol *ünlem* Genellikle kadınların kullandığı bir seslenme sözü.

акар *зоол.* Акарида.

akar¹ *isim* Kiraya verilerek gelir getiren ev, dükkân, tarla, bağ vb. mülk, akaret.

akar² *isim* Halı, koltuk, yatak vb. yerlerde ve nemli ortamlarda yaşayan, astıma yol açabilen, insan vücudundan dökülen deri tozlarıyla ve parçacıklarıyla beslenen bir tür canlı.

akar³ *isim* Sıvı, mai, likit.

акче *ист.* Стара сребърна турска монета, равна на три пари, аспра.

акче **1.** *isim* Küçük gümüş para. **2.** Her tür madenî para, akça.

ал Ален.

al¹ **1.** *isim* Kanın rengi, kızıl, kırmızı. **2.** *sıfat* Bu renkte olan. **3.** Dorunun açığı, kızıla çalan at donu. **4.** *sıfat* Bu renkte olan (at). **5.** Yüze sürülen pembe düzgün, allık.

al² *isim* Aldatma, düzen, tuzak, hile.

al³ *kimya* Alüminyum elementinin simgesi.

ала¹ *сз.* Съчинителен съюз, означава слабо противопоставяне; а, но.

ала² *предл. рядко.* Като, по подобие на.

ала **1.** *sıfat* Karışık renkli, çok renkli, alaca. **2.** *isim* Alabalık. **3.** Açık kestane renginde olan, ela (göz). **4.** *isim* Kekliğin boynundaki siyah halka.

аладжа *остар.* Шарен копринен или памучен плат червен или с червени нички.

alaca¹ **1.** *isim* Birkaç rengin karışımından oluşan renk, ala. **2.** *sıfat* İki veya daha çok renkli. **3.** Birkaç renkli iplikten yapılmış dokuma. **4.** Keklik, bildircin vb. kuşları avlamak için kullanılan iki renkli bez. **5.** *bitki bilimi* Ağaçta ilk olgunlaşan meyve. **6.** *bitki bilimi* Meyvelere, genellikle üzüm düşen ben.

Alaca² *özel, isim* Çorum iline bağlı ilçelerden biri.

аладжак *ж. диал.* Паричен дълг.

alacak **1.** *isim* Bir hesap gereğince daha alınmamış olan para, mal vb. şey, matlup, verecek karşılığı. **2.** Alınması gerekli şey.

алай¹ *м.* **1.** Войскова част, полк. **2.** Войскова част за съпровод, свита, кортеж. **3.** Тържествен ход на войска, парад.

алай² *м.* Присмихване подигравка.

alayı¹ **1.** *isim* Herhangi bir törende veya gösteride yer alan topluluk. **2.** Bayram,

cenaze vb. törenlerde sıralı olarak giden insan topluluğu, kortej. 3. Hayvan topluluğu. 4. *askerlik* Genellikle üç tabur ve bunlara bağlı birliklerden oluşan asker topluluğu. **alay²** *isim* Bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun, gülünç, kusurlu, eksik vb. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapma.

алма *ж. остар.* Украса на женска дреха.

алма 1. *isim* Almak işi, ahiz, derç, itti haz, kabız. 2. Bir iş adamının veya profesyonel sporcunun para karşılığı başka bir işe veya kulübe geçmesi, transfer.

алт *муз.* 1. Нисък женски или детски глас. 2. Певец или певица с такъв глас; алтист. 3. Партия за такъв глас. 4. Струнен инструмент от рода на цигулката, около 4 пъти по-голям от нея. 5. Духов мундщукков инструмент. 6. Разновидност на няколко инструмента.

alt 1. *isim* Bir şeyin yere bakan yanı, zir, üst karşıtı. 2. Bir nesnenin tabanı. 3. Oturulurken uyluk kemiklerinin yere gelen bölümü. 4. Bir şeyin yere yakın bölümü. 5. Birine göre daha aşağı mevkiide olan kimse, madun. 6. *sıfat* Sınıflamalarda ikinci derecede olan. 7. *sıfat* Birkaç şeyden aşağıda olan.

алтън *ж. остар.* 1. Жълтица, злато. 2. Златен. 3. *прен.* Много хубав.

altın 1. *isim, kimya* Atom sayısı 79, atom ağırlığı 196,9 olan, 1064 °C'de eriyen, kolay işlenen, yüksek değerli, paslanmaz element, zer (simgesi Au). 2. *sıfat* Bu elementten yapılmış. 3. *Altından yapılmış sikke.* 4. *sıfat* Üstün nitelikli, değerli.

алчак *м. остар.* Ниско място; ниска гора.

alçak 1. *sıfat* Yerden uzaklığı az olan, yüksek karşıtı. 2. Aşağıda olan, yüksek olmayan (yer). 3. Kısa (boy). 4. Bile bile en kötü, en ahlaksızca davranışlarda bulunan, aşağılık, soysuz, namert, rezil, hain.

аман *межд. неодобр.* За изразяване на досада.

aman 1. *ünlem* Yardım istendiğini anlatan bir söz. 2. Bir suçun bağışlanmasının istendiğini anlatan bir söz. 3. (ama:n) Usanç ve öfke anlatan bir söz. 4. Rica anlatan bir söz. 5. Dikkat çekmek için kullanılan bir söz. 6. Çok beğenmeyi anlatan bir söz: Aman ne güzel şey! Bu anlamda kullanıldığında buna da edatı da getirilebilir. 7. Şaşma anlatan bir söz.

амил *хим.* Бесцветна течност с мирис на етер и парлив вкус, съставена от въглерод и водород.

amil *isim* Etken, etmen, sebep, faktör.

анджак *разг.* Точно, именно.

ансак 1. *zarf* “Yalnızca” anlamında, sınırlama bildiren bir söz, bir. 2. “Olsa olsa, en çok, daha çok, güçlkle” anlamlarında, bir şeyin daha çoğunun, ilerisinin olmadığını gösteren bir söz, dar, gücün. 3. En erken. 4. *bağlaç* “Lakin, ama, fakat, yalnız” sözleri gibi bir düşünceye karşıt ikinci bir düşünceyi anlatan bir söz.

араба *ж. разг.* Товарна кола, каруца.

araba 1. *isim* Tekerlekli, motorlu veya motorsuz her türlü kara taşıtı. 2. *sıfat* Bu taşıtın aldığı miktarda olan.

аралък *диал.* Цепнати́на, промеждутъ́к, пукнати́на.

арalık 1. *isim* Ara. 2. Uygun, elverişli durum, fırsat. 3. Evin iki bölümü veya iki oda arasındaki dar geçit, geçenek, koridor. 4. Yılın on ikinci ayı, ilk kânun, kânunuevvel. 5. Tuvalet. 6. Basımcılıkta harfler veya satırlar arasındaki açıklık, espas. 7. *sıfat* Yarı açık, tam kapanmamış. 8. *ekonomi* Borsada hisse senetlerinin alım satım emirlerinin verildiği süre. 9. *fizik* Bir sesi bir başka sestene, kalına veya inceye doğru ayıran uzaklık. 10. *müzik* İki nota arasındaki perde uzaklığı.

арка *ж.* Свод над отвори в стена (прозорец, врата) или между две опори.

arka 1. *isim* Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı, ön karşıtı. 2. Bir şeyin sırt durumunda olan yüzeyi. 3. Geri kalan bölüm. 4. Art, peş. 5. Otururken sırtın dayandığı yer. 6. İnsanın vücudu, bedeni. 7. *sıfat* Arkada olan, arkada bulunan. 8. *sıfat* Kayıran, destekleyen. 9. Geçmiş, geride kalmış zaman.

армуд *м. диал.* Плод на круша.

armut 1. *isim, bitki bilimi* Gülgillerden, çiçekleri beyaz, Türkiye'nin her yerinde yetişen bir ağaç (*Pirus communis*). 2. *bitki bilimi* Bu ağacın tatlı ve sulu, yumuşak, ufak çekirdekli meyvesi. 3. *sıfat* Çok bön, çok aptal.

арпа *ж.* 1. Неолуощен ориз, ориз за семе. 2. Ечемик.

арpa 1. *isim, bitki bilimi* Buğdaygillerden bir bitki. 2. Bu bitkinin ekmek ve bira yapımında kullanılan, hayvanlara yem olarak verilen taneleri. 3. Rüşvet.

артък *разг.* Излишъ́к, остатъ́к, в повече.

artık 1. *sıfat* İçildikten, yenildikten veya kullanıldıktan sonra geriye kalan. 2. *isim* Bir şeyin harcandıktan veya kullanıldıktan sonra artan bölümü. 3. Daha çok, daha fazla. 4. *zarf* (a'rtık) Bundan böyle, bundan sonra. 5. *isim, müzik* Büyük ve tam aralıkların yarım ses artmış hâli.

ас *м.* 1. Карта за игра с един знак в средата; асо, бирлик. 2. Първокласен летец-изтребител. 3. Голям специалист, майстор, първенец в своята област.

as¹ *isim, hayvan bilimi* Kakım.

as² 1. *isim* İskambil, domino vb. oyunlarda bir işaretini taşıyan kâğıt veya taş, birli, bey. 2. *sıfat* Bir işte başta gelen (kimse veya şey).

as (asmak, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. *-i, -e* Bir şeyi aşağıya sarkacak bir biçimde bir yere iliştirip sarkıtmak. 2. Üzerine takınmak, kuşanmak. 3. *-i* Bir kimseyi boğazından ip vb. geçirip sallandırarak öldürmek, idam etmek. 4. Gitmek zorunda olunan bir yere özürsüz gitmemek. 5. Görevi olan bir işi özürsüz yapmamak.

az 1. *sıfat* Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik, çok karşıtı. 2. *zarf* Alışılmış olandan, umulandan veya gerekenden eksik olarak

аслан *м. остар.* Лъв.

aslan 1. *isim, hayvan bilimi* Kedigillerden, Afrika'da ve Asya'da yaşayan, erkekleri yelesi, yırtıcı, uzunluğu 160, kuyruğu 70 santimetre ve ucu püsküllü, çok koyu sarı renkli güçlü bir tür memeli, arslan. 2. Gürbüz, cesur ve yiğit adam.

асма *ж.* Лозница.

asma¹ 1. *isim* Asmak işi. 2. *sıfat* Asılmış, asılı.

asma² 1. *isim, bitki bilimi* Asmagillerden, dalları çardak üzerine yayılan üzüm vb. bitkiler. 2. Belirli bir tür üzüm veren bitki (Vitis).

asma (asmak, *emir kipi 2. kişi çekimi*) 1. *-i, -e* Bir şeyi aşağıya sarkacak bir biçimde bir yere iştirip sarkıtmak. 2. Üzerine takınmak, kuşanmak. 3. *-i* Bir kimseyi boğazından ip vb. geçirip sallandırarak öldürmek, idam etmek. 4. Gitmek zorunda olunan bir yere özürsüz gitmemek. 5. Görevi olan bir işi özürsüz yapmamak.

ат м. 1. Буен, здрав кон. 2. Жребец. 3. *прен.* Човек, заемащ висок обществен пост.

ат 1. *isim* Atgillerden, binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan, beygir, düldül. 2. Satrançta, her yönde siyahtan beyaza ve beyazdan siyaha bir hane atlayarak L biçiminde hareket eden taş.

ат (atmak, *emir kipi 2. kişi çekimi*) 1. *-i, -e* Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak. 2. Bir şeyi yere doğru bırakmak. 3. Bir kimsenin ilişkisini kesmek. 4. *-e, nsz* Koymak. 5. Rastgele bir kenara koymak.

афиф разг. 1. Несериозен, лекомислен. 2. Слаб, лек.

afif sıfat İffetli (erkek).

ашколсун межд. разг. Браво! Отлично!

aşk olsun 1. Beğenilmeyecek bir davranış, bir tutum karşısında kınama, sitem bildiren söz. 2. “Aferin, helal olsun” anlamında bir davranışın, bir tutumun çok beğenildiğini bildiren söz. 3. Dervişler arasında kullanılan bir selamlama sözü.

Б

ба межд. прот. За израз на възражение или за означаване на смисъл, обратен на онова, което е изказано или е предполагаемо преди това.

Ва *kimya* Baryum elementinin simgesi.

баба¹ *ж.* 1. Стара жена; старица, бабичка. 2. Майка на някой от родителите. 3. Народна акушерка. 4. Баячка, врачка, магьосница.

баба² *ж.* Вид колбас от нарязано на дребно месо и дреболии, сварени в свински стомах.

babà 1. *isim* Çocuğu olan erkek, peder. 2. Çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek. 3. Kazılarda çıkarılan toprağın miktarını hesaplayabilmek için yer yer bırakılan toprak dikme. 4. Çatı mertegi. 5. Bir ülkeye veya bir topluluğa yararlı olmuş kimse. 6. Anlayışlı, iyi huylu erkek. 7. Silah kaçakçılığı, kara para aklama ve uyuşturucu madde ticareti vb. kirli ve gizli işler yapan çetenin başı. 8. Koruyucu, babalık duyguları ile dolu kimse. 9. Ata. 10. *sıfat* Çok kaliteli, üstün nitelikli. 11. Tarikatların bazısında tekke büyüğü. 12. Bu gibi kimselere verilen unvan. 13. *denizcilik* Gemi veya iskelede halatın takıldığı yuvarlak başlı iri demir, ağaç veya beton dikme. 14. *mimarlık* Bir merdivende, tirabzanın sahanlıkla birleştiği yerde bulunan dikey öge.

бабаджан разг. Силен, едър човек.

babacan sıfat Olgun, hoşgörülü, iyi kalpli, güvenilir (erkek).

бабалък *разг. ТЪСТ.*

babalık 1. *isim* Baba olma durumu. 2. Üvey baba. 3. Kaynata. 4. *ünlem* Yaşlı veya küçümsenen adamlara söylenen bir seslenme sözü.

бабам *межд. разг.* Израз за радост, вълнение, желание.

babam (baba) 1. *isim* Çocuğu olan erkek, peder. 2. Çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek. 3. Kazılarda çıkarılan toprağın miktarını hesaplayabilmek için yer yer bırakılan toprak dikme. 4. Çatı mertegi. 5. Bir ülkeye veya bir topluluğa yararlı olmuş kimse. 6. Anlayışlı, iyi huylu erkek. 7. Silah kaçakçılığı, kara para aklama ve uyuşturucu madde ticareti vb. kirli ve gizli işler yapan çetenin başı. 8. Koruyucu, babalık duyguları ile dolu kimse. 9. Ata. 10. *sıfat* Çok kaliteli, üstün nitelikli. 11. Tarikatların bazısında tekke büyüğü. 12. Bu gibi kimselere verilen unvan. 13. *denizcilik* Gemi veya iskelede halatın takıldığı yuvarlak başlı iri demir, ağaç veya beton dikme. 14. *mimarlık* Bir merdivende, tırabzanın sahanlıkla birleştiği yerde bulunan dikey öge.

багаж *м.* Вещи, които се носят при пътуване с чанта, куфар, вързоп и др.

bagaj 1. *isim* Yolcu yükü. 2. Yolcu taşıtlarında yüklerin konulduğu yer. 3. Otomobillerin yük konulabilen, genellikle arkada olan bölümleri.

база *ж.* 1. Основа. 2. Територия, складове, работилници и др.

baza 1. *isim* Mobilyanın uzunluğunca konulan dar ayak. 2. Dolap gövdesinin zemine düzgün oturmasına yarayan çerçeve şeklindeki kaide. 3. Yatağın yerden yüksek olmasını sağlayan veya sandık olarak kullanılan boş bölümü.

бай *м.* Пред лично име - байо, бате.

bay¹ *sıfat* Parası, malı çok olan, zengin (kimse).

bay² 1. *isim* Erkeklerin ad veya soyadlarının önüne getirilen saygı sözü. 2. Erkek.

байгън *нарч. прост.* Обикн. в съчет. **байгън ми е; става ми байгън - а.** Лошо ми е, призлява ми от нещо. б. Омръзва ми, дотяга ми, досадно ми е.

baygın 1. *sıfat* Bayılmış, kendinden geçmiş. 2. Süzgün. 3. Gönül vermiş. 4. İnsanı kendinden geçirir gibi olan. 5. Yığılmış, dökülmüş. 6. *zarf* Bayılmış, kendinden geçmiş bir biçimde.

байрам *м.* Най-голям мохамедански празник.

bayram 1. *isim* Millî veya dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler. 2. Özel olarak kutlanan gün. 3. Sevinç, neşe.

бакар *м.* Дежурен войник, който пренася с баки храната и я распределя.

bakar (bakmak, *şimdiki zaman 3. tekil şahıs*) 1. -e Bakışı bir şey üzerine çevirmek. 2. Aramak.

бакара *ж.* Вид хазартна игра на карти.

bakara *din.* Bakara süresi.

бакър *м.* 1. Металът мед. 2. *събир.* Медни вещи и съдове. 3. Котел.

bakır 1. *isim, kimya* Atom numarası 29, yoğunluğu 8,95 olan, 1084 °C'ye doğru eriyen, doğada serbest veya birleşik olarak bulunan, ısı ve elektriği iyi ileten, kolay dövülür ve işlenir olduğundan eski çağlardan beri türlü işlerde kullanılan, kırmızı renkli element (simgesi Cu). 2. *sıfat* Bu elementten yapılmış.

бал¹ *м.* Тържествена танцувална вечеринка, забава.

бал² *м.* 1. Цифрова оценка на успех в училиште, постижение в спорта и др. 2. *спец.* Единица за оценка по определена скала на силата, интензивността на някакво явление.

bal 1. *isim* Bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde. 2. Olgunlaşmış incirin, dışına sızan tatlısı. 3. Ağaçların kabuğundan sızarak pıhtılaşan besisi suyu.

бала *ж.* Обемист пакет, вързоп от мек материал; денк.

bala *isim* Yavru, çocuk.

балабан *м. разг.* Едър и голям човек.

balaban 1. *sıfat* İri, büyük. 2. Nazik. 3. Şişman, gürbüz (kimse, çocuk). 4. *isim, hayvan bilimi* Atmaca, doğan vb. yırtıcı bir kuş.

балама *м. разг.* Глупак, наивник.

balama 1. *isim, tiyatro* Orta oyununda Rum tipi. 2. Karagöz, matiz ve külhanbeyi tipleri tarafından yabancı ülkelerin tiplerine seslenirken kullanılan söz.

баланс *м.* 1. Парично, финансово състояние на дадено предприятие, организация, учреждение към определена дата. 2. Система от показатели, характеризиращи дадено явление чрез съпоставене на противоположни негови страни. 3. *техн.* Устройството, приспособление за регулиране работата на даден механизъм. 4. *книж.* Равновесие, равновесно състояние.

balans *isim* Denge.

бало *ср. диал.* Аба, шаяк.

balo *isim* Danslı ve özel giysili gece eğlencesi.

балък *м. жарг. обидно* Простоват, наивен, глупав човек.

балк 1. *isim, hayvan bilimi* Omurgalılarından, suda yaşayan, solungaçla nefes alan ve yumurtadan üreyen hayvanların genel adı.

бан¹ *м.* Управител на област в балканските страни през средновековието; господар, владетел.

бан² 1. Стотна част от румънската лея. 2. *остар.* Изобщо дребна монета.

ban *isim, tarih* Osmanlı Devleti'nde Macaristan ve Hırvatistan'da sancak beylerine ve küçük prenslere verilen unvan.

банд *м.* Нашивка.

bant 1. *isim* Yapılış özelliğine göre sarma, yapıştırma vb. işlerde kullanılan düz, ensiz, yassı bağ, şerit, izole bant. 2. Yara üzerine yapıştırılan özel olarak hazırlanmış

ілачлі кўчўк шеріт. 3. Ses alma aygıtlarında seslerin kaydı için kullanılan manyetik oksitli plastik veya selüloz şerit.

банка¹ *жс.* 1. Кредитно учреждение, което разполага с капитал и осъществява различни парични сделки, финансови операции. 2. При някои игри на карти - поставените на карта пари срещу всички противници. 3. Място за натрупване и съхраняване на запаси, резерви от нещо. 4. Чин, скамейка, обикн. в учебна зала, аудитория.

банка² *жс. спец.* Тънкостенен цилиндричен стъклен съд.

banka 1. *isim* Faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve ticaret, sanayi, ekonomi alanlarında çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluş. 2. Bankacılık işleminin yapıldığı yarı.

банкет¹ *м.* Тържествено угощение в чест на някого или нещо, по повод на някакво събитие.

банкет² *м.* 1. Ненастлана земна ивица отсрани на шосе или железопътна линия. 2. Фигура от наредени по определен начин тухли. 3. *воен.* Място в крепост за разполагане на защитниците.

banket 1. *isim* Şehirler arası yolların iki tarafında yayaların yürümesine ve taşıtların trafiği aksatmadan durabilmesine yarayan çakıl veya toprak yol. 2. Yamaçtan kayan toprağı yerinde tutmak ve böylece ekilmeye elverişli yer kazanmak için türlü yollarla yapılan dar basamak.

банко *фин.* Цената или курсът, по които банката купува и продава ценните книжа.

banko 1. *isim* İş yerlerinde üzerine eşya koymaya elverişli, iş takibi için gelen kişiyle görevli arasına konulmuş tezgâh. 2. Talih oyunlarında, oyunu yönetenin ortaya koyduğu para. 3. Talih oyunlarında oyunu yöneten kimse. 4. *zarf* Kesinlikle. 5. *ünlem* Talih oyunlarında ortada toplanan paranın hepsine oynandığını anlatan bir söz. 6. *denizcilik* Su altı tepeliği.

бар¹ 1. Малко заведение, предимно за напитки и кафе. 2. Място в ресторант, салон или заведение за поднасяне на закуски и напитки на крак или на високи столчета; бюфет със спиртни напитки. 3. Нощно заведение, луксозен ресторант, в които наред със скъпите напитки и закуски има атракционни номера.

бар² *физ.* Единица мярка за измерване на атмосферното налягане.

bar¹ *isim* Anadolu'nun doğu ve kuzey bölgesinde, en çok Artvin ve Erzurum yörelerinde el ele tutuşularak oynanan, ağır ritimli bir halk oyunu.

bar² 1. *isim* Danslı, içkili eğlence yeri. 2. Ayaküstü içki içilen eğlence yeri. 3. Amerikan bar.

bar³ *isim* Hava basıncı birimi.

bar⁴ *isim* Ateşten, mide bozukluğundan, ağızda, dil ve dişlerde meydana gelen acılık, pas.

bar⁵ *isim, spor* Halter sporunda ağırlığı oluşturan kiloları birbirine bağlayan metal çubuk.

бара *жс.* 1. Малка рекичка; поток, вада. 2. Застояла вода, локва.

bara isim, fizik Aynı gerilimdeki besleme hattı veya çıkışların toplandığı ve dağıtıldığı boru veya iletken çubuk veya lama.

бараж м. 1. Преграда в река; яз, бент. 2. Преграда против самолети във въздуха или против кораби във вода. 3. *прен.* Всяко голямо препятствие.

baraj 1. isim Suyu toplama, sulama ve elektrik üretme amacıyla akarsu üzerine yapılan bent. 2. *spor* Futbol veya hentbolda serbest atışı yapacak oyuncunun önünde karşı takım oyuncularının yan yana dizilip oluşturdukları set. 3. Herhangi bir alanda başarıyı tespit etmek için gerekli olan şart.

барбуня ж. зоол. Дребна пьстро-червена риба с два дълги израстъка като мустаци, Mullus barbatus.

barbunya¹ isim, *hayvan bilimi* Barbunya gillerden, kırmızı pullu, beyaz etli, kemikli bir balık, barbun (Mullus barbatus).

barbunya² isim, *bitki bilimi* Taneleri yuvarlak, oval veya yassı, kırmızı benekli, bir tür fasulye.

бардак¹ м. Глинен съд за вода; кърчаг, стомна.

бардак² м. *разг. неодобр.* 1. Публичен дом. 2. *прен.* За място, помещение, където пари безредие, бъркоти.

bardak 1. isim Su vb. şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılan kap. 2. *sifat* Bu kabın alacağı miktarda olan. 3. Boduç, çamçak. 4. Toprak testi.

бас¹ м. 1. Най-нисък шлътен мъжки глас. 2. Певец с такъв глас. 3. Музикален инструмент с ниска звучност. 4. Тоновете от най-ниския регистър на музикален инструмент.

бас² м. Облог, обзалагане.

bas 1. isim, *müzik* En kalın erkek sesi. 2. Sesi böyle olan sanatçı. 3. En kalın sesli orkestra çalgısı.

bas (basmak, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. -e Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak. 2. Küçük çocuklar ayakta durabilmek. 3. Bir şeyi, üzerine kuvvet vererek itmek. 4. -i, -e Sıkıştırarak yerleştirmek. 5. -i Bası işi yapmak, tabetmek. 6. -i, *nsz* Örtmek, bürümek, kaplamak. 7. -i, -e Bir şey üzerinde kalıp, mühür vb.yle iz yapmak. 8. -i Baskın yapmak. 9. Bir kimse bir yaşa girmek. 10. -i, *nsz* Duman, sis vb. çevreyi kaplamak, çökmek. 11. -i, *nsz* Basınç yaparak sıvı ve gazları itmek. 12. *nsz* Kümes hayvanları kuluçkaya yatmak. 13. -i Uygunsuz vaziyette yakalamak. 14. *nsz* Bir şeyin etkisinde kalıp eziklik, üzüntü ve ağırlık duymak.

баскет м. *спорт.* 1. Закрепен на специално табло метален обръч ц висяща на него мрежа без дъно, където се вкарва топката при игра на баскетбол, кош. 2. Баскетбол.

basket 1. isim, *spor* Basketbolda kazanılan sayı. 2. Basketbol.

басма ж. Мек памучен плат с отпечатани цветни шарки.

basma 1. isim Basmak işi. 2. Gazete, dergi, kitap vb. bası ile hazırlanmış yazılı şeyler, matbua. 3. İskambil kâğıdı ile oynanan bir oyun. 4. Üzerinde bası ile yapılmış

renkli biçimler bulunan pamuklu kumaş. 5. *sifat* Bu kumaştan yapılan. 6. *jeoloji* Yerin alçalmasıyla bu yeri örten deniz sularının yükselmesi, çekilme karşıtı. 7. *sifat* Basılmış, matbu. 8. Gübre, tezek.

basma (basmak, *emir kipi 2. kişi olumsuz çekimi*) 1. *-e* Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak. 2. Küçük çocuklar ayakta durabilmek. 3. Bir şeyi, üzerine kuvvet vererek itmek. 4. *-i, -e* Sıkıştırarak yerleştirmek. 5. *-i* Bası işi yapmak, tabetmek. 6. *-i, nsz* Örtmek, bürümek, kaplamak. 7. *-i, -e* Bir şey üzerinde kalıp, mühür vb.yle iz yapmak. 8. *-i* Baskın yapmak. 9. Bir kimse bir yaşa girmek. 10. *-i, nsz* Duman, sis vb. çevreyi kaplamak, çökmek. 11. *-i, nsz* Basınç yaparak sıvı ve gazları itmek. 12. *nsz* Kümes hayvanları kuluçkaya yatmak. 13. *-i* Uygunsuz vaziyette yakalamak. 14. *nsz* Bir şeyin etkisinde kalıp eziklik, üzüntü ve ağırlık duymak.

батак *м. разг.* 1. Блато, тресавице. 2. *прен.* Объркана работа, безизходно положение; бъркотия. 3. Обикн. *мн.* Пари, дадени в заем които няма да бъдат върнати, или пари, които нпкой дължи. 4. *собств.* Батак Родопски планински язовир. 5. *собств.* Батак град в България.

batak 1. *isim* Üzerine basıldığında çöken çamurlaşmış toprak. 2. Kötü durum, içinden çıkılmaz iş. 3. Elde bulunan kâğıtlara göre o turda kaç adet el kazanacağı üzerine tahminde bulunup en az, tahmin ettiği kadar el kazanmaya dayalı bir iskambil oyunu. 4. *sifat* Hayır gelmez, yarar sağlamaz, batmış.

бахар *м.* Кафяви зърна, семена от тропическо растение, които се употребяват за подправка на гозби.

bahar¹ 1. *isim, gökbilimi* İlkbahar. 2. Bu mevsimde ağaçlarda açan çiçekler ve yapraklar. 3. Gençlik dönemi.

bahar² *isim* Baharat.

бач¹ *м.* 1. Налог за внасяне стоки в населено място. 2. Градско право.

бач² *дуал.* Овчар, който приготвя млечни продукти.

баç 1. *isim, tarih* Osmanlı Devleti'nde gümrük vergisi. 2. Zorla alınan para, haraç.

баш *прост.* 1. *прим. неизм.* Главен, пръв. 2. *нарч.* Тъкмо, точно, съвсем.

baş¹ 1. *isim, anatomi* İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser. 2. Bir topluluğu yöneten kimse. 3. Başlangıç. 4. Temel, esas.

baş² *isim* Çıban.

башлък *м.* Едновременна вълнена качулка за предпазване от дъжд, студ и сняг; качулка.

başlık 1. *isim* Genellikle başı korumak için giyilen şapka, serpuş. 2. Üst giysilerinin yakalarına takılı başlık, kapüşon. 3. Hayvan koşumunun başa geçirilen bölümü. 4. Bir sütunun, bir direğin tepeliği. 5. Kâğıt veya zarf üstüne basılmış ad ve adres, antet. 6. Bir yazının, bir kitabın bölümlerinin başına konulan ve konuyu kısaca tanıtan ibare, serlevha. 7. Başlık parası. 8. Tablaların veya iş parçalarının düzgün kalmasını sağlamak amacı ile baş taraflarına takılan parça. 9. Tekerlek parmaklarının çakılı olduğu kısım.

баща м. 1. Мъж по отношение на своите деца. 2. Мъж който има деца. 3. *прен.* Родоначалник, създател.
başta 1. *zarf* İlk olarak. 2. Özellikle.

бая¹ *нсв. нпрх.* Произнасям, шепна тайнствени магия.
бая² Доста, твърде, много.
başa Ереусе, çok fazla.

баян м. Голяма ръчна хармоника, руски национален музикален инструмент.
bayan 1. *isim* Kadınların ad veya soyadlarının önüne getirilen saygı sözü. 2. Kadın. 3. Еş, karı. 4. *ünlem* Kadınlara bir seslenme sözü.

беден *прил.* 1. Който притежава малко имот и живее в материални лишения и нещогди. 2. Оскъден, еднообразен. 3. Когото е сполетяла беда, който буди съжаление; клет, злочест. 4. Който съдържа малко количество от нещо.
beden 1. *isim* Canlı varlıkların maddi bölümü, vücut. 2. Vücutun, baş, kol ve bacak dışında kalan bölümü, gövde. 3. Giysilerde ölçü. 4. Kale duvarı.

беж *разг. пов.* от б я г а м като *межд.* Команда за бягане или за означаване, посочване, че някой е избягал.
bej 1. *isim* Sarıya çalan açık kahverengi 2. *sıfat* Bu renkte olan.

без *предл.* 1. Лишеност от нещо, липса на нещо. 2. Отделяне, откъсване, изваждане, отнемане.
без- Представка за образуванена съществителни и прилагателни имена със значение "отсъствие на нещо, лишеност от нещо".
bez¹ 1. *isim* Pamuk veya keten ipliğinden yapılan dokuma, çaput. 2. Pamuktan, düz dokuma. 3. Herhangi bir cins kumaş. 4. Herhangi bir iş için kullanılan dokuma. 5. *sıfat* Kumaş veya dokumadan yapılmış.
bez² *isim, biyoloji* İçinden geçen kandan veya öz sudan bazı maddeler ayırarak salgı oluşturan organ.

безир м. Обработено ленено, конопено или друго растително масло за производство на блажни бои, лакове и др.
bezir 1. *isim* Keten tohumu. 2. Bezir yağı.

бей¹ *межд. разг.* За израз на учудване, изненада или недоволство, възмущение, тревога; ей, ау, брей.
бей² 1. *ист.* В Османската империя - титла на феодален владетел или на лице с висок граждански и военен чин. 2. *ист.* В Османската империя - феодален владетел или едър земевладелец. 3. Богат човек или благородник в страна с мохамеданска вяра.
bey¹ 1. *isim* Erkek adlarından sonra kullanılan saygı sözü. 2. Erkek özel adları yerine kullanılan bir söz. 3. Еş, koca. 4. *esk.* Zengin, ileri gelen kimse, bay. 5. Erkek sıfatlarının hemen arkasında eklenir: Doktor bey. Damat bey. 6. Aşığın çukur yüzünün arkasındaki yumru bölge. 7. İskambil kağıtlarında birli: "Gerçekten de doktora bir bey ile iki yedili gelmişti." -Т. Buğra. 8. *tar.* Boy gibi küçük bir toplumun veya küçük bir devletin başkanı. 9. *askerlik* Komutan.

bey² *isim* Satma, satış.

бек спорт. Във футбола - защитник.

bek¹ 1. *sıfat* Sert, katı. 2. Sağlam.

bek² *isim, spor* Savunma oyuncusu.

бекар м. муз. Знак, който отменя действието на предходен диез или бемол.

bekâr 1. *isim* Evlenmemiş kimse. 2. Evli olduğu hâlde ailesinden ayrı, yalnız yaşayan kimse.

беклеме остар. 1. Стражница, помещение за стража. 2. Стража.

bekleme isim Beklemek işi.

бел м. дуал. Права лопата за копаене; казма, лизгар.

bel¹ *isim* İşaret.

bel² 1. *isim, anatomi* İnsan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm. 2. *anatomi* Bu bölümün, sırtın altına rastlayan bölgesi. 3. *anatomi* Hayvanlarda omuz başı ile sağrı arası. 4. Dağ sırtlarında geçit veren çukur yer. 5. Geminin orta bölümü. 6. Bardak, şişe, vazo vb.nin ortasındaki dar bölüm.

белег м. 1. Знак, следа бърху предмет, тяло от предишно действие, въздействие. 2. Характерен знак, черта, особеност, по които някой или нещо се отличава, разпознава, открива.

belek 1. *isim* Kundak, çocuk bezi. 2. Beşiğe konulan yatak.

белен¹ *прил.* От който е махната, отстранена, очистена кората, кожата.

белен² *прил.* Който е избелван, станал е бял.

belen¹ 1. *isim* Bel. 2. Тере 3. Bayır. 4. Dağ üzerindeki yüksek geçit, dik dağ yolu.

Belen² özel, isim Hatay iline bağlı ilçelerden biri.

бели мн. ч. (беля¹, нсв. прх.) Очиствам, отстранявам, махам кожата, кората, външния слой на нещо.

beli edat Evet.

беля² нсв. прх. Правя нещо да стане бяло; избелвам.

беля³ *жс.* Пакост, зло нещастие, неприятност, лошотия.

bela 1. *isim* İçinden çıkılması güç, sakıncalı durum. 2. Büyük zarar ve sıkıntıya yol açan olay veya kimse. 3. Nak edilen ceza.

белки нареч. разг. 1. Може би, вероятно. 2. Дано. 3. Нима, мигар.

belki 1. *zarf* Olabilir ki, muhtemel olarak. 2. *bağlaç* Olsa olsa, ya ... ya ..., ihtimal.

бент м. Преграда на река; яз.

bent 1. *isim* Bağ, rabit. 2. Kitaplarda kendi içinde bütünlük oluşturan bölüm. 3. Su biriktirmek için akan suyun önüne yapılan set, bütet. 4. Gazete yazısı. 5. *edebiyat* Bir şiirdeki dörtlüklerin her biri, bağlam. 6. *hukuk* Kanun maddesi.

берат м. ист. Грамота, указ, който се издавал от султанската канцелария на Османска Турция.

berat 1. *isim* Bir buluştan, bir haktan yararlanmak için devletçe verilen belge, patent.
2. *tarih* Osmanlı Devleti'nde bir göreve atanan, aylık bağlanan, san, nişan veya ayrıcalık verilen kimseler için çıkarılan padişah buyruğu.

бербат *прил. неизм. прост.* Нечист, изцапан, мръсен.

berbat 1. *sıfat* Kötü. 2. Bozuk. 3. Çirkin, beğenilmeyen. 4. Darmadağın, bakımsız, perişan, viran.

бере *сег. вр., 3 л., ед. ч.* (бера) 1. Събирам плодове, цветя и др. 2. Събирам, трупам. 3. *нпрх.* Побирам в себе си; хващам.

bere¹ 1. *isim* Bir yere çarpma, incitme veya vurma sonucu vücudun herhangi bir yerinde oluşan çürük. 2. Herhangi bir şeyde görülen ezik, çizik.

bere² 1. *isim* Yuvarlak, yassı ve sipersiz başlık.

берекет *м. нар.* Плодородие.

bereket 1. *isim* Bolluk, gürlük, ongunluk, feyiz, feyezan. 2. Yağmur. 3. *zarf* İyi ki, neyse ki, iyi bir rastlantı sonucunda.

бешлик *м. остар.* Турска монета от пет гроша.

beşlik 1. *sıfat* Beşi bir arada olan. 2. Beş tane alabilen. 3. *isim* Beş birimden oluşan para. 4. *isim* Beş para, beş kuruş veya beş lira değerinde olan akçe.

бие *сег. вр., 3 л., ед. ч.* (бия) 1. Удрям, шибам. 2. Нанасям побой. 3. *нсв. и св.* Побеждавам в бой или състезание. 4. Стрелям с уръжие, убивам. 5. Удрям камбана, тъпан, звънец и под. 6. *нпрх.* За камбана, тъпан, звънец и под. - издавам звук при удряне. 7. Преработвам мляко в специален съд, за да се получи масло; бутам. 8. *нпрх. разг.* Клоня изглеждам, соча. 9. *нпрх. разг.* Загатвам, правя намек за нещо.

biye *isim* Genellikle giysinin yaka, kol, etek çevresine kendi kumaşından veya başka kumaştan geçirilen ince şerit.

бил *преизк. накл., мин. св. вр., 3 л., ед. ч., м. р.* (бия) 1. Удрям, шибам. 2. Нанасям побой. 3. *нсв. и св.* Побеждавам в бой или състезание. 4. Стрелям с уръжие, убивам. 5. Удрям камбана, тъпан, звънец и под. 6. *нпрх.* За камбана, тъпан, звънец и под. - издавам звук при удряне. 7. Преработвам мляко в специален съд, за да се получи масло; бутам. 8. *нпрх. разг.* Клоня изглеждам, соча. 9. *нпрх. разг.* Загатвам, правя намек за нещо.

бил *преизк. накл., мин. св. вр., 3 л., ед. ч., м. р.* (съм) I. Спомагателен глагол: 1. За образуване на сложни форми. 2. Само в 3 л. - като връзка в съставно именно сказуемо при предикативна дума, наречие или съществително име. II. Като самостоятелен, пълнозначен, пълнозначен глагол: 1. Съществувам, има ме. 2. Намирам се някъде. 3. Имам някакво качество, състояние, длъжност и др.

bil (*bilmek, emir kipi 2. kişi çekimi*) 1. *nsz* Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak. 2. *-i* Bir bilim veya sanat dalında yeterli olmak. 3. Bir iş yapmaya alışmış olmak, elinden gelmek. 4. Tanımak, hatırlamak. 5. Sanmak, varsaymak, farz etmek. 6. *-i* Sorumlu tutmak.

биле *ср.* 1. Билка. 2. *събир.* Сбор от различни лековити билки.

bilè 1. *bağlaç* Da, de, dahi. 2. *zarf* Birlikte. 3. *zarf* Üstelik.

бинек *диал.* 1. Кон за езда. 2. Ездач. 3. Камък, от който се качват на кон.
binek 1. *isim* Binmeye yarayan otomobil, at vb. 2. *sifat* Binmeye yarayan.

бинлик *м.* 1. Стъклен съд във форма на шише с плетена обвивка за 3,25 кг. 2. Стъклен съд за течности, обикновено изплетен; дамаджана.
binlik 1. *isim* Bin birimden oluşan para. 2. Yaklaşık üç litrelik büyük şişe. 3. *sifat* Bin tanesi bir arada olan.

бирлик *м. прост.* Вид карта за игри с един знак; ас, асо.
birlik 1. *isim* Tek, bir olma durumu, vahdaniyet. 2. Bir arada olma durumu, vahdet. 3. Bağlılık, benzerlik, bağlantı, vahdet. 4. Belli bir topluluğun yararlarını korumak için kurulmuş dernek. 5. *sifat* Bir taneden oluşmuş, bir tane alabilen. 6. *askerlik* Bölük, tabur, alay vb. bir bütün sayılan topluluk.

бис *межд.* 1. Възглас на публика, зрители в театър, на концерт и др., който е израз на молба, настояване за повторно изпълнение. 2. като *същ. м. разг.* Повторно изпълнение по желание на публиката.
bis *zarf* İkinci kez.

бит¹ Начин на живот, съвкупност от условия, обичаи и привички, които са присъщи на даден народ, класа, съсловие или прослойка.
бит² *м. спец.* Основна единица за количеството информация, съответстваща на информацията, която се съдържа в съобщение за изхода на събитие с два еднакво вероятни изхода.
бит³ *прил.* 1. Когато са били, който е ял бой. 2. Който е получен чрез биене или от преработено чрез биене мляко.
bit *isim*, hayvan bilimi Yarım kanatlılar alt takımına giren, insan ve memeli hayvanların vücudunda asalak olarak yaşayan böcek, kehle (Pediculus).

битки *мн. ч.* (битка) Сблъскване, бой между вражески войски, враждуващи сили; сражение.
bitki [bitki] *isim*, bitki bilimi Bulunduğu yere kök vb. organlarıyla tutunan, çoğunlukla fotosentez sonucu yaşam için gerekli bileşenleri oluşturan, birçoğu spor veya tohum aracılığıyla döl vererek çoğalan bir veya çok yıllık, otsu, odunsu canlıların genel adı, nebat.

бич *м.* 1. Прикрепена на дървена пръчка плетеница от кожени ивици, жили или върви за биене, удряне; камшик. 2. *прен.* Напаст, беда, наказание.
biç (biçmek, emir kipi 2. kişi çekimi) 1. -i Belli bir biçim vererek kesmek. 2. Dikilecek kumaşı belli bir ölçüye ve modele uygun olarak makasla kesmek. 3. Ekin, ot vb.ni orakla, tırpanla, makine ile kesmek. 4. Yayılım ateşiyle öldürmek. 5. Değer, paha, fiyat belirlemek. 6. Tahmin etmek, kestirmek.

бичме *ср.* Тънка и дълга четвъртата дървена греда, която се използва в строителството.
biçme 1. *isim* Biçmek işi 2. Yontulmuş yapı taşı. 3. *matematik* Prizma.

бият *сег. вр., 3 л., мн. ч. (бия)* 1. Удряам, шибам. 2. Нанасям побой. 3. *нсв. и св.* Побеждавам в бой или състезание. 4. Стрелям с уръжие, убивам. 5. Удряам камбана, тъпан, звънец и под. 6. *нпрх.* За камбана, тъпан, звънец и под. - издавам звук при удряне. 7. Преработвам мляко в специален съд, за да се получи масло; бутам. 8. *нпрх. разг.* Клоня изглеждам, соча. 9. *нпрх. разг.* Загатвам, правя намек за нещо.

biat 1. *isim* Bir kimsenin egemenliğini tanıma. 2. *tarih* Osmanlı Devleti'nde padişah öldüğünde tahta geçecek oğlunun devlet yönetimindeki etkili gruplarca kabul edilip onaylanması.

блок *м.* 1. Голям къс от еднородно твърдо вещество с форма на куб или паралелепипед. 2. Тетрадка с корави корици, която съдържа дебели листове за рисуване. 3. Многоетажна жилищна постройка, състояща се от голям брой апартаменти. 4. Голяма площ обработваема земя, оформена като една нива. 5. *прен.* Обединение на държави, политически партии или обществени организации. 6. *спорт.* Защитна игра във волейбола, при която двама или трима състезатели с вдигнати над мрежата ръце отбиват атаката на противника.

blok 1. *isim* Kocaman ve ağır kitle. 2. *sıfat* Birden çok bölümü bir araya getirilmiş olan, bir bütün oluşturan. 3. Politik çıkarları sebebiyle birlik kuran devletler topluluğu. 4. İçine resim veya yazı kâğıtları konulan karton kap. 5. *mimarlık* Yapı adası. 6. *spor* Voleybolda, file üstünde karşı oyuncunun topu sert vururken önünde iki veya üç kişinin elleri ile oluşturdukları perde.

боа *ж.* 1. *зоол.* Грамадна неотровна змия, *Boa constrictor*. 2. Дълга тясна обработена кожа от бозайник, която носят жени на врата.

boğa¹ *isim* Damızlık erkek sığır.

boğa² *özel, isim, gök bilimi* Zodyak üzerinde Koç ile İkizler arasında yer alan takım yıldızın adı, *Sevir*.

боб *м.* 1. Едногодишно растение от семейство бобови, чиито плодове се използват за храна. 2. Шушулковидният плод на това растение и зърната, които се използват за храна, както и самата приготвена храна.

бор 1. *isim* Poker oyununda, oyuna girmek için ortaya konması gereken en az miktar. 2. İskambil oyunlarında ortadaki miktar kadar oyuna katıldığını belirten bir söz.

бог *м.* В монотеистичните религиозни представи - безсмъртно и всемогъщо същество, олицетворение на природните сили и явления, което е създало света и го оправлява по воя воля.

bok 1. *isim* Dışkı. 2. Güç durum. 3. *sıfat* Hor görülen, tiksiniilen.

бод *м.* 1. Тънък заострен край на шило, игла, остен и под. 2. Бодване, особено при шиене, везане.

bot 1. *isim* Küçük gemi. 2. Ağaç, plastik veya kauçuktan yapılmış küçük sandal.

боза *ж.* 1. Безалкохолно питие от просено или друго брашно и трици. 2. *прен.* Мътна, размътена вода или друга течност. 3. *прен. разг. пренебр.* За произведение на изкуството с много ниска естетична стойност.

boza *isim* Arpa, darı, mısır, buğday vb. tahılların hamurunun ekşitilmesiyle yapılan koyuca, tatlı veya mayhoş içecek.

бозук *прил. неизм. прост.* Развален, повреден, неполучлив.

bozuk¹ *1. sıfat* Bozulmuş olan. *2. Görevini yapamaz duruma gelmiş (organ).* *3. isim* Madenî para, bozuk para. *4. Kötümser, gergin, huzursuz, karışık.* *5. Kızgın, sıkıntılı.*
bozuk² *isim*, müzik Türk halk müziğinde, bağlamadan biraz büyük ve meydan sazından küçük dokuz telli bir saz.

бой¹ *м.* *1.* Нанасяна на удари с цел да се причини някому телесна болка, обикн. като наказание. *2.* Сбиване, взаимно наносяне на удари при свада, карба и под. *3.* Размяна на удари като игра, спорт или забавление. *4.* Въорезен сблъсък; битка, сражение.

бой² *м. разг.* *1.* Височина на човек или животно; ръст. *2.* Тяло, снага стан.

boy¹ *1. isim* Bir şeyin tabanı ile en yüksek noktası arasındaki uzaklık. *2.* Bir yüzeyde, en sayılan iki kenar arasındaki uzaklık, en, genişlik karşıtı. *3.* Uzunluk. *4.* Kumaş için ölçü.

boy² *isim, toplum bilimi* Ortak bir atadan türediklerine inanılan toplumsal ve ekonomik ilişkilerinde anaerkil, ataerkil anlayışı uygulayan geleneksel topluluk, kabile, klan.

boy³ *1. isim* “Özlü, güzel sözler söyledi” anlamında kullanılan boy boyladı, soy soyladı özlü sözünde geçen bir söz.

боклук *м.* *1.* Смет, отпадъци, нечистотии. *2.* Бунице. *3. прен.* За нещо напълно негодно, безполезно, лишено от всякаква стойност.

bokluk *1. isim* Pislik. *2.* Kötü durum.

бокс¹ *м.* Спортна борба, бой с пестници.

бокс² *м.* Вид обработена телешка кожа.

бокс³ *м.* Отделно малко помещение или оградено място в учреждение, болница, жилище, обор и др. с определено предназначение.

boks *isim, spor* Belirli kurallara uyularak yapılan yumruk dövüşü, yumruk oyunu.

бол *нарч. прост.* Много, в изолбилие.

bol¹ *1. sıfat* İçine girecek şeyin boyutlarından daha büyük veya geniş olan, dar karşıtı. *2. Nicelik bakımından olağandan veya alışıldandan çok, kıt karşıtı.*

bol² *isim* Özel bir cam içinde likör, şarap, meyve ve maden suyu karıştırılarak hazırlanan içki.

болт *м.* Метална пръчка, която има глава на единия край и нарез за навиване на гайка на другия и служи за свързване на машинни части и др.

bold *isim, bilişim* Koyu.

бомбе *ср.* *1.* Вид твърда полукълбеста мъжка шапка. *2.* Заоблен връх на обуца.
bombe *isim* Şişkinlik, kabarıklık.

бор *м.* Планинско иглолистно дърво с дълги листа.

bor¹ *sıfat* İşlenmemiş, taşlık, sert, ekilmemiş (toprak), borak.

bor² *isim, kimya* Atom numarası 5, atom ağırlığı 10,8, yoğunluğu 2,45 olan, tabiatta bor asidi veya boratlar durumunda bulunan basit element (simgesi B).
Bor³ *özel, isim* Niğde iline bağlı ilçelerden biri.

борак¹ *м. събир.* Борова гора или храсти.
борак² *м. нар.* Великденско яйце.
borak *sıfat* Bor (I).

бордо 1. Вид вино. 2. Особен червен цвят.
bordo 1. *isim* Mora çalan kırmızı renk, şarap tortusu rengi. 2. *sıfat* Bu renkte olan.

борса *ж.* 1. Учреждение, развита форма на постоянно действащ пазар на стоки, ценни книжа и валута. 2. Тържище, пазар на едро.
borsa *isim, ekonomi* Bazı tüccarların ve özellikle sarraflarla değerli kâğıt ve tahvil alışverişiyle uğraşanların alım satım ve değişim amacıyla devlet denetimi altında iş yaptıkları yer.

бостан *м.* 1. Нива, засадена с дини и пъпешни. 2. *събир.* Много дини и пъпешни на едно място.
bostan 1. *isim* Sebze bahçesi. 2. Kavun, karpuz tarlası. 3. Kavun ve karpuz verilen ortak ad.

бохча *ж. разг.* 1. Четвъртито парче плат за опаковане на дрехи за вързоп. 2. Вързоп с дрехи.
bohça 1. *isim* İçine çamaşır, elbise vb. koyup sarılan dört köşe kumaş. 2. Ufak ve seçme tütün dengi.

боя (*се*) *нсв. нпрх.* Страхувам се.
boya 1. *isim* Renk vermek, dış etkilere korumak için eşyanın üzerine sürülen veya içine katılan renkli madde. 2. Resim yapmak için kullanılan kuru, sulu veya yağlı boya. 3. Aldatıcı görünüş. 4. Yazmak için kullanılan mürekkep.

брак¹ *м.* Съвместен семеен живот на мъж и жена.
брак² *м.* 1. Бракуване. 2. Недоброкачествена продукция, негодна стока.
brak [brak] (*brakmak, emir kipi 2. kişi çekimi*) 1. *-i* Elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak. 2. *nsz* Koymak. 3. Bir işi başka bir zamana ertelemek. 4. Unutmak. 5. Bulunduğu yeri veya durumu değiştirmemek. 6. Saklamak, artırmak. 7. Bir işin sorumluluğunu, yükümlülüğünü başkasına vermek, görevlendirmek. 8. Sarkıtmak.

бракма *ж. разг.* Нещо старо, износено, негодно, за употреба.
brakma [brakma] *isim* Brakmak işi.

брик *мор.* Двумачтов кораб с малък тонаж.
brik¹ *isim* İki direkli, seren yelkenli, birkaç top taşıyan gemi.
brik² *isim* Önde çok yüksek bir oturma yeri, arkada da boylamasına yerleştirilmiş oturacak yerleri bulunan dört tekerlekli, yaylı at arabası.

бу̀ба *ж.* 1. Отглеждане от човека гъсеница на копринената пеперуда, която вие пашкули. 2. *дет.* Всяка дребна пълзяща животинка; буболечка. 3. Въображаемо страшилище, с което плашат децата.

bubà *isim* Baba.

букет *м.* 1. Подбрани, красиво наредени и свързани в едно цветя за дар, украса и пр.; китка. 2. *спец.* Съвкупност от ароматни и вкусови свойства на вино.

buket *isim* Çiçek demeti.

букле *ср.* 1. Вид прежда с грапавини, с големи надебелявания, възли по нишката. 2. Плат от такава прежда.

bukle *isim* Küçük lüle durumunda, kıvrımlı saç.

була¹ *ж.* Кадъна, туркиня.

була² *ж.* 1. Цвете див мак. 2. Есенно цвете турта. 3. Вид ластовица с бяло петно на гушата; турска ластовица.

була³ *ж.* Папски грамота или послание.

bula *isim* Yenge, amca veya dayı karısı.

буламач *м.* Безвкусно ястие.

bulamaç 1. *isim* Sulu, sıvık hamur. 2. Bu koyulukta yapılan çeşitli hamur yemekleri. 3. *sifat* Karışık, oradan buradan toplanmış.

булгур *м.* Олющено и натрошено на късчета жито.

bulgur 1. *isim* Kaynatılıp kurutulduktan ve kabuğu çıkarıldıktan sonra kırılan buğday. 2. Sert ve ufak taneler durumunda yağın kar, ebebulguru.

бунак *м. разг.* Глупак, балама.

bunak *sifat* Bunamış olan, matuh.

бурма *ж.* 1. Болт, винт. 2. Гайка.

burma 1. *isim* Burmak işi. 2. Sarığıburma. 3. Burularak yapılmış altın bilezik. 4. *sifat* Burulmuş, burularak yapılmış, kıvrılmış. 5. Hadım etme, iğdiş etme. 6. Musluk. 7. Kuru incir.

бут¹ *м.* Част от крак на животно или човек от хълбока до коляното.

бут² *м.* Голям дървен чук на тепавица.

but 1. *isim* İnsan vücudunun kalça ile diz arasındaki bölümü. 2. Hayvanların, arka bacaklarının gövdeye bitişik olan dolgun, etli bölümü.

бутон *м.* 1. Част от устройство, която се натиска за включване и изключване на електрически звънец, уред, апарат и др.; копче. 2. Шип, топче, издатина върху подметките на футболну обувки за устойчивост при бягане, скачане.

buton *isim* Bazı aletleri çalıştırmaya yarayan düğme.

бушон *м.* Предпазител на електрическа инсталация.

buşon *isim* Şişeyi kapatmaya yarayan tapa.

В

вади¹ *сег. вр., 3 л., ед. ч. (вадя¹, нсв. прх.)* 1. Изнасям, измъквам нещо от съд, помещение, течност и др.

вади² *сег. вр., 3 л., ед. ч. (вадя², нсв. прх.) диал.* Напоявам градина и под. с течаща вода; наваждам.

вади³ *мн. ч. (вада) ж.* 1. Изкуствено прокопан плитък и тесен канал, по който се пуска вода за напояване или към воденица. 2. Малка рекичка.

vadi [va:di:] 1. *isim* İki dağ arasındaki çukurca arazi veya geçit, koyak. 2. Çalışma alanı, tutulan yol, benimsenen tarz.

вакъф *м.* Недвижим имот, подарен на джамия или църква за благотворителни цели.

vakıf 1. *isim* Bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmî bir yolla ayrılarak bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk, para. 2. Bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk ve paranın idare edildiği yer. 3. Birçok kişi tarafından kurulan ve toplum yararına çalışmayı ilke edinen kuruluş.

вале *ср.* Карта за игра с изображение на млад мъж; фанте, момче.

vale 1. *isim* İskambil kâğıtlarında oğlan, bacak. 2. Otellerde görevli acemi ve genç eleman.

вали *сег. вр., 3 л., ед. ч. (валя) обикн.* За дъжд, сняг, градушка - падам.

vali 1. *isim* Bir ilde devleti temsil eden en yetkili yönetim görevlisi, ilbay. 2. *tarih* Satrap.

вана *ж.* 1. Подобен на корито голям съд от чугун, порцелан или пластмаса, предназначен за къпане. 2. Самото къпане в такъв съд с хигиенна или лечебна цел. 3. *техн.* Съд, вместилище за течност, в която се потопяват за обработене предмети.

vana *isim* Boru içindeki bir akışkanın akışını durdurmaya veya serbest bırakmaya yarayan alet, valf.

вар *ж.* 1. Бяло твърдо вещество, което се получава чрез изпичане на варовик; негасена вар. 2. Бяла каша, която се получава при взаимодействието на негасена вар с вода и се употребява за зидане, баданосване и др.; гасена вар.

var 1. *sıfat* Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı. 2. *isim, dil bilgisi* Sahiplik bildiren olumlu ad cümleleri kuran bir söz. 3. *isim* Elde bulunan her şey.

ваш *мест.* Притежателно мест. за 2 л. мн. ч. - който принадлежи, изхожда или по друг подобен начин се отнася до лицето или лицата, с който се говори.

vaş 1. Асима, şaşkınlık, sevgi, üşüme, acı bildirir ünlem. 2. Alay, eğlenme belirtmek için kullanılan ünlem!-Vaşş!

веда *ж.* В народните поверия - женско същество, което броди нощем и прави зло на хората; зла самодива.

veda [veda:] *isim* Ayrılrken birbirine selam ve esenlik dileme.

вѳя *нсв.* 1. *нпрх.* За вятър - движа въздуха; духам. 2. *нрх.* Правя нещо да се ветрее; развявам.

вѳѳа 1. *бағлағ* Аyrı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilen söz, yahut. 2. Olacağı sanılan, seçime bırakılan şeyler ikiden çok olduğunda kullanılan bir söz.

вира *межд.* В езика на пристанищни работници; вик, команда със значение.

вiра 1. *zarf* Arasız. 2. *ünlem, denizcilik* Maçuna ve başka makinelerin çevrilmesi için verilen komut.

вираж¹ *спец.* 1. Завой на самолет или кораб с наклоняване на едната страна. 2. Завой на автомобил, велосипед и др. по крива линия.

вираж² *спец.* Разтвор от соли, който се употребява във фотографията за придаване определен цвят на картината.

вiрај *isim* Dönemeç.

витез *м. поет.* Храбър воин, юнак; витяз.

vites *isim* Otomobillerin çekiş ve hızını ayarlamaya yarayan dişliler düzeni.

вия¹ *нсв. нрх.* 1. Огъвам, изкривявам, извивам. 2. Нпколко нишки собирам в едно чрез узвиване, въртене; суча, усуквам. 3. Движа кръгово, мотая, навивам. 4. Събирам, свързвам, преплитам много неща в едно.

вия² *нсв. нрх.* Издавам вой.

вiуа 1. *isim, denizcilik* Dümene ortaya alarak gemiyi bulunduğu doğrultuda yürütme. 2. *ünlem* Belirli bir doğrultu verildikten sonra gemiyi aynı doğrultuda tutması için dümenciye verilen komut.

войвода *м.* Водач, предводителна хайдушка дружина или чета.

voyvoda *isim, tarih* Osmanlıların Eflak ve Boğdan beylerine verdikleri unvan.

волан¹ *м.* Колело на автомобилно кормило.

волан² *м.* Набрана ивица плат, пришита върху женска дреха за украса.

volan 1. *isim* Bir hareketi bir mekanizmaya aktaran veya makinelerde hareketin hızını düzgün tutmaya yarayan tekerlek. 2. Kadın giysilerinin etek ucu, kol vb. yerlerine verev kesilmiş kumaştan yapılan süs.

волт¹ *физ.* Международна единица за електрическо напрежение, електродвижѳща сила или потенциална разлика в двата края на проводник със съпротивление един ом, когато през него тече ток със сила един ампер.

волт² *сп.* 1. Остро обръщане на кон при езда в манеж. 2. Отбиване на удар при фехтовка; умело обръщане. 3. *прен.* Хитър и нечестен начин на манипулиране при игра с карти.

volt *isim* Elektromotor gücün veya gerilimin birimi.

въз *предл.* 1. Върху. 2. Нагоре по нещо.

viz *isim* Böcek uçarken veya atılan bir şey hızla geçerken çıkan ses.

viz gelmek Pek önemsiz görünmek.

вън 1. нарч. Не вътре, не в дадено място или обсег, а зад неговите предели. 2. като межд. Груба заповед към някого да излезе.
vin isim Vınlama sesi.

Г

гага ж. разг. 1. Клюн, човка. 2. прен. презр. Лице, физиономия.
gaga 1. isim Genellikle kuşlarda ağzın bir uzantısı durumunda olan, biçim ve büyüklüğü değişik, boynuz yapısında, katı ve çıkıntılı organ. 2. Ağız.

гази сег. вр., 3 л., ед. ч. (газя, нсв. нпрх. и прх.) Ходя из вода, трева, пепели под., където краката затъват.

gazi [ga:zi] 1. isim, din b. Müslümanlıkta düşmanla savaşan veya savaş yapmış kimse. 2. Olağanüstü yararlıklar göstererek düşmanı yenen komutanlara devlet tarafından verilen onur unvanı. 3. Savaştan sağ olarak dönen kimse.

гала прил. неизм. Тържествен.

gala 1. isim Resmî bir törenden sonra yapılan büyük ve gösterişli şölen. 2. Ön gösterim.

гали сег. вр., 3 л., ед. ч. (галя, нсв. прх.) 1. Милвам. 2. Глезя.

gali 1. isim, denizcilik Alçak ve altı düz gemi. 2. Gemilerin üst güvertelerinde ve palavralarında bulunan mutfak.

ганимед 1. мит. Приказно красиво момче, син на митическия цар Трой, грабнато от Зевс, за да му служи като виночерпец. 2. прен. Виночерпец.

ganimet 1. isim Savaşta düşmandan zorla ele geçirilen mal. 2. Bir rastlantı sonucu ele geçen kazanç veya imkân. 3. Yağma sonrasında elde kalan mal, çalıntı.

гевезе разг. Който се глези; разглезен, глезльо.

geveze 1. sıfat Çok konuşan, çenesi düşük, gevşek ağızlı, lafçı, lafazan, zevzek, lakırtı ebesi, ağız kavafı, lakırtı kavafı, çene kavafı, cır cır, çaçaron. 2. Sır saklamayan, boşboğaz, ayran ağızlı.

геврек м. 1. Тънък и сух кравай от варено и изпечено тесто. 2. жарг. подигр. Волян, кормило на автомобил.

gevrek 1. sıfat Kolayca kırılıp ufalanan. 2. isim Ağzın içinde kolayca parçalanıp dağılacak biçimde hazırlanmış bir çörek türü. 3. Şen, neşeli (gülüş).

гел м. Пихтиесто тоалетно мазило за коса, лице, тяло.

gel (gelmek) 1. -den, -e, nsz Ulaşmak, varmak. 2. Getirmek. 3. Oturmaya, ziyarete gitmek. 4. İsbet etmek. 5. Ortaya çıkmak, doğmak.

гердан м. Огърлица.

gerdan 1. isim Vücudun omuzlarla baş arasında kalan ön bölümü. 2. Şişmanlarda çenenin altındaki tombulluk. 3. Kesim hayvanlarında boyun.

герен *м. диал.* 1. Ниско място край река, което понякога се залива от вода. 2. Ливада, поляна край село.
geren *isim* Kuruyunca çatlayan toprak, verimsiz, tuzlu, killi toprak.

гид *м.* 1. Екскурзовод, разводач. 2. Пътеводител.
git (*gitmek, emir kipi 2. kişi çekimi*) 1. -е Bir yere doğru yönelmek. 2. -den Bir yerden veya bir işten ayrılmak. 3. Çıkmak, ulaşmak. 4. Yakışmak, yaraşmak. 5. *nsz* Götürülmek, gönderilmek.

гине *сег. вр., 3 л., ед. ч.* (гина, *нсв. прх.*) Загивам, умирам, изчезвам, пропадам.
gine *zarf halk ağzında* Gene, yine.

гол¹ *прил.* 1. С непокрито тяло, без облекло; не облечен. 2. *прен.* С дрипави дрехи; дрипав. 3. *прен.* Беден откъм облекло, дрехи. 4. Без косми или козина, пера, листа, трева, дървета; плешив, лис, необрасъл. 5. *като същ. голо ср.* Място, което не е облечено или не е покрито с нищо.

гол² *м.* Във футбола и други подобни спортни игри - спечелна точка, постигнат резултат чрез вкарване на топката във вратата на противника.

gol *isim, spor* Futbol, hentbol, hokey ve buz hokeyi maçlarında topun kaleye sokulmasıyla kazanılan sayı.

горил¹ *мин. св. вр., 3 л., ед. ч., м. р.* (горя¹, *нсв. прх.*) 1. Запален съм, обхванат съм от огън. 2. Издавам пламък, грея, светя. 3. Имам висока температура. 4. *прен.* Обзет съм от силно желание, обладан съм от пламенно чувство.

горил² *мин. св. вр., 3 л., ед. ч., м. р.* (горя², *нсв. прх.*) 1. Слагам нещо на огън, правя нещо да бъде обхванато от огън. 2. Употребявам за отопление, осветление или моторно гориво. 3. Произвеждам, правя нещо чрез горене. 4. *прен.* Будя силни чувства, предизвиквам страдания; измъчвам.

goril 1. *isim, hayvan bilimi* Afrika'nın Ekvator bölgesinde ormanlarda yaşayan, iri ve güçlü bir tür maymun (Gorilla gorilla). 2. Koruyucu.

гурбет *м. остар.* Работа в чужбина за печалба.
gurbet *isim* Doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer, gurbetlik.

гърла¹ *мн. ч.* (гърло) *ср.* 1. Най-задна част на устната кухина, където започват хранопрободът и трахеята. 2. Дихателна тръба; гръклин. 3. Предна част на шията; гуша. 4. *прен.* Горна тясна част или отвор на съд. 5. *обикн. мн., прен.* Хора.

гърла² *Жарг.* Момиче, девойка.
gırla *zarf* Alabildiğine, çokça.

гъозум *м. диал. Джоджен.*
gözüm 1. Gözümün nuru. 2. Nane otu.

гъонен *прил.* Който се отнася до гъон, направен от гъон.
gönen¹ 1. *isim* Ekilecek toprağın sulandırılması. 2. Nem, rutubet. 3. *sıfat* Nemli (toprak).

Gönen² 1. *özel, isim* Balıkesir iline bağlı ilçelerden biri. 2. *özel, isim* Isparta iline bağlı ilçelerden biri.

гюл *м. прост.* 1. Трендафил, роза. 2. Градина, нива с маслодайни рози.

gül 1. *isim, bitki bilimi* Gülgillerin örnek bitkisi (Rosa).

gül (gülmek, *emir kipi 2. kişi çekimi*) 1. *nsz* İnsan, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak. 2. Mutlu, sevinçli zaman geçirmek, eğlenmek, hoşça vakit geçirmek. 3. *-e* Biriyle alay etmek.

гюм *м.* Голям метален съд с тясно гърло.

güm *isim* Derinden ve patlayıcı yankılı gürültü.

Д

да¹ *част.* 1. С глагола след него служи за допълнение или подлог. 2. С предлог и глагол означава глаголно действие или състояние. 3. За цел, намерение.

да² *част.* 1. За положителен отговор. 2. За усиление на казаното. 3. За съгласие, разрешение за влизане при почукване на врата, запитване и др.; влезте, заповядайте. 4. За обаждане по телефон.

da 1. Doğrulama, uygun bulma, evet. 2. *bk.* dahacık, dâhacık. 3. Daha anlamında kullanılır. 4. Şaşma bildirir ünlem. 5. Değil mi ya anlamında kullanılır. (TTAS)

дава *сег. вр., 3 л., ед. ч.* (давам) 1. Правя някой да получи, да поеме нещо в ръка или изобщо да го има в свое разположение или за да го използва. 2. Оставям на разположение на някого. 3. Позволявам. 4. Продавам. 5. За нива, плодно дърво - раждам. 6. За дойно добиче - пуцам (мляко).

dava [da:va:] 1. *isim, hukuk* Korunmanın bir hüküm ile sağlanması için yargı organlarına başvurma. 2. Sav. 3. Sorun. 4. Ülkü. 5. Sevgili.

дайре *м.* Музикален ударен инструмент с двойни дрънкалки и опъната кожа от едната страна на широк обръч.

daire 1. *isim* Konut olarak kullanılan bir yapının bölümlerinden her biri, kat. 2. Belirli devlet işlerini çevirmekle görevli kuruluşlardan her biri. 3. Bu kuruluşların içinde çalışıkları yapı. 4. Bir yapı veya gemide belli bir işe ayrılmış bölüm. 5. Soyut kavramlarda belli sınır, ölçü. 6. *matematik* Bir çemberin içinde kalan düzlem parçası. 7. *müzik* Saz takımında usul vurmaya yarayan tef.

дал *преизк. накл., мин. св. вр.* (давам) 1. Правя някой да получи, да поеме нещо в ръка или изобщо да го има в свое разположение или за да го използва. 2. Оставям на разположение на някого. 3. Позволявам. 4. Продавам. 5. За нива, плодно дърво - раждам. 6. За дойно добиче - пуцам (мляко).

дал *м. dual.* Клон на дърво.

dal¹ 1. *isim* Ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri. 2. Branş. 3. Bir bilim alanının içinde yer alan ana bilim dalında alt alanı. 4. *biyoloji* Canlıların bölümlenmesinde, sınıfların bir araya gelmesiyle oluşan birlik, şube.

dal² 1. *isim* Arka, sırt. 2. Kol. 3. Omuz. 4. Boyun, ense.

дам¹ *св. прх.* (давам) **1.** Правя някой да получи, да поеме нещо в ръка или изобщо да го има в свое разположение или за да го използва. **2.** Оставям на разположение на някого. **3.** Позволявам. **4.** Продавам. **5.** За нива, плодно дърво - раждам. **6.** За дойно добиче - пущам (мляко).

дам² *м. дуал.* Обор.

dam¹ **1.** *isim* Yapıları dış etkilerden korumak amacıyla üzerlerine yapılan çoğu kiremit kaplı bölüm. **2.** Üzeri toprak kaplı ev, küçük ev, köy evi. **3.** Tutukevi. **4.** Ahur.
dam² **1.** *isim* Dansta kavalyenin eşi. **2.** İskambil kâğıtlarında kız.

дама¹ *жс.* **1.** Добре облечена, представителна жена с изискано държане, обноски. **2.** Жената от танцуваща двойка. **3.** Карта за игра с изображение на жена.

дама² *жс.* **1.** Игра с два цвята камъчете или зърна по начертана фигура от четириъгълници. **2.** Детска игра с плочка върху начертана на земята фигура.

dama *a.* Karelere ayrılmış zemin üzerinde on altı taşla iki kişi arasında oynanan oyun.

дамар *м. разг.* **1.** Жила. **2.** Месестата част от животински стомах. **3.** Чорба от тези части.

damar **1.** *isim, anatomi* Canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal. **2.** Mermerde, bazı taşlarda ve tahta kesitlerinde renk ayrılığı gösteren dalgalı çizgi. **3.** Başka türden katmanların arasında bulunan sıvı, maden veya mineral katmanı. **4.** Soy, yaradılış. **5.** Huy. **6.** *bitki bilimi* İçinde uygun besi suyunun dolaştığı odunsu dokudan boru. **7.** *hayvan bilimi* Böceklerde kanat zarını dik tutmaya yarayan organ.

дамла *жс. разг.* Апоплектичен или сърдечен удар.

damla *a.* **1.** Yuvarlak biçimde, çok küçük miktarda sıvı. **2.** Damlalıkla kullanılan ilaç: Burun damlası. Göz damlası. **3.** *hık.* Kalbe inen inme, felç: Damladan ölmüş. **4.** *tec.* Çok az miktar. **5.** *sf.* Damla biçiminde olan (ziynet).

дангалак *м. дуал. обидно* **1.** Висок, слаб човек. **2.** Глупав човек, будала, ахмак.
dangalak *isim* Akılsız, düşüncesiz kimse.

дар *м.* **1.** Нещо дадено някому безвъзмездно, обикн. в знак на благодарност, от добри чувства; подарък. **2.** Дрежи, кърпи и др., които булката дава на роднини и близки. **3.** Дарба, талант, подадена. **4.** Нещо хубаво, което ни предлага природата или животът.

dar¹ *sf.* **1.** İçine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olan, geniş ve bol karşıtı. **2.** Genişliği az veya yetersiz olan, ensiz, mikro. **3.** Az, elverişsiz, sınırlı. **4.** Sıkıntılı. **5.** *tec.* Yetersiz. **6.** *zf.* Güçlülle, ucu ucuna, ancak.

dar² *a. esk.* İdam mahkûmlarını asmak için dikilen direk.

дата **1.** Точно календарно време на събите, документ, писмо и пр. **2.** *прен.* Време.

data **1.** *isim* Veri. **2.** *ekonomi* Aslında kendileri ekonomik olmayan ancak ekonomi dünyasını dışarıdan kuşatan veya çerçeveleyen, nüfus, teknik bilgi, hukuk düzeni ve yönetim biçimi öğelerinden her biri.

де¹ 1. На кое място; къде. 2. Към кое място, в каква посока; къде, накъде.
де² *част.* 1. За подкана, насърчение, заповед. 2. За усиляване при израз на досада, недоволство. 3. За наблюдаване върху казаното.
de (demek, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) *nsz* Söylemek, söz söylemek.

дева *ж.* 1. *остар. поет.* Девойка, момиче, мома. 2. *като соб.* Зодиакално съзвездие и зодиакален знак, зодиа на месец август.
deva *isim* İlaç, çare.

деди (дядо) *ср.* 1. Мъж по отношение на своите внуци. 2. Стар човек; старец. 3. *разг.* Тъст и обръщение към тъст. 4. *разг.* Почтително обръщение към духовни лица. 5. Само *мн.*: деди. Прадеди, родоначалници, предшественици.
dedi (demek, *geçmiş zaman* 3. *kişi çekimi*) *nsz* Söylemek, söz söylemek.

дек¹ *мор.* Палуба.
дек² *мехн.* Декодер.
dek¹ 1. *edat* Bir işin, bir durumun sona erdiği zaman veya yer, kadar, değin. 2. Belirtilen zamanı, yeri vb.ni içine almayacak bir biçimde, kadar, değin.
dek² 1. *isim* Düzen, hile, entrika. 2. Tokuşma, çatışma. 3. *sıfat* Sağlam.

дем *ист.* 1. В древна Гърция - окръг, област. 2. Гражданско съсловие, граждани.
dem¹ 1. *isim* Hazırlanan çayın renk ve koku bakımından istenilen durumu. 2. Zaman, çağ. 3. Pişirilen yemeklerin yenecek kıvamda olması. 4. Soluk, nefes. 5. İçki. 6. Koku.
dem² *isim* Kan.

демек *част. разг.* Значи, лето ще рече, тоест, сиреч.
demek *nsz* 1. Söylemek, söz söylemek. 2. *-e* Ad vermek. 3. Bir dilde karşılığı olmak. 4. Herhangi bir ses çıkarmak. 5. *-e* Herhangi bir kaniya, yargıya varmak.

денди *м. и ср.* Изискан, облечен по последна мода светски човек; конте.
dendi (denmek, *geçmiş zaman* 3. *kişi çekimi*) 1. *nsz* Ad verilmek. 2. Söylenmek, sözü edilmek.

денк *м.* Голям вързоп стока или покъщнина.
denk¹ 1. *isim* Yük hayvanlarının sağ ve soluna konulan iki yük parçasından her biri. 2. Yatak, yorgan, kumaş vb. eşyanın sarılıp bağlanmış biçimi, balya. 3. *fizik* Destekleri paralel, yönleri aynı, şiddetleri eşit bulunan güçler.
denk² 1. *sıfat* Ağırlık bakımından eşit olan. 2. *isim* 0,80175 gram olan ağırlık ölçü birimi. 3. Uygun, nitelik yönünden eşit.

дerviш *м.* 1. Мюсюлмански монах.
derviş 1. *isim* Bir tarikata girmiş, onun kurallarına ve törelerine bağlı kimse, alperen. 2. Yoksulluğu, çilekeşliği benimsemiş kimse. 3. Alçak gönüllü ve her şeyi hoş gören kimse. 4. *hayvan bilimi* Kırlangıç balığının küçüğü.

дере *ср.* 1. Дол, долчина, суходол. 2. Дъждовен поток.

dere 1. *isim, coğrafya* Genellikle yazın kuruyan küçük akarsu. 2. *coğrafya* İki dağ arasındaki uzun çukur. 3. Damlarda yağmur sularını toplayarak oluğa veren çinko veya kiremit yol.

дередже *ср. разг. Положение.*

derece 1. *isim* Bir süreç içindeki durumlardan her biri, basamak, aşama, rütbe, mertebe. 2. *edat* Denli, kadar. 3. *fizik* Ölçü aletlerinin ölçeğinde belirtilmiş bulunan başlıca bölümlerden her biri. 4. *fizik* Sıcaklıkölçer. 5. *kimya* Bir çözeltilinin yoğunluğunu ölçmede kullanılan birim. 6. *matematik* Bir çemberin üç yüz altmışta birine eşit olan açılı birimi. 7. *spor* Başarı gösterme.

дефиле *ср.* Планинска теснина; пролом.

defile *isim* Giyecekleri tanıtmak amacıyla mankenlerin yaptıkları gösteri, giyim gösterisi.

джама *м. прост. Стыкло.*

cam 1. *isim* Soda veya potas katılmış silisli kumun ateşte eritilmesiyle yapılan sert, saydam ve çabuk kırılır cisim. 2. *sıfat* Tümü veya bir bölümü bu maddeden yapılmış, sırga. 3. Pencere. 4. Kadeh, içki.

джамбаз *м. остар. прост.* 1. Търговец на добитък. 2. *прен.* Човек, който много се пазари. 3. Въжеиграч, акробат, циркаджия.

cambaz 1. *isim* Yerde ve tel, at, bisiklet, ip vb. üzerinde dengeye dayanan, tehlikeli, heyecan verici gösteriler yapan kimse, akrobat. 2. At alıp satan veya yetiştiren kimse. 3. Usta, becerikli kimse. 4. *tarih* Osmanlı Devleti'nde atlı olan ve savaşlarda padişahın önünde düşmana karşı ilk saldırıya geçen birlik. 5. *sıfat* Kurnaz, hileci, hilekâr.

джанабет *м. диал. неодобр. обидно* Зъл, проклет човек.

cenabet 1. *sıfat, din b.* Cünüp. 2. Pis, kötü, hoşlanılmayan (kimse veya şey). 3. *isim, din b.* Cünüplük.

джанъм *част. прост.* В обръщение към близък човек при подкана, молба или за израз на леко недоволство.

canım 1. Canımdan çok sevdiğim. 2. Çok güzel, çok değer verilen.

джеб *м.* 1. Вшита в ръб или пришита върху дреха част с форма на малка торба за носене на дребни вещи. 2. *прен. разг.* Парични средства, благосъстояние. 3. *прен. спец.* В медицината - празнина, кухина, образувана при абсцесни състояния.

cep 1. *isim* Genellikle bir şey koymaya yarayan, giysinin belli bir yeri açılarak içine yerleştirilen astardan yapılmış parça. 2. Trafiği kolaylaştırmak, araçların durabilmesine olanak sağlamak için yaya kaldırımları veya şehirler arası yolların kenarlarında bulunan taşıt yanaşma yeri. 3. Cep telefonu. 4. *askerlik* Savaş alanının bir yerinde düşmanın geriletmesiyle ortaya çıkan taktik durum, çökertme. 5. *spor* Otomobil yarışlarında arabaların yarışa başladıkları nokta.

джем Хранителен продукт от сварени със захар плодове; ср. мармалад, конфитюр.

сет 1. *isim* Toplama, bir araya getirme. 2. *dil bilgisi* Çokluk. 3. *matematik* Toplama.

джереме¹ *ср.* 1. *диал.* Глоба, разноски. 2. *прен.* Тегоба. 3. Излишни раноски.

джереме² *ср. разг.* 1. Палаво, непослушно и разглезено дете. 2. Лош, проклет човек.

сереме *isim* Başkası tarafından yapılan veya kaza sonucu ortaya çıkan zararı ödeme.

джин *м.* Високоалкохолно питие с хвойнов аромат.

сін¹ 1. *isim, din b.* Dinî inanışa göre duyularla kavranamayan, insanlar gibi irade ve anlama yeteneğine sahip, ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan yaratık. 2. Masallarda göze görünmeyen, türlü biçimlere girebilen, iyilik de kötülük de yarabilen yaratık. 3. Akıllı, zeki, uyanık kimse.

сін² *isim* Buğday, arpa, yulaf vb.nden elde edilen ve ardıçla kokulandırılan bir alkollü içki türü, ardıç rakısı.

сін³ *isim* Pamuklu, kalın kumaştan giysi veya pantolon.

джинс *м. разг.* Род, потекло, производ.

сінс (сінсі) 1. *isim* Tür, çeşit. 2. Soy, kök, asıl. 3. Pek çok ortak özellikleri bulunan türler topluluğu. 4. *sıfat* Garip, tuhaf. 5. *sıfat* Diğerlerine göre üstün nitelikleri olan.

джинси *мн.* Панталони с по-особена кройка, направени от памучно кадифе.

сінсі [сінсі:] *sıfat esk.* Cinsel.

джоб *м.* 1. Вшита в ръб или пришита върху дреха част с форма на малка торба за носене на дребни вещи. 2. *прен. разг.* Парични средства, благосъстояние. 3. *Прен. Спец.* В медицината — празнина, кухина, образувана при абсцесни състояния.

сop 1. *isim* Kalın, kısa değnek. 2. Polislerin kullandığı genellikle lastikten yapılan sora.

джумбуш *м. разг.* Смешка, веселба, забава.

сүмбüş 1. *isim* Eğlence. 2. Canlılık, coşku.

дива¹ *ж. р. прил.* (див) 1. За животно или растение - който живее или расте при естествени условия, без намесата на човека. 2. Който е прекалено стеснителен, не е свикнал да общува с хората, да се държи свободно.

дива² *ж.* Самодива.

дiвa *isim* Sinema, tiyatro, müzik, dans, bale vb. sanatlara emek vermiş, alanında uzmanlaşmış ve tanınmış olan kadın sanatçı.

диван¹ *м.* 1. Ниско тапицирано канапе. 2. *диал.* Миндер. 3. *разш. диал.* Гостна стая.

диван² *м.* Балкон, чардак.

диван³ *м.* 1. *истор.* Съвещателен орган при султана или при великия везир в Османската империя. 2. Стаята, в която заседавал диванът и в която султанът приемал пратениците от чужбина.

диван⁴ *м. литер.* В източните литератури – название на сборник стихотворения от един или няколко автори, в който стихотворенията се подреждат в зависимост от стихотворната им форма.

divan [di:va:n] 1. *isim, tarih* Yüksek düzeydeki devlet adamlarının kurduğu büyük meclis. 2. *edebiyat* Divan edebiyatı şairlerinin şiirlerini topladıkları eser. 3. Sedir (I). 4. Meclis.

диване *ср. разг.* Опақ, неразбран и възглупав човек.

divane [di:va:ne] 1. *sifat* Deli, kaçık, budala. 2. Bir şeye çok düşkün olan.

дин *физ.* Система за измерване на чувствителността към светлината на фотографските материали.

din¹ 1. *isim, din b.* Tanrı'ya, doğüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet. 2. *din b.* Bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen. 3. İnanılıp çok bağlanılan düşünce, inanç veya ülkü, kült.

din² *isim, fizik* C.G.S. sisteminde 1 gramlık bir kütlenin hızını saniyede 1 santimetre artıran güç birimi: Bir nevton 105 din'e eşittir.

din³ *isim* Bir şeyin en yüksek ve sivri noktası.

din⁴ *isim* İlmek.

дингил *м. дуал.* 1. Ос на кола. 2. *прен.* Дълъг, висок човек.

dingil 1. *isim* Tekerleklerin merkezinden geçen ve taşıtın altına enlemesine yerleştirilmiş mil, eksen, aks. 2. *sifat* Aptal, salak. 3. *sifat* Kaba saba.

дип *нарч. разг.* Твърде, много, напълно, съвсем.

dip 1. *isim* Oyuk veya çukur bir şeyin en alt bölümü. 2. Taban. 3. Dikili duran bir şeyin yerle birleştiği nokta ve çevresi veya bir şeyin yanı başı. 4. Kapalı bir yerin karpıya göre en uzak bölümü. 5. Arka, kıç.

дирек *м. разг.* Изправена като стълб греда.

direk 1. *isim* Ağaçtan veya demirden yapılan uzun ve kalın destek. 2. Sütun. 3. Değerli, saygın, önde gelen kimse.

до¹ *предл.* 1. За означаване на близост. 2. За краен предел. 3. За лице или инстанция, където е насочено нещо. 4. За приблизителен брой или количество.

до² *ср. муз.* Музикален звук, първа степен от музикалната гама, бележен още с "C".

do 1. *isim, müzik* Gam (II) dizisinde "si" ile "re" arasındaki ses. 2. Bu sesi gösteren nota işareti.

док¹ *м.* Груб и твърд, пльтен памучен плат.

док² *м.* Пристанишно съоръжение за строителство и ремонт на кораби и други плавателни съдове.

dok 1. *isim* Gemilerin yükünün boşaltıldığı veya onarıldığı, üstü örtülü havuz. 2. *ekonomi* Ticaret mallarını saklamak için rihtimde yapılan büyük depo.

доксан-докуз *нарч. разг.* Много, в голямо количество.

doksan dokuz sayı 99.

долу нарч. 1. На ниско, на по-ниско място. 2. На по-ниско стъпало в служебно, организационно или друго отношение.

dolu¹ isim Havada su buğusunun birden yoğunlaşır katılaşmasından oluşan, türlü irilikte, yuvarlak veya düzensiz biçimli buz parçaları durumunda yere hızla düşen bir yağış türü.

dolu² 1. sıfat İçi boş olmayan, dolmuş, meşbu, pür, boş karşıtı. 2. Bir yerde sayıca çok. 3. Boş yeri olmayan, her yeri tutulmuş olan. 4. Boş vakti olmayan, meşgul. 5. Çok olan (iş, uğraş, olay vb.). 6. İçinde atılacak mermisi bulunan (top, tüfek vb. ateşli silahlar). 7. Tornacılıkta delik açılmamış (gereç). 8. Bir duyunun güçlü etkisinde olan. 9. isim İçki doldurulmuş bardak.

дон м. 1. Испанска дворянска титла. 2. Исканскоезична форма за учтиво и уважительно назоваване или обръщение, равнозначна на господин, госпожа.

don¹ 1. isim Giysi. 2. Vücudun belden aşağısına giyilen uzun veya kısa iç giysisi, külot.

don² isim Hava sıcaklığının sıfırdan aşağı düşmesiyle suların buz tutması.

don³ isim At kılınının rengi.

драм 1. остар. Мярка за тегло, която е равна на 1/312,5 от оката. 2. мн. ч. Тежести за мерене; грамове. 3. прен. Незначително и твърде малко нещо.

dram 1. isim, tiyatro Sahnede oynanmak için yazılmış oyun, drama. 2. Acıklı, üzüntülü olayları, bazen güldürücü yönlerini de katarak konu alan sahne oyunu veya televizyon filmi, drama. 3. Tiyatro edebiyatı. 4. Acıklı olay.

дублаж спец. 1. Обковаване на кораб, брониране на кораб. 2. Преозвучаване на говора на филм на друг език.

dublaj 1. isim, sinema, TV Seslendirme. 2. Yabancı dildeki filmlerin başka bir dile çevrilmesi işi. 3. spor Voleybolda blok yapan arkadaşının arkasında bıraktığı boşluğu doldurma.

дубле ср. 1. Медна сплав, подобна на злато. 2. Плат, усилен чрез удвояване на основата или на вътъка.

duble 1. isim Belirli miktarın veya büyüklüğün iki katı. 2. Giysilerin iç bölümüne geçirilip kumaşla birlikte dikilen astar veya giysilerin içine ayrı olarak giyilen giyecek. 3. sıfat İçkide belirli olan tek ölçüsünün iki katı.

дурак м. остар. Глупак.

durak 1. isim Tren, tramvay, otobüs, minibüs vb. genel taşıtların durmak zorunda olduğu veya durabileceği yer. 2. Çok sayıda taksinin bir arada çalıştığı ve bağlı olduğu işletme. 3. Kısa bir süre konaklanacak, durulacak yer. 4. dil bilgisi Konuşmada, anlamın gerektirdiği biçimde kelimeler arasındaki ses kesintisi. 5. edebiyat Hece ölçüsüyle yazılmış şiirlerde ölçü kalıpları içindeki durma yerleri. 6. müzik Bir ölçü uzunluğunda susma. 7. Cümle sonundaki nokta.

дъонме (донме) ср. диал. Християнин, приел мохамеданство.

dönme 1. *isim* Dönmek işi. 2. Ameliyatla cinsiyet değiştiren kimse. 3. *matematik* Biçimi değişmeyen bir şeklin eksenine çevresindeki hareketi. 4. *sıfat, din b.* Başka bir dindeyken Müslüman olan, mühtedi.

дюшеме *ср.* Дъсчен под.

döşeme 1. *isim* Döşemek işi. 2. Yapılarda taban üzerine döşenen tahta vb. kaplama. 3. Bir yapının döşenmesine yarayan her türlü eşya, mefruşat. 4. Koltuk, kanepе, divan vb.nin kumaş, yay, pamuk vb. bölümleri. 5. Taşıtların koltuk, taban, tavan vb. yerleri. 6. *edebiyat* Halk edebiyatında ve türkülerden önce söylenen, bazen tekerleme biçiminde olan uyaklı giriş bölümü.

Е

език¹ *м.* 1. Подвижен орган в устата на човек и висши животни. 2. Този орган от животното, приготвен като ядене, ястие. 3. Нещо което напомня по форма човешки или животински език, напр. изгънял край на пламък, висящо топче на звънец, стрелка на везни и др.

език² *м.* 1. Средство за общуване между хората, за размяна на мисли, чувства, впечатления с помоща на звуци и графични знаци. 2. Всяка от различните форми на такова средство за общуване, употребявана от определена група от хора. 3. Словесни средства, с които си служи отделен човек. 4. Начин на словесно изразяване, на употреба на думите, система от изразни средства, присъщи на определен кръг, група от хора или на определен вид словесни произведения.

ezik 1. *isim* Çarpma, dövülme vb. sebeplerle vücutta oluşan bere. 2. *sıfat* Ezilmiş veya yassılmış. 3. *sıfat* Olaylar ve hayat şartları karşısında güçsüz ve sıkıntılı duruma düşmüş olan, üzüntülü. 4. *sıfat* Pısrık. 5. *zarf* Üzüntülü bir biçimde.

ек *м.* 1. Отразен звук, отражение на звука при сблъскването му с близка преграда: отглас, ехо. 2. *прен.* Отглас, отзвук на събития. 3. Проточен звук.

ek 1. *isim* Bir şeyin eksiğini tamamlamak için ona katılan parça. 2. Bir gazete veya derginin günlük yayımından ayrı ve ücretsiz olarak verdiği parça, ilave. 3. Sonradan katılan, yapılan, dikilen, yapıştırılan parçanın belli olan yeri. 4. İki borunun birbirine birleştirildiği yer. 5. *sıfat* Eklenmiş, katılmış. 6. *dil bilgisi* Kelime türetmek veya kelimenin görevini belirtmek için kullanılan, başa, sona veya kelimenin içine eklenebilen, bağımlı dil bilgisi öğeleri, lahika.

екер *техн.* 1. Геодезически инструмент за издигане и спускане на перпендикуляри. 2. Топографски инструмент за поставяне на ъгли на местност.

eker (ekmek, *şimdiki zaman* 3. *kişi çekimi*) 1. *-i* Bir bitkiyi üretmek için toprağa tohum atmak veya gömmek. 2. Toprağı ekip biçmek için kullanmak.

еклер *м.* Тестен сладкиш с продълговата форма и с пълнеж от крем.

ekler *isim* İçi krema ile doldurulmuş bir pasta türü.

ekler (eklemek, *şimdiki zaman* 3. *kişi çekimi*) 1. *-i* Bir şeyi ekle tamamlamak, ulamak, ilave etmek. 2. *-i, -e* Bir şeyi ek olarak kullanmak.

екип *м.* 1. Облекло и принадлежности за определена работа, главно спорт и туризъм. 2. Група спортисти за състезание; отбор. 3. *разш.* Група работници, специалисти за извършване на определена работа.

ekip *isim* Takım.

ела *ж.* Вечнозелено планинско дърво с къси иглоподобни листа и изправени нагоре шишарки.

ела *пов., като межд.* Дойди, дойдете.

ela *а.* [ela:] 1. Gözde sarıya çalan kestane rengi. 2. *sf.* Bu renkte olan.

елек *м.* Къса до пояс дреха, обикн. без ръкави.

elek *isim* Taneli veya un gibi toz durumunda olan şeyleri yabancı maddelerden ayıklamak veya incisini kabasından ayırmak için kullanılan, tahta bir kasnak ve tek tarafa gerilmiş, gözenekli tel, kıl, bez vb. nden oluşan araç.

електрик *прил. неизм.* За цвят - подобен на електрическа искра; синкавозеленикав.

elektrik 1. *isim*, fizik Maddenin elektron, pozitron, proton vb. parçacıklarının hareketleriyle ortaya çıkan enerji türü. 2. Bu enerjinin gündelik hayatta kullanılan biçimi. 3. Bu enerjiden elde edilen aydınlanma. 4. Fiziğin, bu enerji ile oluşan olaylarını inceleyen kolu. 5. Çarpıcılık, cazibe, canlılık.

емир *м.* В някои източни мюсюлмански страни - княз, владетел, управител.

emir 1. *isim* Buyruk, komut, talimat, ferman. 2. İstek. 3. *bitki bilimi* Orta Anadolu'da şarap yapımı için üretilen, orta kalın kabuklu, beyaz renkli, kısa ve karışık budanan bir tür üzüm.

emîr *isim* Araplarda ve bazı Müslüman ülkelerde bir kavim, şehir veya ülkenin başı.

емляк *м. остр.* 1. Недвижим имот. 2. Данък за недвижим имот.

emlak *isim* Ev, arsa, bahçe vb. taşınamayan mal ve mülklerin ortak adı, taşınmazlar, gayrimenkul.

емиш *м. дуал.* Овошки, плодове.

emiş *isim* Emme işi.

ербан *прил. неизм. разг.* 1. Смел, наперен. 2. Способен, годен за нещо.

erban *isim* Bir işten anlayan, bir işi iyi yapan kimse.

ерг *физ.* Единица работа в абсолютната система на мерките, която се равнява на работата на сила от 1 дина на 1 см разстояние.

erg¹ *isim, fizik* CGS sisteminde, uygulama noktasını, kuvvet yönünde 1 santimetre hareket ettiren 1 dinlik kuvvetin yaptığı işe eşit olan iş birimi: Bir kilogrammetre 981 x 105 erge eşittir.

erg² *isim, coğrafya* Büyük Sahra'da kumullarla örtülü bölge.

erk 1. *isim* Bir işi yapabilme gücü, kudret, iktidar. 2. Sözü geçerlik, istediğini yaptırabilme gücü, nüfuz. 3. *toplum bilimi* Bir bireyin, bir toplumun, başka birey, küme veya toplumları egemenliği, baskısı ve denetimi altına alma, hürriyetlerine karışma ve onları belli biçimlerde davranmaya zorlama yetkisi veya yeteneği.

ерген *м. разг.* 1. Момък на възраст за женене. 2. Неженен мъж.
ergen 1. *sifat* Döl verebilecek duruma gelmiş olan, erin, yeni yetme, akil baliğ, baliğ.
2. Henüz evlenmemiş, bekâr.

ес *межд. диал.* Вик за подкарване на добиче.
es *isim, müzik* Notada duraklama zamanı ve bunu gösteren işaretin adı.

есен *ж.* Едно от четирите годишни времена, след лятото и преди зимата.
esên¹ *sifat* Ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı, sıhhatli, salim.
esên² (esmek, *şimdiki zaman* 3. *kişi çekimi*) 1. *nsz* Hava bir yönden bir yöne akmak, rüzgâr olmak. 2. -e Yapılması önce düşünülmüş olmayan veya beklenmeyen bir şeyi yapmaya birdenbire karar vermek.

есер *м.* Съкращение от социалист революционер, член дребнобуржоазна руска партия, съществувала от 1901 до 1923г.
eser 1. *isim* Emek sonucu ortaya konan ürün, yapıt. 2. Yayın, kitap, yapıt. 3. İz, işaret, im. 4. Soyut kavramlarda belirti.

еснаф *м.* 1. *ист.* Местна организация на хората от един занаят. 2. *остар.* Занаятчия, дребен собственик. 3. *неодобр.* Човек, затворен в кръга на битовите си интереси; духовно ограничен човек.
esnaf 1. *isim* Küçük sermaye ve zanaat sahibi. 2. Başlıca düşüncesi, mesleğinin bütün inceliklerinden yararlanıp bunları karşısındakinin zararına kullanarak ve meslekte kötü örnek oluşturarak çok para kazanmakta olan kimse. 3. Kötü yola sarmış olan kadın.

ефор *м.* 1. *ист.* В древна Спарта - един от петчленната колегия, която била избирана от народното събрание, за да наблюдава дейността на управляващите. 2. *прен.* Управник.
efor *isim* Çaba, güç.

еш *м.* Всяка част от един чифт.
eş 1. *isim* Birbirinin aynı olan veya birbirine çok benzeyen iki şeyden her biri, benzeri. 2. Karı kocadan her biri, hayat arkadaşı, refik, refika. 3. Birlikte yaşayan dişi ve erkek hayvandan her biri. 4. İkişer kişilik gruplarla oynanan oyunlarda, ortak oynayan iki kişiden her birinin öbürüne göre durumu, partner. 5. Kuma, ortak. 6. Arkadaş. 7. Döl eşi.

3

забит *ист.* Полицейски началник, който управлява град или село.
забит *мин. страд. прич. м. р.* (забивам) 1. Започвам да бия. 2. Втъквам, забождам нещо с биене, с удар. 3. Хващам тръгвам.
zabit 1. *isim* Rütbesi teğmenden binbaşıya kadar olan asker. 2. *sifat* Tuttuğunu koparan, dediğini yaptıran.

зад *предл.* 1. За означаване на място, разположение от към гърба или на

другата, противоположнада, обратната страна не нещо. 2. За означаване на предмет или лице, които са външна проява или прикритие на нещо друго.
zat 1. *isim* Kişi. 2. Kendi, öz.

zar *m.* Купче от дърво, кост или пластмаса с отбелязани на стените му от 1 до 6 точки, което се използва при различни игри или кумар.

zar¹ 1. *isim* İnce perde veya örtü. 2. *anatomi* İnce ve yumuşak yaprak biçimindeki organlar veya organ bölümleri, çeper. 3. *bitki bilimi* Birbirine sımsıkı yapışık hücre veya moleküllerden oluşan ve bitkilerin çeşitli bölümlerini bir kın gibi saran ince tabaka, cidar, çeper.

zar² *isim* Tavla ve başka oyunlarda kullanılan kemik, fil dişi, plastik vb. maddelerden küp olarak yapılan ve altı yüzünde, birden altıya kadar benekler bulunan oyun aracı.

zar³ *isim* Car (II).

зевзек *разг.* Смешник, шегобиец.

zevzek 1. *sıfat* Geveze. 2. Saçma sapan şeylerle uğraşan.

зер *част. разг.* 1. За усиляване при подвърждаване, съгласие, удобрение. 2. За израз на учудване, изненада, или възражение; няма.

zer *isim, kimya* Altın.

зйна *св. нпрх.* 1. Отварям си широко устата. 2. За дупка врата, прозорец и под. - отварям се, стоя отворен. 3. Гледам поглеждам втренчено; зяпвам. 4. *прен. разг.* Виквам силно, заговорвам на висок глас.

zina [zina:] *isim* Aralarında evlilik bağı olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişki.

И

иди *нов.* (ида) 1. Идвам. 2. *разг.* Отивам някъде.

иди *ист.* 13-ият ден на месеца у древните римляни, а през месеците март, май, юли и октомври 15 -ият.

İdi *özel, isim köken:* T. *cinsiyet:* Erkek 1. Güç, kuvvet. 2. Sahip. *Kişi Adları Sözlüğü*

из *предл.* Означава: 1. Движение отвътре навън. 2. Движение или разпръснатото разположение вътре в границите на предмета.

iz 1. *isim* Bir şeyin geçtiği veya önce bulunduğu yerde bıraktığı belirti, nişan, alamet, emare. 2. Bir şeyin dokunmasıyla geride kalan belirti. 3. Bir olay veya bir durumdan geride kalan belirti, ipucu, emare. 4. Bir olay, bir durum veya yaşayıştan geride kalan belirti, eser. 5. *matematik* Bir düzlemin başka bir düzlemlе veya bir doğru ile kesişmesinden doğan ara kesit.

икрам *m. прост.* Почит, чест.

ikram 1. *isim* Konuğu ağırlama. 2. Bir şeyi armağan olarak verme, sunma. 3. Alışverişte satıcının alıcıya yaptığı indirim. 4. Sunulan şey.

или *сз.* Означава: 1. Замяна. 2. Пояснение. 3. Присъединяване.

ili (il) 1. *isim* Ülkenin vali yönetimindeki bölümü, vilayet. 2. Şehrin niteliklerini taşıyan büyük yerleşim yeri. 3. Ülke, yurt. 4. tarih Eski Türklerde devlet.

илик м. Обшит, поръбен прорез на дреха, в който влиза копче.

ilik¹ *isim* Giysi, yorgan çarşafı, yastık kılıfı vb.nin gereken belirli yerlerine düğmenin geçirilebilmesi için iplikle örülerek, parça geçirilerek veya biye ile yapılan küçük yarık.

ilik² *isim* Kemiklerin iç boşluklarını dolduran ve kan hücrelerinin yarımını sağlayan doku.

им *мест.* 1. Лично мест., на тях. 2. Притежателно мест., техен, тяхна, тяхно.

im 1. *isim* İşaret. 2. Alamet.

има *исв. прх.* 1. Притежавам, разполагам с нещо. 2. Извършил съм нещо. 3. Смятам, мисля.

imâ 1. *isim* Dolaylı olarak anlatma, üstü kapalı olarak belirtme, işaretleme, anıştırma, ihsas. 2. Açıkça belirtilmeyen, dolaylı olarak anlatılan şey.

имам *исв. прх.* 1. Притежавам, разполагам с нещо. 2. Извършил съм нещо. 3. Смятам, мисля.

imâm м. 1. Мохамедански духовник. 2. Висше духовно лице мюсюлманите. 3. Титла на някои мюсюлмаските владетели.

imâm 1. *isim* Cemaate namaz kıldırın kimse. 2. Müslümanlıkta mezhep kuran kimse. 3. Hz. Muhammed'den sonra onun vekilliği görevini üzerine alan halifelere verilen unvan. 4. Bazı küçük İslam devletlerinde devlet başkanı. 5. En önde bulunan kimse, önder.

инак *нарч.* 1. По друг, другия начин. 2. Като сз. В противен случай

inak *isim, felsefe* Dogma.

интифа *ж. диал. прост.* Съветвам се, вземам под внимание, поучавам се от някого.

intifa *isim* Yararlanma, faydalanma, aşılama.

ираде *ист.* Султански указ.

irade 1. *isim* Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, istenç. 2. *felsefe, ruh bilimi* İstenç. 3. Buyruk. 4. İstek, dilek.

иш *межд.* Вик за отпъждане на кокошки или други птици; къш.

iş 1. *isim* Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma. 2. Bir değer yaratan emek. 3. Birinden istenen hizmet veya birine verilen görev. 4. Sanayi, ticaret, tarım, maliye vb. alanlara ilişkin ekonomik etkinliklerin bütünü.

Й

йон м. *физ.* Електрически заредена частица, получена при приемане или отдаване на електрони от атоми или групи от атоми.

yön 1. *isim* Belli bir noktaya göre olan yer, taraf. **2.** Bir şeyin belli bir noktaya baktığı yan, veçhe.

йок част. диал. неодобр. В никакъв случай; не.

yok 1. *sifat* Bulunmayan, mevcut olmayan (nesne, kimse vb.), var karşıtı. **2.** *isim* Olmayan, bulunmayan şey. **3.** Yasak. **4.** *edat* “Науыр” anlamında kullanılan bir söz. **5.** *bağlaç* Birbirine karşıt iki cümleden, ikincisinin başına getirilen bir söz. **6.** *bağlaç* Birinin söylediği sözlerden genelde kuşkulandığında veya sözler hafifsendiğinde kullanılan bir söz. **7.** *edat* Savunulan bir düşünceyi doğrulayan sözün başına getirilir.

К

каба неизм. прил. **1.** За човек – който е пълен на глед, но с крехко здраве, физически неиздръжлив на работа. **2.** За тъкан – който е рехав, несбит, нетраен, нестегнат. **3.** Който е дебел и мек.

kaba 1. *sifat* Özensiz, gelişigüzel yapılmış, zevksiz, sakil, ince karşıtı. **2.** Taneleri iri. **3.** Terbiyesiz, görgüsü kıt, nezaketsiz (kimse). **4.** Hafif olduğu hâlde kalın veya hacimli. **5.** *isim* Kuyruk sokumunun her iki yanındaki şişkin yer. **6.** Terbiyeye, inceliğe aykırı, çirkin, kötü.

кабаре ср. **1.** Нощно заведение с развлекателна програма. **2.** *прост.* Нощно заведение, в което работят жени, които се отдават на мъже за пари.

kabare 1. *isim* Çeşitli gösterilerin yapıldığı eğlence yeri. **2.** Meyhane.

кадро ср. разг. Портрет, снимка.

kadro 1. *isim* Bir kamu kuruluşunun, bir işletmenin, denetim veya yönlendirme işlerini gerçekleştirenler ve bunların taşıdığı ödev, yetki ve sorumlulukların hepsi. **2.** Bu kişi ve sorumlulukları sayı, nitelik ve aşamalarıyla gösteren çizelge. **3.** Bu çizelgedeki yer. **4.** Bisiklet ve motosiklette iskeleti oluşturan metal bölüm. **5.** Bir işte görev alan kişi veya kişiler, ekip.

ка̀за мин. св. вр., 2 л., ед. ч. (казвам, прх.) **1.** Говоря, думам. **2.** Разказвам, разправам, приказвам. **3.** Наричам, именувам, назовавам. **4.** Съобщавам, известявам, обаждам. **5.** Произнасям, изговарям.

казà ж. Административно-териториална единица в Османската империя, подразделение на санджак; околия.

kazà 1. *isim* İstem dışı veya umulmayan bir olay dolayısıyla bir kimsenin, bir nesnenin veya bir aracın zarara uğraması. **2.** İlçe, kaymakamlık. **3.** *din b.* Vaktinde kılınmayan namazı veya tutulmayan orucu sonradan yerine getirme. **4.** *hukuk* Yargı. **5.** Kadılık görevi.

казак м. **1.** През стари времена в Русия и Украйна - член на община от свободни заселници в покрайнините на държавата, които участват в защитата на държавните граници. **2.** Селянин, потомък на тези заселници, или войник от воински части, съставени от такива заселници. **3.** *прен. прост.* Руски войник, русин. **4.** Конен войник-християнин в османската войска през втората половина на XIX в.

kazak¹ 1. *isim* Baştan geçirilerek giyilen, genellikle kollu, örme üst giysisi. 2. Jokeylerin giydiği, göz alıcı renklerde bir ceket türü.

kazak² 1. *isim, askerlik* Rusya'da ve İran'da ayrı bir sınıf oluşturan atlı asker. 2. *sıfat* Karısına söz geçirebilen, dediğini yaptırabilen erkek, kılıbık karşıtı.

Kazak³ 1. *özel, isim* Kazakistan Cumhuriyeti'nde yaşayan Türk soylu halk veya bu halktan olan kimse. 2. *özel* Güney Rusya'da yaşayan Slavlaşmış bir topluluk ve bu topluluktan olan kimse.

казма *ж. прост.* Права лопата за копаене; лизгар, бел.

kazma 1. *isim* Kazmak işi. 2. Toprağı kazıp kaldırma, düzeltme vb. işlerde kullanılan ağaç saplı demir araç. 3. *sıfat* Kazılarak yapılmış. 4. *sıfat* Kaba, görgüsüz (kimse).

каил *остар.* Съгласен, склонен.

kail 1. *sıfat* Söyleyen. 2. İnanmış, akli yatmış.

кайзер *м.* 1. *ист.* Германски или австрийски император. 2. Пушено свинско или сушено говеждо месо, оваяно в червен пипер. (От остар. кайсер-пастърма.)

kayzer *isim, tarih* Alman kralı.

каймак 1. Сметана. 2. Гъст горен слой на сварено кафе. 3. *прен.* Най-хубавото в нешо.

каймак¹ 1. *isim* Sütün veya yoğurdun yüzünde zar durumunda toplanan, açık sarı renkli, koyu yağlı katman, krema. 2. Sütü yayvan kaplar içinde ve hafif ateşte tutarak elde edilen koyu, yağlı öz. 3. Yağmur ve selden sonra toprağın üzerinde kalan özlü tabaka. 4. Bir şeyin en iyi ve seçkin bölümü.

каймак² 1. *nsz* Düz, ıslak, donmuş veya kaygan bir yüzey üzerinde sürtünerek kolayca yer değiştirmek. 2. Kaygan bir yüzey üzerinde birdenbire dengesini yitirmek. 3. Durum değiştirmek. 4. Anlamı değişmek. 5. Kurtulmak. 6. Yağışların etkisiyle toprağın alt tabakasının gevşemesi sonucu üst tabaka oynamak. 7. Görüş, düşünce veya tutumunu değiştirmek. 8. Cinsel ilişkide bulunmak.

кайнак *м. дуал.* Извор, кладенец.

каунак 1. *isim* Bir suyun çıktığı yer, kaynarca, pınar, memba, göz. 2. Bir şeyin çıktığı yer, menşe. 3. Gelir, kazanç, sağlık vb.ni sağlayıcı öge. 4. Araştırma ve incelemede yararlanılan belge, referans. 5. Herhangi bir bilim dalında yazılmış olan yazı veya eserlerin bütünü, literatür. 6. İki metal veya yapay parçayı ısıll yolla birleştirme yöntemi, kaynaştırıp yapıştırma işi. 7. Sırayı beklemeden başkalarının hakkını alarak mevcut sıranın ön taraflarına girme işi. 8. *fizik* Herhangi bir enerjinin oluşup çevreye yayıldığı yer.

как *нарч.* 1. По какъв начин. 2. В какво положение. 3. Какво.

kak 1. *isim* Elma, armut vb. meyvelerin kurutulmuşu. 2. *sıfat* Zayıf ve kuru (kimse).

кака *ж.* 1. По-стара сестра. 2. По-стара сродница. 3. Изобщо по-възрастно момиче или жена.

кака 1. *isim* Çocuk dilinde dışkı. 2. *sıfat* Çocuk dilinde kötü, çirkin.

кал *ж. и м.* 1. Каша от пръст, размита или размекната с вода. 2. Утайка от нещо; трупина. 3. Гъсто мръсно вещество под ноктите, в ушите и др.

kal¹ *isim, madencilik* Bir alaşımdaki madenlerin erime derecesi farkından yararlanarak bunları birbirinden ayırma işlemi.

kal² *isim* Söz, lakırtı, laf.

kal (kalmak, *emir kipi 2. kişi çekimi*) 1. *nsz* Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek. 2. Zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak. 3. *-de* Konaklamak, konmak. 4. *-le* Oturmak, yaşamak.

кала *бот.* Парниково цвете с едри бели цветове като фуния; калия.

kalâ *zarf* Kaldığında. “Frankfurt'a gece yarısından sonra ikiye yirmi kala vardık.” - A. Haşım

калай *м.* 1. Сребристойбял ковък метал за подшиване на медни съдове. 2. *прен. разг.* Хокане, мъмрене, укор.

kalay 1. *isim, kimya* Atom numarası 50, atom ağırlığı 118,7, yoğunluğu 7,29 olan, 232 °C'de eriyen, gümüş beyazlığında, kolay işlenebilen, yumuşak bir element (simgesi Sn). 2. Kalaylanmış bir kabın üzerindeki alaşım tabakası. 3. Aldatıcı görünüş. 4. Sövme, küfür.

кале *сп.* Крепост, твърдина.

kale 1. *isim, tarih* Düşmanın gelmesi beklenen yollar üzerinde, askerî önem taşıyan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda güvenliği sağlamak için yapılan kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı, kermen. 2. Satranç tahtasının dört köşesine dikilen, tahtanın bir tarafından diğer tarafına kadar düz olarak boş hanelerde gidebilen kale biçiminde taş. 3. Genellikle bir düşüncenin savunulduğu, sürdürüldüğü yer. 4. *spor* Takımla oynanan bazı top oyunlarında topun sokulmasına çalışılan yer.

калем *м.* 1. *остар.* Тръстика. 2. *ист.* Специална пръчица за писане върху плоча. 3. *прен.* Молив, писалка, химикалка. 4. *прен.* Сметка, изчисление.

kalem 1. *isim* Yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç. 2. Resmî kuruluşlarda yazı işlerinin görüldüğü yer. 3. Yontma işlerinde kullanılan ucu sivri veya keskin araç. 4. Çeşit, tür. 5. Bazı deyimlerde yazı. 6. Yazar.

калкан *м.* 1. Права сляпа стена на сграда, без врати и прозорци, на границата откъм друг парцел. 2. Морска риба с плоско елипсовидно тяло.

kalkan¹ 1. *isim* Ok, kılıç vb.nden korunmak için savaşçıların kullandığı korumalık. 2. Toplum olaylarında güvenlik görevlilerinin çeşitli saldırı araçlarından kendilerini ve başkalarını korumak için kullandıkları, özel olarak yapılmış korumalık. 3. Koruyucu.

kalkan² *isim, hayvan bilimi* Yan yüzergillerden, büyük, yassı, derisi düğme veya çivi denilen birtakım sivri kemiklerle örtülü, beyaz etli balık, kalkan balığı (Scopthalmus maximus).

калтак *м. жарг. грубо* 1. Подъл, нечестен, непочтен човек. 2. Жена с леко поведение, неморална жена.

kaltak 1. *isim* Üzeri meşin, halı vb. şeylerle kaplanmamış olan eyerin tahta bölümü. 2. Kuskunsuz eyer. 3. İffetsiz, namussuz kadın.

кам нарч. диал. Къде, где.
kam isim Şaman.

камара¹ ж. 1. Парламент, народно събрание. 2. Всяка от двете съставни части на парламента в някои страни; палата. 3. Изборно учреждение, което ръководи или подпомага развитието на търговия, индустрия, занаяти, изкуство и др.
камара² ж. Куп, грамада.
kamara 1. isim, *denizcilik* Gemilerde oda. 2. İngiltere yasama meclisi.

камера ж. 1. Отделно помещение със специално предназначение. 2. Затворено пространство в машина, прибор и под. 3. Устройство, апарат за снимане на последователни кадри с изображения на обекта в различни фази на неговото движение.
kamera 1. isim, *sinema*, TV Görüntülerin filme alınmasını sağlayan alet, alıcı. 2. Kameraman. 3. *ünlem* Bir çekime başlanırken, yönetmenin alıcuyu çalıştırmaları için verdiği buyruk.

кана ж. Съд за течности, подобен на голяма чаша с дръжка.
kana isim, *denizcilik* Geminin çektiği suyu göstermek için baş ve kış bodoslamaları üzerine konulan işaretler.
kana *deyim* Kana kana su içmek (doyuncaya kadar su içmek).

канара¹ ж. 1. Голяма и стръмна скала. 2. *прен.* За човек – едър, грамаден, силен.
канара² ж. диал. Кланица.
kanara isim Kesimevi, mezbaha.

канат м. 1. Кепенк. 2. Дъсчена ритла на кола.
kanat 1. isim Kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ. 2. Balıklarda yüzgeç. 3. Bir uçağın havada durmasını sağlayan taşıyıcı aerodinamik güçlerin etkilediği yatay yüzey. 4. Kapı, pencere, dolap gibi dikine açılıp kapanan şeylerin kapağı. 5. Yan, taraf. 6. Meclis, parti vb. topluluklarda düşünce yönünden özellik gösteren taraflardan her biri. 7. Fırıldak biçiminde olan şeylerde kol. 8. *askerlik* Savaş düzenindeki ordunun iki yanından her biri, cenah.

кангал м. Върпзоп, връзка, сноп.
kangal¹ 1. isim Tel, kurşun boru gibi uzun ve bükülebilir şeylerin halka biçiminde sarılmasıyla yapılan bağ. 2. Bu biçimde bükülmüş şeylerin her bir halkası.
kangal² isim Deve dikenі.

кант м. Цветен шнур, обшивка по краищата или шевовете на формено облекло.
kant isim Şeker ve limonla içilen sıcak su.

кани сег. вр., 3 л., ед. ч. (каня, нсв. прх.) 1. Виквам, зова някого на гости, сватба, угощение. 2. Подтиквам, приканвам. 3. Предлагам.
кани мн.ч. (кана ж.) Стъклен или порцеланов съд за течности, подобен на голяма издута чаша с дръжка и улей за изливане при отвора.

kani *sıfat* Kanmış, inanmış.

каниш *сег. вр., 2 л., ед. ч. (каня, нсв. прх.)* 1. Виквам, зова някого на гости, сватба, угощение. 2. Подтиквам, приканвам. 3. Предлагам.
kaniş *isim, hayvan bilimi* Uzun, kıvrıkcık tüylü bir cins köpek.

капла *техн.* Метална част на колелото на велосипед, върху която се поставя гумата.

карла (kaplamak, *emir kipi 2. kişi çekimi*) 1. *-i* Her yanını örtmek, istila etmek. 2. Çereçevre sarmak, kuşatmak. 3. *nsz* Bir kabin, bir kılıfın, bir örtünün içine almak.

каплама 1. Подплата. 2. Върхна дреха, подплатена с кожи.

карлама 1. *isim* Kaplamak işi. 2. Bir şeyin dışına süsleme veya koruma amacıyla geçirilen başka maddeden kat. 3. Kalınlığı 5 milimetreden az, ince ağaç levha. 4. *sıfat* Üstü herhangi bir başka maddeyle kaplanmış olan.

кара *прил. Черен.*

kara¹ *isim, jeoloji* Yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü, toprak.

kara² 1. *isim* En koyu renk, siyah, ak, beyaz karşısı. 2. *sıfat* Bu renkte olan. 3. Esmer. 4. *sıfat* Kötü, uğursuz, sıkıntılı. 5. Yüz kızartıcı durum, leke. 6. İftira.

карабаш *м. диал.* 1. Който е с черна глава; черноглавец. 2. Калугер.

karabaş 1. *isim* Çoban köpeği. 2. Bir hücreli özel bir asalığın, hindinin karaciğerine yerleşerek yaptığı, büyük ölçüde ölümlere yol açan kümes hastalığı. 3. Rahip. 4. Evlenmemiş, evlenmek istemeyen erkek. 5. *bitki bilimi* Ballıbabagillerden, çiçekleri mavi veya menekşe renginde başakçıklar durumunda olan güzel kokulu bir bitki (Lavandula stoechas). 6. Kışa dayanıklı sert buğday.

карап *остар.* 1. Мярка, норма. 2. Ред, положение.

karar 1. *isim* Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı. 2. *hukuk* Herhangi bir durum için tartışılarak verilen kesin yargı, hüküm. 3. Bu yargıyı bildiren belge. 4. Değişmeyen, düzenli durum, düzenlilik, yöntemlilik. 5. *müzik* Türk müziğinde, taksim yaparken ana makama dönüş

карго *снец.* 1. Товар на кораб, самолет. 2. Застраховка на превозни стоки.

kargo 1. *isim* Yük taşıyan uçak veya gemi. 2. Uçak, gemi vb. bir taşıtla taşınan eşya, yük. 3. Bir yerden bir yere yük veya posta taşıyan şirket. 4. Bu şirketin taşıdığı yük veya posta.

кариер *м.* Възможният най-бърз бяг на кон.

kariyer¹ *isim* Bir meslekte zaman ve çalışmayla elde edilen aşama, başarı ve uzmanlık.

kariyer² *isim, askerlik* Donanımı çok güvenli, polis veya asker taşıma aracı.

карма *ж. книж.* Основно понятие на хиндуизма и будизма - сумата, съвкупността от извършеното от всяко живо същество, определяща характера на новото му раждане, на прераждането му; съдба.

karma 1. *isim* Karmak işi. 2. *sıfat* Aynı türden olan öğelerin karıştırılmasıyla oluşmuş, muhtelit.

карт *м.* Малолитражен състезателен автомобил с опростена конструкция, без купе.

kart¹ *sıfat* Gençliği ve körpeliği kalmamış, körpe karşıtı.

kart² 1. *isim* Düzgün kesilmiş ince karton parçası. 2. Bir kimsenin kimliğini gösteren, kutlamalarda veya kendini tanıtmada kullanılan, çoğunlukla beyaz, küçük, ince karton parçası, kartvizit. 3. Kartpostal. 4. Bazı yerlere girmek veya bazı şeylerden yararlanmak için verilen, kimliği belirten belge. 5. Oyun kâğıdı. 6. Fotoğrafçılıkta 9x12 santimetre boyutlarındaki resim. 7. Telefonlara takılan, iletişimi sağlamak için gerekli bilgilerin yüklendiği parçacık. 8. Genellikle parasal işlemlerde çok amaçlı olarak kullanılan manyetik özelliği olan plastik nesne.

карък *м.* *разг. неодобр. ирон.* 1. Човек, на който не му спори в нищо, не му върви. 2. Липса на късмет.

karık¹ 1. *isim* Kar yağmış bir alana bakma sonucu ortaya çıkan göz kamaşması. 2. *sıfat* Karlı bir alana bakma sonucu kamaşmış (göz).

karık² 1. *isim* Ark. 2. Arklar arasında kalan toprak parçası. 3. Sabanla açılan çizi.

каса *ж.* 1. Железен сандък или шкаф за пазене на ценности и пари. 2. Учреждение, отделение, или помещение, където се приемат, пазят или изплащат пари. 3. Название на различни кредитни учреждения. 4. Паричната наличност на предприятие или учреждение. 5. *печ.* Плитък сандък с прегради за отделните букви и други печатарски знаци, наредени по специална система. 6. Дъсчен сандък за различни стоки, на които служи за като опаковка. 7. Рамка за врата или прозорец.

kasa 1. *isim* Para veya değerli eşya saklamaya yarayan çelik dolap. 2. Ticarethanelerde para alınıp verilen yer. 3. Bazı oyunlarda oyunu yönetme veya para karşılığında fiş verme işi. 4. Vagon, kamyon veya traktörün yük taşımak için şasiye bağlanmış üst bölümünü oluşturan parça. 5. Tahta veya sentetik maddelerden yapılmış, dört köşe, sağlam ambalaj parçası, sandık. 6. Basımcılıkta dizgi harflerinin konulduğu gözlerden oluşan tabla. 7. Varlıklı kişinin harcamalarını yapan kimse. 8. *mimarlık* Kapı ve pencerelerin sabit olarak tutturulduğu asıl çerçeve. 9. *spor* Birbiri üzerine istif edilerek yüksekliği ayarlanabilen atlama aracı.

касап *м.* 1. Човек, който таранжира месо; месар. 2. *жарг.* Хирург, който зле владее занаята; лош професионалист.

kasap 1. *isim* Sığır, koyun gibi eti yenecek hayvanları kesen veya dükkânında perakende olarak satan kimse. 2. Et satılan dükkân. 3. *sıfat* Kan dökücü, hunhar.

касис *бот.* Многогодишен плодов храст с назъбени листа и плодове в редки малко гроздове с черен или сивочерен цвят, богати на витамини и етерни масла; черно френско грозде.

kasis 1. *isim* Kara yolunda oluşmuş çukurlar ve tümsekler. 2. Yollarda araçların hızını düşürmek için yapılan, türlü biçimlerde tümsek. 3. Bir yolun doğrultusunu dik kesen bir yandan öbür yana geçen ark.

катар *м. спец.* Възпаление на слизестата ципа на даден орган, специално на носа или на гъплото.

katar 1. *isim* Tren. 2. Taşıt dizisi. 3. Bir arada giden veya uçan hayvan dizisi.

кати́л *м. жарг. обидно грубо* 1. Престъпник, убиец, разбойник. 2. Лош, зъл човек.

katil¹ [ka:til] 1. *isim* İnsan öldüren kimse, cani. 2. *sifat* Öldürücü, ölüme neden olan.

katil² [ka:til] *isim* Öldürme.

катма *ж.* Вид тестено изделие, палачинка, която обикновено се пече направо на котлон.

katma 1. *isim* Katmak işi, ilhak. 2. *sifat* Katılmış, eklenmiş, ulanmış, munzam. 3. Kıldan veya yünden yapılmış ip.

катък *м.* 1. При ядене – добавка към хляба (сирене, масло, мармелад и др. под.). 2. Гозба. 3. Сварено сгъстено мляко. 4. Сметана. 5. Вид сирене. 6. Втърдена лой.

katık 1. *isim* Ekmekle karın doyurmak gerektiğinde, ekmeğe katılan peynir, zeytin, helva vb. yiyecek. 2. Yağı alınmış yoğurt, ayran.

ка́ча *св. прх.* (качвам, *нсв.*) 1. Дигам, вдигам на по-високо. 2. Слагам, турям на по-високо място. 3. Слагам нещо или настанявам някого в превозно средство. **каçà** *zarf* Ne kadar bir para, değer karşılığında?

кашмер *м. прост.* Присмех, срам.

kaşmer *isim* Soyтары.

кафа *межд. неодобр.* Омръзна ми, досадно ми е.

kafa 1. *isim* İnsan başı, ser. 2. Hayvanlarda genellikle ağız, göz, burun, kulak vb. organların bulunduğu vücudun en ön bölümü. 3. Çocuk oyunlarında kullanılan zıpzıp taşının veya cevizin büyük boyu. 4. Mekanik bir bütünün parçası. 5. Kavrama ve anlama yeteneği, zekâ, zihin, bellek. 6. Görüş ve inançların etkisi altında beliren düşünme ve yargılama yolu, zihniyet.

кафе *ср.* 1. Зърната на тропическо растение, които съдържат кофеин и служат за приготвяне на напитка. 2. Напитка, приготвена от изпечени смлени такива зърна.

kafe *isim* İçecek ve hafif yiyeceklerin satıldığı, bazılarında kapı önlerinde oturacak yerlerin bulunduğu ayaküstü yiyecek yerleri.

кафез *м.* 1. Клетка за птици. 2. *жарг.* Полицейски участък или затвор.

kafes 1. *isim* Hayvanlar için aralıklı tel, metal veya ağaç çubuklardan yapılmış taşınabilir bölme. 2. Vahşi hayvanlar için demir çubuklarla yapılmış taşınabilir bölme. 3. Çapraz çubuklarla ve aralıklı olarak yapılmış, pencerelere takılan siper. 4. Ahşap yapıların direk ve çatmalardan oluşan kaplama tahtaları dışında kalan iskeleti. 5. Harishane. 6. Cami, tekke vb. yerlerde kadınlara ayrılan yer. 7. Şimşirlik.

качак *м. диал.* Беглец, дезертър.

качак 1. *isim* Bir kapalı kaptan, bir borudan sızan gaz veya sıvı. 2. Gizlice kaçırılmış olan mal veya madde. 3. Av sırasında vurulamayan kuş. 4. *sıfat* Bağlı bulunduğu yerden veya yasadan kaçan, uzaklaşan. 5. *sıfat* Yasaca yapılması yasak olan veya yapılması için gerekli izin alınmayan. 6. *sıfat* Yasaca belirtilmiş gerekli gümrük ve vergileri ödenmeden bir yere sokulan veya bir yerden çıkarılan. 7. *zarf* Yasalara, kurallara uymayarak, gizlice.

качамак *м.* Ястие от сварено на каша царевично брашно.

каçamak¹ 1. *isim* Hoş görülmeyen bir şeyi ara sıra yapma. 2. Bir şeyi belli etmeden, gizlice yapmaya çalışma. 3. Bir şeyden kaçınma yolu. 4. Kaçacak yer, özellikle çobanların sürüyü barındırmak, saklamak için yaptıkları yer. 5. *sıfat* Başkalarına belli etmeden, gizlice yapılan.

каçamak² *isim* Mısır unundan yapılan yağlı bir yemek.

ка̀я (се) *нсв. нпрх.* 1. Съжалявам, изказвам съжаление за нещо сторено, за някаква грешка или грях; разкайвам се. 2. Вид риба.

кау̀а 1. *isim* Büyük ve sert taş kütleli. 2. Кауаç.

кебап *м.* 1. Отбрани късчета месо, печено във фурна или на скара. 2. Ястие от малки задушени късчета месо със сос и подправки.

кебар 1. *isim* Doğrudan doğruya ateşte veya kap içinde susuz olarak pişirilmiş et. 2. Kızartma, çevirme veya kavurma yoluyla hazırlanan her türlü yiyecek. 3. *sıfat* Kavrulmuş, kızarmış. 4. *sıfat* Yanmış, yanık.

кеклик *зоол.* Вид яребица със сива перучина и червени крака, която населява скални места; скална яребица.

кеклик 1. *isim, hayvan bilimi* Sülüngillerden, güvercin büyüklüğünde, eti için avlanan, tüyü boz, ayakları ve gagası kırmızı renkte bir kuş (Perdrix). 2. Alımlı, güzel kadın.

кел *м.* Заразна кожна болест, главно по окосмената част на главата.

kel 1. *sıfat* Saçı dökülmüş olan (kimse). 2. Çıplak (doğa), yaprakları dökülmüş (bitki). 3. Gelişmemiş, cılız (bitki). 4. İçinde az eşya bulunan.

кеleme *ср.* 1. *дуал.* Запустяла, изоставена нива. 2. *жарг. неодобр.* Нищожен човек.

keleme 1. *sıfat* Sürülmeden bırakılmış (tarla). 2. Bakımsız bırakılmış (bağ veya bahçe).

келепир *м. разг.* Печалба, получена без труд.

kelepir *isim* Değerinden çok aşağı bir fiyatla alınan veya alınabilecek olan şey, okazyon.

келеш *м. разг.* 1. Келяв човек. 2. *презр.* Неразбран, опърничав и незначителен човек; келеме. 3. *дуал.* Лош човек. 4. Дребен, нисък човек.

keleş 1. *sıfat* Yiğit, cesur, bahadır. 2. Çok yakışıklı, çok güzel. 3. Vücut yapısı gösterişsiz. 4. Çirkin, kötü. 5. Kel.

кемер¹ *м. остар.* Кожен пояс за пазене и носене на пари.

кемер² *м. остар.* 1. Свод. 2. Сводест строеж, обикн. мост със сводове. 3. Ниша в стената, обикн. под тавана.

кемер¹ 1. *исим* Bele dolayarak toka ile tutturulan, kumaş, deri veya metalden yapılan bel bağı. 2. Etek, pantolon vb. giysilerin bele gelen bölümü. 3. Emniyet kemeri. 4. *sıfat* Tümsekli. 5. *anatomi* Kemiklerden oluşmuş tümsekli tavan. 6. *jeoloji* Katmanlı kayalarda bir kıvrımın kabarık tepe yeri, tekne karşıtı. 7. *mimarlık* İki sütun veya ayağı birbirine üstten yarım çember, basık eğri, yonca yaprağı vb. biçimlerde bağlayan ve üzerine gelen duvar ağırlıklarını, iki yanındaki ayaklara bindiren tonoz bağlantı. 8. Özellikle yolculukta kullanılan, üzerinde altın, para yerleştirmeye yarar gözleri olan meşin kuşak.

Кемер² *özel, isim* 1. Antalya iline bağlı ilçelerden biri. 2. Burdur iline bağlı ilçelerden biri.

кенар *м.* 1. Надлъжна ивица на тъкан, плат втъкана за украса, от прежда, която е различна по цвят, дебелина или материал. 2. Кенарен плат. 3. Край, ръб.

kenar 1. *исим* Bir şeyin, bir yerin bitiş kısmı veya yakını, kıyı, yaka. 2. Bir şeyi çevreleyen çizgi. 3. Pervaz, çizgi, antika, baskı vb. çevre süsleri. 4. Merkezden uzak olan, kuytu, ıssız, sapa, tenha yer. 5. Yan. 6. *matematik* Bir biçimi sınırlayan çizgilerden her biri.

кене *ср.* Изшита или изплетена украса по краищата на женски ризи, забрадки, сукмани и др.

кене *исим, hayvan bilimi* Koyun, köpek, at vb. hayvanların veya insanların derisinde asalak olarak yaşayan, bulaşıcı hastalıklara neden olan böceklerin genel adı, sakırga.

кенѐф *м. разг.* Отходно място, клозет, нужник.

kenef 1. *исим* Tuvalet. 2. *sıfat* Pis, berbat.

кепазе *ср.* 1. Безсрамен, безчестен. 2. Смешен, нищожен.

керазе 1. *sıfat* Niteliksiz, değersiz. 2. Utanmaz, rezil. 3. Gülünç. 4. *исим* Talim yaparken kullanılan gevşek ok yayı.

кепче *ср.* 1. Голяма лъжица, гребалка. 2. Вид мрежа с обръч и дълга дръжка, предназначена за риболов.

керѐе 1. *исим* Sulu yiyecekleri karıştırmaya ve dağıtmaya yarayan, uzun saplı, yuvarlak ve derince kaşık. 2. *sıfat* Bu kaşığın alabildiği miktarda olan. 3. Erimiş madeni kalıba dökmek için kullanılan büyük kaşık. 4. Saplı bir çembere geçirilmiş olan, balık veya kelebek tutmada kullanılan ağ. 5. Tahıl, kömür, kum vb. nin yüklenip boşaltılmasında kullanılan, tek veya iki çeneden oluşmuş motorlu araç. 6. *sıfat* Bu aracın alabildiği miktarda olan. 7. *denizcilik* Gemilerde, ortasında dümenevi bulunan yuvarlak kış çıkıntısı. 8. *spor* Güreşte hasmın arkasından bacakları arasına el sokma oyunu.

кересте *ср. остар.* Дървен строителен материал.

kereste 1. *исим* Tomrukların boyuna biçilmesiyle elde edilen ve marangozlukla inşaatta kullanılan nitelikli ağaç. 2. Ayakkabı yapımında kullanılan gereç. 3. Kaba saba kimse, kalas.

кесим нарч. прост. Сметнато общо, без да се брои или мери всяка част поотделно.

kesim 1. isim Kesme işi. 2. Bölüm, parça, kısım, sektör. 3. Bölge. 4. Kesme zamanı. 5. İşaretlenmiş belli yer. 6. Terzinin belli bir ölçü ve örneğe göre kumaşa biçim verme işi, fason. 7. tarih Hazineye ait herhangi bir gelirin belli bir bedel karşılığı keseneğe verilmesi, mukataa. 8. Boy bos, endam. 9. Pazarlık, anlaşma.

кеф м. разг. Добро настроение, удоволствие.

kef isim Kaynayan pekmezin, pişen etin üstünde oluşan köpük.

кил м. снеч. Най-долната заострена надлъжна част на кораб или лодка.

kil isim Islandığı zaman kolayca biçimlendirilebilen yumuşak ve yağlı toprak.

ким м. Подобно на кимион растение, чиито семена се използват за подправка.

kim zamir "Hangi kişi?" anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz.

кир¹ ж. разг. Нечистотия от пот и прах по тялото или по дрехите.

кир² м. остар. Господин.

kir 1. isim Herhangi bir şeyin veya vücudun üzerinde oluşan, biriken pislik. 2. Utanılacak durum, leke, şaibe.

кит¹ м. 1. Всеки от различите видове едри морски бозайници от разред Cetacea с рибообразна форма, някои и които достигат на дължина до 33 м и на тежина до 150 т. 2. *прен.* Главна или единствена опора на нещо.

кит² м. Втъкани в основата ресни от дебела прежда или непредена вълна.

кит³ диал. Сняг по колоните на дърветата.

кит⁴ м. Лесно втвърдяващ се течен или пластичен материал, който се използва за залепване, за запълване на вдлъбнатини и дупки и др.

kit isim Macun.

китап м. разг. 1. Документ. 2. Книга, писане.

kitap 1. isim Ciltli ve ciltlessiz olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yaprakların bütünü. 2. Herhangi bir konuda yazılmış eser. 3. Kutsal kitap.

клас¹ м. Плодни зърна или цветове с къси дръжки, разположени околоръст по върха на стъблото на тревисто растение.

клас² м. 1. Степен в училищния курс на обучение с продължителност една година. 2. Постоянна група ученици, които в продължение на една година се обучават по единна програма; паралелка. 3. Стая, в която се провеждат учебни занятия в училище; класна стая.

klas 1. isim, toplum bilimi Sınıf. 2. sıfat Üstün nitelikli, üstün yetenekli.

клон м. 1. Голям страничен израстък от стъблото на дърво. 2. *прен.* Всяка относително самостоятелна част от нещо основно; дял, отдел. 3. *прен.* Самостоятелно, обособено отделение на голямо културно, стопанско или друго учреждение; филиал.

klon isim, biyoloji Коруа.

кован *прил.* Който е изработен на ръка от метал или е украсен с метални части.
кован ¹ *isim* Fişegin kapsül, barut ve kurşun taşıyan yuva bölümü, karçık. 2. Çoğunlukla toprak veya tahtadan yapılan arı barınağı. 3. Yayık.

коджа *нарч. прост.* Много, доста.

коса¹ *isim* Bir kadının evlenmiş olduğu erkek, eş, zevç.

коса² ^{1.} *sıfat* Büyük, geniş. 2. Kocaman, iri. 3. Yaşlı, ihtiyar, pir. 4. Yüksek. 5. Büyük, ulu.

коза *ж.* 1. Домашно рогато животно от рода Capra, голямо колкото овца, но с остра козина. 2. *спорт.* Гимнастически уред за прескачане.

коза ^{1.} *isim, bitki bilimi* İçinde tohum veya krizalit bulunan korunak, kozalak. 2. İpek böceğinin ördüğü ve içine kapandığı korunak.

кой ^{1.} Въпросително мест., като същ. или прил. - в пряк въпрос, питане за неизвестно лице или предмет. 2. като *сз.*: *а.* Въвежда подчинено допълнително изречение непряк въпрос. *б.* В ролята на относително мест.: *к о й т о.*

коу *isim, coğrafya* Denizin, gölün küçük girintiler biçiminde karaya doğru sokulduğu bölümü.

коу (коумак, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) ^{1.} *-i, -e* Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek. 2. Bir kimseyi işe yerleştirmek, birine iş sağlamak. 3. Bırakmak. 4. Katmak, eklemek. 5. Bırakmak, terk etmek.

кок *м.* Женска коса, навита като топка отгоре или отзад на главата.

кок *isim* Maden kömürünün damıtılmasıyla elde edilen, birleşiminde kömürden çok daha az oranda uçucu madde bulunan katı yakıt, kok kömürü.

кол *м.* 1. Право, заосртено откъм единият край дърво за забиване в земята. 2. Забито в земята дърво със връх, на каквото някога са набивали хора за наказание.

kol ^{1.} *isim, anatomi* İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm. 2. Giyside vücudun bu bölümünü saran parça. 3. Makinelere tutup çevirmeye, çekmeye yarayan ağaç veya metal parça. 4. *anatomi* Koyun, dana, kuzu vb.nde ön ayağın üst bölümü. 5. *bitki bilimi* Ağaçlarda gövdeden ayrılan kalın dal. 6. *müzik* Bazı çalgıların elle tutulan sap bölümü. 7. Koltuk, divan vb.nin yan tarafında bulunan dayanmaya yarayan parça. 8. Bir şeyin ayrıldığı bölümlerden her biri, dal (I), kısım, şube, branş. 9. *tarih* Karakol. 10. İş takımı, ekip, grup. 11. *askerlik* Kanat.

кола¹ *ж.* 1. Превозно средство с колелета. 2. само *ж.* Моторно превозно средство на четири колелета; автомобил. 3. Товар колкото кара една кола.

кола² *ж.* Част от книга, образувана при сгъване на лист печатарска хартия, върху който са отпечатани 4, 8, 16, 32 и т.н. страници.

кола³ *ж.* 1. Скорбяла на бучки или на прах, употребявана за гладене на дрехи и за лепило. 2. Лепило от скорбяла.

köla¹ ^{1.} *isim* Gömlek, örtü vb. şeyleri kolalamakta kullanılan özel nişasta. 2. Kâğıt veya bez yapıştırmakta kullanılan kaynatılmış nişasta bulamacı. 3. Kolalama.

köla² ^{1.} *isim, bitki bilimi* Kolagillerden, Afrika'nın sıcak bölgelerinde yetişen ve kola cevizi adıyla anılan, çekirdekleri kahveden daha uyarıcı olan bazı içeceklerde ve

hekimlikte kullanılan bir bitki (*Cola acuminata*). 2. Bu bitkinin yaprağından çıkarılan kokulu bir maddeyle kokulandırılan ve içine şeker, karbonat katılarak yapılan içecek.

коли *мн. ч. (кола, ж.)* 1. Превозно средство с колелета. 2. само *ж.* Моторно превозно средство на четири колелета; автомобил. 3. Товар колкото кара една кола.

koli 1. *isim* Posta paketi. 2. İçinde türlü eşya bulunan çeşitli büyüklükte paket.

колон *ист.* 1. В римската империя и ранното средновековие - полукрепостен селянин. 2. Земеделец, арендатор. 3. Колонист, колонизатор. 4. Селянин.

kolon¹ 1. *isim, mimarlık* Sütun. 2. Katlardaki döşemeleri birbirlerine bağlayan düşey boğu.

kolon² *isim, anatomi* Kalın bağırsağın gödenden önceki bölümü.

комар¹ *м.* Дребно хапливо двукрило насекомо с тънки дълги крака.

комар² *м.* Игра с карти, зарове, рулетка и др., при която се залагат пари и успехът не зависи от умението на играча, а само от случайността.

komar *isim, bitki bilimi* Kuzey Anadolu dağlarında yetişen, 3-5 metre boyunda, kışın yapraklarını dökmeyen, iri ve mor çiçekleri olan bir ağaç (*Hododendron ponticum*).

комби *ср.* Вид лек пътнически автомобил с багажник вътре, зад задната седалка.

kombi *isim* Isıtmada kullanılan yakıtı düzenli ve ayarlı biçimde yakan araç.

комшулук *м.* 1. *диал.* Вратичка между съседски дворове. 2. *прост.* Съседство.

komşuluk 1. *isim* Komşu olma durumu. 2. Komşularla olan ilişki.

кон *м.* 1. Едро еднокопитно домашно животно за езда и впрягане. 2. В шахмата - фигура, която се движи през две квадратчета хоризонтално и едно вертикално или през две вертикално и едно хоризонтално.

kon (*konmak, emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. -e Kuş, kelebek, uçak, toz vb. bir yere inmek. 2. Yolculukta geceyi geçirmek için bir yerde kalmak, konuk olmak. 3. Kısa bir süre için bir yere yerleşmek, bir yeri yurt edinmek. 4. Bir şeyi emeksiz edinmek.

конак *м.* 1. *остар.* Място за нощуване и почивка; стан. 2. В турско време - учреждение: кметство, околийско или полицейско управление. 3. Богат мюсюлмански дом, жилище.

konak 1. *isim* Büyük ve gösterişli ev. 2. Vali, kaymakam gibi yüksek dereceli devlet görevlilerinin resmî konutu. 3. *hayvan bilimi* Konakçı. 4. Araba veya hayvanla bir günde alınan yol. 5. Yolculukta geceyi geçirmek için inilen, konaklanan yer.

контра¹ *нарч.* 1. *разг.* Против, срещу. 2. *снец.* При някои игри на карти - двойно и всичко в полза на тоя, който печели играта.

контра² *ж.* 1. Приспособление на някои машини и мотори, което може да им дава обратен ход или да служи като спирачка. 2. Повторно бръснене в обратна посока. 3. Трета и заключителна игра на табла, билиард и др., когато след първите две резултатът е равен.

kontra 1. *sifat* Karşıt, karşı, aksi. 2. *isim* Kontrplak.

конферанс *м.* 1. Естраден жанр - обявяване, представление, концерти др. 2. *остар.* Сказка, беседа.

konferans 1. *isim* Topluluğa bir konuda bilgi vermek amacıyla yapılan konuşma. 2. Uluslararası bir sorunun çözülmesi için yapılan toplantı.

кордон 1. Редица от войници, наредени във верига, за да преграждат пътя на неприятел. 2. Полицаи или други лица, наредени във верига, за да пазят ред при тържествени шествия. 3. Верижка за часовник. 4. Огърлица от скъп метал. 5. *арх.*

Горен край на цокъл със спускащи се украшения. 6. В овощарството - изкуствено създадена форма на надземна част на овощно дърво. 7. Шнур.

kordon 1. *isim* Genellikle ipekten yapılmış kalın ip. 2. Saat, madalyon vb.ni asmaya yarayan ince zincir. 3. İnce tellerden örülen ve özellikle ütü, ızgara vb. ev araçlarında kullanılan elektrik kablosu. 4. İnce uzun sıralar durumunda yapılmış oymalı duvar veya mobilya süsü. 5. Teneke ve çinko eşyaların üstüne süs yapmak için kullanılan araç. 6. Bir yere girip çıkmayı denetim altına almak için görevlilerden oluşturulan dizi. 7. Kıyı şeridi. 8. *tıp* Göbek bağı. 9. *coğrafya* Kabaran denizin kumsalda bıraktığı döküntü katmanı.

коса¹ *ж.* Космите по главата на човек.

коса² *ж.* Прикрепено на дълга дръжка земеделско сечиво за рязане на трева.

kosa *isim* Bir tür uzun saplı orak.

кота *ж. снец.* Издигната местност, височина за ориентиране при военни действия или топографски измервания.

kota 1. *isim, ekonomi* Bir ülkede ithal edilecek malların çeşitlerini, oranlarını veya miktarlarını gösteren liste. 2. Bir ülkede ithal edilecek mallar için getirilen sınırlama. 3. Kuruluşlarda veya derneklerde bir gruba tanınan kontenjan sayısı. 4. *sinema* Bazı ülkelerde, sinemalarda belirli bir süre oynatılması zorunlu olan yerli film sayısının yabancı filmlere oranı.

кофа *ж.* 1. Ламаринен или пластмасов цилиндричен съд. 2. *прен. само мн. ч.* Нещо в голямо количество.

kofa *isim, bitki bilimi* Nasır otu.

кофти *жарг.* 1. Лош. 2. *нареч.* Лошо, зле, неприятно.

kofti *isim* Sahtekâr, dolandırıcı kimse.

кош *м.* 1. Изплетен от пръчки съд с различна големина и форма. 2. Изградено от пръти помещение за зърнени храни. 3. Дъсчен съд над воденичен камък, където сипват мливото.

кош (кошмак, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. *nsz* Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek. 2. Bir yere ivedilikle gitmek. 3. Bir işle çok ilgilenmek, koşuşturmak. 4. Koşuya çıkmak. 5. Kovalamak, üstüne düşmek, izlemek.

кратер¹ 1. Отвор, устие на вулкан. 2. Фуниеобразна вдлъбнатина, която се образува на края на положителния електрод на волтовата дъга, работеща с постоянен ток.

кратер² *ист.* Голям съд от печена глина от метал, с две дръжки и камбановидна форма, украсен с рисунки, който служел в древността за смесване на вино с вода - виното пиели размесено с вода.
krater *isim, jeoloji* Yanardağ ağzı.

креп *м.* Тънък, почти прозрачен ситно набръчкан плат, обикн. черен, за жалейка.

креп¹ *isim* Çok bükümlü iplikle dokunmuş bir tür ince kumaş.

креп² *isim* Yumurta, süt, un ile tavada kızartılarak yapılan, küçük yuvarlak tatlı veya tuzlu yiyecek.

критик 1. Лице, което прави оценка и разбор на дейността на някого. 2. Писател, който се занимава с оценка на художествени, научни, литературни и други произведения.

kritik 1. *sıfat* Ciddi. 2. *isim* Eleştiri. 3. Nazik.

кром *снец.* Добре обработена телешка кожа за обувки.

krom 1. *isim, kimya* Atom numarası 24, atom ağırlığı 52,01, yoğunluğu 6,92 olan, 1514 °C'de eriyen, ısıya dayanıklı, havada oksitlenmeyen bir element (simgesi Cr). 2. *sıfat* Bu elementten yapılmış.

куб 1. *мат.* Шестотенник, тяло с шест квадратни и равни стени. 2. Мярка за обем, която е равна на кубически метър. 3. *мат.* Трета степен на едно число (5x5x5). 4. Съд за дестилация и преваряване на течности.

куп *м.* 1. Значително количество от нещо, натрупано на едно място. 2. Много предмети на едно място, обикн. един въз друг. 3. Значително множество.

куп¹ *isim* Giysi kesimi, kesimle verilen biçim.

куп² *isim* Dondurma ve sütlü tatlıların konulduğu kap.

кула *ж.* Тясна висока сграда, обикн. каменна и укрепена.

kula 1. *isim* Gövdesi sarı veya kirli sarı renkte, yele, kuyruk ve bacağın alt kısmındaki kılların koyu renkte olduğu at donu. 2. *sıfat* Bu renkte olan (at).

кулак *м.* Заможен, богат селски стопанин, който експлоатира чужд труд.

kulak¹ 1. *isim, anatomi* Başın her iki yanında bulunan işitme organı. 2. *anatomi* Bu organın, sesleri toplayıp içeriye almaya yarayan dış bölümü. 3. Balıklarda başın iki yanında bulunan ve ağızdan alıp solungaçlardan geçirdiği suyu dışarıya vermeye yarayan yarıklardan her biri. 4. Saban kulağı. 5. Duvar, baca, şömine vb. yerlerde kulağa benzer çıkıntı. 6. *müzik* Telli çalgılarda tel germeye yarayan burgu. 7. *coğrafya* Akarsuların ve özellikle göllerin karaya giren ve durgunlaşan yerleri. 8. Seslerin uygunluğunu seçebilme ve değerlendirebilme yeteneği.

kulak² *isim* Varlıklı Rus köylüsü.

кум *м.* Който венчава или е венчал някого; кръстник.

kum 1. *isim, madencilik* Silisli kütlelerin, kayaların, doğal etkenlerle parçalanarak ufalanmasından oluşan, deniz kıyısı, dere yatağı vb. yerlerde çok bulunan, ufak, sert tanecikler. 2. Armut, ayva vb. meyvelerin etli bölümlerindeki sert tanecikler. 3. Vücuttaki bezlerin, özellikle böbreğin ürettiği ince ve katı tanecikler.

кума *ж.* Който венчава или е венчал някого; кръстник.
kuma *isim* Aynı erkekle evli olan kadınların birbirine göre adı, ortak.

кур *м.* Мъжки полов орган.

kur¹ *1. isim, ekonomi* Yabancı paraların ulusal para cinsinden değeri. **2.** Düzey.

kur² *1. isim* Karşı cinse ilgi göstererek onun hoşuna gitme, gönlünü kazanmaya çalışma. **2.** Birinin duygularını okşayacak biçimde davranarak onu elde etmeye çalışma.

курназ *м. прил. разг.* Смел, решителен.

kurnaz *sıfat* Kolay kanmayan, başkalarını kandırmasını ve ufak tefek oyunlarla amacına erişmesini beceren, açığöz, hin.

курс¹ **1.** Посока на движение на кораб, самолет и др. **2.** Насока на политическа или друга дейност. **3.** Едно пътуване на превозно средство между двата крайни пункта.

курс² **1.** Цялостно изложение на известна наука; лекции. **2.** Време за завършване обучението подадена наука. **3.** Студентите или слушателите от една година по една специалност. **4.** Цялостно завършено обучение или следване.

курс³ Цената, по която в определен ден се продават или купуват на борсата ценни книжа, парични знаци и други; п л а в а щ к у р с - валутен курс, който се изменя свободно в зависимост от търсенето и предлагането на чуждестранна валута.

kurs¹ **1. isim** Ağırşak. **2. gök bilimi** Bir gök cisminin teker biçimde görülen yüzü, çörek.

kurs² *isim* Resmî ve özel kuruluşlarca ilgililere belirli bir konuda bilgi, beceri ve davranış kazandırmak amacıyla düzenlenen derslere dayanan ve belli bir süresi olan eğitim etkinliği.

кусур *м. разг. неодобр.* **1.** Недостатък, лоша черта на характера. **2.** Вина, грешка. **3.** Количество, което е в повече; и нещо отгоре.

kusur **1. isim** Eksiklik, noksan, nakısa. **2.** Özür. **3.** Bilerek veya bilmeyerek bir işi gereği gibi yapmama. **4.** Elverişsiz durum.

кър *м.* Ниви, ливади, поле.

kır¹ **1. isim** Beyazla az miktarda siyah karışmasından oluşan renk. **2. sıfat** Bu renkte olan.

kır² *isim* Şehir ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer, dağ bayır.

kır³ (kırmak, emir kipi **2. kişi çekimi**) **1. -i** Sert şeyleri vurarak veya ezerek parçalamak. **2.** İri parçalara ayırmak. **3. nsz** Belirli bir biçimde katlamak. **4.** Öldürmek, yok olmasına neden olmak. **5.** Bir şeyin fiyatını azaltmak, indirmek. **6.** Tavlada karşı oyuncunun pulunu oyun dışında bırakmak. **7.** Vücut kemiklerinden birini parçalamak. **8.** Tahılı iri ve kaba öğütmek.

кърма¹ *ж.* **1.** храна за добитък - ярма, трици със сол и др. **2.** Млякото, с което майка кърми детето си; майчино мляко.

кърма² *ж.* Задна част на кораб, където се намират системите за управление.

kırma 1. *isim* Kırmak işi. 2. Pili. 3. Kırılmış veya dövülmüş tahıl. 4. Basılı kâğıtları forma durumuna getirmek için belli yerlerinden bükme ve katlama işi. 5. Ot bitmeyen bayır. 6. *sıfat* Ortasından kırılarak doldurulan (tüfek). 7. *sıfat, biyoloji* Melez. 8. *sıfat* Yabancı etkilerle özgün niteliğini yitirmiş olan.

kırma (kırmak, *emir kipi olumsuz 2. kişi çekimi*) 1. -i Sert şeyleri vurarak veya ezerek parçalamak. 2. İri parçalara ayırmak. 3. *nsz* Belirli bir biçimde katlamak. 4. Öldürmek, yok olmasına neden olmak. 5. Bir şeyin fiyatını azaltmak, indirmek. 6. Tavlada karşı oyuncunun pulunu oyun dışında bırakmak. 7. Vücut kemiklerinden birini parçalamak. 8. Tahılı iri ve kaba öğütme. 9. -e Hareket durumundaki canlının veya taşıtın yönünü değiştirmek, çevirmek, döndürmek. 10. Dileğini kabul etmeyerek veya beklenmeyen bir davranış karşısında bırakarak gücendirmek, incitmek. 11. Yok etmek. 12. Gücünü, etkisini azaltmak. 13. Kaçmak, uzaklaşmak. 14. *nsz, ticaret* Değerinden düşük fiyata almak.

къс¹ *м.* 1. Дял, част от нещо, от делена от цялото; парче.

къс² *прил.* 1. Който е с малки размери на дължина; кратък. 2. Който трае малко време; кратък. 3. Сбит, стегнат, лаконичен.

kıs (kısmak, *emir kipi 2. kişi çekimi*) 1. -i Sesi azaltmak, alçaltmak. 2. Gözü biraz kapamak. 3. Ezmek, büzmek, daraltmak. 4. Lamba ışığını azaltmak. 5. Pintilik etmek.

късмет *м.* 1. Съдба, сполука, шастие. 2. Щастлива случайност. 3. Листчета, които се теглят при жребий и носят някаква печалба.

kismet 1. *isim* Tanrı'nın her kişiye uygun gördüğü yaşama durumu, nasip. 2. Evlenme talihi. 3. Olayların kötü sonuçlarını tevekkülle karşılama durumu. 4. Talih, kader, şans. 5. *ünlem* "Şimdiden belli değil, ya olur ya olmaz" anlamlarında bir seslenme sözü.

кът *м.* 1. Отстранено, затулено място в къща; ъгъл. 2. Скрито, непристъпно място в природата, настрана от села и пътища.

kıt 1. *sıfat* İhtiyaca yetmeyecek kadar az, bol karşıtı. 2. Az, yetersiz (duygu, söz vb.).

къч *дуал.* 1. Задница на кон. 2. *прен.* Ритник.

kıç 1. *isim* Курук sokumu bölgesi, kaba et, kaba but, popo, makat. 2. *denizcilik* Deniz teknelerinde art taraf. 3. *sıfat* Arka bölümde olan. 4. Bacak, ayak.

къшла *ж.* Сграда за зимуване, на овце, зимна кошара.

kışla 1. *isim, askerlik* Askerlerin toplu olarak barındıkları yapılar bütünü. 2. Koyun ve keçi sürülerinin gecelediği veya kışın barındığı kapalı ağıl.

къок *м. дуал.* Корен, род.

kök¹ 1. *isim, bitki bilimi* Bitkileri toprağa bağlayan ve onların, topraktaki besi maddelerini emmesine yarayan klorofilsiz bölüm. 2. *bitki bilimi* Süsünde olduğu gibi yer üstüne sap çıkaran çok yıllık yer altı gövdesi. 3. Bazı şeylerde dip bölüm. 4. Sapıyla çıkarılan bitkilerde tane. 5. Dip, temel, esas. 6. Kaynak, köken. 7. Bir kimseyi bir yere bağlayan manevi temel güçlerin bütünü. 8. *dil bilgisi* Kelimenin her türlü ek çıkarıldıktan sonra kalan anlamlı bölümü: Yaptırmak kelimesinde kök, yap-bölümüdür. 9. *kimya* Olağan şartlarda çevresinden yalıtılamayan ancak birçok

tepkimede nitelik deđiřtirmeden geçebilen atom kumesi. **10. matematik** Denklemde bilinmeyenin yerine konulduđunda uygun dűřen gerçek veya birleřik deđer.
kök² **1. isim, müzik** Sazı kurmaya yarayan burgu. **2. Sap.**

къркютук *прил.* **1.** Като дърво, вдървен. **2. Пиян.**
көркүтүк *sıfat* Aşırı derecede (sarhoş, âşık vb.).

кьопоолу *ср. разг.* Вид салата от печени патладжани с чесън и други подправки; зелен хайвер.

көроғлу kaba **1.** Kurnaz, işini bilen, düzenbaz, açıkğöz, uyanık kimse. **2. ün.** Hakaret içeren bir seslenme sözü. **3.** Salata, meze türü.

кьотек (кютек) *м. разг. неодобр. ирон.* Бой, побой.
көтек¹ **1. isim** Baston, sopa. **2. Sopayla atılan dayak, patak.**
көтек² *isim, hayvan bilimi* Gölge balığı.

кюп *м.* Делва, бьчва, голям глинен съд.

күр¹ **1. isim** Su, pekmez, yağ vb. sıvıları veya un, buğday gibi tahılları saklamaya yarayan, geniş karınlı, dibi dar toprak kap. **2.** Sarhoş.

күр² **1. isim, matematik** Birbirine eşit karelerden oluşan altı yüzлү dikdörtgen, mikâp. **2.** Altı yüzü de birbirine eşit kareden oluşan dik prizma. **3.** Bu biçimdeki nesne. **4.** Bir cismin hacim hesabında kullanılan ölçü birimi. **5.** Bir sayının üçüncü kuvveti: $(4^3)=4 \times 4 \times 4=64$.

кюре *м.* Католически свещеник във Франция, Белгия и някои други страни.

күре¹ **1. isim, matematik** Bütün noktaları merkezden aynı uzaklıkta bulunan bir yüzeyle sınırlı cisim. **2.** Yeryüzü, dünya.

күре² *isim, madencilik* Madenci ocağı, maden fırını.

Күре³ *özel, isim* Kastamonu iline bağlı ilçelerden biri.

кютюк *м.* **1.** Сух пьн, дьнер. **2. прен. обидно** Недодялан, тьп човек.

күтүк **1. isim** Kalın ağaç gövdesi. **2. Kesilmiş ağaç gövdesi.** **3. Kesimden sonra ağaç gövdesinin toprakta kalan bölümü.** **4.** Asma fidanı. **5. Resmî kayıt defteri, ana defter.** **6.** Nüfus kütüğü. **7. bilişim** Bir arada işlenen ve birbirleriyle ilgili olan kayıtların tümü. **8. madencilik** Kütük demir. **9.** Görgüsüz, kaba kimse.

Л

лаик *м.* Недостатъчно посветен; оглашен, любител, дилетант.

laik *sıfat, hukuk* Din işlerini devlet işlerine karıştırmayan, devlet işlerini dinden ayrı tutan.

лала *м. разг.* Шут, смешник, шегатжия.

lala **1. isim** Çocuğun bakım, eğitim ve öğretimeyle görevli kimse. **2. tarih** Şehzadelerin özel eğitmenleri. **3. ünlem** Padişahların vezirlerine seslenirken kullandıkları bir söz.

лале *ср.* Градинско или диво цвете с едир чашковиден цвят наврѣх стѣблото.
lale 1. *isim, bitki bilimi* Zambakgillerden, yaprakları uzun ve sivri, çiçekleri kadeh biçiminde, türlü renkte bir süs bitkisi (Tulipa gesneriana). 2. Meyve koparmak için ucuna üçlü veya dörtlü bir çatal geçirilmiş sırık. 3. *tarih* Ağır hapis mahkûmlarının boynuna geçirilen demir halka.

лан *м.* 1. Китайска монетна единица. 2. Китайска единица за тегло.
lan *ünlem* Ulan.

лап *межд.* Обикн. като сказ. - за означаване на бързо лапане, лапване.
lap *isim* Yumuşak ve ağır bir şey düştüğünde çıkan ses.

лапа¹ *ж.* 1. Китка, ходило на животински некопитен крак. 2. *прен.* Голяма човешка длан.

лапа² *ж.* Гъста каша за налагане на болно място.

lара 1. *isim* Nişastalı tanelerin, su ile kaynatılarak bulamaç kıvamına getirilmiş durumu. 2. Keten tohumu vb. bitkilerin kaynatılmasıyla elde edilen, sıcak olarak tülbent içinde vücuda dıştan uygulanan ilaç.

ластик *м.* 1. Еластична гумена, каучукова нишка или лента. 2. Разтеглива тъкан във вид на шнур, лента с втъкани еластични гумени нишки. 3. Вид разтеглива плетка по края на чорапи, пловери и др.

lastik 1. *isim* Ayakkabı üzerine giyilen kauçuktan pabuç. 2. Каучуктан yapılmış ayakkabı. 3. Каучуктан yazı silgisi. 4. Taşıtların jantlarına yerleştirilen, elastiki tekerlek bandajı. 5. Esnek, ince kauçuk veya kauçuklu şerit. 6. Bir tür esnek örgü. 7. Korse. 8. Uzun konçlu çorabın düşmesini önlemek için üst kısmına gelecek biçimde bacağına geçirilen esnek şerit. 9. *sifat* Каучуктан yapılmış.

лаф *м. разг.* Дума, слово, приказка.

laf 1. *isim* Söz, lakırtı. 2. Sonuçsuz, yararı olmayan söz. 3. Konuşma. 4. Konu, mevzu, bahis. 5. *ünlem* “Öyle şey olamaz, bu sözün hiçbir değeri yok” anlamlarında hafifseme yollu kullanılan bir söz. 6. Dedikodu.

левент *прил.* Висок и здрав, силен млад мъж.

levant¹ 1. *isim, tarih* Osmanlı donanmasında ve kıyılarında görev yapan asker sınıfı. 2. *sifat* Uzun. 3. *sifat* Boylu boslu, yakışıklı (kimse).

levant² *isim* Dokuma tezgâhlarında üzerine çözüğü ipliği veya ham kumaş sarılan, takılıp çıkarılabilen, ahşap veya metalden yapılmış, makara biçiminde büyük silindir.

лига¹ *ж.* 1. Гъста и обилна слюнка. 2. Потекла, проточила се от устата слюнка. 3. *прен. разг. презр.* Лигав човек; лигльо.

лига² *ж. книж.* Дружество, съюз, обединение с обществено-политически, културни и др. цели.

liga *isim, denizcilik* Üç deniz mili uzunluğunda bir ölçü birimi.

лика *ж. остар.* Лице, лик, образ.

lika *isim* Mürekkep hokkalarına konulan ham ipek.

лиман *м.* Образуван при устието на река залив от морски наноси.

liman *isim, denizcilik* Gemilerin barınmalarına, yük alıp boşaltmalarına, yolcu indirip bindirmelerine yarayan doğal veya yapay sığınak.

лира¹ *жс.* 1. Древен струнен музикален инструмент с три до осем струни, които първоначално били опъвани на рамка от волски рога. 2. *прен.* Символ на поетично творчество и вдъхновение. 3. Извит железен прът, приспособление, чрез което трамваят се свързва с електрическата мрежа.

лира² *жс.* 1. Основна парична единица на Великобритания, Италия, Турция и някои други страни. 2. *остар.* Турска жълтица.

lira 1. *isim* Yüz kuruş değerinde Türk para birimi, teklik. 2. Bazı ülkelerin para birimi. 3. Yedi gram ağırlığında altın sikke, sarı lira.

лифт *м.* Транспортна линия по стоманени въжета за стръмни места; въжена линия.

lift *isim, spor* Teniste topa arkadan öne veya yukarıdan aşağıya doğru vurma.

лоби *ср.* Група от частни лица, обединени от общ стремеж към оказване на влияние върху законодателните органи на държавата в полза на едно или друго решение.

lobi 1. *isim, mimarlık* Bir yapının kapısından içeri girildiğinde görülen ilk boşluk, dalan. 2. *mimarlık* Otel, tiyatro vb. yerlerde girişe yakın geniş yer. 3. Bazı ortak çıkarları olan grupların temsilcilerinden oluşan topluluk.

лобут *м. диал.* Бой като наказание, пердах.

lobut 1. *isim* Kalın, kısa ve düzgün sopa. 2. *spor* Kol gücünü geliştirmek için kullanılan, gürgenden jimnastik aracı.

лош *прил.* 1. Зъл, проклет. Прот. д о б ъ р. 2. Недоброкачествен, негоден, развален, противен. 3. Крайно незадоволителен.

loş 1. *sıfat* Yeterince aydınlık olmayan, yarı karanlık, az ışık alan. 2. Az aydınlatan (ışık).

луб *м* Кръг от извита тънка дъска за обиколка на решето, шиник, воденичен камък и под.

луп *межд.* За наподобяване, възпроизвеждане на звук, шум от удряне или падане.

lup 1. *isim* Bir tür büyüteç.

люк *м.* Затварящ се с капак овален отвор на палубата на кораб, в танк, в стена на парен котел и др.

lük *isim* Boyacılıkta kullanılan Hint zımkı.

М

магазин *м.* 1. Покрито помещение за продажба на стоки; дюкян. 2. *снец.* Горна част на кошер, където са наредени питите, в които пчелите трупат мед. 3. *снец.* Място, част на пушка, пистолет, където се поставят патроните.

magazin 1. *isim* Halkın çoğunluğunu ilgilendirecek, çeşitli konulardan söz eden, bol resimli yayın. 2. Genellikle sanat, eğlence ve spor dünyasında tanınmış kişilerle ilgili haber ve yorum.

мадам *жс.* Самостоятелно или при име - вежливо обръщение или в състава на името, като израз на почит, уважение към омъжена жена.

madam 1. *isim* Fransa'da evli kadınlara verilen san, madama. 2. Türkiye'de Müslüman olmayan evli kadın, madama.

маджун *м.* Тестообразна маса за прилепване на стъкла към дървена рамка или за запълване на пукнатини.

macun 1. *isim* Hamur kıvamına getirilmiş madde. 2. Boyacılıkta çatlak ve aralıkları karamak, camcılıkta camları tutturmak için kullanılan hamur kıvamında karışım. 3. Baharlı, tarçınlı, yumuşak ve yapışkan şekerleme.

май *м.* Петият месец от годината.

май *част.* За изразяване на предположение, несигурност; изглежда, като че ли, комай, сякаш.

mai *isim* Mavi.

майтан *м. разг.* Закачка, подигравка, духовита шега.

maytap *isim* Yandığında renkli ve parlak ışıklar saçan, şenlik gecelerinde yakılan havai fişek.

мал *прил. дуал.* Мальк.

мал *м. остар.* Имот, земя, стока.

mal 1. *isim* Bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü. 2. Büyükbaş hayvan. 3. ticaret Alınıp satılabilen her türlü ticaret eşyası, emtia. 4. Bayağı, aşağılık, kötü kimse. 5. Esrar. 6. Orospu.

мама *жс.* 1. Моята майка, майка ми. 2. *рядко.* Изобщо майка.

мама¹ *isim* Bebek için hazırlanan yiyeceklerin genel adı.

мама² *isim* Чаща, abla.

мамул *м. дуал.* 1. Царевичен плод на кочана. 2. Изобщо царевица, кукуруз.

mamul *sıfat* Yarılmış, işlenmiş, imal edilmiş (eşya, yiyecek).

манà *жс.* 1. Гъбна болест, която поражява лозята и някои други растения, обикн. след валеж. 2. Втвърдял сладък сок по листата на някои дървета.

mana [ma:na:] *isim, dil bilimi* Anlam.

манаф (ин) *м.* 1. Турчин от някои области на Мала Азия. 2. *прост.* Развратник, полово извратен човек.

manav¹ 1. *isim* Meyve ve sebze satan yer. 2. Meyve ve sebze satan kimse.

Manav² 1. *özel, isim, toplum bilimi* Balkanlardan göç etmiş, genellikle Marmara bölgesinde yaşayan bir topluluk. 2. *özel* Yerli halk.

мангал *м.* 1. Железен или керамичен съд, в който се поставят разгорени въглища за отопление. 2. *жарг. обудно* Циганин.

mangal *isim* Isınmaya, bir şey pişirmeye yarayan, sac, bakır veya pirinçten, türlü biçimlerde üstü açık ayaklı ocak, korluk.

манго¹ *м.* Циганин, циганка.

манго² *ср.* Азиатско вечнозелено тропическо дърво със сладки ароматни плодове.

mango *isim, bitki bilimi* Hint kirazi.

мангър *м. остар.* 1. Стара дребна турска мендна монета. 2. *прен.* Нищо. 3. *прен.* Черен, чернилка.

manğır 1. *isim* Bakırdan yapılmış, iki buçuk para değerinde sikke. 2. Nargile lülesine konulmak için kömür tozundan yapılan, çabuk tutuşur, tavla pulu biçiminde bir tür yakaçak. 3. Para.

манда *ж. диал.* 1. Бивол. 2. *прен.* Много бавен човек или животно.

mandâ¹ *isim, hayvan bilimi* Geviş getirenlerden, derisinin rengi siyaha yakın, uzun seyrek kıllı bir hayvan, su sığıri, camız, kömüş (Buffelus).

mandâ² *isim, hukuk* Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bazı az gelişmiş ülkeleri, kendi kendilerini yönetecek düzeye erdirtirip bağımsızlığa kavuşturuncaya kadar Birleşmiş Milletler Cemiyeti adına yönetmek için bazı büyük devletlere verilen vekillik.

манджа *ж. разг.* Гозба, ястие.

манса 1. *isim* Yiyecek. 2. Kedi, köpek yiyeceği.

маншет *м.* Подгънат край на ръкав или на крачол.

manşet¹. *isim* Gömleğin kol ağzına geçirilen, genellikle çift katlı kumaştan yapılan bölüm, kolluk. 2. Gazetelerin ilk sayfasına iri puntolarla konulan başlık. 3. *spor* Voleybolda topa vuruş biçimi.

маса¹ *ж.* Покъщнина, мебел, която се състои от плоска, равна повърхност върху крака.

маса² *ж.* 1. Вещество, материя без определена форма, във вид на гъста или полутечна смес. 2. Множество, голям брой, огромно количество. 3. *обикн. мн.* Широките кръгове от населението; народ.

masa 1. *isim* Ayaklar veya bir destek üzerine oturtulmuş tabladan oluşan mobilya. 2. Bu mobilya etrafında oturanların tümü. 3. Dairelerde, kurumlarda belli konularla ilgili işlerin görüldüğü bölüm. 4. *coğrafya* Düz duruşlu yer, düzlek yapı. 5. *spor* İç içe geçме ayaklarıyla yüksekliği ayarlanabilen masa biçiminde atlama aracı.

маскара *м. разг. обидно* 1. Човек, който предизвиква подигравки. 2. Безчестник, безсрамник.

maskara 1. *sifat* Eğlendirici, sevimli, güldürücü, soytarı, hoş. 2. *isim* Karnaval maskesi. 3. *isim* Rimel. 4. Şerefsiz, onursuz, haysiyetsiz, rezil (kimse).

мат *м.* В шахмата - положение, при което няма изход, не съществува възможност за защита на атакувания цар.

mat¹ *isim* Satranç oyununda taraflardan birinin yenilgisi.

mat² *sıfat* Parlak olmayan, donuk.

матрак *м.* Мека поставка за креват - дюшек със или без пружина.

matrak **1.** *isim, tarih* Savaşmayı öğretmek için kullanılan, ucu giderek yuvarlaklaşan kalın sopa, değnek. **2.** *sıfat* Eğlenceli, gülünç, hoş.

мах *м.* Замахване, замах.

mah *isim* Ау.

махмурлук *м. разг.* Замаяност, неразположение при непълно истрезняване след пиянство.

mahmurluk **1.** *isim* İçki içmiş bir kimsenin duyduğu baş ağrısı ve sersemlik, ayıltı.
2. Uykudan sonra duyulan ağırlık ve sersemlik.

мачка *ж. дуал.* Котка.

Маџка *özel, isim* Trabzon iline bağlı ilçelerden biri.

май¹ *нсв. прх.* **1.** Бавя, въртя, задържам. **2.** Залисвам.

май² *ж.* **1.** Фабричен клас за козунаци, хляб и др. **2.** Изобщо квас, подкваса. **3.** Сирище.

майа¹ **1.** *isim, kimya* Bazı besinlerin yapımında mayalanmayı sağlamak için kullanılan madde, ferment. **2.** *kimya* İçerdikleri enzimlerin katalizör niteliği etkisiyle şekerleri karbondioksit ve alkole dönüştüren bir hücreli bitki organizmaları. **3.** Yaradılış, öz nitelik. **4.** Arsız, utanmaz kimse.

майа² **1.** *isim, hayvan bilimi* Damızlık dişi hayvan. **2.** Dişi deve.

майа³ *isim* Uzun havalardan bir tür halk türküsü.

мед¹ *м.* Сладко вещество, което пчелите изработват от сока на цветовете.

мед² *ж.* Химически елемент Cu - мек и ковък червеникав метал; бакър.

met¹ *isim, coğrafya* Kabarma.

met² **1.** *isim* Çelik çomak oyununda kullanılan değnek parçası. **2.** Bu oyunda kullanılan, 10-15 santimetre uzunluğundaki değnek.

медар *м.* Производител и продавач на плечен мед.

medar **1.** *isim, coğrafya* Dönence, cezir karşıtı. **2.** Dayanak, yardımcı.

мезе *ср. разг.* Студена закуска за хапване при пиене на алкохолни напитки, най-често месо, сирене, туршия.

meze **1.** *isim* İçki çilirken yenilen yiyecek. **2.** Eğlence, alay.

мен *мест.* Лично мест.

men **1.** *isim* Yasaklama. **2.** Engel olma.

мерак *м. разг.* Силно желание за нещо, страст за нещо, стремеж, копнеж.

merak **1.** *isim* Bir şeyi anlamak veya öğrenmek için duyulan istek. **2.** Bir şeyi edinme, yarma, bir şeyle uğraşma isteği. **3.** Düşkünlük, heves. **4.** Kaygı, tasa.

месел *преизк. накл., сег. вр., 3 л., ед. ч., м. р. (меся, нсв. прх.)* 1. С бъркане и мачкане правя тесто, приготвям хляб от брашно, вода и др. 2. Бъркам, мачкам нещо гъсто. 3. *прен.* Правя някого участник в нещо; замествам, намесвам. 4. *нар.* Смесвам, размесвам.

mesel 1. *isim* Örnek alınacak söz. 2. Atasözü. 3. Eğitici hikâye veya masal.

метà *нсв. прх.* Чистя, почиствам, бърша с метла.

meta [meta:] 1. *isim* Mal, ticaret malı. 2. *ticaret* Sermaye.

металик *м.* Металоработник.

metalik 1. *sıfat* Madensel, madenle ilgili. 2. Madenden yapılmış, madenî. 3. Metal gibi parlak olan.

метан¹ *м. хим.* Безцветен газ, въглеродород, който се образува в дъното на блата, рудници и др.; блатен газ.

метан² *м.* Нисък поклон.

metan *isim, kimya* Çürümekte olan karbonlu maddelerden çıkan, havada sarı bir alevle yanan, renksiz bir gaz, bataklık gazı (CH₄).

метил¹ *м.* 1. Паразит, който се развива в черния дроб на овце и друг добитък. 2. Болест, причинена от тоя паразит.

метил² *м. хим.* Едновалентен органичен радикал.

metil *isim, kimya* Doymuş hidrokarbon kökleri serisinin ilk basamağı.

меч *м.* 1. Старинно бойно оръжие - дълъг и прав, обикн. двуостър нож. 2. *прен.* Символ на война и боен подвиг.

меç¹ *isim* Süngü gibi yalnız batırılarak yaralamaya yarayan, kısa, düz ve ensiz kılıç.

меç² *isim* Saçın küçük tutamlar biçiminde değişik renklerde boyanmış durumu.

мил *прил.* 1. Обичен, драг, любим, симпатичен. 2. За когото човек тъгува; скъп, свиден. 3. Който доставя удоволствие или буди добри чувства, като го гледа човек; приятен.

mil¹ *isim* Selin sürükleyip getirdiği çok küçük taneli çamurlaşmış kum ve toprak karışımı.

mil² 1. *isim* Türlü işlerde kullanılmak için yapılan ince ve uzun metal çubuk. 2. Göze sürme çekmeye yarayan, kemik veya fil dişinden yapılmış ince ve uzun araç.

mil³ *isim, matematik* Karada 1609, denizde 1852 metre olarak kabul edilen bir uzaklık ölçü birimi.

мим *м.* Актьор, който играе в пантомима.

mim¹ 1. *isim* Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfinin adı. 2. Biten bir yazının altına konulan işaret.

mim² 1. *isim, tiyatro* Eski Yunan ve Roma'da yaşamı, töreleri taklit amacı güden komedi türü. 2. Bir oyuncunun herhangi bir davranış veya duyguyu yüz ve vücut hareketleriyle anlattığı oyun türü. 3. Bu türü gerçekleştiren sanatçı.

мир¹ *м.* 1. Покой, спокойствие, тишина; мира. 2. Липса на вражди и раздори; сговор, съгласие, разбирателство. 3. Липса на войно.

мир² *м.* Свят, светски живот.

mir 1. *isim* Baş, kumandan, amir. 2. Bey, emir.

мира *ж. нар.* Мир, спокойствие.

mira *isim* Arazi üzerinde seçilmiş bir işaret noktasının düşeyini gösteren, yön belirtmek için uzaktan gözlenen, geometrik biçimli tahta lata.

мис *ж.* 1. *книж.* Госпожица. 2. Девойка, която е определена, избрана за хай-голяма хубавица на курорт, селище, страна и пр.

mis¹ *isim* Güzel.

mis² *isim* Evlenmemiş kadın.

мискет *м.* 1. Вид ароматно грозде. 2. Вино, направено от такова грозде.

misket¹ 1. *isim* Mis üzümünden yapılan şarap. 2. Misket üzümü.

misket² 1. *isim* Bomba ve şarapnellerin içinde bulunan kurşun veya demir tanelerin adı. 2. Bilye.

misket³ 1. *isim* Ankara ve çevresinde oynanan bir tür halk oyunu. 2. Bu oyunun müziği.

мискин *м. разг. обидно* Жалък човек, мръсник, подлец.

miskin 1. *sifat* Çok uyuşuk olan (kimse). 2. Hoş görülemeyecek durumlar karşısında tepki göstermeyen (kimse). 3. Cüzzam hastalığına tutulmuş olan (kimse). 4. Âciz, zavallı.

мисли *сег. вр., 3 л., ед. ч. (мисля, нсв. нпрх)* 1. Работа с ума, правя предположения и изводи; разсъждавам. 2. Имам мнение; приценявам. 3. Имам желание или намерение.

мисли *мн. ч. (мисъл, ж.)* 1. Дейност на ума, мислене. 2. Продукт от дейността на разума, на мисленето, разсъздението; идея.

misli 1. *isim* Eş, benzer. 2. Miktar. 3. Defa, kez, kat.

мит *м.* 1. Старинно народно сказание за природни явления, богове и герои, отразяващо представите на древните народи за света. 2. *прен.* Измислица, легенда.

MİT Milli İstihbarat Teşkilatı.

мор *м.* Заразна смъртоносна болест или природно бедствие, от което в дадена област мрат голям брой хора или жияотни.

mor 1. *isim* Kırmızı ile mavinin karışmasından oluşan renk, menekşe renginin kırmızıya çalana. 2. *sifat* Bu renkte olan.

мюлк *м. ист.* Недвижим имот, който може да се предава по наследство, в границите на населено място в пределите на Османската империя.

mülk 1. *isim* Ev, dükkân, arazi vb. taşınmaz mal. 2. Vakıf olmayıp doğrudan doğruya birinin malı olan yer veya yapı. 3. Devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütünü, ülke.

мюре *ср. разг.* При лов на диви патици - патица, която се връзва пред гюмето за примката
müre *isim* Demircilerin demir delmek için kullandıkları bir araç.

Н

на̀кит *м.* Нещо, което служи за украса; украшение.

пакит **1.** *isim, ekonomi* Para, акçe. **2.** Kullanılması hemen mümkün olan para, peşin para, likit.

нам *мест.* Лично мест., *дат.* от н и е; на нас, ни.

nam **1.** *isim* Ad **2.** Ün.

на̀не *м. диал.* **1.** Бате, байчо. **2.** Прозвище на селянин от Софийско, Радомирско и др.

pane [na:ne] **1.** *isim, bitki bilimi* Ballıbabagillerden, yaprakları sapsız, çiçekleri beyaz veya menekşe renginde, güzel kokulu, yaprakları baharat olarak kullanılan, çok yıllık ve otsu bir kültür bitkisi (Mentha piperita). **2.** Bu bitkinin kurutulmuş yapraklarından elde edilen baharat.

нар¹ **1.** Южно дърво с лекави листа и яркочервени цветове. **2.** Плод на това дърво, който е изпълнен със сочни червени зърна.

нар² *остар.* Мелез от едногърба и двугърба камила.

нар³ Легло или легла от наредени една до дръга дъски върху дървени поставки в караулни помещения, туристически хижи и др.

nar **1.** *isim, bitki bilimi* Nargillerden, yaprakları karşılıklı, çiçekleri büyük, koyu kırmızı renkte, küçük bir ağaç (Punica granatum). **2.** Bu ağacın kırmızımtırak sarı sert bir kabukla örtülü, içinde çok sayıda kırmızımtırak, sulu taneler bulunduran yuvarlak yemişi.

нас *мест.* Лично мест., *вин.* от н и е.

nas **1.** *isim* Açıklık, açık ve kesin yargı. **2.** *felsefe* Dogma.

на̀сип *м.* **1.** Натрупана пръст, пясък и др., за да се подравни или издигне мястото. **2.** Изкуствено земно възвишение за железопътна линия, укрепване и под.

nasip **1.** *isim* Birinin payına düşen şey. **2.** Bir kimsenin elde edebildiği, sahip olabildiği şey. **3.** Kısmet, talih, baht. **4.** Günlük kazanç.

не *част.* **1.** Самостоятелно - за отрицателен отговор. **2.** Без ударение, пред сказуемото - отрича цялото изречение. **3.** Под ударение - отрича само думата, пред която стои.

ne¹ **1.** Türk alfabesinin on yedinci harfinin adı, okunuşu.

ne² **1.** *zamir* Hangi şey. **2.** Her şey. **3.** Birçok şey. **4.** *sıfat* Hangi. **5.** *sıfat* Nasıl. **6.** *zarf* Neden. **7.** *zarf* Şaşma veya abartı bildiren bir söz. **8.** "Sana ne, bana ne" gibi sorularda "ne ilgisi var" anlamına gelen bir söz. **9.** *ünlem* Soru biçiminde şaşma bildiren ünlem.

Ne³ *kimya* Neon elementinin simgesi.

ней и **неи** *мест.*, Лично мест., *дат.* от т я.

ney *isim*, *müzik* Klasik Türk müziğinde ve özellikle tekke müziğinde yer alan, kaval biçiminde, yanık sesli, kamıştan yapılmış, üfleli bir çalgı.

ниè *мест.* Лично мест. за 1 л. мн., *имен.* - уподобява се от говорещия за означаване на две или повече лица, включително себе си.

niye *zarf* Niçin, neden.

низам *м. ист.* Войник от редовната армия на Османската империя.

nizam 1. *isim* Düzen. 2. Kural.

нине *нарч. старин.* Сега.

nine 1. *isim* Torunu olan kadın, büyükanne, nene. 2. Yaşlı kadın. 3. *ünlem* Yaşlı kadınlar için kullanılan bir seslenme sözü.

нишан *м.* 1. Знак, белег. 2. Цел, мишена. 3. *прен.* Знамение, известие. 4. *ист.* Вид орден, издаван от Османската власт.

nişan 1. *isim* İşaret, iz, belirti, alamet. 2. Nişanlanma sırasında yapılan tören. 3. Evlenmek üzere birbirine söz verme, nişanlanma. 4. Kurşun, taş vb. ile vurulmak istenen hedef. 5. Hedefi vurmak için silah, ok vb. gerekli doğrultuyu verme. 6. Devlet nişanı.

нова *ж. р прил.* (нов, м.) 1. Който е направен, купен, станал, явил се е или е възникнал неотдавна или за пръв път. 2. Който е запазил първоначалния си вид, не се е изхабил. 3. който се е явил след някой предшественик, на мястото на друг.

nova *isim*, *gök bilimi* Parlaklığı birdenbire artan, patlamalı değişen yıldız.

О

о¹ *предл.* Означава: 1. Досягане, докосване до повърхността на предмет; до, в. 2. Прикрепване, обхващане, увиване за или около предмета.

о² *межд.* 1. За израз на силно чувство или за усилване в риторичен въпрос, обръщение, при молба, заповед и др. 2. Обикн. удължено - за израз на изненада, уплаха или болка, страдание.

о¹ 1. *ünlem* Şaşma, beğenme vb. duyguları belirten bir seslenme sözü.

о² 1. *sıfat* Uzakta olan, hakkında konuşulan kimse veya şeyi belirten bir söz. 2. *zamir* Teklik üçüncü kişiyi gösteren bir söz. 3. *zamir* İki veya daha çok şeyden, daha önce sözü geçeni gösteren bir söz.

О³ *kimya* Oksijen elementinin simgesi.

ода *ж. книж.* Лирическо произведение, чието основно чувство е възторг, породен от нещо величаво.

odâ 1. *isim* Evin veya herhangi bir yapının oturma, çalışma, yatma gibi işlere yarayan, banyo, salon, giriş vb. dışında kalan, bir veya birden fazla çıkışı olan bölmesi, göz. 2. Serbest meslek adamlarını içinde toplayan resmî birlik. 3. *tarih* Yeniçeri kışlası.

оджак *м. остар.* 1. Огнище, обикновено с комин. 2. Стая с огнище.

осак 1. *isim* Ateş yakmaya yarayan, pişirme, ısıtma, ısınma vb. amaçlarla kullanılan yer. 2. Şömine. 3. Isı vererek üzerine veya içine konulan maddeleri ısıtan, pişiren, kaynatan, eriten araç veya alet. 4. Kahvelerde, kuruluşlarda çay, kahve vb.nin yapıldığı yer. 5. Yer üstünde veya yer altında cevher çıkarılan yer. 6. Bahçelerde veya bostanlarda her tür meyve ve sebze tohumu veya fidesinin dikimi için ayrılmış toprak çukuru. 7. Aynı amaç ve düşünceyi paylaşanların kurdukları kuruluş veya toplandıkları, görev yaptıkları yer. 8. Yılın birinci ayı, kânunusani. 9. *tarih* Yeniçeri teşkilatını oluşturan odalardan her biri. 10. Ev, aile, soy. 11. Halk hekimliğinde bir önceki kuşaktan el verme suretiyle aktarılan bilgileri kullanarak belirli bir şikâyeti veya hastalığı iyileştirdiğine inanılan aile.

ок *м.* Част от конска кола - дълго дърво за управление и спиране на колата, от двете страни на което се впрягат конете.

ок 1. *isim* Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk. 2. Yön göstermek amacıyla belli yerlere konulabilen, oka benzer işaret. 3. At arabası, kağnı vb. araçlarda koşum hayvanlarının bağlandığı ağaç. 4. *matematik* Bir dairede bir kirişin ortasında bu kirişi gören yayın ortasına indirilen doğru parçası.

окей, о кей *нов., разг.* 1. Много добре, наред. 2. Съгласен съм.

океу *isim* Plastik, tahta, mika vb. maddelerden yapılmış taşlarla oynanan ve konkene benzeyen bir oyun türü.

окумуш *прил. разг.* Отракан, нахакан, способен.

окумуш *sıfat* Okuyarak bilgisini genişletmiş, öğrenim görmüş (kimse).

ол *сп.* Равен резултат.

ол 1. *sıfat* O gösterme sıfatı. 2. *zamir* O gösterme zamiri.

он *мест. диал.* Той.

он 1. *isim* Dokuzdan sonra gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren 10 ve X rakamlarının adı.

она *мест. диал.* Тя.

она *zamir* O zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

ора *нсв. прх.* Обработвам с рало или плуг земя за посев.

ора *isim* O yer.

оран *ж.* 1. Обработване на земята с рало или плуг; оране. 2. Изорано, разорано място.

оран 1. *isim* Büyüklük, nicelik, derece bakımından iki şey arasında veya parça ile bütün arasında bulunan bağlantı, nispet, rasyo. 2. İki şeyin birbirini tutması, karşılıklı uygunluk, tenasüp. 3. Akıl yoluyla gerçeğe yakın olduğuna inanılarak verilen yargı, tahmin. 4. *matematik* İki büyüklük, iki nicelik arasındaki bağlantı.

орталък *м. прост.* Множество хора, тълпа, всички и всичко наоколо.

ortalık 1. *isim* Bulunulan yer, çevre. 2. İçinde bulunulan, yaşanılan ev, oda vb. yer. 3. Yeryüzünün görünen bölümü, çevre, etraf. 4. Soyut anlamda yaşanan ortam.

от предл. 1. Отделяне, отдалечаване, отмахване. 2. Произход. 3. Вещество, от което е направен предметът. 4. Причина. 5. Големина, размер. 6. При сравняване на един предмет с друг.

ot 1. *isim, bitki bilimi* Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayı yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler. 2. *sıfat* Bu bitkilerle yapılmış veya bu bitkilerle doldurulmuş. 3. Zehir. 4. İlaç. 5. Esrar.

II

пад м. Височина или наклон на спускане, падане на водата във воденичен улей, водна електроцентраля и др.

pat¹ 1. *sıfat* Yassı, basık.

pat² 1. *isim* Yassı bir şeyle vurulduğunda çıkan ses.

pat³ 1. *isim, bitki bilimi* Birleşikgillerden, papatyaya benzeyen otsu bir bitki (Leucanthemum).

pat⁴ 1. *isim* Kasımpatı biçiminde olan elmas iğne.

пазар м. 1. Място, където се продава и купува, обикн. на открито и главно през определени дни; тържище, пазарище. 2. Търговска и занаятчийска част на града; чаршия. 3. Купуване, пазаруване.

пазар¹ 1. *isim* Satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer. 2. Belli bir şeyin satıldığı yer. 3. Alışveriş. 4. Cumartesi ile pazartesi arasındaki gün.

Pazar² 1. *özel, isim* Rize iline bağlı ilçelerden biri. 2. *özel, isim* Tokat iline bağlı ilçelerden biri.

пай¹ м. Припадаща се, полагаща се някому част от нещо; дял.

пай² м. Вид печен сладкиш от тестени кори и пълнеж.

pay 1. *isim* Birden fazla kişi arasında bölüşülmüş bir bütünden, bu kişilerin her birine düşen bölüm, hisse. 2. Eşit bölüm. 3. *ekonomi* Ticari bir işlemde zarar tehlikesine karşı ayrılan para, marj. 4. *matematik* Bayağı kesirlerden birinin eşit parçalardan kaç tane aldığı gösteren sayı "1/2 kesrinin payı 1 sayıdır."

пак нарч. 1. Отново, повторно. 2. Все още, въпреки това.

пак sıfat Temiz.

пал мор. Забит в земята нисък стълб в пристанище, за който се прикрепват с въжета кораби; вързало; ср. кнехт.

pal isim, hayvan bilimi Bir cins güvercin.

пала ж. остар. Широка, закривена сабя.

pala¹ 1. *isim* Kavisli, kısa, uç bölümü geniş, kabzasına doğru daralan bir kılıç. 2. Kürek vb. araçların, enli ve yassı bölümü. 3. Bir yere çaprazlama konulan yassı kiriş veya kereste.

pala² *1. isim* Bez parçalarından dokunan basit kilim, yaygı. **2.** Eski, kullanılmış eşya veya giysi.

палет *спец.* Прозрачна пластинка с нанесени върху нея квадрати, с които се определя площта на части от карти и планове.

palet *1. isim* Ressamların boyaları üzerine dizerek fırça ile karıştırdıkları tahta veya porselen levha. **2.** Sanayide çeşitli amaçlarla kullanılan yayvan ve geniş levha. **3.** Hızlı yüzmek için ayağa geçirilen araç. **4.** Tankın veya bazı iş makinelerinin her türlü arazide yol almasını sağlayan iki yanındaki tekerleklerini içine alan metal şerit, tırtıl (II).

пара *жс.* **1.** Газообразн, въздухообразно състояние на вода или друга течност. **2. спец.** Газообразно състояние на всяко вещество, което при обикновени условия е течно или твърдо.

пара *жс.* **1. разг.** Пари. **2. Монета.** **3. Стара парична единица, равна на 1/40 от гроша или половин стотинка.**

parâ *1. isim, ekonomi* Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı, nakit. **2. Kazanç.** **3. Kuruşun kırkta biri.**

пармак *м. прот.* **1.** Тясна дъска, летва. **2. Спица на колело.**

parmak *1. isim, anatomi* İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri. **2. sıfat** Eni bu organ kadar olan. **3. sıfat** Koyu sıvılara daldırıp çıkarıldığında bu organa bulaşan miktar kadar olan. **4. Bir tekerleğin merkezinden çemberine kadar uzanan çubukların her biri.** **5. matematik** İnç. **6.** Bir işe karışmış olma ilgisi. **7.** Arşının yirmi dörtte biri.

парти *нов., нежсел.* Събиране някъде или у някого за забавление, обикн. с танци, почерпка и др.; забавление, увеселение, купон, джамборе, сбирка.

parti¹ *1. isim* Ortak düşünce ve görüşteki kişilerin oluşturdukları siyasal topluluk, fırка. **2.** İnsan topluluğu.

parti² *1. isim* Bir bütünün parçası, kısım. **2.** Bazı oyunlarda bir kez. **3. Bir kişi, bir kuruluş veya bir topluluğun, çoğu belli bir şeyi kutlamak amacıyla düzenledikleri eğlence.** **4.** Bir araya gelinerek tavlâ, konken, okey vb. oynanan oyunlardan her biri. **5.** Bir yere bölümler hâlinde gönderilmekte olan bir malın veya bir bütünün parçası. **6.** Herhangi bir ürünün tek seferde bir yerden başka bir yere gönderilen bölümü. **7. ekonomi** Tutam. **8.** Çok ucuza elde edilen şey, kelepir. **9.** Vurgun, kazanç. **10. müzik** Armoniye oluşturan ezgilerden her biri.

паста¹ *жс.* Малък тестен сладкиш, обикн. с крем, шоколад и др.

паста² *жс.* **1.** Тестообразна, кремообразна маса с различен състав и предназначение. **2.** Отделна опаковка, туба с такава маса.

pasta¹ *isim* İçine katılmış türlü maddelerle özel bir tat verilmiş, fırında veya başka bir yolla pişirilerek hazırlanmış bir tür hamur tatlısı.

pasta² *isim* Giysilerde dikişli kıvrım.

pasta³ *isim* Otomobillerin gerçek renklerini ortaya çıkarmak ve parlatmak için kullanılan özel karışım.

пат *м.* Положение при игра на шах, когато играта не се губи и не се печели от нито един играч, тъй като царят остава сам и не може да бъде преместен, без да попадне в позиция шах, поради което играта не може да има нормален край.

pat¹ *sıfat* Yassı, basık.

pat² *isim* Yassı bir şeyle vurulduğunda çıkan ses.

патлак *м. остар. прост.* Пищов или револвер.

patlak **1.** *sıfat* Patlayarak açılmış, yırtık, yarık. **2.** *isim* Patlamış yer.

патрон¹ *м. книж.* **1.** В древния Рим - лице, което вземало под своя закрила малоимотни граждани. **2.** *прен.* Покровител, застъпник, защитник. **3.** Лице, чието име носи дадено училище, предприятие, учреждение и др.

патрон² *м.* Гилза, напълнена с барут и куршум или сачми.

patron¹ **1.** *isim* Bir ticaret veya sanayi kurumunun sahibi, başı, işvereni. **2.** Bir kuruluşta, bir iş yerinde makam bakımından yetkili kimse. **3.** Sözü geçen paralı kimse.

patron² **1.** *isim* Kumaşın biçilmesine yarayan, bir giysi örneğindeki parçaların biçimine göre kesilmiş kâğıt, kalıp.

пача *жс.* Традиционно ястие от варени животински, главно свински крака, уши и глава, подправено с чесън, хрян и др., което се поднася като топла супа или изстудено и желирано; пихтия.

paça **1.** *isim* Pantolon, don, şalvar vb. giyeceklerde bacakların çıktığı aşağı bölüm. **2.** Kasaplık hayvanların ayağı. **3.** Bu ayaktan yapılan çorba.

пачавра *жс.* **1.** Парцал за изтриване; изтривалка, бърсалка. **2.** *прен.* презр. Паднала жена, развратница.

paçavra **1.** *isim* Eskimiş bez veya kumaş parçası, çaput. **2.** Değersiz ve iğrenç şey veya kimse.

па̀ша¹ *жс.* **1.** Пасене. **2.** Трева, която пасе добитъкът. **3.** *снец.* Цветя и билки, от които пчелите събират мед.

па̀ша² *м.* **1.** Висш турски военен началник. **2.** Турски управител на област.

paşâ **1.** *isim, askerlik* Osmanlı Devleti zamanında yüksek sivil memurlara ve albaydan üstün rütbede bulunan askerlere verilen unvan. **2.** *askerlik* Cumhuriyet döneminde general. **3.** *sıfat* Uslu, ağırbaşlı.

пашалък *м.* **1.** *ист.* Област, подведомствена на турски паша. **2.** *прен.* Свободен, охолоен живот.

paşalık **1.** *isim* Paşa unvanı veya paşa olma durumu. **2.** *tarih* Bir paşanın yönetimindeki bölge.

педал **1.** *техн.* Трансмисионно или командно приспособление, малко стъпало, което чрез натискане с крак задейства машина, апарат, механизъм, музикален инструмент и др. **2.** *жарг.* Педераст.

pedal *isim* Bir makinede, bir araçta ayak yardımıyla dönmeyi veya hareketi sağlayan düzen, ayaklık.

пек м. Силна горещина от лъчите на слънцето; жегга, зной.

pek 1. *sifat* Sert, katı. 2. Sağlam, dayanıklı. 3. *zarf* Gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok. 4. *zarf* Hızlı olarak.

пелте ср. Стъстен сок от варени плодове; желе.

pelte 1. *isim* Nişasta, şeker ve su karışımının pişirilerek soğutulmasıyla yapılan bir tatlı türü. 2. Bu kıvamda olan madde. 3. *kimya* Koloidal bir katı içine bir sıvının işlenmesinden sonra, ya bu sıvıya daldırılan koloidin doğrudan doğruya şişmesiyle veya sıcakta hazırlanan oldukça konsantre çözeltinin soğultularak kıvamlaşmasıyla oluşan esnek madde. 4. Denizanası.

пече сег. вр., 3 л., ед. ч. (пека, нсв. прх.) 1. Държа нещо на огън, в пещ, за да стане готово за ядене. 2. Чрез огън, на гряване изработвам нещо, правя да стане гондо за уподреба, за работа. 3. прх. и непрх., само в 3 л. или безл. (за слънцето) - грее силно; напича.

пече 1. *isim* Kadınların sokakta yüzlerine örttüikleri ince siyah örtü, nikap. 2. Maske, sır, giz.

пер м. книж. Звание на френски или английски благородник.

per isim Bazı iskambil oyunlarında farklı renklerden iki benzer kartın bir arada bulunma durumu.

пердах м. 1. разг. Бой, наказание с бой. 2. спеч. Оглаждане на прясна мазилка на стена.

perdah 1. *isim* Parlatma, parlaklık verme. 2. Sakal tıraşından sonra kıl çıkış yönünün tersine yapılan ikinci tıraş.

перде ср. 1. Завеса, главно на прозорец. 2. нар. Очна болест, катаракта.

perde 1. *isim* Görüşü, ışığı engellemek, bir şeyi gizlemek için pencereye veya bir açıklığın önüne gerilen örtü. 2. Üzerine bir cismin görüntüsü yansıtılan saydam olmayan yüzey. 3. İki yeri birbirinden ayıran bölme. 4. Seste pes perde. 5. Doğruyu görmeye engel olan şey. 6. *hayvan bilimi* Kaz, ördek, martı gibi hayvanların parmaklarını birbirine bitişiren zar. 7. *müzik* Bir müzik parçasını oluşturan seslerden her birinin kalınlık veya incelik derecesi. 8. *müzik* Bu ses derecelerini sağlamak için çalgılarda bulunup parmaklarla basılan yer. 9. *tıp* Katarakt. 10. *tiyatro* Bir sahne eserinin büyük bölümlerinin her biri.

пес м. Голямо, едро куче; псе.

pes¹ 1. *ünlem* Yenilgiyi kabul ettiğini belirtmek için veya birinin şaşkınlık veren davranışlarına karşılık olarak kullanılan bir söz.

pes² 1. *sifat* Hafif, yavaş sesle söylenen, pest, ince karşıtı.

пестил¹ мин. деят. св. прич. м. р. (пестя, нсв., прх. и непрх.) 1. Въздържам се от изливни разходи да пари, метериали и др., икономисвам. 2. Заделям, оставям нещо настрани, за по-късно; спестявам.

пестил² м. 1. Изсушена на дълги ивици каша от варени сливи. 2. Безформена маса. 3. разг. Смазвам от бой.

pestil 1. *isim* İnce yufka biçiminde kurutulmuş meyve ezmesi, bastık. 2. *sıfat* Çok yorgun, güçsüz. 3. *sıfat* Hasta. 4. *madencilik* Tavan ile kömür damarı arasında yer alan ince, yumuşak killi tabaka.

пеш¹ *нарч.* Пеша, пеши, пешком.

пеш² *м.* Долен край на дреха, закончаваща се отпред; пола.

peş¹ 1. *isim* Arka, art. 2. Elbisenin etek kısmı.

peş² 1. *isim* Bazı giysilerin bol olması için yanlarına eklenen kumaş parçası.

пик *м.* Връхна точка, най-висока степен в развитието, проявата не нешо.

pik¹ 1. *isim* Dökme demir.

pik² 1. *isim, denizcilik* Geminin kış tarafındaki bayrak serenine açılan üçgen biçimindeki yelken.

pik³ 1. *isim* Маџа.

pik⁴ 1. Değer bakımından yükselme.

пил *преузк. накл., мин. св. вр., 3 л., ед. ч., м. р. (пия, нсв. прх)* 1. Погльщам течност през устата. 2. Уподребявам, имам навик или наклонност на уподредявам спиртни птиета. 3. *прен.* Поемам, всмуквам течност; попивам.

pil *isim* Kimyasal enerjiyi elektrik enerjisine çeviren araç, batarya.

пир *м.* Угощение, пиршество.

pir 1. *isim* Yaşlı, koca, ihtiyar kimse. 2. Bir tarikat veya sanatın kurucusu. 3. *zarf* Adamakıllı, iyice. 4. Herhangi bir konuda, bir meslekte deneyim kazanmış, eskimiş kimse, guru.

пич *м.* 1. Незаконно родено дете, копеле. 2. Стъбло, което израства покрай главното стъбло направо от корена. 3. *прен.* Развален човек, уличник. 4. *жарг.* Мъжествен мъж.

piç 1. *isim* Anası ile babası arasında evlilik bağı olmadan dünyaya gelen çocuk, haramzade, veledizina. 2. Babası belli olmayan çocuk. 3. Her şeyin küçüğü, büyüğü ile aynı nitelikte olmayan. 4. Terbiyesiz, arsız çocuk. 5. Kalleş, kurnaz, kötü niyetli kimse. 6. *bitki bilimi* Bir bitkinin çevresinde yeniden beliren sürgün ve filiz.

пиши *повелително наклонение, ед. ч., (пиша нсв. прх.)* 1. Чертая, изобразявам бувки цифри и др. знаци, обикн. с молив и писалки. 2. Излагам в писмен вид мисли по някаква тема, създавам научно, поетично или музикално произведение; съчинявам. 3. Сътруднича в списание или вестник.

pişi 1. *isim* Mayalı hamurdan yapılan, yağda kızartılarak pişirilen bir yiyecek türü.

пишкин *прил.* Опитен, сръчен.

pişkin 1. *sıfat* Gereğince pişmiş. 2. Çabuk pişen, pişegen, pişek. 3. Saygısızca davranarak işini yürüten. 4. Yüzsüz. 5. Deneyimi olan, herhangi bir şeye alışmış olan, olgun.

пищов *м.* 1. *разг.* Огнестрелно оръжие; пистолет. 2. *жарг. нов.* Предварително подготвен, скрит лист за преписване по време на изпит.

pişto *isim* Osmanlı ordusunda bir süre kullanılan, paçavrayla sıkıştırılmış barutu horozunda bulunan çakmak taşı ile ateşleyip kurşun bilyeyi atan, kısa namlulu, tek atış yapılabilen bir tabanca türü.

план¹ *м.* 1. Чертеж, който представя на плоскост в умолен вид някоя сграда, населено място и др. 2. Кратка програма, по която човек разработва писмено съчинение или държи реч. 3. Предварително обмислен в подробности начин и ред за извършване на някоя работа.

план² *м.* Вид дълго дърводелско ренде.

plan 1. *isim* Bir işin, bir eserin gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzen. 2. Bir şehrin, bir yapının, bir makinenin çeşitli bölümlerini gösteren çizim. 3. *sinema, TV* Çekim. 4. *Düşünce, niyet, maksat, tasavvur.*

плака¹ *ж.* Стъклена плоча за фотографски негатив.

плака² *мин. св. вр., 3 л., ед. ч.* (плач, м.) 1. Издавам нечленоразделни звуци и лея, проливам сълзи от болка, страх, скръб или радост. 2. Нарездам над умрял. 3. За лоза или друго растение - пускам сок при рязане или нараняване.

plaka 1. *isim* *Kamyon, otomobil vb. kara taşıtlarına takılan numara levhası.* 2. *Metal yaprak.* 3. *Plak.*

под¹ *м.* Долна хоризонтална част на помещение, по която се ходи.

под² *предл.* Означава: 1. Положение отдолу, по-ниско от нещо друго. 2. Положение по-ниско и малко настрана. 3. Подчинено положение.

pot 1. *isim* *Kötü dikiş sebebiyle kumaşta oluşan büzülme veya kıvrım.* 2. *Poker vb. iskambil oyunlarında oyuncuların tümünce ortaya sürülen eşit miktardaki para veya fiş.* 3. *Yanlışlık, hata, gaf.*

поло¹ *ср. спорт.* 1. Игра, при която два отбора от по трима или четирима ездачи на коне с дълги бухалки се стремят да вкарват малка дървена топка в противникова врата. 2. Водна топка.

поло² *ср.* Вид пуловер с висока яка по врата.

polo *isim* At üzerinde sopayla oynanan bir tür top oyunu, çevgen.

помак *м.* Българин мохамеданин; българомохамеданин.

Pomak *özel, isim* *Rumeli'de Bulgarca konuşan bir Türk ve Müslüman topluluğu.*

поп *м. нар.* 1. Свещеник, обикн. православен. 2. Изобицо дъховно лице. 3. Карта за игра с фигура на брадат мъж.

pop *sıfat* *Pop müzik.*

порто¹ *снец.* Пощенска такса за писма, колету, стоки, която е обикновено за сметка на получателя.

порто² *Портвайн.*

porto *Portekiz'de yapılan ünlü bir şarap.*

пост¹ *м.* 1. Място, където стои, за да наблюдава и пази войник, полицаи и др. 2. Лицето или лицата, които стоят на такова място и с такава цел, задача. 3. *преп.* Отговорна длъжност.

пост² м. 1. Въздържане от блажна храна; постене. 2. обикн. *мн.* време, дни, когато според някои религиозни предписания не се яде блажно.

post 1. *isim* Tüylü hayvan derisi. 2. Tarikatlarda şeyhlik makamı. 3. Makam. 4. Bazı deyimlerde “can” anlamında kullanılan bir söz.

през *предл.* Означава: 1. Преминаване, пресичане от единия край на предмета до другия или направо. 2. Проникване, промъкване. 3. *прен.* Преживяване, прекарване изпитания.

pres 1. *isim, teknik* İşletme, onarma, düzletme vb. işlemlerin uygulanması için bir nesneyi, iki ağırlık arasında mekanik olarak sıkıştırılmaya yarayan alet, mengene, cendere. 2. Üzüm, elma, zeytin vb. meyve ve sebzeleri sıkarak suyunu, yağını çıkarmakta kullanılan alet veya araç. 3. *spor* Basket.

приз м. Награда, която се присъжда на победител в състезание, конкурс.

priz *isim* Elektrik akımı almak için fişin sokulduğu yuva.

примат м. 1. *църк.* Примас. 2. *книж.* Първенство, предимство. 3. обикн. *мн., спец.* Разред бозайници - най-висшите животни, към които се отнасят маймуните и човекът.

primat *isim, hayvan bilimi* Maymun.

пул м. 1. Кръгла плочка в игра на табла. 2. *остар.* Голямо кръгло копче.

pul 1. *isim* Posta parası karşılığı mektup zarfı, kartpostallara ve damga resmine karşılık kâğıtlara yapıştırılan, basılı küçük kâğıt parçası. 2. Bazı giysilerde süs olarak kullanılan parlak, incecik, genellikle metal levhacık. 3. Tavla oyununda kullanılan, plastik, tahta vb. nenden yapılmış yassı yuvarlak levhacık. 4. Vida, cıvata vb. şeylerin boynuna geçirilen, ortası delik metal levhacık. 5. Propaganda amacıyla kullanılan yazılı küçük kâğıt. 6. Küçük ve ince tabakacıklar. 7. *bitki bilimi* Üzerinde bulunduğu organa yapışık, biçim ve yapıca çok basit yaprakların her biri. 8. *hayvan bilimi* Balıkların, sürüngenlerin ve bazı kuşlarla memelilerin vücudunu kaplayan boynuzsu, sert levhacık. 9. Akçeden küçük metal para.

пупа *ж. дет.* Корем или пъл.

пура *isim, denizcilik* Geminin arkası, kıç.

път¹ м. 1. Ивица земна площ, предназначена за ходене, пътуване, придвижване по нея. 2. *стесн.* Улица. 3. Посока или място, където някой минава.

път² м. 1. След числ. бройно или определения като м н о г о, ч е с т о и др. - означава еднократност или повторение, множественост на извършване на дадено действие. 2. С числ. редно или с показателно местоимение. - означава поредност, определено място в поредица от действия, слички, събития.

pıt *isim* Çok küçük bir nesnenin, su damlasının yere veya herhangi bir şey üzerine düşmesiyle çıkan hafif ses.

Р

раб м. 1. *старин.* Човек, който се е оставил в чужда власт, който сляло, безропотно и угоднически изпълнява чужда воля; роб. 2. *църк.* Обикн в съчет.

раб божий; раба (рабиня) божия - а. Предан на Бога християнин, зависещ от волята на Бога човек. б. Човек (мъж или жена) изобщо.
Rab özel, isim, din b. Тапм.

рай м. 1. Според някои религиозни представи - място, където живеят блажено душите на праведниците след смъртта им. 2. Прекрасна градина, в която според Библията са живели Адам и Ева до грехопадението. 3. *прен.* Особено красива месрност.

ray isim Tren, tramvay vb. taşıtlarda tekerleklerin üzerinde hareket ettiği demirden yol.

рампа ж. 1. Редица лампи по предния край на театрална сцена. 2. *прен.* Театрална сцена. 3. Издигнатина край железопътни гари за товарене на вагони.

rampa 1. isim Bir arazinin, bir kara yolunun, bir demir yolu hattının yatay doğrultuya göre yokuş olan bölümü. 2. Özellikle istasyonlarda, vagonlara eşya yüklemek veya boşaltmak için yapılan, ambarın önünde bulunan set. 3. Bir vagonu raya sokmak veya raydan çıkarmak için kullanılan araç. 4. *askerlik* Füzelerin havaya fırlatılmak için üstüne yerleştirildikleri eğik destek. 5. *denizcilik* Bir geminin bir başka gemiye, dubaya, iskeleye veya sala degecek biçimde yanaşması. 6. *denizcilik* İki ağacı veya takozları birbirine kenetlemek için kullanılan, uçları eğriltilmiş ve sivriltilmiş demir çubuk.

Rana [ra:na:] özel, isim, cinsiyet: Kız, Güzel, göze hoş görünen.

рана ж. 1. Разкъсана или повредена тъкан на живо тяло, обикн. от ударено, порязано, загнило и пр.; язва. 2. *прен.* Душевна болка; обида. 3. *прен.* Повреда, загуба, щета в стопанския и обществения живот.

рап муз. Музикален стил, в който някакъв текст се скандира подритъма на еднообразна отсечена музика от няколко тона.

rap isim Ayakların yürürken çıkardığı ses.

рахат разг. м. Спокойствие, безгрижие, широта.

rahat 1. isim İnsanda üzüntü, sıkıntı, tedirginlik olmama durumu, huzur. 2. *sıfat* Üzüntü, sıkıntı ve tedirginliği olmayan. 3. *sıfat* Sıkıntı veya yorgunluk, tedirginlik vermeyen. 4. *sıfat* Aldırmaz, gamsız. 5. *zarf* Kolay bir biçimde, kolaylıkla. 6. *ünlem* "Hazır ol" durumunda bulunanlara, oldukları yerde serbest bir durum almaları için verilen komut.

рева нсв. нпрх. 1. Плача. 2. За животно - издавам рев. 3. Викам силно, продължително.

reva [reva:] sıfat Yakışır, yerinde, uygun.

ред м. 1. Разположени на една, обикн. права линия хора, животни или предмети. 2. Разположени на една линия графични знаци. 3. Ивица.

ret 1. isim Uygun bulmama, geri çevirme, kabul etmeme. 2. Aile bireylerinden birinin sorumluluğunu üstünden atma, varlığını tanımama, aileden saymama.

reddetmek 1. *nsz* Verilen veya yapılması istenen bir şeyi kabul etmemek, geri çevirmek. 2. *-den Aileden* olan birini aileden bir kişi olarak saymamak, tanımamak. 3. Yalanlamak, çürütmek.

резил *м. прост.* Срам, посрамване.
rezil *sıfat* Alçak, aşağılık.

рейс *м.* 1. Извървян от някакво превозно средство път между два пункта по определен маршрут. 2. *разг.* Многоместен пътнически автомобил за редовни съобщения в населено място или между селища.
reis 1. *isim* Başkan. 2. Lider. 3. *denizcilik* Küçük tekne kaptanı.

рина *нсв. прх.* Гребя и хвърлям с лопата пръст, тор и пр.
rina *isim, hayvan bilimi* Tırpana.

реми Равен резултат при игра на шахмат и други спортни състезания.
remi *isim* Genellikle dört kişi arasında elli kâğıtlık bir deste ve iki jokerle oynanan bir iskambil oyunu.

роб *м.* 1. *ист.* Безправен човек, намиращ се под неограничената власт на своя собственик, господар, който го е пленил на война или го е купил. 2. Човек или народ под чужда политическа власт. 3. *прен.* Човек, който напълно зависи от някого или е във властта на някаква страст, порок и др.
rop *isim* Çoğu tek parça kadın giysisi.

роба *ж.* Дълга късна рокля.
roba *isim* Bir giyeceğin göğüsle omuz arasında kalan bölümüne eklenen parça.

род *м.* 1. Множество хора с общо потекло и минало; племе. 2. Съюз от роднински семейства с общо стопанство, които образуват основната обществена единица в първобитното общество. 3. Роднини по общ дядо или прадядо; влака, рода.
rot *isim* Motorlu taşıtlarda direksiyon ile tekerlek arasındaki bağlantıyı sağlayan demir çubuk.

рода *ж. нарч.* Коляно, поколение, род.
рода *ж.* 1. Род, роднини. 2. Като сказ. опред. - за означаване, че някой някому е роднина, с някого е в роднински връзки.
roda *isim, denizcilik* Yöntemine uygun düzgün sarılmış halat yumağı.

роза *бот.* Градинско цветес високо храстовидно бодливо стебло или във вид на едър храст, с хубави ароматни цветове с различна багра.
roza 1. *isim* Bir tür pembe elmas. 2. *sıfat* Bu elmasla yapılan (takı).

ром¹ *м.* Силно спиртно питие, приготвено предимно от меласата и други отпадъчни продукти от преработена захарна тръстика.
ром² *м.* Цигани.

rom *isim* Şeker kamışından şeker yapılırken elde edilen öz suyun, melasla mayalandırılarak kurutulmasıyla oluşturulan alkollü sert içki.

рота *ж.* Организационно-техническа военна единица в пехотата и някои други родове войска, по-малка от дружина.

rota *1. isim* Bir gemi veya uçağın gidiş yönü, izleyeceği yol. *2.* Görüş veya tutuma göre gidilen, izlenen yol.

С

сак *м.* *1.* Мрежа за риболов в вид на тясна дълга торба. *2.* Вид чанта на багаж пътуване, за спорт, пазаруване и пр.

sak¹ *1. sıfat* Uyanık, gözü açık, müteyakkız. *2.* Uykusu hafif.

sak² *1. isim, bitki bilimi* Sap.

сакат *прил. разг.* *1.* Който е с повреден крайник (ръка или крак); хром, куц, безрък. *2. прен.* Несръчен. *3. прен.* Несръчно направен, недоправен.

sakat *1. sıfat* Vücutunda hasta veya eksik bir yanı olan, engelli, özürlü. *2.* Bozuk veya eksik.

сакъз *м. остар.* Дъвка.

sakız *1. isim* Bazı ağaçların ve özellikle sakız ağacının kabuğundan sızan, çiğnendiğinde yumuşayan, hoş kokulu, beyaz renkli reçine. *2.* Şekerli ve kokulu ağızda çiğnenen eğlence yiyeceği, ciklet. *3. hayvan bilimi* Vücudu beyaz olup başta ve ayaklarda belirgin siyah işaretler bulunan, ince kemik yapılı ve yüksek ayaklı, ince yağsız uzun kuyruklu bir tür koyun. *4.* Sakız ağacı.

сал¹ *м.* *1.* Примитивно плавателно средство от свързани едно с друго дървета. *2.* Плоскодънна широка ладия, която се движи по въже, опънато между двата бряга на река, и служи за пренасяне на хора, добитък и др.

сал² *нарч. прост.* Само.

sal¹ *isim* Birçok kalın direk yan yana bağlanarak yapılan, düz ve korkuluksuz deniz veya ırmak taşıtı.

sal² *isim* Tabut.

sal³ (salmak, *emir kipi* *2. kişi çekimi*) *1. -i, -e* Bağımlılığına, tutukluluğuna veya baskı altındaki durumuna son vererek serbest kılmak, bırakmak, koyuvermek. *2.* Yollamak, göndermek. *3.* Koymak, katmak. *4.* Sürmek. *5.* Uğratmak. *6.* Vergi yüklemek. *7.* Üzerine yürütmek. *8. -e* Saldırmak. *9.* Sarkıtmak. *10. denizcilik* Gemi demir üzerinde dört yana dönmek. *11. -i* Bakmamak, ilgilenmemek, özen göstermemek.

салкъм *м. дуал.* Акация.

salkım *1. isim* Üzüm gibi, birçoğu bir sap üzerinde bir arada bulunan meyve. *2. bitki bilimi* Ana saptan çıkan yan çiçekleri, saplari hep aynı uzunlukta olan çiçek durumu. *3. bitki bilimi* Baklagillerden, salkım durumunda mor çiçekler açan ve çoğu asma gibi çardağa sarılan bir tür ağaç ve çiçeği (Wistaria sinensis). *4. askerlik* Topla atılan demir parçaları.

салтанат *м. разг.* Великолепие, разкош.

saltanat 1. *isim* Bir ülkede hükümdarın, padişahın, sultanın egemen olması. 2. Bolluk ve zenginlik, gösterişli yaşayış. 3. Birinin bir işte, bir yerde bulunan kimseler üzerindeki egemenliği.

сам *прил.* 1. При който, когато няма друг; самичък, самотен. 2. като *мест.* За посочване или подчертаване, изтъкване на лицето, което върши действието. 3. Без чужда помощ или външна намеса.

sam¹ 1. *isim* Sam yeli.

sam² 1. *isim* Rus yapısı, karadan havaya güdümlü silah.

сами *мн.* (сам, *прил.*) 1. При който, когато няма друг; самичък, самотен. 2. като *мест.* За посочване или подчертаване, изтъкване на лицето, което върши действието. 3. Без чужда помощ или външна намеса.

Sami [sa:mi] 1. *özel, isim* Hz. Nuh'un oğlu Sam'dan türediklerine inanılan beyaz ırkın, Arapça, Asurca, İbranice ve Habeşçe konuşan çeşitli kavimlerinin toplandığı kolu. 2. *özel, sıfat* Bu kola özgü olan.

санджак *м.* Административно-териториална единица в Османската империя, съответстваща на окръг, област.

sancak 1. *isim* Bayrak, liva. 2. *askerlik* Çoğunlukla askerî birliklere verilen yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak. 3. *denizcilik* Gemilerin sağ yanı. 4. *tarih* Osmanlı yönetim teşkilatında illerle ilçeler arasında yer alan yönetim bölümü, mutasarrıflık.

сандък *м.* Дъсчен (или метален) четвъртит съд; каса, ковчег.

sandık 1. *isim* İçine çeşitli şeyler konulan, tahtadan yapılmış, kapaklı ev eşyası. 2. Meyve, sebze koymaya yarayan, tahta veya plastikten yapılmış, dört köşe kap. 3. Bir kurumda para alınıp verilen yer. 4. Kamu kesiminde çalışan personelin sosyal güvenlik işlerini yürüten kuruluş. 5. Yapılarda kum, çakıl vb. şeyleri ölçmek için kullanılan, üstü ve altı açık, dört köşeli tahtadan ölçü aleti. 6. Kamu kesiminde çalışan personelin kendi durumunda düşük faiz ve taksitler hâlinde geri ödemek üzere borç para aldığı birim. 7. Seçimlerde oy pusulalarının atıldığı kutu. 8. Mahalle tulumbacılarının omuzda taşıdıkları sandık biçimi tulumba.

сарък *дуал.* Прът, върлина.

sarık 1. *isim* Sarılarak meydana getirilen başlık. 2. Kavuk, fes gibi bazı başlıkların üzerine sarılan tülbent, şal vb.

сарма *ж.* Ястие от смяно месо и ориз с подправки, увитов лозови или зелени листа, и сварено.

sarma 1. *isim* Sarmak işi. 2. Saran, içine alan şey, zarf. 3. *askerlik* Çevirme. 4. Lahana, pazı ve üzüm yaprağının hazırlanan içle sarılmasıyla yapılan etli veya zeytinyağlı yemek. 5. *madencilik* Bir ayakta alınan, paralel veya dik olarak dikmelerin üzerine yerleştirilen direk. 6. *sıfat* Sarılarak yapılan.

сап м. Заразна, понякога смъртоносна болест по конете, която протича с подувания, гнойници и язвипо кожата, лигавицата на носа и дихателните пътища.

сар 1. *isim* Bitkinin dal, yaprak, çiçek vb. bölümlerini taşıyan, ağaçlarda odunlaşarak gövde durumunu alan bölüm. 2. Çiçek veya meyveyi dala bağlayan ince bölüm, sak. 3. Bir aracı tutmaya yarayan bölüm. 4. İplik, tire, ibrişim vb. şeylerde iğneye geçirilen bir dikişlik iplik. 5. Kabza. 6. Demet durumundaki ekinler. 7. Erkek.

сатър м. Широк къс нож за сечене на месо, кокали и др.

сатир 1. *isim* Bir sayfa üzerinde yan yana gelen kelimelerden oluşan ve alt alta sıralanmış her bir dizi.

сатир² *isim* Et kesmeye, kemik kırmaya yarayan ağır ve enli bir bıçak türü.

сач *дуал*. 1. Връчник. 2. Плитък бакърен тиган. 3. Глинена плоча за печене на катми.

саç *isim* Baş derisini kaplayan kıllar.

сac 1. *isim* Yassı demir çelik ürünü. 2. *sıfat* Bu üründen yapılan. 3. Bu nesneden yapılmış, üzerinde yufka yapılan dışbükey pişirme aracı.

сачак м. *дуал*. Стряха.

саçак 1. *isim* Bazı giyim eşyalarında veya döşemeliklerde kumaş kenarlarına dikilen süslü iplikten püskül. 2. Görünüşü bu püskülü andıran. 3. Havlu, halı vb.nin kenarı boyunca sarkan püskül. 4. Bir yapının herhangi bir bölümünü güneş ve yağmurdan korumak için, o bölümden dışarı taşan ve altı boşta olarak yapılan bölüm. 5. *fizik* Bir gaz ortama yerleştirilen ve yüksek bir potansiyel verilen ve nesnenin yüzeyinde oluşan ışık olayı.

сачма ж. 1. Дребно оловно зърно за стрелба с ловна пушка. 2. Метално топче за (сачмен) лагер.

саçма 1. *isim* Saçmak işi. 2. *denizcilik* Bir tür balık ağı, serpme ağ. 3. Avda kullanılan fişeklerin içine konulan, türlü boylardaki küçük ve yuvarlak kurşun tanesi. 4. *sıfat* Akla uygun olmayan, pestenkerani, absürt. 5. *sıfat* Yersiz bulunan. 6. Yersiz, akla aykırı, tutarsız söz. 7. *sıfat* Böyle söz söyleyen veya iş yapan.

север м. 1. Една от четирите земни посоки - отляво на обърнат към изгрев слънце човек. 2. обикн. като *соб.* Земи, страни, и морета, разположени на север от нас или от определена географска ширина отличаващи се със студен климат. *sevèr sıfat* Seven (kimse).

сеир м. *прост*. 1. Гледане, зяпане, бедейно наблюдаване на нещо забавно. 2. Забавно, любопитно зрелище.

сейир 1. *isim* Gidiş, yürüyüş, ilerleyiş. 2. Kara taşıtlarının belli bir güzergâhta ilerlemesi. 3. *denizcilik* Özellikle gemilerin belli bir rotayı takip ederek yolculuk etmesi. 4. Bir yerden başka bir yere gitmek için yola çıkma. 5. Eğlenmek için bakma, hoşlanarak bakma, temaşa. 6. Bakıp eğlenecek şey, eğlendirici durum.

семе *ср.* 1. Покрито с обвивка зрънце от растение, от което изниква ново разтение от същия вид. 2. *събир.* Множество от такива зърна, предназначени обикн. за посев или засаждане. 3. *събир.* Яйца от някои насекоми.
seme *sifat* Sersem, ahmak, alık.

сен Монета със стойност 1/100 от японска йена или индонезийската рупия.
sen *isim* Teklik ikinci kişiyi gösteren söz.

сербез *прил. неизм. прост.* Смел, дързък.

serbest [serbes] 1. *sifat* Hiçbir şarta bağlı olmayan, istediği gibi davranabilen, erkin. 2. Tutuklu veya bağımlı olmayan, özgür, hür. 3. Zamanını istediği gibi kullanabilen, yapacak bir işi olmayan. 4. Bazı kurallara bağlı olmayan. 5. Sıkılmadan, şaşırmadan konuşan ve davranan. 6. Ağırbaşlı olmayan, hoppa (kadın). 7. Hareketi herhangi bir biçimde engellenmeyen. 8. *zarf* Rahat, özgür, bağımsız bir biçimde.

серсем *прил. прост. неизм.* Глупав, малоумен.

sersem 1. *sifat* Herhangi bir sebeple bilinci ve duyguları zayıflamış olan. 2. Düşünmeden hareket eden, ne yaptığının farkında olmayan.

серт *прил. неизм. разг.* 1. За тютюн - остър, лют. 2. *прен.* Твърд, суров, строг, сприхав, лют.

sert 1. *sifat* Çizilmesi, kırılması, buruşması, kesilmesi veya çiğnenmesi güç olan, pek, katı, yumuşak karşıtı. 2. Esnekliği az olan, kolayca eğilip бүкүlmeyen. 3. Kolay dayanılmayan, zor katlanılan, etkili, yumuşak karşıtı. 4. Güçlü kuvvetli. 5. Sarsıcı niteliği olan, çarpıcı, keskin, hafif karşıtı. 6. Bağışlaması, hoşgörüsü olmayan. 7. Gönül kırıcı, katı, ters. 8. *zarf* Gönül kırıcı, katı, ters bir biçimde. 9. Hırçın, öfkeli, hiddetli. 10. Titizlikle uygulanan, sıkı. 11. *dil bilgisi* Ciğerlerden gelen havanın ağız boşluğundaki tam kapalı veya yarı kapalı engellere çarpmasıyla oluşan (ünsüz), titreşimsiz, süresiz, ötümsüz, tonsuz, sedasız.

сер¹ *м.* Партия игра на тенис от поне 6 спечелени гейма преди противникът да спечели.

сер² Поставка за индивидуално, американско сервиране, изработена от различен материал, която замества покривка.

сет¹ 1. *isim* Toprağın kaymasını veya suyun akmasını önlemek için yapılan kalın duvar. 2. Bulunulan yerden daha yüksekte kalan düzlük. 3. Seki. 4. Ateşli silahlarda namlunun içindeki helisin çıkıntı bölümü.

сет² 1. *isim, spor* Masa tenisi, voleybol vb. oyunlarda maçın her bir bölümü. 2. Takım, grup.

сеч *ж.* 1. Сечене, изсичане на гора. 2. Избиване с хладно оръжие; клане. 3. Кръвопролитно сражение с хладно оръжие.

сеç (seçmek, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. -i Benzerleri arasında hoşа gideni seçip almak veya yararlanmak için ayırmak. 2. Birine oy vererek bir göreve getirmek. 3. Üstün, iyi, uygun bularak yeğlemek. 4. Ne olduğunu anlamak, fark etmek. 5. Farklı görmek, üstün görmek. 6. Tercihini bir yönde kullanmak. 7. *nsz* Titiz davranmak, kolay kolay beğenmemek.

сефер *м. остар*. 1. Война. 2. *прен.* Пътуване, път с определена задача.
sefer 1. *isim* Yolculuk. 2. *Kez, defa*. 3. *askerlik* Genellikle ülke dışına yapılan askerî harekât, savaşa gitme, savaş.

сив *прил.* 1. Който ума цвят на пепел от дърва, среден между черно и бяло с различни отсенки. 2. За коса, брада - прошарен. 3. *прен.* Който не прави впечатление, не се отличава с нищо; обикновен, делничен, безинтересен, тъжен.

sif *isim, ticaret* İthalatta bir malın bedeli, sigortası ve navlun giderleriyle birlikte olmak üzere maliyeti.

силях *м. остар*. 1. Кожен пояс с прегрдки за оръжие, нож, огниво и др. 2. Оръжие.

silâh 1. *isim* Savunmak veya saldırmak amacıyla kullanılan araç. 2. Savunmak veya saldırmak için kullanılan nesne, etken araç. 3. Bir konuda etkili her şey.

син¹ *м.* 1. Мъжко чедо, мъжка рожба. 2. само *зват.* **сине, синко**. Свойско, нежно обръщение към дете или млад човек от страна на по-стар. 3. *прен.* Рожба, създание, потомък.

син², синя синьо *мн. сини* *прил.* 1. Който е с цвят на чисто безоблачно небе, на метличина, синчец и др., модър. 2. Като *същ.* **синьо** *ср.* Такъв цвят или нещо с такъв цвят.

sin¹ 1. *isim* Ölü gömülen yer, gömüt, mezar, kabir, metfen, makber.

sin² 1. *isim* Yaş.

sin³ (*sinmek eyleminin kökü*) 1. *nsz, -e* Kendini göstermemek için büzülmek, saklanmak, pusmak. 2. Korku, yılgınlık vb. sebeplerle konuşmamak, hareket etmemek veya tepki göstermemek. 3. *-e* Hiç çıkmayacak veya güç çıkacak biçimde işlemek, nüfuz etmek. 4. Huy, alışkanlık vb. iyice yerleşmek.

sini *isim* Üzerinde yemek de yenilebilen, yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi.

сима *геол.* Вторият пласт от строежа на земното кълбо в дълбочина, съставен предимно от силиций и магнезий.

sima 1. *isim* Yüz (II). 2. Kimse, insan, tip.

сит *прил.* 1. Който се е нахранил, та не е гладен. 2. *прен.* Който достатъчно има или е изпитал нещо, та не му се иска повече. 3. *разг.* За храна - който насища; обилен, питателен.

sit *isim* Tarih öncesinden günümüze kadar değişik çağların ve uygarlıkların kültür değerlerini temsil eden eser veya kalıntı.

скала *ж.* 1. Голям, едър камък или естествена грамада от едри камъни, издигащи се над земната повърхност. 2. *прен.* Нещо едро, яко, непоклатимо. 3. *спец.* Сравнително едро минерално тяло с характерен външен вид и вътрешен строеж, обособено като самоостоятелна част в земната кора.

скала *ж.* Стълбица, редица от последователни степени.

skâla 1. *isim* Genellikle ölçü aletlerinde gösterge çizelgesi. 2. Çeşitlilik. 3. *müzik* Bir bestede kullanılabilecek aynı türden sesler kümesi. 4. Gam.

скор *прил.* Който става, върши се бързо или идва, настъпва бързо, след кратко време.

skor 1. *isim*, *spor* Sonuç. 2. Sayı.

слип *м.* Силно изрязани, прилепващи към тяло мъжки долни гащи от трико.

slip¹ *isim* Paçasız ve sıkıca saracak biçimde dikilmiş erkek donu.

slip² *isim*, *ticaret* Ödeme belgesi.

сноб *м.* Човек, който отдава прекалено голямо значение на общественото положение и богатство, стреми се да подражава на маниерите, вкусовете и подата във висшето общество, презира подолните от себе си и претендира за изтънчен вкус и висока интелигентност.

сноп *м.* 1. Голяма връзка от житни, ръжени или други стъбла заедно с класа. 2. Подобна връзка от други едноробни предмети. 3. *прен.* Група, съвкупност, множество от лъчи или искри, излизаци от една точка, от едни център.

snop *sıfat* Züppe.

соба *ж.* 1. *прост.* Стая. 2. *диал.* Пещ, печка.

soba *isim* İçinde kömür, odun veya gaz yakılan, elektrikle de çalıştırılabilen ısınma ağı.

сой *м.* *прост.* Род, порода.

soy¹ 1. *isim* Bir atadan gelen kimselerin topluluğu, silale. 2. Cins, tür, çeşit. 3. *sıfat* İyi ve üstün nitelikleri bulunan. 4. Manzum söz.

soy² (*soymak, emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. *-i* Bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar vb. ni çıkarmak. 2. Birinin giysilerini çıkarmak. 3. Birinin üstünde, yanında veya bir yerde bulunan şeyleri çalarak alıp götürmek.

сок *м.* 1. Течност, влага, която се намира в клетките, тъканите или празнините на растителен или животински организъм. 2. Течност, получена чрез изстискване на плодове. 3. Солена течност, в която се пази кисело зеле; зелева чорба.

sok (*sokmak, emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. *-i* İçine veya arasına girmesini sağlamak. 2. *-e* Bir yere girmesini sağlamak, içeri almak. 3. Bıçak, çakı, iğne vb. batırmak, saplamak. 4. Böcek, zehirli hayvan iğnesini batırmak veya ısırarak, zehirlemek. 5. *-e, nsz* Yasak bir malı gizlice getirmek veya götürmek. 6. Belli etmeden kötü bir malı vermek. 7. *-e, nsz* Konuşma sırasında bir sözü, soruyu veya düşünceyi söyleyivermek. 8. Dokunaklı, kırıncı veya acı söz söylemek.

сол¹ *м.* 1. Бвало или безцветно кристално вещество, натриев хлорид, който се уподобява за подправка на храни, за консервиране и пр. 2. *прен. книж.* Тънко остроумие, духовита насмешна. 3. *прен.* Най-добрата или най-важната, най-съществена част, съставка на нещо.

сол² *ср. муз.* Музикален звук, пета степен от музикалната гама, бележен още с "G".

sol¹ 1. *sıfat* Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan, sağ karşıtı. 2. *isim* Bu taraftaki yön. 3. *isim* Sosyalizme yakın görüşte olan grup. 4. *isim, spor* Boksta sol yumrukla vuruş.

sol² 1. *isim*, *müzik* Gam dizisinde fa ile la arasındaki ses. 2. Bu sesi gösteren nota işareti.

sol³ *isim* Peru para birimi.

sol (solmak, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. *nsz* Rengini yitirmek, rengi uçmak. 2. Tazelikliğini, diriliğini veya parlaklığını yitirmek.

солук *разг.* ДЪХ, ВЪЗДУХ.

soluk¹ 1. *isim* Akciğerlere çekilen, akciğerlerden atılan hava, nefes. 2. Ciğerlere hava alıp verme. 3. Tarz.

soluk² 1. *sıfat* Rengi atmış olan, solmuş, uçuk. 2. Parlaklığını, gücünü yitirmiş (ışık). 3. Rengi kaybolmuş, matlaşmış (nesne).

софа *жс.* 1. Тежко неподвижно канепе; диван. 2. *дуал.* Дървена част на миндер.
sofa *isim* Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer, hol.

спор¹ *м. нарч.* 1. Изобилие, плодородие, добив. 2. Успех в работата, благоприятен вървеж.

спор² *м.* 1. Разговор за обсъждане на нещо, словесна борба за доказване на различни, противоположни мнения, възгледи; препирня, дискусия, диспут. 2. Отстояване на претенции за владение, собственост върху нещо.

spor¹ 1. *isim* Bedeni veya zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümü. 2. *sıfat* Kullanışı rahat, kolay olan.

spor² 1. *isim*, *bitki bilimi* Çiçeksiz bitkilerde üreme organı. 2. *hayvan bilimi* Bir hücreli hayvanların çok özelleşmiş olan üreme hücresi.

стар *прил.* 1. Който е живял дълго време, много години. 2. Който съществува отдавна, от дълго време. 3. Употребяван, вехт. 4. Запазил се от прежни, отдавнашни времена; старинен. 5. Отживял времето си. 6. Който е бил преди нещо друго; предшестваш. 7. като *същ.* Възрастен, остарял баща (майка, родители).

star *isim* Yıldız.

су *остар.* Дребна френска монета, излязла от употреба.

su¹ 1. *isim* Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde, ab. 2. Bu sıvıdan oluşan kitle, deniz, akarsu. 3. Meyve, sebze vb.nin sıkılmasıyla elde edilen sıvı. 4. Bazı kokulu yaprak veya çiçeklerin imbikten çekilmesiyle elde edilen kokulu sıvı. 5. Yemeğin sıvı bölümü. 6. Kez. 7. Demir araçları ateşte kızdırdıktan sonra, suya daldırılarak sağlanılan sertlik.

su² *isim* Sutaş.

суджук *м.* Вид луканка с форма на подкова.

sucuk 1. *isim* Şişirilip kurutulmuş bağırsak içine baharlı et kıyması doldurularak yapılan bir yiyecek türü. 2. Ceviz, badem içi vb. şeyler, bir ipliğe dizildikten sonra nişasta ile koyulaştırılmış kaynar üzüm şirasına batırılarak yapılan tatlı yiyecek.

сума¹ 1. *мат.* Получено число от събиране; сбор, количество. 2. *прен.* Пари; множество, много. 3. Общо количество, резултат от нещо: с у м а - в края на краищата, краен резултат.

сума² Много голямо количество от нещо.

suma *isim* İlk damıtılan ve içinde anason bulunmayan rakı.

Суна *рел.* Сборник от избрани места от Корана.

suna 1. *isim* Erkek ördek. 2. Göl ördeği.

сурат *м. разг. презр.* Човешко лице; образ, муцуна.

surat 1. *isim* Yüz (II). 2. Somurtkanlık, asık yüzlülük. 3. Soğuk davranma.

сър 1. Почтителна титла за мъж от баронски произход в Англия. 2. Обръщение към мъж от по-висша класа или по-високостоящ в Англия и САЩ. 3. Почетна титла в Англия на заслужили дейци, артисти и др.

сър¹ 1. *isim* Bazı nesnelere parlaklık verme, dış etkilerden koruma, sızmalarını önleme vb. amaçlarla sürülen, saydam veya donuk vernik. 2. Aynaların arkasına ve kaplama metal eşyanın yüzüne sürülen ince tabaka.

сър² 1. *isim* Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey. 2. Aklın erişemediği, açıklanamayan veya çözülemeyen şey, giz, gizem. 3. Bir işin, bir şeyin dikkat, yetenek, deneyim ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor, en ince yanı. 4. Bir amaca ulaşmak için kullanılan, başvuru özel ve gizli yöntem.

Т

та *сз.* Означава: 1. Добавяне на ново, сродно и посилно качество или образ. 2. В началото на главни изречения: ами че, па, и тъй. 3. Връзка и следствие, последователност; и, да, за да.

та¹ *zarf* Dek, değin, kadar, beri vb. edatlarla birlikte kullanılarak bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz.

та² *kimya* Tantal elementinin simgesi.

табак¹ *м.* Щавач.

табак² *м.* Голям лист плътна хартия.

tabak¹ 1. *isim* Yiyecek koymaya yarar, az derin ve yayvan kap. 2. *sıfat* Bu kabın alacağı miktarda olan.

tabak² *isim* Sepici.

табият (табиет) *м. прост.* 1. Характер, нрав. 2. Навик, обичай.

tabiat 1. *isim* Doğa. 2. Doğal özellik. 3. Huy, karakter. 4. Güzeli ayırma melekesi, zevk, beğeni. 5. İnsanın büyük abdest bozma kolaylığı veya zorluğu.

тава *жс.* 1. Широк плитък съд за поднос, за печене на баници и под, или за варене на мармалад, сладко и др. 2. *прен. жарг. разг.* Голяма, дългосвиреща грамофонна плоча.

tava 1. *isim* Yağ kızdırma, yiyecek kızartma vb. işlere yarayan, uzun saplı yayvan kap. 2. Bu kapta pişmiş yemek. 3. *madencilik* Maden eritilen saplı pota. 4. Kireç

karıştırılan tekne. 5. Deniz veya göllerde suların geri çekilmesiyle kuruyan bölüm. 6. *denizcilik* Gemilerde borda iskelesinin alt başındaki sahanlık. 7. Fide yetiştirmek için ayrılmış toprak bölümü.

тай *м. диал.* Конче.

тай¹ *исим, hayvan bilimi* Üç yaşına kadar olan at yavrusu.

тай² 1. *sıfat* Denk, eşit, eş. 2. *исим* Hayvanın bir yanındaki yük.

тайфа *ж.* Неголяма дружина от работници, пътници, а още по-често от безделници, пакостници.

тайфа 1. *исим, denizcilik* Gemide türlü işlerde çalıştırılan sefer işçisi. 2. Bu sefer işçilerinin topluluğu. 3. Zeytin toplayan işçi. 4. Bir adamın yanında bulunan yardımcıları, koşuntuları.

талим *остар.* Военно обучение.

талим 1. *исим* Öğretim. 2. Alıştırma. 3. *askerlik* Uygulamalı olarak yapılan askerlik eğitimi.

талимат 1. *остар.* Инструкция, предписание. 2. *диал.* Документ, паспорт за добиче.

талимат 1. *исим* Yönerge. 2. *askerlik* Görevin gerektirdiği türlü hizmetlerin başarıyla yürütülmesi için kumandan, başkan veya daire başkanları tarafından verilen, o hizmetle ilgili sorumluluk, düzen ve ilkeleri içine alan buyruklar.

тамам, таман *разг.* 1. Точно колкото трябва. 2. Току-що, преди много малко.

тамам 1. *sıfat* Bütün, tüm. 2. Eksiksiz. 3. Yanlış ve yalan olmayan, doğru. 4. Tamamlanmış, bitmiş. 5. *edat* Evet. 6. *ünlem* Beğenilmeyen bir iş veya öneri karşısında söylenen bir söz.

тас 1. Метален съд за гребане на вода. 2. *разг.* Медна паница.

таз¹ [tas] *м.* Разширена част от скелета, образувана от костите под кръста.

таз² [tas] *мест., съкр.* от т а з и .

tas 1. *исим* Genellikle içine sulu şeyler konulan metal vb.nden yapılmış kap. 2. *sıfat* Bu kabın alacağı miktarda olan. 3. Başa giyilen metal koruyucu.

тасма *диал.* Лента, ивица от плат и др.

тасма 1. *исим* Bazı hayvanların boynuna takılan, bu hayvanları bir yere bağlamaya, çekip götürmeye yarayan kemer biçiminde bağ. 2. Nalın ve terliğin ayağı tutan üstteki meşin bölümü.

такá *нарч.* 1. По тоя, по такъв, а не по друг начин, по познатия, предварително споменатия или в момента посочвания начин. 2. Обикн. във възклицание - за изтъкване, подчертаване на висока степен в проявата на нещо, на някакво качество или действие.

така 1. *исим, denizcilik* Doğu Karadeniz bölgesine özgü yelkenli bir tür kıyı teknesi. 2. Bozuk, zor çalışan veya eski kara taşıtları için kullanılan bir söz.

такт¹ *м.* **1.** муз. **а.** Разделяне на мелодия на кратки, равномерно редуващи се еднакви по време части. **б.** Отделна такава част. **2.** Равномерно, ритмично редуване на еднообразни последователни действия, движения, напр. при маршируване, ходене под строй.

такт² *м.* Чувство за мярка, умело и внимателно поведение, държане в обществото, добре премерени обноси и постъпки.

takt *isim* Yerinde konuşma veya davranma.

такъм *м. нар.* Съвкупност, комплект от уреди, инструменти, принадлежности за извършване на определена работа.

takım **1.** *isim* Bir işte veya bir yerde kullanılan eşya ve aletlerin tamamı, ekipman. **2.** Meslek, davranış, durum vb. yönlerden birbirine uyan kimselerin oluşturduğu topluluk. **3.** Görev bakımından birbirini tamamlayan kimselerin topluluğu, grup, ekip, trup. **4.** Birbirini tamamlayan şeylerin tümü. **5.** Sigara ağızlığı. **6.** Takım elbise. **7.** Hayvanlarda yemek borusu, akciğer ve karaciğere genel olarak verilen ad. **8.** Aşağılayıcı ve küçümseyici anlamda topluluk. **9.** askerlik Bölüğü oluşturan birliklerden her biri. **10.** *biyoloji* Canlıların bölümlendirilmesinde familya ile sınıf arasında yer alan, yakın benzerlikler gösteren organizmaların oluşturduğu birlik.

там *нарч.* **1.** На онова, по-далечното, отдалечно от говорещото лице място. Прот. т у т. **2.** като *част.* За означаване на неопределеност, несигурност или пренебрежение.

tam **1.** *sıfat* Eksiksiz, kesintisiz. **2.** Bütün, tüm. **3.** En elverişli, en uygun. **4.** *zarf* Тıpkı. **5.** *zarf* O sırada, o anda. **6.** Gerçek, kusursuz.

тарама *жс.* Разбит на гъста каша хайвер.

tarama **1.** *isim* Taramak işi. **2.** Balık yumurtası ile yapılan bir meze türü. **3.** *sıfat* Gölgeleeri yol yol ve çizgi çizgi olan (resim, harita).

тарикат *м. разг.* Хитър и дързък (млад) човек, изпечен (градски) вагабонтин, който не може да бъде излъган.

tarikât *isim, din b.* Aynı dinin içinde birtakım yorum ve uygulama farklılıklarına dayanan, bazı ilkelerde birbirinden ayrılan Tanrı'ya ulaşma ve onu tanıma yollarından her biri.

тат *м. старин.* Крадец.

tat¹ **1.** *isim* Canlıların besinlerdeki uçucu olmayan bileşikleri damak, boğaz ve dil yüzeyindeki mukoza noktaları aracılığıyla algıladığı duyum. **2.** Tatlılık. **3.** Hoşa giden durum, lezzet, zevk.

tat² *isim* Dilsiz.

Tat³ **1.** *özel, isim* Türklerin egemen olduğu yerlerde yaşayan Arap veya İranlılar. **2.** *özel* Hazar Denizi kıyısında, İran Azerbaycanı sınırında yaşayan, İran soyundan olan bir topluluğun adı.

те¹ *мест.* **1.** Лично мест. за 3 л. мн. имен. - за означаване предмет на речта, който включва две или повече лица или предмети. **2.** Лично мест. за 2 л. ед., *вин.* от т и, кратка форма срещу т е б е.

те² *част. разг.* Ето, на.

te¹ *isim* Sıhhi tesisatta su borusunu üç yönlü kullanabilme durumuna getiren parça.
te² *kimya* Tellür elementinin simgesi.

тез *мест.*, съкр. от т е з и.

tez¹ 1. *sıfat* Çabuk olan, süratli. 2. *zarf* Süratli bir biçimde.

tez² 1. *isim, mantık* Sav. 2. Üniversitelerde öğrencilerin veya öğretim üyelerinin hazırlayıp bazen bir sınav kurulu önünde savundukları bilimsel eser.

тек *м. разг.* 1. Нечетни число. 2. Единичен предмет обикн. такъв който е част от двойка предмети, от цифр. 3. като *прил. неизм.* Сам, самичък без другар.

tek¹ 1. *sıfat* Eşi olmayan, biricik, yegâne. 2. Kadeh içinde belirli ölçüde olan (içki). 3. *isim* Birbirini tamamlayan veya aynı türden olan nesnelere her biri. 4. *zarf* Önüne getirildiği cümleye istek ve özlem kavramı katar. 5. *zarf* Yalnızca. 6. Hiç, hiçbir. 7. *matematik* İki ile bölünemeyen (sayı).

tek² *sıfat* Sessiz, hareketsiz, uslu.

тенеке *ср.* 1. Тънък метален лист. 2. Висок четвъртит съд, направен от такъв лист.

teneke 1. *isim* Yumuşak çelikten yapılmış üzeri kalay kaplı ince sac. 2. *sıfat* Bu sacdan yapılmış. 3. Bu sacdan yapılan, yaklaşık yirmi litre hacmindeki kap. 4. *sıfat* Bu kabın aldığı miktarda olan.

тепегюз *прил. прост.* Безочлив, безсрамен.

tepegöz 1. *isim* Derslerde, konferanslarda asetat üzerine yazılan yazıyı veya grafiği kuvvetli bir ışık kaynağı aracılığıyla perdeye yansıtan optik araç. 2. *sıfat* Dar alınlı, gözleri saçlarının bittiği yere çok yakın görünen (kimse). 3. *sıfat* Dikkatsizce, sağa sola çarparak yürüyen (kimse). 4. *hayvan bilimi* Medine kurdunun ara konakçısı, tepegözlerin örnek türü olan küçük kabuklu (Cyclops strenuus).

терк *м. прост.* 1. Образец, модел, кройка. 2. *прен.* Своеобразен, неразбран човек.

terk¹ 1. *isim* Bırakma, ayrılma. 2. Vazgeçme. 3. Bakmama, ihmal etme.

terk² (terk etmek) 1. Bırakmak, ayrılmak. 2. Salıvermek, vazgeçmek. 3. Bakmamak, ihmal etmek.

терлик *м.* Плитка домашна обувка от дебел вълнен плат.

terlik 1. *isim* Genellikle ev içinde giyilen, deri, naylon vb. şeylerden yapılan, arkası açık, hafif ve türlü biçimlerde ayak giysisi. 2. Beyaz patiskadan dikilen veya yünden örülen takke, başlık.

термит¹ *м. спец.* Смесь от стрити на прах метални окиси и алуминиев прах, която при запалване отделя много топлина и развива много висока температура.

термит² *зоол.* Подобни на мравки насекоми, главно в тропическите области, които живеят на огромни колонии, ядат дърво и повреждат живи дървета, мебели, къщи и др.; бели мравки.

termite *isim, hayvan bilimi* Akkanınca.

тертип *м. прост.* Ред, наредба, план, начин.

tertip 1. *isim* Uygun bir sıraya, düzene koyma, sıralama. 2. Düzenleniş, sıralanış biçimi, kombinasyon. 3. Düzenleme. 4. *tip* Doktorun hastaya verdiği ilaç düzeni. 5. Dizgi. 6. Hile, düzen, komplo. 7. *askerlik* Askere alınma dönemi.

тескере *ср. остар.* Някогашен пътен лист или паспорт за пътуване вътре в турската държава.

teskere 1. *isim* Sedye. 2. Yapılarda malzeme taşımak için kullanılan, dört kollu ve iki kişinin taşıdığı tahta araç.

tezkere 1. *isim* Pusula. 2. Bir iş için izin verildiğini bildiren resmî kâğıt. 3. *askerlik* Askerlik görevinin bittiğini bildiren belge.

ти мест. 1. Лично мест. за 2 л. ед., *имен.* - за означаване лицето, на което се говори. 2. Лично мест., *дат.* от **ти**, кратка форма срещу **н а т е б е**. 3. Притежателно мест., кратка форма срещу **т в о й, т в о я, т в о е, т в о и.**

tî *isim, askerlik* Bir tören sırasında, askerleri bir araya toplamak, törenin başladığını bildirmek vb. amaçlarla çalınan borazanın çıkardığı tiz ses.

тоз мест., съкр. от **т о з и.**

toz 1. *isim* Çok küçük ve hafif parçacıklara bölünmüş toprak. 2. Çok küçük parçacıklara bölünmüş olan herhangi bir madde. 3. *sıfat* Bu durumda olan.

той мест. Лично мест. за 3 л. ед., *имен.* - за означаване предмета на речта, който е лице или животно от мъжки пол или е назован със съществително име от мъжки род.

toy¹ 1. *sıfat* Gençliği sebebiyle görgüsüz ve beceriksiz olan. 2. Deneyimsiz, acemi, çaylak.

toy² *isim* Ziyafet.

toy³ *isim, hayvan bilimi* Toygillerden, böcek ve tane ile beslenen, eti için avlanan, kızıl tüylü bir kuş (Otis tarda).

ток¹ *м.* 1. Насочено движение на електрически товари по проводник. 2. обикн. *мн.* Биотокове. 3. *книж.* Течение, протичане на нещо, обикн. вода, газ.

ток² *м.* Дебела подметка или вицока, издължена част на обувка откъм петата на крака.

tok 1. *sıfat* Açlığını gidermiş, doymuş, aç karşıtı. 2. Sık ve kalın dokunmuş (kumaş). 3. Kalın ve gür (ses). 4. Sevgi, sevecenlik, başarı, para, mal vb. şeyleri elde etmiş ve bunlara kavuşmuş olan.

тока` *ж.* Приспособление за скачване и затягане на колан, ремък и под.; преждило, катарам.

tòka¹ 1. *isim* Kemer, kayış, ayakkabı vb.nin iki ucunu birbirine bağlamaya, bunları istenilen genişlikte tutmaya yarayan, türlü biçimlerde tutturmalık. 2. Kadınların saçlarını bir arada tutmaya yarayan, bazen de süs olarak kullanılan araç.

tòka² 1. *isim* El sıkışma. 2. İçki içerken birinin şerefine, sağlığına kadeh tokuşturma.

токмак *м. прост.* Чук за хаванче, за дръндарски лък и пр.

tokmak 1. *isim* Ağaçtan yapılmış iri çekiç. 2. Kapıya asılı duran ve kapıyı çalmaya yarayan, türlü biçimlerde metal parça. 3. Kapı kolu yerinde bulunan ve kapıyı

açmaya yarayan topuz. 4. Dibekte dövme işi için kullanılan ağaçtan araç. 5. Davul vb. vurmali çalgıları çalmakta kullanılan ve çalgının bir parçası olan araç.

тол *sneq*. Непромокаем дебел картон, напоен с особени вещества; служи за покрив и като изолационен материал.

тол 1. *isim* Taş kemer veya taş kemerlerle yapılmış ev, oda, kapı vb. şey. 2. Yayla veya bahçe kulübesi. 3. Küçük köy.

тон¹ *м.* Мярка за тегло, маса, равна на 1000 кг.

тон² *м.* 1. Звук с определена височина. 2. Характер, отсянка на гласа, на говора. 3. Цвят или отсенка, разновидност на цвят по яркост, наситеност. 4. Начин на поведение в обществото, на отношение към околните.

тон³ *м.* Едра морска риба от рода на скумрията.

тон¹ 1. *isim* Bir metreküp hacminde ve + 4 °C'deki arı suyun ağırlığı. 2. Bin kilogramlık ağırlık birimi.

тон² 1. *isim, müzik* İnsan veya çalgı sesinin yükseklik, alçaklık derecesi. 2. Konuşmada sesin duyguları belirtecek biçimde çıkması. 3. Bir rengin koyuluk veya açıklık derecesi.

4. *dil bilgisi* Ses titreşimlerinin yükselip alçalması, titrem.

тон¹ *м.* 1. *прост.* Артилерийско оръдие. 2. В шахмата - фигура, която се движи по права линия през неограничен брой квадратчета хоризонтално или вертикално; тур.

тон² *м.* 1. По-голям вързоп или пакет с някои стоки. 2. Навито на руло дълго парче плат.

top 1. *isim* Birçok spor oyununda kullanılan, türlü büyüklükte, genellikle kauçuktan yapılmış yuvarlak nesne. 2. Bazı aletlerde bulunan toparlağımsı parça. 3. Kumaş, kâğıt gibi şeylerin belli miktardaki bağı. 4. Kumaş, kâğıt vb. şeylerin düzenli bir yığın durumuna getirilmiş bağı. 5. *sıfat* Yuvarlak biçimde olan, toparlak. 6. *zarf* Tamamen, bütünüyle. 7. Homoseksüel erkek.

top *м.* 1. Животински изпражнения, смесени с изгнила шума и слама от постилката, които се използват за подсилване на почвата. 2. Химически или минерални вещества, употребявани за същата цел.

tor¹ *isim* Sık gözlü ağ.

tor² 1. *sıfat* İşe alışkın olmayan, yabani. 2. Toy, acemi kimse. 3. Olgunlaşmamış, ham. 4. Çekingen, utangaç.

tor³ *isim, matematik* Bir dairenin kendi düzleminde bulunan fakat merkezinden geçmeyen bir doğru çevresinde dönmesiyle oluşan cisim.

торба *ж.* Ушит платен или кожен съд с един отвор за слагане и носене на различни вещи.

torba 1. *isim* Genellikle pamuk ve kıldan dokunmuş, türlü boy ve biçimde, ağzı bütümlü bağlanabilen araç. 2. Genellikle plastikten veya kâğıttan yapılmış, içine öteberi koymaya yarayan, çeşitli büyüklükte olabilen taşıma gereci, poşet. 3. Vücutta meydana gelen şişlik. 4. Er bezi, husye, testis.

торлак *м.* 1. (Укорно или обидно) прозвище на хората от някои планински райони на Северозападна България. 2. *разг.* Простак, селяндур.
torlak 1. *sifat* Genç, toy. 2. Henüz evcilleşmemiş, alışmamış (hergele). 3. *isim* Derviş.

тост *м.* Наздравица, реч на гощавка.
tost *isim* İçine peynir, sucuk vb. konularak özel makinesiyle gevretilip kızartılmış ekmek.

тото *ср.* Тотализатор.

toto¹ *isim* Kıç, popo.

toto² *isim* Spor toto.

трап¹ *м.* Естествена или изкопана в земята вдлъбнатина; яма, ров.

трап² *м.* Стълба.

trap 1. *isim* Hendek, tuzak. 2. *tiyatro* Sahnede yerde bulunan kapak.

траш *муз.* Стил в съвременната попмузика.

траш [traş] 1. *isim* Saç veya sakalı kesme işi, yülüme. 2. Erkek saçını belli bir biçim vererek kesme. 3. Kesilme ve kazınma zamanı gelmiş saç ve sakal. 4. Bir şeyin üzerindeki pürüzleri alma, belli bir biçim vermek için yontma. 5. Yalan, asılsız, biktirici, gereksiz söz.

груп *м.* 1. Човешко или животинско тяло без главата и крайниците; туловище. 2. Тялото на мъртъв човек или животно. 3. *мн.* трупи. Дебелата част на отсечено дърво.

trup *isim, tiyatro* Aynı tiyatrodaki çalışan oyuncular topluluğu.

туба *жс.* 1. Малък цилиндричен съд от мек метал или пластмаса, с тесен отвор и капачка на единият край. 2. Метален или пластмасов съд с тесен отвор. 3. Голям и с нисък тон меден духов музикален инструмент.

tuba¹ *isim* Üzerinde pistonlar bulunan, bakırdan nefesli çalgı.

Tuba² [tu:ba] *özel, isim* Cennette bulunduğu inanan, kökü yukarıda, dalları aşağıda büyük bir ağaç.

туз *м.* 1. Асо, бирлик в карти за игра. 2. *прен.* Виден и важен човек; големец богаташ.

tuz 1. *isim, kimya* Kokusuz, suda eriyen, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde. 2. Bir asitteki hidrojenin yerini bir bazın almasıyla oluşan birleşim, sodyum klorür (NaCl).

тулум *м. прост.* 1. Одрана като торба животинска кожа, в която държат сирене, масло, катран и др.; мях. 2. *прен.* Корем, търбух.

tulum 1. *isim* Bazı yiyecek ve içecekler için koruyucu kap olarak kullanılan, önu yarılmadan bütün olarak yüzülmüş hayvan derisi. 2. Gövdesi bu deriden yapılmış üflelemeli çalgı, gayda. 3. Tüp. 4. Göğüs ve pantolon bölümü bitişik giysi. 5. *sifat* Şişman, tombul.

тур¹ *м.* 1. Отиване до някъде и връщане обратно с преминаване през няколко или много други места; обиколка, кръг. 2. *спорт.* Част, етап от състезание, при което всеки от участниците се среща с някой от останалите; кръг. 3. Отделен, относително самостоятелен етап от дадено събитие; кръг.

тур² *м.* Шахматна фигура топ.

тур³ *м. книж.* Някогашен див бик.

tur¹ 1. *isim* Dolaşma. 2. Bir sonuca ulaşıncaya kadar yapılan iş. 3. Başladığı noktada biten, bir veya daha fazla yere önceden belirlenmiş bir programa göre yapılan seyahat.

Tur² *özel, isim, cinsiyet: Erkek* 1. Delikanlı, genç. 2. Gelir, kazanç, verim. 3. *Ar.* Dağ. 4. *Fr.* Devir, dolaşma.

тура¹ *ж.* 1. Султански монограм с преплетени като вензел арабски букви (върху пари или документи). 2. Страна на монетата с герб или образ.

türa 1. *isim* Tuğra. 2. Metal paranın resimli yüzü. 3. Halat gibi örülmüş iplik çilesi. 4. Bazı oyunlarda, vurmak için kullanılan düğümlemiş mendil. 5. Ucu düğümlemiş bir mendil aracılığıyla yanan veya yanılanların ebe tarafından cezalandırıldığı bir tür çocuk oyunu.

турна *нсв. прх. прот.* (турвам) Турям.

turna *sim, hayvan bilimi* Turnagillerden, Avrupa ve Kuzey Afrika'da toplu olarak yaşayan, göçebe, iri bir kuş (Grus grus).

турта¹ *ж. нар.* Кръгъл пресен хляб; пита, погача.

турта² *ж. диал.* Есенно цвете из селските градини с подобни на карамфил оранжевожълти цветове.

turta *isim* Üzeri yufka kaplı, meyveli veya kakaolu bir pasta türü.

туш¹ *м.* Черна или цветна акварелна водниста боя, подобна на мастило, която се уподобява за рисуване и чертане, както и в козметиката.

туш² *м.* Кратко музикално приветствие в чест на лице или събитие.

туш³ *м. спорт.* 1. В спортната борба - допиране, докосване плещите на противника до земята до змята, тепиха, което определя момента на поражението му. 2. Във фехтовката. - удар в поражаемата област на противника.

туш¹ 1. *isim* Piyano, org vb. müzik aletleriyle daktilo, hesap makinesi, bilgisayar ve telefon gibi makinelerde parmak vurulan yerlerin adı. 2. Yağlı boya ressamlığında fırçadaki boyanın tuvale sürülüş biçimi. 3. *spor* Eskrimde kılıcın ucunun karşı oyuncunun göğüs ve karın bölgesini koruyan özel giysinin bir bölümüne değmesi.

туш² *isim, spor* Güreşte oyun sırasında iki omzun aynı anda yere değmesiyle oluşan yenilgi.

тъп *прил.* 1. Който не е остър. 2. *прен.* Невъзприемчив, глупав, тъпоумен.

тип *isim* Hastalıkları iyileştirmek, hafifletmek veya önlemek amacıyla başvuru teknik ve bilimsel çalışmaların tümü, tababet.

У

уд *м. старин.* Телесен член; крайник.

ut¹ *isim* Utanma duygusu.

ut² *isim, müzik* Klasik Türk müziği araçlarından, iri karınlı, kirişli, mızrapla çalınan bir çalgı.

улан *исм.* Войник от леко въоръжена конница, въоръжен с копие.

ulan 1. *ünlem* Ey. 2. Öfke ve nefret anlatan bir seslenme sözü.

уста¹ *ж. и мн.* 1. Отвор в предната част на главата на човек или животно, през който се приема храна, говори се, както и пространството зад него, където се намира езикът, зъбите и др. 2. Устни. 3. *прен.* Способност за говорене.

уста² *м. остар.* обик. пред лично име - майстор.

usta 1. *isim* Bir zanaatı gereği gibi öğrenmiş olan ve kendi başına yapabilen kimse.

2. Zanaat öğreticisi. 3. Zanaatçılar için unvan. 4. *sıfat* Eli uz, işinin eri, becerikli, mahir. 5. *tarih* Osmanlı Devleti'nde saraydaki cariye ve hizmetlilerin kıdemlisi. 6. Akıl veren veya öğreten kimse.

Ф

файтон *м.* Открита конска кола за пътници.

fayton 1. *isim* Tek körüklü, dört tekerlekli, genellikle çift atlı binek arabası, payton.

2. *hayvan bilimi* Perde ayaklılardan, sıcak deniz kıyılarında yaşayan, uzun kuyruklu bir kuş (Phaeton).

фал *м.* 1. *спорт.* Нарушение на правилата. 2. *прен. разг.* Грешка, провинение, гаф.

fal *isim* Geleceği öğrenmek, şans ve kismetini anlamak amacıyla oyun kâğıdı, kahve telvesi, el ayası vb.ne bakarak anlam çıkarma, bakı.

факир 1. Мюсюлмански аскет, който дава обед за бедност; дервиш. 2. Аскет и фокусник в Индия. 3. Много ловък фокусник. 4. *прен.* Твърде опитен и сръчен в работата си човек.

fakir 1. *sıfat* Geçimini güçlkle sağlayan, yoksul, fukara, zengin karşıtı. 2. Olması gerekenden az. 3. *isim* Hindistan'da yokluğa, eziyete kendini alıştırmış derviş. 4. Zavallı, kimsesiz. 5. *isim* Kişinin alçak gönüllülük göstermek için kendisine verdiği san.

фан *м. нов.* Привърженик, любител, почитател, обожател на някого или нещо; запалялко.

fan 1. *isim* Havalandırma aracı, pervane, pervane kanadı, vantilatör. 2. Sıcak veya soğuk havayı dengeli olarak savuran araç.

фар *м.* 1. Кула на морски бряг, остров и пр., която със светлинни знаци сочи, указва пътя на кораби. 2. Фенер, лампа с рефлектор на предната част на превозно средство за осветяване на пътя. 3. *прен.* Светилник.

far¹ *isim* Taşıtların ön bölümünde bulunan, kısa ve uzun mesafeyi aydınlatmaya yarayan ışık düzeneği.

far² *isim* Kadınların süs için göz kapaklarına sürdükleri çeşitli renkte boya, düzgün.

фарс *м.* 1. *книж.* Лека шеговита комедия, понякога с грубовато и пошло съдържание. 2. Груба шега. 3. *прен.* Нещо по лицемерен и циничен начин нагласено, скалъпено.

farz 1. *isim, din b.* Müslümanlıkta, özür olmadıkça yapılması zorunlu, yapılmaması günah sayılan ibadet. 2. Yapmak zorunda kalınan şey, boyun borcu.

фас *м.* 1. Остатък от изпушена цигара; угарка. 2. *жарг.* Цигара.

Fas özel, isim Fas Krallığı.

фен *м. нов.* Привърженик, любител, почитател, обожател на някого или нещо; запаяляк.

fen 1. *isim* Fizik, kimya, matematik ve biyolojiye verilen ortak ad. 2. Fizik, kimya, matematik ve biyolojiden elde edilen verileri iş ve yapım alanında uygulama, teknik. 3. Bilim, bilgi. 4. Hile, hilekârlık.

филе *ср.* 1. Крехко месо от двете страни на гръбнака на животно; рибица. 2. Завеса от запълвана с плетка едра мрежа.

file 1. *isim* Yün, pamuk vb. ipliklerden düğümlerle oluşmuş ağ. 2. Alışverişte öteberi taşımak için kullanılan, ilmeklerden oluşan ağ torba. 3. Saçların dağılmasını için kullanılan ağ biçiminde örgü. 4. *spor* Ağ.

фиш *м.* 1. Книжно или картонено правоъгълно листче с различни сведения, данни, обикн. като част от каталог или картотега, за съставяне, изработване на списък, речник и пр. 2. Листче, формуляр, в който се вписват по установен ред определени данни, сведения. 3. Формулярд за попълване при участие в тотализатор.

fiş 1. *isim* Prizden elektrik akımı almaya yarayan araç. 2. Alışverişlerde ödenen paranın miktarını, vergilerini, alışverişin yapıldığı tarihi gösteren belge. 3. Bir eserin hazırlanmasında kolaylık sağlamak veya bir işe kılavuzluk etmek için yazılıp sınıflandırılan küçük kâğıt yapraklarından her biri. 4. Kumarda, bazı alışveriş işlerinde para yerine kullanılan pul vb. şey. 5. Bir işi yaptırmak veya gereken sıranın alındığını belirtmek için bir koçandan koparılmış kâğıtlardan her biri, makbuz. 6. Okuma yazma öğretiminde kullanılan, üzerine hece, kelime, cümle yazılı karton parçası.

фишек *м.* 1. Метална или картонена гилза за патрон. 2. Наредени като стълбче и увити в хартия монети.

fişek 1. *isim* Tüfek, tabanca vb. hafif ateşli silahlara, atılmak için sürülen ve içinde barut bulunan bir kovan ile bu kovanın ucuna yerleştirilmiş mermiden oluşan cephane. 2. Donanma ve şenliklerde kullanılan çeşitli yanıcı veya patlayıcı maddeler.

фон *м.* 1. Основен цвят, върху който се изобразява нещо. 2. Заден план на картина. 3. Обстановка, среда, обкръжение.

fon 1. *isim, ekonomi* Belirli bir iş için gerektiğince harcanmak üzere ayrılıp işletilen para, kaynak. 2. *ekonomi* Bir kuruluşun mali kaynaklarının tümünün göstergesi. 3. Sinemada, tiyatrodaki oyuncuların arkasındaki resim, fotoğraf veya çeşitli plastik öğelerden oluşan dekor, görüntü. 4. Bir tabloda, üzerinde konunun işlendiği boya katı. 5. İç mimaride üstüne başka şeyler eklenen bölüm. 6. Bir kumaşın alt dokusu.

фонетик *m. Специалист по фонетика.*

fonetik 1. *isim, dil bilgisi* Ses bilgisi. 2. *sıfat* Sesçil.

фрикик *ср. Наказателен удар за допусната грешка по време на игра с топка, предимно при футбол.*

frikik 1. *isim, spor* Serbest vuruş. 2. Giysinin kazara açılmasıyla göğüs veya bacağın görünmesi.

фъндък *m. прост. Малко валмо, кичур от вълна, памук, коса, и под.*

findik *a. bit. b.* 1. Kayıngillerden, kuzey yarım kürenin ılık yerlerinde ve yurdumuzun genellikle Doğu Karadeniz bölgesinde yetişen, boyu 6-7 metre, yaygın tepeli bir ağaççık (*Corylus avellana*). 2. Bu ağaççığın sert bir kabuk içinde bulunan yağlı, nişastalı ürünü. 3. *argo* Hileli zar.

X

хава *разг. 1. Време. 2. Климат. 3. прен. Настроение, положение.*

hava 1. *isim* Hava yuvarını oluşturan, bütün canlıların solunumuna yarayan, renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı. 2. Meteoroloji ile ilgili olayların bütünü. 3. Gökyüzü. 4. Esinti. 5. Müzik parçalarında tür. 6. Görünüş, davranış, söz vb. için bir kimsenin durumunu belirten özellik. 7. Tarz, üslup. 8. Çekicilik. 9. Keyif, âlem.

хаймана *разг. Безделник, скитник, нехранимайко.*

haymana 1. *isim* Hayvanların serbestçe salındığı çayırılık. 2. Tembel.

Haymana *özel, isim, din* b. Tanrı.

хак *m. прост. 1. Парично възнаграждение, заплата. 2. Имот, наследство. 3. Право, правдини.*

hak¹ 1. *isim* Adalet. 2. Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç. 3. Dava veya iddiada gerçeğe uygunluk, doğruluk. 4. Verilmiş emekten doğan manevi yetki. 5. Pay. 6. Emek karşılığı ücret. 7. *sıfat* Doğru, gerçek.

hak² 1. *isim* Maden, ağaç, taş üzerine elle yazı veya şekil oyma, kazı. 2. Kâğıttaki yazıyı kazıma, kazı.

Hak³ *özel, isim, din* b. Tanrı.

хал *m. нар. Положение, състояние.*

hal¹ 1. Çözme, çözümlenme. 2. Çözüm. 3. Eritme. 4. Karışık bir sorunun içinden çıkma, sonuca varma.

hal² *isim* Sebze, meyve, bakliyat vb.nin satıldığı yer.

hal³ *isim, tarih* Tahttan indirme.

hâl⁴ [ha:li] 1. *isim* Bir şeyin içinde bulunduğu şartların veya taşıdığı niteliklerin bütünü, durum, vaziyet. 2. Tutum, tavır. 3. Şimdiki zaman, içinde yaşanılan zaman. 4. Güç, kuvvet, takat. 5. Kötü durum, sıkıntı, dert. 6. *dil bilgisi* Durum.

хала *ж.* 1. Буен вятър; буря. 2. Въображаемо, митическо същество, оприличаво на змей. 3. *прен.* Едър и силен, як човек.

hâla *isim* Babanın kız kardeşi, bibi.

hâlâ *zf.* [ha:lâ] Şimdiye kadar, o zamana kadar, hâlen, henüz.

хале *ср.* Голямо покрито помещение за производствени, търговски и други цели.

hale [ha:le] 1. *isim* Bazı yıldızların, özellikle ayın çevresinde görülen geniş ve aydınlık teker, ayla, ağıl. 2. Hristiyanlıkta aziz sayılanların resimlerinde başları çevresinde çizilen daire.

хали *мн.* Покрит пазар, голям магазин за хранителни продукти.

hali [ha:li:] *sıfat* Boş, ıssız, tenha.

хамал *м.* 1. Носач. 2. *жарг. грубо* Брутален, груб спортист.

hamal *isim* Таşıуусу.

харач *м. ист.* Някогашен личен данък в Турция, плащан от мъжете немохамедани.

haraç 1. *isim* Bir yerden, bir kimseden zorbalıkla alınan para. 2. *tarih* Osmanlı Devleti'nde Müslüman olmayanların devlete ödemekle yükümlü oldukları vergi. 3. *tarih* Osmanlı Türklerinde genellikle toprak sahiplerinden devletçe alınan vergi.

харам *прил. неизм. и нарч. нар. остар.* Незаслужен, непростен.

haram 1. *sıfat, din b.* Din kurallarına aykırı olan, dinî bakımdan yasak olan, helal karşıtı. 2. Yasak.

харч *м.* Парични разноски, разход.

harç 1. *isim* Harcanan para, masraf. 2. Yükseköğrenim öğrencilerinin ödemek zorunda olduğu katkı payı. 3. Giysiler dikilirken kullanılan tamamlayıcı veya süsleyici şeyler. 4. Bahçıvanlıkta değişik nitelikteki toprak vb. maddelerin karıştırılmasıyla hazırlanmış toprak. 5. Bir yemeğin yapılmasında kullanılan ve tat veren maddelerin bütünü. 6. *ekonomi* Resmî işlerde devlet veznesine ödenen para. 7. *mimarlık* Yapıda tuğla veya taşların örgüsünü sağlamlaştırmak, duvarları sıvamak için kullanılan, toprak, saman, kum, kireç, çimento vb. şeyleri su ile kararak yapılan karışım.

харман *м.* 1. Гумно за вършитба. 2. *прен.* Светъл мъгляв кръг около месеца или слънцето. 3. Количество снопи, които се вършеят на един път. 4. Време за вършитба. 5. *разг.* Време през годината, когато нещо се намира в изобилие; беритба. 6. *снец.* Смес от разни видове тютюн, за да се добие желаният вкус и аромат. 7. *разг.* Утъпкано място, обkn. в кръг.

harman 1. *isim* Biçildikten sonra tahıl demetlerinin üzerinden düven geçirilerek tanelerin başaklarından ayrılması işi. 2. Bu işin yapıldığı yer veya mevsim. 3. Birçok

çeşitten birer parça alıp yeni birleşim oluşturma işi. 4. Selüloz açılması aşamasından başlayıp kâğıt veya karton sayfasının meydana gelmesine kadar kullanılan bir veya birkaç kâğıt hamuru ile diğer malzemelerin meydana getirdiği sulu süspansiyon. 5. Herhangi bir şeyin toplu hâlde bulunduğu, işlendiği veya satıldığı yer. 6. Herhangi bir şeyin çok bulunduğu yer.

харчлък *м.* Харчене, дребни разноски.

harçlık *isim* Ufak tefek gereksinimler için harcanacak para.

хас¹ *м. ист.* Голямо ленно владение в османската феодална държава.

хас² *неизм. разг.* Само в съчед: **Има си хас** - за израз на увереност в съществуването или осъществяването на нещо или на учудване, недоумение и възмущение от предположено съществуване или осъществяване на обратното на онова, което се е смятало за сигурно, безспорно.

has 1. *sıfat* Özgü. 2. Katişksız, en iyi cinsten, saf. 3. Hükümdara özgü olan. 4. İyi nitelikleri kendinde toplamış olan (kimse). 5. *isim, tarih* Başmaklık.

хат *ист.* Султански указ.

hat 1. *isim* Çizgi. 2. Yazı. 3. Ulaşım sağlayan bir taşıtın uğradığı yerlerin bütünü, yol, geçek. 4. Elektrik akımı taşıyan tel veya kablo sistemi. 5. Kanal. 6. Savunma veya saldırma amacıyla bir araya getirilmiş asker dizisi. 7. Sınır. 8. Yüzü biçimlendiren çizgi veya kırışıklık. 9. Biçim.

хатър *м. прост.* 1. Угода, приятност. 2. Воля, желание. 3. Почит, уважение. 4. Пристрастие, снизхождение.

hatır 1. *isim* Düşünme, akılda tutma, hafıza, zihin, akıl, yâd. 2. Gönül, kalp. 3. Birine karşı duyulan saygı, sevgi. 4. Durum, keyif, hâl.

хинди Индоевропейски език, говорен в Северна Индия, официален за страната.

hindi 1. *isim, hayvan bilimi* Tavukgillerden, XV. yüzyılda evcilleştirilerek Amerika'dan bütün dünyaya yayılan, boyun ve başı çıplak, parlak, yeşil ve esmer tüylü, kümes hayvanlarının en büyüğü, mısırtavuğu (Meleagris gallopavo). 2. *sıfat* Aptal, şaşkın.

ходжа *м.* Мохамедански свещеник.

hoca 1. *isim, din b.* Müslümanlıkta din görevlisi. 2. Öğretmen. 3. Akıl öğretene, öğüt veren kimse. 4. Medresede öğrenim gören sarıklı, cübbeli din adamı.

хоп¹ *межд.* обикн. като *сказ*. 1. За подкана към някого да стане, да скочи или за означаване, че някой скача, пада и под. 2. За означаване, че някакво действие се извършва, става изведнъж, бързо и неочаквано.

хоп² *м. остар.* Служител, прислужник в хотел, магазин и под. за изпълняване на дребни поръчки; пиколо.

hop¹ *ünlem* Uyarılmak amacıyla kullanılan bir söz.

hop² (hoplamak eyleminin kökü) *nsz* Sevinçten, korkudan veya oyun için, bulunduğu yerde havaya doğru fırlamak.

хор *м.* 1. Колектив, група певци, които съвместно изпълняват вокална музика. 2. *муз.* Музикална пиеса, която се изпълнява от такава група. 3. *лит.* В древногръцката драма - група актьори, които с текст и музика обясняват или коментират действието в пиесата.

hor *sifat* Değersiz, önemi olmayan, aşağı.

хуй *диал.* Мъжки полов орган.

huy 1. *isim* İnsanın yaratılış ve ruh özelliklerinin bütünü, mizaç, tabiat. 2. Alışkanlık.

хъс *м. разг.* Злоба, настървение.

hız 1. *isim* Çabukluk, sürat. 2. Bir hareketten doğan güç, şiddet. 3. Çaba, güç, gayret, takat. 4. *fizik* Alınan yolun harcanan zamana oranı, sürat.

Ч

Чавдар *м.* 1. Българско мъжко име. 2. Марка български автобуси.

çavdar 1. *isim, bitki bilimi* Buğdaygillerden, unlu tane veren bir bitki (Secale cereale). 2. Bu bitkinin esmer ve uzun tanesi.

чад *юс. старин. диал.* Дим, пушек.

çat¹ *isim* Sert bir şeyin kırılırken çıkardığı ses.

çat² *isim* İki yolun veya iki derenin birleştiği yer, kavşak.

чадър *м.* 1. Приспособление, ръчен прибор за предпазване от дъжд и слънце във вид на полусфера от опънато кръгло парче плат около желязна или дървена дръжка. 2. *остар.* Палатка, шатър.

çadır 1. *isim* Keçe, deri, kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik maddelerden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak, çerge, oba, otağ. 2. Gölge olarak kullanılan tente veya şemsiye.

чай *м.* 1. Вечнозелен храст с бели ароматни цветове, който се отглежда в източна Азия. 2. Изслушени и обработени по определен начин листа от това растение, от които се приготвя питие. 3. Ароматно, леко горчиво питие, приготвено от такива листа с гореща вода.

çay¹ 1. *isim, bitki bilimi* Çaygillerden, nemli iklimlerde yetişen bir ağaççık (Thea chinensis). 2. *bitki bilimi* Bu ağaççığın özel işlemlerle kurutulan yaprağı. 3. Bu yaprağın demlenmesiyle elde edilen güzel kokulu ve sarımtırak kırmızı renkli içecek. 4. Çeşitli bitkilerin yaprak veya çiçeklerinin demlenmesiyle elde edilen bir içecek türü. 5. Konukların içecek ve börek, pasta vb. yiyeceklerle ağırlandığı toplantı. 6. Müzikli toplantı.

çay² *isim* Dereden büyük, ırmaktan küçük akarsu.

чак *част.* 1. Дори, даже, до, точно. 2. Едва, едвам.

çak *sifat* Yırtık, yarık.

çak (çakmak, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. -i, -e Vurarak sokup yerleştirmek. 2. Çivi ile tutturmak. 3. Kazık çakıp hayvan bağlamak. 4. Bir şeyi başka bir şeye sürtmek,

vurmak veya çarpmak. 5. *nsz* Parıldamak, ışık vermek. 6. *-i* Vurmak. 7. *-den* Sınavda başarısız olmak.

чакал¹ *мин. деят. св. прич. м. р.* (чакам) 1. Намирам се някъде, докато се появи някой или стане нещо, за което знам предварително. 2. Надявам се на нещо, желая го, стремя се да го получа. 3. Предполагам, че нещо ще се случи.

чакал² *м.* Хищно животно от рода на кучето.

çakâl 1. *isim, hayvan bilimi* Etoburlardan, sürü hâlinde yaşayan, kurttan küçük bir yaban hayvanı (Canis aureus). 2. Kurnaz, yalancı, düzenci, aşağılık kimse. 3. *sıfat* Titiz, huysuz. 4. *sıfat* Görgüsüz.

çakmak *м.* 1. *остар.* Ударник на кремъклия пушка. 2. *диал.* Огниво и кремък.

çakmak¹ 1. *isim* Taşa vurulup kıvılcım çıkarılan çelik parçası. 2. Çelik, taş, cam, plastik vb. maddeden yapılmış gaz veya benzinle dolu tutuşturma aleti. 3. Tabanca veya tüfeklerde bulunan tetik düzeni.

çakmak² *isim, tıp* Kuruduğunda kalın kabuk bağlayan kabarcıklarla beliren ve genellikle yüzde çıkan bir deri hastalığı.

çakmak³ 1. *-i, -e* Vurarak sokup yerleştirmek. 2. Çivi ile tutturmak. 3. Kazık çakıp hayvan bağlamak. 4. Bir şeyi başka bir şeye sürtmek, vurmak veya çarpmak. 5. *nsz* Parıldamak, ışık vermek. 6. *-i* Vurmak. 7. *-den* Sınavda başarısız olmak.

çакър *прил. неизм. разг.* Сив или пьстър цвят на очите.

çakır¹ 1. *sıfat* Açık mavi, hareli ela (göz). 2. *isim* Çakırdoğan.

çakır² *isim* eskimiş Şarap.

чал *м. диал.* Висок планински връх, обрасъл с трева.

çal Taşlık yer, çıplak tepe.

çal (çalmak, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. *-i, -e* Başkasının malını gizlice almak, hırsızlık etmek, aşırnak. 2. Vurarak veya sürterek ses çıkartmak. 3. Bir müziği dinlemeyi sağlayan aleti çalıştırmak. 4. *nsz* Ses çıkarmak, ses vermek. 5. Atmak, çarpmak, vurmak. 6. Üzerine sürmek. 7. *-i* Bozmak, zarar vermek. 8. *-i* Kumaşın bir parçasını kesmek. 9. Madeni oymak, kalemle işlemek. 10. *-e* Benzemek, andırmak.

чалма *ж.* Парче плат, което се увива около фес.

çalma 1. *isim* Çalmak işi. 2. Hırsızlık, sirket. 3. Başa sarılan sarık. 4. *sıfat* Çalınmış. 5. *sıfat* Kakmalı olmayan, kalemle işlenmiş. 6. Kibrit.

чалъм 1. *разг.* Похват. 2. *диал.* Превземка.

çalım 1. *isim* Karşdakini etkilemek amacıyla yapılan abartılı davranış, kurum, caka, afra tafra, afur tafur, zambır. 2. Kılıcın keskin yanı. 3. Menzil, erim. 4. Biraz benzeme, andırma. 5. *denizcilik* Geminin su kesiminden aşağı bölümünün baş ve kış bodoslamasına doğru darlaşması. 6. *spor* Bir oyuncunun topu elinden veya ayağından kaçırmadan karşısındaki oyuncuları kıvrak hareketlerle geçmesi.

çакън *м. прост.* Уличник, хъшлак, развратник, коцкар.

çаркын 1. *sıfat* Geçici aşklar ve ilişkiler peşinde koşan (kimse), hovarda. 2. Cinsellik hatırlatan. 3. Haylaz. 4. *ünlem* Okşayıcı bir seslenme sözü.

чапраз *м. разг.* (чапрази *мн.* Пафти) Украсена метална тока на женски колан.
çapraz **1.** *sıfat* Eğik olarak birbiriyle kesişen. **2.** İki taraflı, karşılıklı. **3.** *zarf* Eğik bir biçimde. **4.** *isim* Karşı tarafın yanı. **5.** *isim* Bir tür olta iğnesi. **6.** *isim* Корча, düğme. **7.** *isim, spor* Güreşte rakibin koltuk altından kol geçirip sarma oyunu.

чар *м.* **1.** Магия, вълшебство. **2.** Дивна, замайваща красота или изкуство; прелест.

çar *isim, tarih* Rus imparatorlarına ve Bulgar krallarına verilen unvan.

чардак *м.* **1.** Покрита отгоре площадка на къща пред стайте; отвод, трем. **2.** Легло на високи колове за пазач на градина, лозе и др.

çardak **1.** *isim* Tarla, bahçe vb. yerlerde ağaç dallarından örülmüş barınak. **2.** Asma vb. bitkilerin dallarını sardırma için direklerle yapılmış yer. **3.** Kameriye.

чарк *м.* **1.** *ист.* Дърворезница или работилница за гайтани, която се задвижва с вода. **2.** *разг. пренебр.* обикн. *мн.* Съставни елементи на механизъм; части.

çark **1.** *isim* Bir eksenin döndürdüğü tekerlek biçimindeki makine parçası. **2.** *askerlik* Herhangi bir askerî birliğin, biçimini ve düzenini bozmadan kanatlarından biri çevresinde dönerek yön değiştirmesi.

çark etmek **1.** Bir doğrultuda giden kimse, şey sağa veya sola doğru yön değiştirmek. **2.** Geri dönmek. **3.** Savunduğu düşünceden vazgeçmek.

чат *межд.* **1.** *разг.* За наподобяване, възпроизвеждане на звук от удряне на твърди предмети един о друг, за означаване на чаткане. **2.** *жарг.* В съсед. - разбирам, схващам, проумявам; чаткам, чатвам.

çat¹ *isim* Sert bir şeyin kırılırken çıkardığı ses.

çat² *isim* İki yolun veya iki derenin birleştiği yer, kavşak.

çat³ (çatmak, *emir kipi* **2.** *kişi çekimi*) **1.** -i Odun, değnek, kılıç, tüfek vb. uzun şeylerden birkaç tanesini, tepelerinden birbirine çaprazlama dayayarak durdurmak. **2.** Kereste vb.ni birbirine tutturmak. **3.** Bir şeyi yapmak için gerekli parçaları bir araya getirmek. **4.** Yükü hayvana iki yanlı yüklemek. **5.** Başa yemeni, çatki, yazma vb.ni bağlamak. **6.** -e Üzücü, kızdırıcı veya şaşırtıcı olaylarla karşılaşmak. **7.** -e Yazıyla veya sözle sataşmak.

чатал *м.* **1.** Соха, разсоха. **2.** *прен.* Мястото, където краката на човек се разделят от трупа, V-образната фигура, която образуват краката на човек.

çatal **1.** *isim* İki veya daha çok kola ayrılan değnek. **2.** Yol, ağaç gibi kollara ayrılan şeylerin ayrılma yeri. **3.** Dalli olan şeylerin her kolu. **4.** Yemek yerken kullanılan iki, üç veya dört uzun dişli çoğunlukla metal araç. **5.** Dirgen. **6.** Bir tür olta iğnesi.

чевре *диал.* Бяла кърпа, обшита по краищата.

çevre **1.** *isim* Bir şeyin yakını, dolayı, etraf, periferi. **2.** Kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam. **3.** Aynı konu ile ilgisi bulunan kimselerin tümü, muhit. **4.** Aynı konu ile ilgisi bulunan kimselerin tümü, muhit. **5.** Bir kimse ile ilişkisi bulunanlar, muhit. **6.** *dil bilgisi* Bir birimden önce veya sonra gelen aynı türden birimlerin tümü, bunların oluşturduğu küçük grup, kontekst. **7.** *matematik* Düzlem üzerindeki bir şekli sınırlayan çizgi. **8.** *toplum bilimi* Hayatın gelişmesinde etkili olan doğal, toplumsal, kültürel dış faktörlerin bütünlüğü.

чек *м.* 1. Документ, подписан от вложителя по някаква сметка за получаване на определена сума. 2. Касова бележка за изразходена сума и закупени стоки.
çek¹ *isim* Bir kimsenin, satın aldığı hizmet veya ürün karşılığında para yerine verdiği ve karşılığı banka hesabından ödenen yazılı belge.

çek² (çekmek, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. *-i, -e* Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek. 2. Taşıtı bir yere bırakmak, koymak. 3. Germek. 4. İçine almak, emmek. 5. Bir yerden başka bir yere taşımak. 6. İçki içmek.

Çek³ *özel, isim* Slavların batı kolundan olan bir ulus veya bu ulusun soyundan gelen kimse.

челик¹ *м. остар.* Стомана.

челик² *м.* 1. Късо четвъртило дръвце със заострени краища за детска игра. 2. Детска игра, при която такава дръвце се удря с пръчка.

çelik¹ 1. *isim* Su verilerek çok sert ve esnek bir duruma getirilebilen, birleşiminde az miktarda karbon bulunan demir ve karbon alaşımı, polat. 2. *sıfat* Bu alaşımdan yapılmış. 3. *sıfat* Zayıf fakat güçlü (vücut).

çelik² 1. *isim* Kısa kesilmiş dal. 2. Kök salması için yere dikilen dal. 3. Çocukların çelik çomak oyununda ucuna çomakla vurarak havaya kaldırdıkları iki tarafi sivri, kısa değnek. 4. Bir ağacı aşılama amacıyla hazırlanmış dal. 5. *denizcilik* Gemilerde, üzerine halat veya ip geçirip tutturmaya yarayan, ağaç veya metalden yapılmış kısa değnek.

чембер *м. диал.* 1. Женска забрадка, кърпа. 2. Железен обръч. 3. Плоско желязо за обръч.

çember 1. *isim, matematik* Merkez denilen sabit bir noktadan aynı uzaklık ve düzlemdeki noktalar kümesinin oluşturduğu kapalı eğri. 2. *matematik* Bu biçime getirilmiş katı cisimlerin çevresi. 3. Çocukların çevirip arkasından koştukları tekerlek biçiminde oyuncak. 4. Sandık, denk, fiçı vb.nin dağılmaması için üzerlerine geçirilen dayanıklı bir cisimden kuşak. 5. Yazma, yemeni, başörtüsü. 6. Aşılması, çözümü güç durum. 7. *spor* Basketbolda içinden topun geçmesiyle sayı kazanılan ağırlı demir halka.

четѐ *сег. вр., 3 л., ед. ч.* (чета *нсв. прх.*) 1. Разпознавам и умея да изговарям, произнасям нещо написано, напечатано. 2. Извършвам това действие, за да възприема, разбере или запомня съдържанието на написаното. 3. *прен.* По външни белези, прояви отгатвам мисли, чувства, желания и под.

çete 1. *isim* Yasa dışı işler yapmak veya etrafındakileri korkutmak amacıyla bir araya gelmiş topluluk. 2. *tarih* Ordu birliklerinden olmayan silahlı küçük birlik.

чий *мест.* 1. Въпросително мест. за питане относно принадлежността на нещо, на кого принадлежи нещо. 2. като *сз.* Въвежда подчинено изречение непряк въпрос.

çiğ 1. *sıfat* Pişmemiş veya az pişmiş. 2. Gözü rahatsız eden, göze batan (renk, ışık). 3. Yersiz ve yakışsız. 4. Yaşının gerektirdiği görgüye ve olgunluğa erişmiş olmayan (kimse).

çiy *isim* Havada buğu durumundayken akşamın ve gecenin serinliğiyle yerde veya bitkilerde toplanan küçük su damlaları, şebnem, jale.

чиле *ср.* Топче прежда или конци, намотани надълго.

çile¹ *1. isim* Zahmet, sıkıntı. *2. din b.* Dervişlerin kırk gün süre ile kendilerine uyguladıkları zahmetli ve perhizli dönem.

çile² *1. isim* İpek, yün, pamuk vb. her türlü iplik demeti. *2.* Yay kirişi.

чим *м.* Четвъртит къс земя, изкопан заедно с тревата.

çim *1. isim, bitki bilimi* Buğdaygillerden, bahçelerin, yol kenarlarının ve parkların yeşillendirilmesinde yararlanılan çok yıllık bitki (Lolium). *2.* Yeşilliği bol olan yer.

чин¹ *м.* Училищна мебел.

чин² *м.* Степен в служебно пожение на военни и граждански лица.

Çin *özel, isim* Çin Cumhuriyeti.

чин¹ *прил.* *1.* За нос - малък и вирнат. *2.* Който има такъв нос.

чин² *м. спец.* *1.* Зърно или нещо подобно за игра на покер. *2.* Изработан върху полупроводникова платка сложен електронен елемент, изпълняващ функциите на дискретна електронна смеха, съставена от хиляди прости елементи; микропроцесор.

çip *isim, bilişim* Yonga.

чит *м. диал.* Памучна тъкан; басма.

çit¹ *isim* Bağ, bahçe, bostan vb. yerlerin çevresine çalı, kamış, ağaç dalı gibi şeylerden çekilen duvar türü, çeper, barı.

çit² *isim halk ağzında* *1.* Pamuktan dokunmuş basma. *2.* Başörtüsü, yazma, yemeni.

чифт *м.* *1.* Два, обикн. еднакви предмета, които вървят или се употребяват заедно. *2. разг.* Предмет, обикн. дреха с две еднакви, симетрично разположени части. *3.* Четно число. Прот. т е к.

çift *1. sıfat* Birbirini tamamlayan iki tekten oluşan (nesneler). *2. isim* Bir erkek ve bir dişiden oluşan iki eş. *3. isim* Toprağı sürmek için birlikte koşulan iki hayvan. *4. isim* Küçük maşa veya cımbız.

чу̀вал¹ *сег. вр., 3 л., ед. ч., м. р.* (чувам¹, *преизк. накл.*) *1.* Възприемам звук, глас, шум, говор, пеене и др. със слуха си. *2.* Узнавам, паучавам нещо по печин думи, слух, мътва. *3.* Вслушвам се в нечин съвети, увещания, заповеди.

чу̀вал² *сег. вр., 3 л., ед. ч., м. р.* (чувам², *преизк. накл.*) *1.* Пазя нещо от повреда или от изчезване, унищожаване; съхранявам. *2.* Полагам грижи по отхраната на дете или животно; отглеждам.

чу̀вал³ *м.* Голяма торба за жито, брашно и др.

çuvâl *1. isim* Pamuk, kenevir veya sentetik iplikten dokunmuş büyük torba. *2. sıfat* Bu torbanın alabileceği miktarda olan.

чу̀л¹ *м.* Покривка за кон, за добиче.

чу̀л² *преизк. накл., мин. св. вр., 3 л., ед. ч., м. р.* (чуя, чувам) *1.* Възприемам звук, глас, шум, говор, пеене и др. със слуха си. *2.* Узнавам, паучавам нещо по печин думи, слух, мътва. *3.* Вслушвам се в нечин съвети, увещания, заповеди.

çul *1. isim* Genellikle kıldan yapılmış kaba dokuma. *2.* Kıldan veya yünden yapılmış hayvan örtüsü. *3.* Tekke mensuplarının büründüğü örtü. *4.* Giyim, giysi.

чука *ж.* Каменист връх, камениста височина.
çuka *isim, hayvan bilimi* Akdeniz, Marmara ve Karadeniz'de yaşayan tekirlerin irisi.

III

шайка *ж.* Група, дружина от побойници, пияници или престъпници.
şayka *isim, denizcilik* Türklerin Karadeniz'deki ırmak kıyılarının korunmasında, Rus Kazakların kıyılara saldırmada kullandıkları altı düz, yayvan gemi.

шап *м.* Заразна болест по преживния добитък, от която се възпаляват и окапват копитата.

şap¹ *1. isim* İstekle öperken çıkan ses. **2.** Birden yere düşme veya çarpma sırasında çıkan ses.

şap² *isim, kimya* Alüminyum ve potasyum sülfatından veya amonyum alüminyum sülfatından oluşan, sıcak suda eriyen, tadı buruk, antiseptik bir madde.

şap³ *isim, mimarlık* İnce kum ve çimentoyla yapılan düzgün döşeme sıvası.

шарж *м.* **1.** Рисунка, портрет или описание, направени в шеговит или карикатурно-изобличителен стил чрез подчертаване, преувеличаване на най-характерните черти на изобразявания обект; карикатура. **2.** Превзето, пресилено карикатурно изпълнение на песен, стихотворение и под.

şarj *isim, fizik* Yükleme.

шах¹ *м.* Монарх или владетел на област в някои източни страни.

шах² *м.* **1.** Само *ед.* Шахмат. **2.** Дървена или метална кутия с шахматни фигури, която, като се разтвори е разграфена като шахматна дъска. **3.** Ход в шахмата, с който непосредствено се заплашва противниковият цар.

şah¹ *1. isim, tarih* İran veya Afgan hükümdarı. **2.** Satranç oyununda her yönde tek hane gidebilen en önemli taş. **3.** Alevilik, Bektaşilikte pir. **4. sıfat** Benzerlerine oranla en üstün, en güzel, en iyi.

şah² *isim* Atın, ön ayaklarını yerden keserek arka ayakları üstünde ayakta durması.

шаш *м., неизм. разг.* Смайване, изумление, смут, суматоха.

şaş (şaşmak, *emir kipi 2. kişi çekimi*) **1.** *-e* Umulmayan, beklenmeyen veya olağanüstü bir olay, bir olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek. **2.** *-den* Yolundan sapmamak, gidişini değiştirmemek, veya yanılmamak. **3.** *-i* Şaşırmak.

шев *м.* **1.** Шиене, ушиване **2.** Същото място, линия от шити бодове. **3. спец.** Спойка на черепни кости с назъбени краища.

şev *1. isim* İnişli yer, bayır. **2. sıfat** Eğik, meyilli.

шеф *м.* **1.** Началник, глава на учреждение, предприятие и др. **2. разг.** Началник по отношение на подчинените си. **3.** Лице или учреждение, предприятие, които оказват редовно помощ. на друго учреждение, предприятие, институт и т.и.; патрон.

şef *1. isim* Yetki ve sorumluluğu olan, yöneten kimse. **2.** Önder, lider.

шекер *м. остар.* Захар.

şeker 1. *isim* Şeker kamışı, şeker pancarı, patates, havuç, mısır, buğday vb. bitkilerin sap ve köklerinin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, birleşiminde karbon, oksijen ve hidrojen bulunan, beyaz, suda eriyen, mayalanabilen ve çoğu tatlı olan maddelerin genel adı. 2. Bu madde katılarak yapılmış lokum, akide, çikolata vb. tatlı yiyeceklerin genel adı. 3. *tıp* Şeker hastalığı. 4. *sıfat* Sevimli, cana yakın ve güzel.

шип м. 1. Грън, бодил на растение. 2. Остър връх, тясна и заострена част. 3. Издатина по предмет със специална цел.

şip *isim, hayvan bilimi* Ülkemiz sularında yaşayan bir tür mersin balığı, şip (Acipenser nudiventris).

шип 1. Дълъг стоманен прът със заострен край. 2. Заострана дървена или метална пръчица за печене набодено на нея месо. 3. *прен.* Опеченото по този начин месо. 4. *дуал.* Игла за плетене.

şiş¹ 1. *isim* Şişmiş olan yer, şişlik. 2. *sıfat* Şişmiş, şişkin.

şiş² 1. *isim* Bir ucu sivri, demir veya ağaçtan, bazen silah gibi kullanılabilen ince uzun çubuk. 2. Bu çubuğa veya şişe geçirilerek pişirilmiş olan et. 3. Örgü örmekte kullanılan, metal, ağaç, kemik vb.nden yapılan uzun çubuk.

шопар м. 1. Скопена мъжка свиня (за угояване).

şopar 1. *isim* Çingene çocuğu. 2. *sıfat* Şımarık, küstah, yaramaz.

şüle *ср. дуал.* Неголям глинен съд за вино или ракия.

şule [şu:le] *isim* Alev, yalın.

Şule [şu:le] *özel, isim köken: Ar. cinsiyet: Kız, Alev, ateş alevi.*

şut¹ *прил.* 1. Който е с изкъртен рог или изобищо без рога; безрог. 2. С отчупена дръжка, гърло, ухо и др.

şut² м. 1. Дворцов смешник, лице, което през средните векове било държано на служба в царския двор, за да размива и забавлява владателя и неговите гости. 2. Клоун, палячо в цирка или в забавно представление. 3. *прен. неодобр.* Човек, който се прави на смешен или глупав, за да размива и забавлява другите; смешник палячо, глумец, лала.

şut *isim, spor* Futbolda bir oyuncunun topu kaleye sokmak için ayağıyla yaptığı sert ve hızlı vuruş.

Ю

юг м. 1. Една от четирите земи посоки, откъдето най-много ни грее слънцето. 2. *обикн.* като *соб.* Земи, страни и морета, разположени на юг от нас или от определена географска ширина, отличаващи се с топъл климат.

юк м. *разг.* 1. Надиплени дрехи на висок куп. 2. *прен.* Материално положение.

yük 1. *isim* Araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin hepsi. 2. Bir şeyin ağırlığı. 3. Araba, hayvan vb.nin taşıyabildiği miktar. 4. Eşya. 5. Birinin üzerine almak zorunda kaldığı ağır görev. 6. Tedirginlik veren şey, engel. 7. *fizik* Bir cismin yüzeyinde biriken elektrik miktarı. 8. *tarih* Yüz bin kuruşluk mal veya tutar. 9. Doğacak bebek. 10. Yüklük.

юрт *м. dual.* Празно, запустяло дворно място.

yurt 1. *isim* Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, vatan. 2. Memleket. 3. Bakıma ve barınmaya muhtaç bir grup insanın oturduğu, yetiştirildiği veya bakıldığı kurum. 4. Göçebe Türklerin oturduğu çadır. 5. Öğrencilerin kaldığı, barındığı yer. 6. Diyar. 7. Bir şeyin ilk veya çok yetiştirildiği yer, vatan. 8. Yörüklerin yazın veya kışın oturdukları yer. 9. Sahip olunan arazi, emlak.

юс *м.* Черковнославянско название на старобългарските букви.

üs1 *isim, matematik* Bir kuvvete yükseltilmiş bir sayının üzerine yazılan ve kaçınıcı kuvvete yükseltildiğini gösteren sayı: 53 anlatımında 3 rakamı üstür, 5 ise tabandır.

üs² 1. *isim* Kök, asıl, temel, esas. 2. Bazı görevleri yürütebilmek amacıyla kurulan, özel yapıları, donatımları, atölyeleri, onarım yerleri, servis alanları olan, sürekli veya geçici olarak konaklanan yer. 3. *askerlik* Bir askerî harekâta birliklerin gereksinim duyduğu her türlü gerecin toplandığı, dağıtıldığı bölge.

yüz¹ *a.* 1. Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren 100 ve C rakamlarının adı. 3. *sf.* On kere on, doksan dokuzdan bir artı. 4. Kere, kat vb. kelimeler ile birlikte kullanılarak yapılan işin çokluğunu abartılı bir biçimde anlatan söz.

yüz² *a.* 1. Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat. 2. Yüzey. 3. Kesici araçlarda ağız. 4. Bir kumaşın dikiş sırasında dışa getirilen gösterişli bölümü. 5. Yorgana ve yastığa geçirilen kılıf. 6. Bir şeyin görünen bölümünde kullanılan kumaş. 7. Birinin görülegelen veya umulan hoşgörülüğüne güvenilerek gösterilen cüret. 8. Nedeniyle, sebebiyle. 9. Yan, taraf. 10. Bir yapının dışa bakan düşey yüzeylerinin her biri. 11. *tec.* Utanma.

юфка *ж.* 1. Супени тестени кори и люспи за готвене. 2. Ястие от такива кори, люспи.

yufka 1. *isim* Oklava ile açılan ince, yuvarlak hamur yaprağı. 2. Sacda pişen bir ekmek türü. 3. *sıfat* Zayıf, ince, dayanıksız.

Я

яваш¹ *прил., неизм. разг.* За тютюн - който не е силен, лют, остър а мек.

яваш² *нареч. разг.* Бавно, полека.

yavaş 1. *sıfat* Hızlı olmayan, ağır, çabuk karşıtı. 2. Yumuşak huylu, yumuşak başlı. 3. Alçak, hafif. 4. *zarf* Alçak, hafif bir biçimde. 5. *zarf* Hızlı olmayarak.

яд *м.* 1. Остра възбуда, силно чувство на неудоволствие, мъчително душевно раздражение против някого или нещо; гняв. 2. Мъка, грижа. 3. *остар.* Отрова.

yat¹ *isim, tarih* Kalkan, zırh vb. korunma aracı.

yat² *isim* Özel gezinti gemisi.

yâd etmek anmak, hatırlamak.

яж *повелително наклонение, ед. ч. (ям)* 1. Приемам, погълщам храна; храня се. 2. Уподребявам нещо за храна.

yaş¹ 1. *isim* Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman. 2. Hayatın çeşitli evrelerinden her biri, çağ. 3. *meteoroloji* Bir gök cisminin oluşmaya başladığı günden bugüne kadar geçirdiği zaman süresi.

yaş² 1. *sıfat* Nemli, ıslak, kuru karşıtı. 2. Kendi suyunu, canlılığını yitirmemiş, kurumamış, kurutulmamış, taze. 3. *isim* Gözyaşı. 4. Kötü. 5. Zor.

яз м. 1. Преграда на река за насъбирание или отвеждане на вода; бент. 2. Насъбрана вода пред такава преграда; вир.

yaz isim Kuzey yarım kürede 21 Haziran 23 Eylül, güney yarım kürede 21 Aralık 21 Mart tarihleri arasındaki zaman dilimi, ilkbaharla sonbahar arasındaki sıcak mevsim.

yaz (yazmak, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. *-i* Söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak. 2. Yazı ile anlatmak, yazıya dökmek. 3. *-de* Yazar olarak görev yapmak. 4. *nsz* Yazı ile bildirmek, haber vermek. 5. Bir bilim veya edebiyat eseri oluşturmak. 6. Sayaç vb. sayılarla niceliği belirtmek. 7. Kaydetmek. 8. Bir göreve almak. 9. *nsz* İnsanın geleceğini belirlemek. 10. Gelinin yüzünü süslemek.

язлък диал. Място пред къща на открито, но под покрив, пруст.

yazlık 1. isim Yazın oturulan yer. 2. *sıfat* Yazın kullanılan (giyecek, ev vb.).

як¹ м. Подобно на вол средноазиатско животно с дълга козина и дълги остри рога; тибетски бик.

як² *прил.* 1. Силен, мощен, набит. 2. Траен, здрав, издръжлив.

yak isim, hayvan bilimi Tibet'te, Asya'nın bazı yörelerinde yabani veya evcil olarak yaşayan, kolları uzun bir tür öküz, Tibet öküzü, Tibet sığırı (*Bos grunniens*).

yak (yakmak¹, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) *nsz* Kına, yakı vb.ni koymak, sürmek.

yak (yakmak², *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. *-i* Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak. 2. Ateşle yok etmek. 3. Işık vermesini sağlamak. 4. Isı etkisiyle zarar vermek. 5. Keskin, sert ve ısırcı bir duyum vermek. 6. Yanıyormuş gibi bir etki yapmak. 7. Kurutmak, zarar vermek. 8. *nsz* Çok sıcak olmak.

яма¹ *жс.* Трап, ров.

яма² *жс. разг.* Грабеж, незаслужена или неплатена облага.

yama 1. isim Delik ve yırtığı uygun bir parça ile onarma, kapatma. 2. Bu iş için kullanılan parça. 3. Deride geniş leke.

ямурлук м. ист. Мъжка горна дреха от дебел плат с форма на наметало с процепи за ръцете и с качулка.

yağmurluk 1. isim Yağmurdan korunmak için üste giyilen giysi, trençkot, empermeabl. 2. Çadır bezinden yapılan ve yağmurdan korunmaya yarayan örtü. 3. İçeriye doğru açılan pencerelerle dış kapılarda yağmur ve kar sularının içeriye girmesini önlemek için yapılmış oluklu parça.

яр м. 1. Стръмен бряг. 2. Пропаст под височина.

yâr 1. isim Sevgili. 2. Dost, tanıdık. 3. Yardımcı.

яра жс. диал. 1. Въздух. 2. Отблясък от огън, пожар; зара. 3. Мараня.

yara 1. *isim* Keskin bir şeyle veya bir vuruşla vücutta oluşan derin kesik. 2. Bir şeyin iç veya dış yüzünde herhangi bir etki ile oluşan ve tehlikeli olabilen oyuk, gedik, yarık. 3. Vücutta işlemekte olan çıban. 4. Dert, üzüntü, acı.

ярма *жс.* Смляна на едро зърнена храна за селскостопански животни.

yarma 1. *isim* Yarmak işi. 2. Engebeli bir yerde, herhangi bir yolu geçirmek için açılmış yer. 3. Gelişigüzel kırılmış buğday, dövme. 4. Gelişigüzel kırılmış buğdaydan yapılan bir çorba türü. 5. *sıfat* Kolay yarılan ve çekirdeğinden ayrılan. 6. *sıfat* Kaba saba, görgüsüz (kimse).

yarma (yarmak) 1. *-i* Uzunlamasına bölüp ayırmak. 2. Buğday, arpa vb. tahıl tanelerini değirmende kırmak. 3. Derin yara açmak. 4. Yarık açmak. 5. *tıp* Kesip açmak.

ярък *прил.* 1. Който излъчва силна светлина; ослепителен, блестящ, сияен. 2. За цвят -който е наситен, свеж. 3. Който прави силно впечатление.

yarık 1. *isim* Yarılarak açılmış yer, geniş çatlak. 2. İnce bir çizgi durumunda açılmış yara. 3. Anlaşmazlık. 4. *fizik* Küçük bir ışık demeti elde etmek için ışık kaynağının önüne konulan, saydam olmayan bir düzlem üzerine açılmış, dikdörtgen biçiminde küçük delik. 5. *tıp* Çatlak. 6. Dişinin cinsel organı.

ясла *жс.* 1. Подобно на корито приспособление, в което се поставя храна за селскостопански животни. 2. Бездействам, стоя без работа.

yasla (yaslamak, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. *-i* Bir şeyi bir yere dokunur duruma getirmek ve bu durumda bırakmak veya tutmak, dayamak. 2. Dayandırmak.

ят *м. ез.* 1. Старобългарски гласен звук, който се е изговарял средно между ; (е) и (я) ятова гласна. 2. Название на старобългарската кирилска буква с която се отбелязва този звук, както и неговите наследници по-късно, до правописната реформа от 1945 г.; е-двойно.

yat¹ *isim, tarih* Kalkan, zırh vb. korunma aracı.

yat² *isim* Özel gezinti gemisi.

yat (yatmak, *emir kipi* 2. *kişi çekimi*) 1. *nsz* Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak. 2. Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek. 3. Yatay veya yataya yakın bir duruma gelmek, eğilmek. 4. Geceyi geçirmek üzere bir yerde kalmak. 5. Boş yere beklemek. 6. İşlemez, çalışmaz durumda kalmak. 7. Bir özellik kazanmak için bir şeyin içinde beklemek. 8. Belli bir süreyi cezaevinde geçirmek. 9. Ölü gömülmüş olmak. 10. *-le* Cinsel ilişkide bulunmak.

ятак *м.* Лице, което укрива занимаващи се с конспиративна дейност и им помага.

yatak 1. *isim* Uyuma, dinlenme vb. amaçlarla üzerine veya içine yatılan eşya, döşek. 2. Yün, pamuk, kuş tüyü vb. maddelere kılıf geçirerek yapılan şilte. 3. Üzerine şilte konulan karyola, somya, kerevet vb. 4. *coğrafya* Irmak, çay, dere vb.nin, içinde aktıkları yer, akak, mecra. 5. Katmanlaşmış herhangi bir madde yığını. 6. Bir şeyin çok bulunduğu yer. 7. Maden veya fosil ocaklarında birbirini izleyen iki maden, taş veya kömür tabakası arasında uzanan damar. 8. Çanak biçimindeki bir havzada veya buna benzer bir oluşumda toplanmış petrol birikintisi. 9. Gizli barınak veya bir

suçluyu gizlice barındıran yer. **10.** Makinelerde hareketli bölümleri içine alan hareketli veya sabit parça.

SONUÇ

“Bulgarca-Türkçe Sesteş Sözcükler” adlı tezimizin konusu olan sesteş sözcükler üzerinde çalışırken, iki dil arasındaki sesteşliğin genel olarak Osmanlı döneminde ortaya çıktığı anlaşılmıştır. İki ülkenin komşu olmasına ve de teknolojinin gelişmesine, ayrıca bilgisayarın ortaya çıkmasıyla birçok alanda olduğu gibi basın-yayın alanında, iletişimde adeta bir ihtilalın yaşanmasına rağmen XX. yüzyılda ve sonrasında Bulgarca ve Türkçede var olanlara çok az sayıda sesteş sözcüğün eklendiği sonucuna varılmıştır.

Bunun yanı sıra, sözlük taramaları esnasında Bulgarca-Türkçe arasında sesteşlik oluşturan öğelerin çoğu, özellikle Türkçe kökenli olanlardan ibaret olduğu kanaatine varılmıştır. Dilin gelişen ve değişen yapısından dolayı bazı Türkçe sözcüklerin Bulgarca cümle yapısı ve söz diziminde üstlendikleri görevlerinin değiştiği ve farklı alanlarda kullanılmaya başlandığı gözlemlenmiştir.

Yapılan sözlük taramalarında 800’e yakın Bulgarca-Türkçe sesteş sözcük tespit edilerek iki dil arasındaki sesteşliğin çok yoğun olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca bunlardan 64’ünün eşyazımlı (homograph), 52’sinin eşsesli (homophone) olduğu tespit edilmiştir. Tarama sonucunda tespit edilen söz konusu 800’e yakın Bulgarca-Türkçe sesteş sözcüklerin (homonym) çoğunun, standart Osmanlı Türkçesinden ve konuşma dilinden, çok azının Batı dilleri veya başka dillerden alıntı olduğu anlaşılmıştır. Son olarak tesadüf sonucu aynı ses yapısı içinde buluşan sözcüklerdir. İlginç olan şudur ki, sadece bir sözcük, Bulgarca kökenli olup Türkçeye geçtikten sonra sesteş olmuştur.

İncelenen edebi çevirilerden, sestesh sözcüklerin Bulgarcadan Türkçeye ve Türkçeden Bulgarcaya çeviri yapanları fazlasıyla zorladığı ve ciddi yanlışlıkların yapıldığı anlaşılmıştır. Malzemesi dil olan edebi eserlerde sık sık yer alan bu dil öbeklerinin bazı çevirmenler tarafından atlandığı ve böylece yazarların sanatına büyük zararlar verildiği sonucuna varılmıştır. Bu hata ve ihmallerin çoğu, çevirmenlerin özensiz çalışma yöntemlerinden ve dil bilgilerine gerektiğinden fazla güvenmelerinden kaynaklandığı, bazı hataların ise bu alanda hiçbir araştırmanın yapılmamış olmasına bağlı olduğu fikri ortaya çıkmıştır. Çünkü Bulgarca-Türkçe ve Türkçe-Bulgarca sözlükler, sadece Bulgaristan'da hazırlanmış, güncellenmemiş ve günümüz Türkçesini yansıtmadığı gibi, sözcüklerin sesteshliği konusunda da çok doğru bilgi içermemektedir.

Çok sayıda Bulgarca-Türkçe sestesh sözcüğün olmasına rağmen her iki dil açısından son derece önemli olan bu konu üzerinde günümüze kadar herhangi bir çalışmanın, hiçbir sözlüğün hazırlanmamış olması açıkçası yadırganacak bir durumdur. Buna bağlı olarak konuyla ilgili çalışmamız, sesteshlik olgusunu tamamıyla ve her yönüyle kapsamadığı gibi, bazı eksikliklerin bulunabileceği düşüncesiyle bu yöndeki karşılaştırmalı araştırmaların gelecekte de genişletilerek devam etmesi gerektiği görüşündeyiz.

KAYNAKÇA

1. Akalın, Şükrü Haluk, Et al, **Türkçe Sözlük**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2010.
2. Akarsu, Bedia, **Wilhelm von Humbolt'da Dil-Kültür Bağlantısı**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi. 1998.
3. Aksan, Doğan, **Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim**, C.1,2,3, 5.baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, , 1990.
4. Aleksiç, Mariyana, **Mejuezička srpsko-bugarska (bugarsko-srpska) leksička homonimiya**, Belgrad, Filološki fakultet Universiteta u Beograd, 2006.
5. Antonova, İlonka, **Bilgarski entsiklopedičen rečnik**, Sofya, Gaberoff, 1999.
6. Aygün, Mehmet, “**Almanca Ve Türkçedeki Sesteş Kelimeler ve bu Kelimelerin Her İki Dildeki Karşılıkları ve Fonksiyonları**”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11/2, Elazığ, 2001.
7. Boyaciev, Todor, **Bilgarska leksikologiya**, Sofya, Anubis, 2002.
8. Cevdet, Yalçın, **Eş Anımlı Karşıt Anımlı Eş Sesli Sözcükler Sözlüğü**, 2.baskı, Ankara, Tutıbay, 2002.
9. Colleen Conclin, Kathryn, **Bilingual Access to Interlingual Homographs: an Examination of Effects of Sentential Context, Word**

Frequency, and Proficiency, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), New York, The State University of New York at Buffalo, 2005.

10. Cumberovna Hutsişvili, Sofya, **Slavyanskije mejjazikovije omonimi**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Tiflis Üniversitesi, Tiflis, 2010.
11. Çolakova, Kristina, “**Omonimi v sıvremenniya knijoven bilgarski ezik**”, İzvestiya na İnstituta za bilgarski ezik, Kniga VI, Sofya, İzdanie na Bılgarskata akademiya na naukite, 1959, s. 65-98.
12. Demirel, Mine, **Rusça-Türkçe Çevirilerde Ortak Sesteş ve Benzer Kelimeler**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, Erciyes Üniversitesi, 2004.
13. Dietrich, Ayşe Pamir, **Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Multilingual, 2002.
14. Dobrev, İvan, Et al, **Akademiçen tursko-bılgarski reçnik**, Sofya, Riva, 2009.
15. Ergin, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1986.
16. Ersoy, Fevzi, “**Çuvaş Türkçesi Ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler**”, Ankara, Türkbilig, s. 60-68, 2007.
17. Florin, Sider, **Muki prevodaçeskie**, Moskova, Vişşaya şkola, 1983.
18. Garbovskiy, N. K., **Teoriya perevoda**, Moskva, İzdatelstvo Moskovskogo Universiteta, 2004.
19. Günay, V. Doğan, **Sözcükbilime Giriş**, İstanbul, Multilingual, 2007.

20. Haytov, Nikolay, **Dünya Poturunu Çıkartıyor**, Çev. Yılmaer, Naime, Ankara, Bilgi Yaymevi, 1994.
21. Haytov, Nikolay, **İzbrani proizvedeniya**, 1. cilt, Sofya, 1979.
22. Hengirmen, Mehmet, **Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Engin Yaymevi, 1999.
23. İlçev, Stefan, Et al, **Reçnik na redki, ostareli i dialektni dumi v literaturata ni ot XIX i XX vek**, Sofya, BAN, 1974.
24. İvanova, Tsenka; Aleksiç, Mariyana, **Srıbsko-bılgarski reçnik**, Veliko Tırnovo, Pik, 1999.
25. İvanova, Tsenka; Aleksiç, Mariyana, **Srıpsko-bugarski reçnik**, Belgrad, Izdatelstvo za uğebnitsi, 2007.
26. Kalyuta, Aleksandr, **“Problema «dojnih družey perevodçika» na primere rodstvennih i ne rodstvennih yazıkov”**, Sofya, Bılgarskaya rusistika, 2006.
27. Kalyuta, Aleksandr, **Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Multilingual, 2000.
28. Kalyuta, Aleksandr; Demirel, Mine, **Rusça Sesteş Kelimeler Sözlüğü**, İstanbul, Multilingual, 2005.
29. Karaağaç, Günay, **Dil ve Tarih ve İnsan**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002.
30. Karacan, Elvan, **Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi**, Ankara, Klinik Psikiyatri Dergisi, 2000, C.3, S. 4, s. 263-269.

31. Kemal, Yahya, **Çocukluğu, Gençliğim, Siyasi ve Edebi Hatırlarım**, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti, 2008.
32. Kemal, Yahya, **Detstvo, yunuşestvo, politiçeski i literaturni spomeni**, Çev. Delihyuseinova, Aytyan, Sofya, Boyan Penev, 2013.
33. Klasov, Gençö; Nikolov, Strahil, **Bilgarsko-turski reçnik**, Sofya, AI "Prof. Marin Drinov", 1992.
34. Korkmaz, Zeynep, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, Ankara, TDK Yayınları. 2003.
35. Krıstev, Borimir, **Gramatika za vsiçki**, Sofya, Nauka i izkustvo, 2010.
36. Krısteva, Vesela, **Tilkoven reçnik na turtsizmite v bilgarskiya ezik**, Sofya, Skorpio, 2003.
37. Kurudayıoğlu, Mehmet; Karadağ Özay, **"Kelime Hazinesi Çalışmaları Açısından Kelime Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme"**, Ankara, GÜ, Gazi Eğitim Fakóltesi Dergisi, Cilt 25, Sayı 2, 2005, s.293-307.
38. Lyubenova, Elena, **Formalno modelirane na leksikalnata omonimiya**, Plovdiv, Makros, 2003.
39. Lyubomir, Andreyçin, Et al, **Bilgarski tilkoven reçnik**, 4.baskı, Sofya, Nauka i izkustvo, 2008.
40. Lyubomir, Andreyçin, **Osnovna bilgarska gramatika**, Sofya, Nauka i izkustvo, 1978.

41. Martinet, Andre, **İşlevsel Genel Dilbilim**, Ankara, Birey ve Toplum Yayınları, 1985.
42. Maxim, Kossler ve Derocquigny, Jules, **Les faux amis; ou, les trahisons du vocabulaire anglais (Conseils aux traducteurs)**, Paris, Vuibert, 1928.
43. Milev, Aleksandır, Et al, **Reçnik na çujdite dumi v bilgarskiya ezik**, 5.baskı, Sofya, Nauka i izkustvo, 2007.
44. Parzulova, Mariyana, **Semantiçnite omonimi v bilgarskiya ezik**, Sofya, Dimant, 2000.
45. Pernişka, Emiliya, Et al, **Reçnik na novite dumi v bilgarskiya ezik**, 1.baskı, Sofya, Nauka i izkustvo, 2010.
46. Retsker, Yakova Yosifoviça, **Teoriya perevodçeskaya praktika**, Moskva, R. Valent, 2006.
47. Samardjieva, Vera İvanova, **Uçeben tursko-bilgarski frazeologiçen reçnik**, Sofya, Sv. Kl. Ohridski, 1992.
48. Sarıtosun, Nadiye, **Türkiye Türkçesinde Bilim Dili ve Terim Sorunu**, Bilim ve Öğretim dili olarak Türkçe, İstanbul, İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995.
49. Solodub, Yu. P., **Teoriya i praktika hudojestvennogo perevoda**, Moskva, Academia, 2005.
50. Stamenov, Maksim, **Sıdbata na turtsizmite v bilgarskiya ezik i bilgarskata kultura**, Sofya, İzdatelstvo "İztok-Zapad", 2011.

51. Suçin, Mehmet Hakkı, **Öteki Dilde Var Olmak**, Ankara, Say, 2013.
52. Şimşek Bekir, Hatice, **Almanya’da Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yas Grubu Türk Çocuklarına Uygulanan Dil Eğitim Programının Dil Gelişim Düzeyine Etkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2004.
53. Tokatlı, Suzan, “**Türkiye Türkçesi İle Azerbaycan Türkçesindeki Eş Sesli Kelimeler Üzerine**”, Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 16, 2004 s. 141-156.
54. Tomanova, Svetla, “**Mejduezikovo vzaimodeistvie v prevoda**”, Blagoevgrad, Universitetsko izdatelstvo “Neofit Rilski”, 2009.
55. Uzun, Nadir Engin, **Dilbilgisinin Temel Kavramları**, İstanbul, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, 2004.
56. Vançev, Nikola, Et al, **Bilgarsko-turski reçnik**, Sofya, BAN, 1961.
57. Vançev, Nikola, Et al, **Tursko-bilgarski Reçnik**, Sofya, Nauka i izkustvo, 1962.
58. Vardar, Berke, **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, 1. baskı, İstanbul, 2003.
59. Vasileva, Stefka, **Reçnik na blizkozvuçaştite dumi /paronimite/ v bilgarskiya ezik**, Sofya, Dırjavno İzdatelstvo “Petır Beron”, 1988.
60. Vilkova, Stanka; Georgiev, Levço, **Sinonimen reçnik**, Sofya, Tiliya, 1996.

61. Vlahov, Sergei; Florin, Sider, **Neprevodimoto v prevoda**, Sofya, Nauka i izkustvo, 1990.
62. Yançev, Mihail, **Tursko-bılgarski reçnik, bılgarsko-turski reçnik**, Sofya, Riva, 2007.
63. Yazıcı, Mine, **Çeviri Etkinliği**, İstanbul, Multilingual, 2004.
64. Yazıcı, Mine, **Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları**, İstanbul, Multilingual, 2005.

YARARLANILAN İNTERNET KAYNAKLARI

1. <http://dil-ve-anlatim-ders-kitabi.blogspot.com/2010/04/unite-1-iletisim-dil-ve-kultur.html> (10.01.2013)
2. <http://rechnik.chitanka.info/>
3. <http://www.bbc.co.uk/languages/guide/languages.shtml> (14.12.2012)
4. <http://www.bilgicik.com/yazi/dil-ve-toplum-iliskisi/> (15.01.2013)
5. <http://www.cokbilgi.com/yazi/turkcede-kelime-turetme/> (15.06.2013)
6. <http://www.frmtr.com/turk-dili-ve-edebiyati/648411-agiz-lehce-ve-sive-hakkinda-bilgiler.html>, (03.06.2013)
7. <http://www.tdk.gov.tr/> (01.05.2012)

ÖZET

Anlam ve fonksiyonları farklı, fakat aynı ses değerlerine veya aynı yazılışa sahip olan sözcükler, bütün dillerde olduğu gibi dil içi ve diller arası şeklinde Türkçe ve Bulgarca içinde ve de iki dil arasında mevcuttur. Bu sözcüklere “sesteş sözcükler” denilmektedir. Sesteşlik, ilk başta bir dilin kendi içinde var olan ve sadece o dili ilgilendiren bir olgu olarak ele alınırken, zaman içinde diller arası alanının bir konusu olduğu, bu açıdan incelenmesi gerektiği tezi ortaya atılmış, dilbilimciler tarafından kabul görmüş ve önem kazanmıştır.

Bulgarca ve Türkçe, farklı dil ailelerine ait, yapıları birbirinden oldukça uzak olmalarına rağmen yüzyıllar boyu ortak resmi dil olarak hakim olan standart Osmanlı Türkçesinden faydalanmışlardır. İşte bu konuşma dilinden Bulgarcaya geçmiş pek çok sözcüğün, zaman içinde sesteşlik oluşturduğunu görüyoruz. Buna bağlı olarak akraba dillerde olduğu gibi Bulgarca ve Türkçe arasında ortaya çıkan ve gelişen, anlamca zenginleşen pek çok sesteş sözcük günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bulgarca-Türkçe arasındaki sesteş sözcükleri incelerken sesteşlik oluşturan ve çok sık kullanılan Bulgarcadaki edat ve bağlaç gibi en küçük birimlerin de ele alınması gerektiği fikri oluşmuştur.

Türkiye’den farklı olarak Bulgaristan’da söz konusu dil öğeleri ile ilgili dilbilim ve çeviribilim alanlarında değişik çalışmaları yapılmıştır. Dil içi ve diller arası sesteş sözcükler konusunda Bulgar dilbilimcilerin çalışmalarında ortaya konan genel sınıflandırmalar; eşyazımlı, eşsesli ve sesteş sözcükler olmak üzere üç guruba ayrılmıştır. Bu bağlamda, tezimizin konusu olan Bulgarca-Türkçe sesteş sözcükler, sözü edilen sınıflandırma temelinde incelenmiş ve sesteşliğin ortaya çıkış

nedenlerine göre gruplandırılmıştır. Ayrıca sözü edilen dil birimlerinin çokanlamlı sözcüklerden ayırmanın önemi üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda sesteşliği ve çokanlamlılığı ayırt etmenin kriterleri üzerinde de ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Sözcüklerin anlamlarının bazen yaş farkına, meslek gruplarına, aynı zaman diliminde ve aynı coğrafyada yaşayan insanlar açısından da farklılık göstermesi mümkündür. Buna benzer farklılıklar sesteş sözcüklerin oluşmasına neden olmuştur. Söz konusu ögeler, edebi dili geliştirir ve güzelleştirir. Ancak bazen söz konusu ögeler dil içinde olduğu gibi, diller arasında da yanlış anlaşılmalara neden olabilmektedir.

Bulgarca-Türkçe sesteş sözcükler, çevirilerde büyük sorunlar oluşturmuş ve oluşturmaya devam etmektedir. Bu nedenle sadece günümüz Bulgarca ve Türkçe konuşma ya da yazı dillerine ait sesteş sözcükler değil, her iki dile ait şive ve arkaik ögeler de incelenmiş ve çalışmanın en kapsamlı, son bölümünü oluşturan sözlüğün içine alınmıştır. Türkiye’de olduğu gibi Bulgaristan’da da hiçbir araştırmanın bulunmadığı iki dil arasındaki sesteş sözcükleri ilk defa bu çalışmamızda sınıflandırılıp tanımlanmıştır ve Bulgarca-Türkçe Sesteş Sözcükler Sözlüğü oluşturulmuştur.

ABSTRACT

Words which have different meanings and functions but include the same sound values or the same spelling are available in both Turkish and Bulgarian as well as in all languages. These words are called "homonyms". Though homonymy was regarded as a phenomenon which is related to the nature of a language and only concerning itself, it has been recently revealed that homonymy is a subject which exist in all languages and it should be studied across different languages. As linguists accept this contemporary view, homonyms have gained importance in time.

In spite of the fact that both Bulgarian and Turkish belong to different language families and they are unrelated to each other, the words forming homonymy have been adopted into Bulgarian from Ottoman Turkish which was dominant for centuries as an official language. Therefore, these words become homonyms eventually. In this respect as seen in cognate language, many homonyms enriched in meaning retain their existence today. It has been concluded that frequently used smallest units in Bulgarian language such as prepositions and conjunctions which form homonymy between Bulgarian and Turkish should be analysed.

However, several linguistic and translation studies on the elements of language have been carried on in Bulgaria unlike Turkey. As a result of these researches on intralingual elements and the ones among languages which have similarities in terms of articulation and orthography, Bulgarian linguists divide into three groups as homography, homophone, and homonymy. In this regard, this dissertation studies Bulgarian-Turkish homonyms depending on the aforementioned

classification and the causes of homonymy. Moreover, the importance of separation of lingual units from polysemous words, and the criteria of figuring out polysemy and homonymy are emphasized.

It is possible that meaning of words varies according to age, occupation and individual point of view even among people living in the same period and geography. Suchlike differences cause homonymy; besides, these elements improve and embellish literary language. However, sometimes aforementioned units lead to misconceptions among languages as well as intralingual ones.

Bulgarian-Turkish homonyms have been continuing problems in translations. Hence, as the last and most comprehensive part, the dictionary chapter of the study analyzes not only the modern Bulgarian- Turkish homonyms in spoken and written language, but also accents and archaic elements in both languages. Bulgarian and Turkish homonyms have not been analysed before in Bulgaria and Turkey; and this dissertation classifies these homonyms for the first time and includes a dictionary of Bulgarian-Turkish homonyms.